זהר בשלח

פרשת בשלח

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים וגו' רבי שמעון פתח תפלה לחבקוק הנביא על שגיונות פסוק זה קשה ויש להתבונן בו מה שונה תפלה לחבקוק הנביא יותר מכל שאר נביאי העולם שלא כתוב בהם תפלה לישעיה הנביא או לירמיה או ליחזקאל או להושע או לשאר נביאי העולם.

אלא כך שנינו אלישע זכה בעולם הזה מה שלא זכה נביא אחר פרט למשה (ועם כל זה לא רצה להטריח את אדונו) בא וראה מה כתוב ויהי היום ויעבור אלישע אל שונם ושם אשה גדולה מה זה אשה גדולה אלא גדולה במעשיה שכל בני (הדור) הבית משתבחים בה והיא עיקר הבית ומשום שבעלה לא היה מצוי בבית להיות עיקר לא נזכר הוא אלא היא.

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהי"ם דרך ארץ פלשתים וגו' רבי שמעון פתח (חבקוק ג ב) תפלה לחבקוק הנביא על שגיונות האי קרא קשיא ואית לאסתכלא ביה מאי שנא תפלה לחבקוק הנביא יתיר מכל שאר נביאי עלמא דלא כתיב בהו תפלה לישעיה הנביא או לירמיה או ליחזקאל או להושע או לשאר נביאי עלמא

אלא הכי תנינן אלישע זכה[1] בהאי עלמא מה דלא זכה נביאה אחרא בר ממשה (ועם כל דא לא בעא לאטרחא למריה[2]) תא חזי מאי דכתיב (מ"ב ד ח) ויהי היום ויעבור אלישע אל שונם ושם אשה גדולה מאי אשה גדולה אלא גדולה בעובדהא[3] דכל בני (ס"א דרא[4]) ביתא משתבחין בה והיא עקרא דביתא[5] ובגין דבעלה לא הוה שכיח בביתא[6] למהוי עקרא לא הוה אדכר הוא אלא היא

- מאיר הזהר -

[1] דהיינו שזכה לקירון פנים כמשה, בסוד אלישע דהיינו ש"ע נהורין המאירים בב' פעמים א"ל מלא, וב' פעמים גי' הפני"ם, אמרו רז"ל שהיה מתהלך בהרים מפני שלא ינזקו הרואים פניו ובפרט הנשים כנזכר בפרקי רבי אליעזר. וטעם הדבר נראה נלע"ד שהוא מובן עם מ"ש בספר הכוונות בתפילת ראש השנה בכוונת מלך עוזר, כי אין לז"א רק ק"ן נהורין מש"ע נהורין דאריך מאנפוי והמלכות יש לה כל הש"ע, ושזה סוד מה שאמרו רז"ל לא היה יכול להסתכל בפני חוה. ולכן תמצא ששבחה התורה את האמהות שהיו יפות להורות שלהיות שהתקינו פגם חוה זכו ליפיה, ומן הטעם הלזה לא היו יכולות הנשים להסתכל בפני אלישע, שהוא היה מן המובחר של קין דכתיב ביה (בראשית ד ה) ואל קין ואל מנחתו לא שע"ה, ולכן ויפלו פניו, הוא אור הפנים שהיה לו, אבל אלישע פירושו אל"י ש"ע, פי' שיש לו מסוד א"ל של ש"ע נהורין. ונראה שאמר אלי בלשון יחיד מפני שהארתו היתה מאריך ולית שמאלא בהאי עתיקא (רמ"ז). אין הכוונה על הנבואה וכו' אלא על מעשה ניסים שעשה יותר מכל הנביאים (מ"מ). אלישע זכה לקירון פנים כידוע בסוד אלישע שהם ש"ע נהורין הנ"ל וכמ"ש ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ולכן שניהם [גם אליהו] היה בכח ידם להחיות את המתים שלא בציוי השי"ת (ב"ע כב ע"ב).

[2] ר"ל אע"פ שהיה גוזר והקב"ה מקיים לא בעא לאטרחא למארי' שיתן לו עושר ולא יצטרך לאחרים (מ"מ).

[3] והנה השונמית שהיתה אחות אבישג שתיהן היו יפות מאד והיו מסוד שתי האמהות בלהה וזלפה כמ"ש בליקוטי תלמידי הרב, וכנראה משם השונמית היתה מסוד רחל, ולכן היתה גדולה בעובדהא, כי כל מעשיה הוא תיקון בנוק' רחל דוקא (רמ"ז).

[4] להיותה ניצוץ מאמן של ישראל וגם לגודל יופיה, כי על כן היה לה שייכות עם אלישע (רמ"ז).

[5] כי כן רחל היא עקרת הבית (רמ"ז).

[6] יש שתי בחינות רי"ו, האחת הוא דס"ג מ"ה ב"ן והם רי"ו אותיות דג' פסוקי ויסע ויבא ויט, והם גימ' גבור"ה שעיקרם לתיקון הנוק', והם בחינת נר"ן. והשנית הוא השם דע"ב שמות שהוא מסוד ע"ב דיודי"ן וגימ' חס"ד ויש בו רי"ו אותיות גם כן. וה"ס אריה מן הימין, והוא ענין טיפת הזכר דחסד אתגליא בפום אמה, ואז נקראת הנוק' תב"ל, ב' פעמים רי"ו שהיא מתובלת מחו"ג שאז הוא לה זווג דפנים בפנים מה שאין כן כשאין בה אלא הרי"ו דגבורה אז הוא דאחור באחור, ואז הוא שליטת הנוק' כי אין האיש בביתו. וז"ש שבעל השונמית לא היה נמצא בבית להיות עיקר, ירצה היה בבית אך הרי הוא כאילו לא היה, כיון שלא היה בו כח להיות עיקר ולזכות לשפע דע"ב הדוכרי, ולכן לא היה מנהיג הוא אלא היא, שהיתה בזכותה מתוקנת כל צרכה ברי"ו שלה. ולכן אמר לה אלישע את חובקת בן, שכל כחה היה משם ב"ן שהוא הגבורה שתחילתו משם ס"ג כנודע ליודעים. ולכן הוצרך חבקוק למות דוגמת מלכי אדום, ואלישע החייהו בהורידו עליו סוד מלך הדר מהדרת פניו שהם מסוד אל דאיהו חסד אל, וה"ס שני החיבוקין דימין שלו ודשמאלא שלה. ובזה יש גם שייכות לענין הזה עם פרשתנו שבה נזכרת יציאת ישראל בכח שם זה דויסע ויבא ויט, וזה מלבד מ"ש לקמן בהנחת רוחות של ישראל

זהר בשלח

ועוד ושם אשה גדולה על כל שאר נשות העולם שהרי שאר נשות העולם כשרואות אורח בבית מצטערות בו ודוחקות אותו וכל שכן להוציא עליו ממון והיא שמחה באורח ולהוציא עליו ממון כל שכן כיון שראתה את אלישע שמחה בו מאד ועל כן השבח של הכל הוא של האשה שהרי האורח של הבית הוא של האשה ולכן [כתוב] ושם אשה גדולה גדולה על שאר הנשים

ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא במה ידעה אלא הרי פרשוה החברים שסדין לבן שמה לו במטתו ולא ראתה בו קרי מעולם ולא עבר זבוב על שלחנו.

הדברים הללו קשים אם תאמר שלא ראתה בו קרי הרי רבים הם בני אדם כאלה בעולם מה השׁני כאן ואם תאמר שלא עבר זבוב על שלחנו למה כתוב הנה נא ידעתי וכי היא ידעה ולא אחר והרי כל אלו שראוהו אוכל בשלחנו היו יודעים.

אלא יפה אמרה אבל הנה נא ידעתי היא ידעה ולא אחר משום שהיא תקנה את מטתו בשעה ששכב בלילה ובשעה שקם בבוקר וזה שאמרו שסדין לבן שמה לו במטתו כך היה

ותו ושם אשה גדולה גדולה על כל שאר נשי עלמא[7] דהא שאר נשי עלמא כד חמאן אושפיזא בביתא מצטערן ביה ודחקן ביה[8] כל שכן לאפקא עליה ממונא והאי חדת ביה באושפיזא[9] ולאפקא עליה ממונא כל שכן כיון דחמת ליה לאלישע[10] חדת ביה לחדא ועל דא שבחא דכלא דאתתא היא[11] דהא אושפיזא דביתא דאתתא היא[12] ובגין כך ושם אשה גדולה גדולה על שאר נשין

ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהי״ם קדוש הוא במה ידעה אלא הא אוקמוה חבריא דשושיפא חוורא זריקת ליה בערסיה ולא חמת ביה קרי מעולם ולא אעבר זבובא בפתוריה

הני מילי קשיין אי תימא דלא חמת ביה קרי הא סגיאין אינון בני נשא הכי בעלמא מה שנויא הכא ואי תימא דלא עבר זבובא בפתוריה אמאי כתיב הנה נא ידעתי וכי היא ידעת ולא אחרא והא כל אינון דחמו ליה אכיל בפתוריה הוו ידעי

אלא שפיר קאמרת אבל הנה נא ידעתי היא ידעה ולא אחרא בגין דהיא מתקנת ערסיה בשעתא דשכיב בליליא ובשעתא דקאים בצפרא והאי דקאמרי דשושיפא חוורא זריקת ליה בערסיה הכי הוה ובה ידעה[13] דארחא

- מאיר הזהר -

בשירי המלאכים דוגמא דשל חבקוק, ע״ע. באופן שהשונמית נקראת אשה גדולה להיות בה ניצוץ רחל אמנו עקרת הבית, ולהיות שהיתה גדולה לגבי בעלה כי היא היתה מושפעת בזכותה מכל כח גדלות השכינה, ונמצאת גדולה כלפי כל דורה בבחינה הראשונה וכמו כן לעומת בעלה בבחינה שניה מה שאין כן בגבורות שאין מגמתן מצד עצמן להשפיע אלא לקבל מהחסדים, וכמש״ה (ג טז) ואל אישך תשוקתך, ולכן אין נדיבות בנשים (רמ״ז).

[7] נ״ל לפי שהיתה גלגול חוה והוא נק׳ האדם הגדול והיא נקראת אשה גדולה (רח״ו).

[8] יש להן צער פנימי בנפשותן באורחים, וכן אינן רוצין לגמול להם חסד בגופן ובמעשה ידיהן אדרבה דחקן ביה, נדחקות ודוחקות עצמן מלפעול כדי שלא יהנה האורח, וכל שכן לאפקא עליה ממונא, להיותו היותר חיצון הוא גבורה יותר קשה, ומכל שכן שלא תחפוצנה להתנות בו את אחרים (רמ״ז).

[9] כי להיותה ניצוץ רחל היה בה מיתוק החסד שמחה באורח. וזהו פירוש שלישי על תואר גדולה שר״ל מושפעת ונמתקת ממדת הגדולה, ולכן תמיד היתה שמחה באורחים ולהוציא עליהם ממון (רמ״ז).

[10] כי נשמתה ראתה לה כי עתידה היא לקבל ממנו מיתוק גדול, ולכן מרוב שמחתה בו כתוב (ד ח) ותחזק בו (רמ״ז).

[11] ירצה שדוקא על האשה הגדיל שלמה את השבח באומרו (משלי לא י) אשת חיל מי ימצא, והאריך בא״ב כל כך, והיינו שבחא דכלא, שהרי בא״ב נכלל הכל וטעמו דהא אושפיזא דביתא דאתתא היא (רמ״ז).

[12] פי׳ הנהגת דירת הבית הוא של האשה, וכמו שאמרו רז״ל ביתו זו אשתו, שהרי ע״י רחל מתנהגים העולמות בהיותה בבניינה מחזה זעיר ומטה, שאז יש לה שני אורות בסוד כ״ד כ״ד ושני אורות [ב׳ פעמים או״ר] סודם בי״ת כנזכר באוצרות חיים, ואז נקראת אשת חי״ל בגי׳ כ״ד כ״ד. ואל זה רמז באומרו שבחא דכלא, שהוא הא״ב דאשת חיל, והיינו אושפיזא דביתא (רמ״ז).

[13] פי׳ הא והא איתא (רח״ו).

ובזה היא ידעה שדרך העולם כיון שעומד אדם ממטתו מעלה הסדין שישן בו ריח מנוול וזה בשעה שלקחה אותו סדין ממטתו היה מעלה ריחות כריחות גן עדן אמרה אלולי שקדוש הוא וקדושת אדונו עליו לא היה מעלה כזה ריח קדוש.

משום כך צריך לפרש מן הבית כי לא נזהר אדם כל כך בבית אבל אמרה נעשה נא עלית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה ארבעה אלה למה אלא משום שהם תקון של כנסת ישראל שנקראת עלית קיר וכך נקראת כמו שכתוב ויסב חזקיה פניו אל הקיר.

מטה ושלחן וכסא ומנורה הם אינם כמו תקון השמוש שהרי צריך בתחלה כסא ואחר כך שלחן אחר כך מנורה אחר כך מטה למה הקדימה מטה משום שהיא חביבה עליו יותר מהכל ומקדים אדם מה שחביב עליו.

ויהי היום ויבא שמה ויהי היום מיהו יום זה אלא כמו שבארוה ובא וראה אותו יום יום טוב של ראש השנה היה שבו נפקדו עקרות העולם ונפקדים בו בני העולם קרא לשונמית ואמר הנה חרדת אלינו את כל החרדה הזאת משום כך הצטערתי[14] לעיין היום הזה בדיני העולם שהקדוש ברוך הוא דן ביום הזה

את העולם ומשום שנפרדתי לבד במקום זה הצטרכתי להסתכל ברוגז של העולם.

ומה לעשות לך היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא וכי דבר זה למה האשה צריכה שהרי אינה יוצאת

דעלמא כיון דקאים בר נש מערסיה סליק שושיפא דנאים בה ריחא מנוולא והאי בשעתא דסלקת ההוא שושיפא מערסיה הוה סליק ריחין כריחין דגנתא דעדן אמרה אי לאו דקדישא הוא וקדושה דמריה עליה לא סליק ריחא קדישא

הכי בגיני כך בעי לאתפרשא מן ביתא דלא אזדהר בר נש כל כך בביתא אבל אמרת (שם י) נעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה ארבע אלין למה אלא בגין דאינון תקונא דכנסת ישראל דאתקריאת עליית קיר והכי אתקריא כמה דכתיב (ישעיה לח ב) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר

מטה ושלחן וכסא ומנורה לאו אינון כתיקונא דשמושא דהא כסא קא בעי בקדמיתא ולבתר שלחן לבתר מנורה לבתר מטה אמאי אקדימת מטה בגין דהיא חביבה עליה יתיר מכלא ואקדים בר נש מה דחביב עליה

ויהי היום ויבוא שמה (מ״ב ד יא) ויהי היום מאן הוא יומא דא אלא כמה דאוקמוה ותא חזי ההוא יומא יומא טבא דראש השנה הוה דאתפקדו ביה עקרות דעלמא ואתפקדן ביה בני עלמא קרא לשונמית ואמר (שם יג) הנה חרדת אלינו את כל החרדה הזאת בגיני כך אצטריכנא לעיינא יומא דא בדיני דעלמא דקודשא בריך הוא דאין ביומא דא

מד/ב

לעלמא ובגין דאתפרשנא בלחודאי באתר דא אצטריכנא לאסתכלא ברגיזו דעלמא

(שם יג) ומה לעשות לך היש לדבר לך אל המלך[15] או אל שר הצבא[16] וכי מלה דא[17] למה אצטריכא לגבי אתתא דלא נפקת ולא אזלת

- מאיר הזהר -

[14]

[15] ב״ד עליון באצילות (אור יקר).

[16] ב״ד המלאכים ושר הצבא ה׳ השליט שם בהיכלות. ואפשר לפרש המלך בינה כדמפרש ״המלך המשפט״. ״שר הצבא״ ת״ת שהוא שר של הנצ״ח והוה״ד שהם צבא ודאי או מלכות שהיא שר על צבא הנפרדים והיינו בני חיי ומזוני הם תלויים במלך לכולהו פירושי ושאר העניינים בשר הצבא לכלהו פי׳ כדאמרי בני חיי ומזוני לאו בזכותא היכל זכות אלא במזלא באצילות או לאו בזכותא בשבע מדות אלא במזלא מבינה ולמעלה (אור יקר).

[17] פי׳ בשלמא אם לא אמר לה אלא היש לדבר לך וגו׳ הייתי אומר שכוונתו על איזה דבר שהוצרך לבעלה ואשתו כגופו, אבל אחר שפרט תחילה ומה לעשות לך נראה שרצה לומר על פרטי הנוגע לה, ועל זה הקשה בכח כי אין שום פרטי עם המלך אל אשה שאינה יוצאת ואם יוצאת אינה מהלכת בשוק ואם מהלכת הוא לבית הכנסת או לבית אביה וקרובותיה ולא לבית המלך (רמ״ז).

זהר בשלח

ולא הולכת ולא נכנסת להיכל המלך אלא יום זה היה גורם שכל בני העולם יושבים (עומדים) בדין ובאותו יום נקרא הקדוש ברוך הוא מלך המלך המשפט אמר לה אם את צריכה בשבילך אצל המלך העליון על המעשים שבידיך.

ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת מה אמרה אלא בשעה (בזמן) שהדין תלוי בעולם שלא יפרד אדם לבדו ולא יהיה רשום למעלה ולא יכירו אותו לבדו שהרי בזמן (אחר) שהדין תלוי בעולם אותם שנודעים ורשומים לבדם אף על גב שהם צדיקים הם נתפסים בראשונה ועל כך לא צריך לאדם להיפרד מן העם לעולם שבכל זמן רחמי הקדוש ברוך הוא על העם כולם כאחד (ואין צריך האדם לפרוש מן העם לעולם) ולכן אמרה בתוך עמי אנכי יושבת ולא רוצה להיפרד מהם כמו שעשיתי עד היום הזה.

ויאמר גיחזי אבל בן אין לה וגו' אמר לה אלישע הרי ודאי שהשעה עומדת שהרי היום גורם ויאמר למועד הזה כעת חיה את חובקת בן ותהר האשה ותלד בן למועד הזה כעת חיה אשר דבר אליה אלישע למועד ודאי אחר כך מת מה הטעם מת אלא משום שנתן לה ולא לבעלה וממקום שנקבה נתקשר ומי שמתקשר בנקבה המות

ולא עאלת בהיכלא דמלכא אלא יומא[18] דא הוה גרים דכל בני עלמא יתבין (נ"א קיימין) בדינא ובההוא יומא אקרי קודשא בריך הוא מלך המלך המשפט אמר לה אי את אצטריך לך לגבי מלכא עלאה על עובדין די בידך

ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת מאי קאמרת אלא בשעתא (נ"א בזמנא) דדינא תליא בעלמא לא יתפרש בר נש בלחודוי ולא יתרשים לעילא ולא ישתמודען ביה בלחודוי דהא בזמנא (אחרא)[19] דדינא תליא בעלמא אינון דאשתמודעון ורשימין בלחודייהו אף על גב דזכאין אינון אינון אתפסן בקדמיתא ועל דא לא לבעי ליה לאיניש לאתפרשא מבין עמא לעלם דבכל זמנא רחמי דקודשא בריך הוא על עמא כלהו כחד (ולא ליבעי ליה לאיניש לאתפרשא מן עמא לעלם) ובגיני כך אמרה בתוך עמי אנכי יושבת ולא בעינא לאתפרשא מנייהו כמה דעבדנא עד יומא דין

ויאמר גחזי אבל בן אין לה וגו' אמר לה אלישע הא ודאי שעתא קיימא[20] דהא יומא גרים ויאמר למועד הזה כעת חיה את חובקת בן ותהר האשה ותלד בן למועד הזה כעת חיה אשר דבר אליה אלישע למועד ודאי[21] לבתר מית מאי טעמא מית[22] אלא בגין דאתייהיב לה[23] ולא לבעלה ומאתר דנוקבא אתקשר[24] ומאן דאתקשר בנוקבא מיתה אזדמנת קמיה מנא לן דלה אתיהיב דכתיב את חובקת בן[25]

- מאיר הזהר -

[18] ירצה להיותו ראש השנה לכן שאלה היש לדבר וגו', כי בו יושב העולם בדין וחרדים מפחדו וחשב שכך היתה השונמית יראה, וגם זה בעצמו גרם לו לומר אל המלך ולא דבר בפירוש אל ה' שזו היתה כונתו, אלא אמר לה אל המלך כי אז אקרי קודשא בריך הוא מלך, כי כל כוונת ראש השנה עד יום הכפורים היא לתיקון המלכות ובכל יום נותן לה בחינה אחת מט' מלכיות שלו וכנז"ל, ולכן נקרא מלך, ובזה היא נבנית בי' ספירות שהם י' שמות ב"ן שיש בהם צ' אותיות כמנין מל"ך, ולהיות שמלכיות אלו הן משל זעיר לכן נקראת אז רחל שם המלך המשפט, שאין הפירוש מלך המשפט, כי ה' הידיעה לא תבוא בסמיכות, אלא ר"ל המלך שהוא המשפט (רמ"ז).

[19] כלומר ודאי ביד אלישע לא היה פחד שהוא יוציאנה לאורה במשפטה מכח תפלותיו אמנם היא לא ידעה שיש כח בו לכ"כ, ולכך השיבה "ברוך עמי" וכו' (אור יקר).

[20] שהיום עצמו מסוגל לפקידת עקרות כדפי' לעיל, ולזה קודם שהתפלל עליה בתוך כדי דבור בשרה, ובלי ספק שאח"כ עמד בתפלה. או אפשר שהקב"ה עצת מלאכיו ישלים אפילו בדבורו הקל (אור יקר).

[21] הורה על מה שפירש ויהי היום ראש השנה, והיינו לשון "למועד" מועד ממש כפשוטו (אור יקר).

[22] כי בלי ספק כשהתפלל אלישע לא שאל אלא בן כשר והגון שיחיה (אור יקר).

[23] שהיא נקבה והיינו שהנשים מרכבה למלכות ושם המות אחוזה והנמשך משם בהכרח תשלוט בו המות ולכך שלט המיתה בו (אור יקר).

[24] כתב הרב כי חבקוק הוא מנשיקין דדכורא וניתנו לנוק' ואזלת בקרתא הליך בנימוסהא ונעשה נוק' וז"ש את חובקת בן (מ"מ).

[25] את חובקת אותו מן הדכורא ויצחק היה מנשיקין דנוק' שניתנו לדכורא ונעשו דכורא וז"ס והנה בן לשרה אשתך פי' שהיה משרה מתחילה שהיא מלכות ואח"כ ניתן לדכורא ולכך כתיב שוב אשוב

זהר בשלח

מזומן לפניו מנין לנו שלה הוא נתן שכתוב את חובקת בן.

בא וראה באברהם כתוב שוב אשוב אליך ולא אליה אליך ודאי בך נקשר ולא בנקבה מי שבא מצד הנקבה המות מקדים לרגליו ותעל ותשכבהו על מטת איש האלהים משום ששם ראתה קדושה עליונה מהכל.

ואמר לה השלום לך השלום לאישך השלום לילד מכאן שהיא עיקר הבית ולא עוד אלא שהיא הלכה אחריו ולא בעלה ויגש גיחזי להדפה הרי פרשוה.

ויאמר איש האלהים הרפה לה מה שונה כאן שאמר איש האלהים וכשהיה בעיר אלישע אלא כאן ודאי איש האלהים שכאן (הוא) ראה מקומו ולא בעיר ולא בשעה שהיו בני הנביאים לפניו.

וה' העלים ממני וגו' כמו שנאמר וה' המטיר על סדום ועל עמורה זה בית דין של מטה ולא הגיד לי מה הטעם לא ידע אלישע אלא אמר הקדוש ברוך הוא ומה אני אהרוג את זה אם אמר לו לא ימות כי המתנה שלו היא ודאי שיש לו למות שהרי נאמר שכתוב את חובקת בן וממקום הנקבה גורם מות ולכן לא אמר לו.

ויאמר לגיחזי חגר מתניך וקח משענתי בידך ולך והרי פרשוה שהסתלק הנס ממנו חי ה' וחי נפשך אם אעזבך למה כיון שגיחזי היה הולך

תא חזי באברהם כתיב[26] (בראשית יח י) שוב אשוב אליך ולא אליה אליך ודאי בך אתקשר ולא בנוקבא מאן דאתי מסטרא דנוקבא מותא אקדים לרגלוי ותעל ותשכיבהו על מטת איש האלהי"ם בגין דתמן חמת קדושה עלאה מכלא

ויאמר לה השלום לך השלום לאישך השלום לילד מכאן דהיא עקרא דביתא ולא עוד אלא דאיהי אזלת אבתריה ולא בעלה ויגש גחזי להדפה הא אוקמוה

ויאמר איש האלהי"ם הרפה לה מאי שנא הכא דאמר איש האלהי"ם וכד הוה במתא אלישע אלא הכא ודאי איש האלהי"ם דהכא (ס"א הוא) חזא[27] דוכתיה[28] ולא במתא ולא בשעתא דהוו בני נביאי קמיה

ויהו"ה העלים ממני וגו' כמה דאת אמר (שם יט כד) ויהו"ה המטיר על סדום ועל עמורה דא בי דינא דלתתא ולא הגיד לי מאי טעמא לא ידע אלישע אלא אמר קודשא בריך הוא ומה אנא קטיל להאי אי אימא ליה לא ימות דהא נבזבזא דיליה הוא ודאי אית ליה למימת דהא[29] אתמר דכתיב את חובקת בן ומאתר דנוקבא גרים מותא ובגיני כך לא אמר ליה

ויאמר לגחזי חגור מתניך וקח משענתי בידך ולך והא אוקמוה ואסתלק ניסא מניה חי יהו"ה וחי נפשך אם אעזבך אמאי כיון דגיחזי הוה אזיל אלא היא ידעת ארחוי דההוא רשע דגיחזי דלאו איהו כדאי דישתכח ניסא על ידוי

- מאיר הזהר -

אליך שהוא דכורא. וכתב הרח"ו שפי' זה עיקר כמ"ש בליקוטים ובזה מובן לשון זה, ובפ' חיי שרה הארכנו על פ' והנה בן לשרה אשתך ובפ' בראשית בענין חבקוק (מ"מ).

[26] פליג' אמאי דקאמר שמיתת יצחק בעקידה היה מפני שנתן לשרה כאומרו ולשרה בן, וי"ל דלא פליגא והיינו שיש שני עניינים מי שנתן כולו לנקבה מת ממש (אור יקר). נזכר בכמה מקומות בזוהר שיצחק בא מסטרא דנוק' וכו', יש זווג עליון דנשיקין הנקרא דבקותא דרוחא ברוחא וכללותו שני הבלים, דהיינו ההבל היוצא מפי הזכר וניתן לפי הנקבה בנשיקתו, והשני הבל היוצא מפיה לתוך פיו בנשיקתה. והנה הרח"ו ז"ל הסתפק איזה מהשנים מעולה, והסביר פנים לשני צדדי הספק, והעלה דיותר חשוב של הנקבה המושפע לתוך הזכר שאעפ"י ששורשו נקבה אחר כך נהפך והיה זכר, וזה היה שרש יצחק, ושלכן מצד שהיה תחלתו נקביי הוצרך לעקידה שאז פרחה נשמתו, אבל לא היתה מיתה ממש מפני שסופו ועיקר מציאותו הוא זכר, ולזה נאמר באברהם (בראשית יח, י) אשוב אליך, ולא אליה, שלא תחשוב דאזלינן בתר התחלה אלא בך אתקשר, אותו ההבל המיוחס בראשונה לשרה יתקשר ויתייחד בך, אבל חבקוק בא מהבל דידיה המושפע לתוך פיה ונהפך לבחינת נקבה והוצרך למיתה, שכיון שהוא שלה שנשאר בה, כשבאה אותה הנשמה למטה באה מסטר נוקבא (רמ"ז).

[27] לכך ממת גורס המוסגל ולמ חזמ.

[28] פי' בבית המדרש שלו בשדה שהנביאים עמו (מ"מ).

[29] ולהמ (לכך ממת).

אלא היא ידעה את דרכי אותו גיחזי הרשע שאינו כדאי שימצא נס על ידו.

וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וגו' למה אלא שאלישע השגיח וידע שמקום (שהאשה הוא) זה הוא שגרם שנקשר בו כעת וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו לקשר אותו למקום אחר עליון המקום שנמצאים בו חיים.

ולא יכל לעקור אותו ממקום שנקשר בו בתחלה אלא עורר רוח אחת מלמעלה ונקשר במקום זה והשיב לו את נפשו שאם לא כך לא היה עומד לעולמים ויזורר הנער עד שבע פעמים ולא עלה יותר כמו שנאמר ימי שנותינו בהם שבעים שנה.

וזה הוא חבקוק הנביא כמו שנאמר את חובקת בן אם כך היה צריך להיות חבוק למה פעמיים חבקוק אלא אחד

של אמו ואחד של אלישע שהתחבק עמו דבר אחר שני חבוקים היו בו בין לצד זה בין לצד זה חבוק אחד אותו מקום שהיה תלוי בו בתחלה חבור אחר שהעלה אותו לדרגות יותר עליונות ולכן חבקוק שנים.

וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וגו' אמאי אלא דאשגח אלישע וידע דאתרא (נ"א דאתתא הוא) דא הוא דגרים דאתקשר ביה השתא וישם פיו על פיו[30] ועיניו על עיניו לקשרא ליה באתרא אחרא עלאה אתר דחיין אשתכחו ביה

ולא יכיל לאעקרא ליה[31] מאתר דאתקשר ביה בקדמיתא אלא אתער רוחא חדא מלעילא ואתקשר בהאי אתר ואתיב ליה נפשיה דאי לאו הכי לא הוה קאים לעלמין ויזורר הנער עד שבע פעמים[32] ולא סליק יתיר כמה דאת אמר (תהלים צ י) ימי שנותינו בהם שבעים שנה

ודא הוא חבקוק נביאה כמה דאת אמר את חובקת בן אי הכי חבוק מבעי ליה אמאי חבקוק תרי אלא חד

מה/א

דאמיה וחד דאלישע דאתחבק עמיה[33] דבר אחר תרי חבוקין הוו ביה[34] בין להאי סטרא בין להאי סטרא[35] חבוקא חדא ההוא אתר דהוה תלי ביה בקדמיתא חבוקא אחרינא דסליק ליה לדרגין עלאין יתיר[36] ובגין כך חבקוק תרי[37]

- מאיר הזהר -

[30] פי' עתה שרצה להחיותו המשיך לו נשמת מז"א (מ"מ).

[31] פי' שלא עקר אלישע נשמה שהיתה לו ממלכות והמשיך לו של ז"א לבדה אלא המשיך לו של ז"א תוספת על אותה של מלכות שהיתה בו (מ"מ).

[32] נראה שנתן בו אלישע ז' מקיפים ז' הבלים מז"ח דז"א (רח"ו).

[33] פי' ששל אלישע נתאבק ונתחבק עם של אמו (רמ"ז).

[34] וכמ"ש למעלה, ולא יכיל לאעקרא ליה מאתר דאתקשר ביה (בדינא) בקדמיתא, אלא שהכלילו משניהם יחד. ועוד י"ל שחזר ואמר תרי חבוקין וכו', לרמוז למה שכתבתי למעלה מזווג השני התחתון וכנזכר בפרשת בראשית דף ז' ע"ב, והם ממש סוד חסד וגבורה דהיינו ע"ב שמות דויסע ויבא ויט ורי"ו אותיות הנזכרים שם (רמ"ז).

[35] דהיינו ימין ושמאל מה שאין כן בשרשו העליון בחיך וגרון שהם זה תחת זה, ואע"ג דגם בהם שיך חיבוק כי סוד ההבלים הם מקיפים וכל מקיף חובק את המוקף וכנזכר בכוונות הסוכה. ומה שלא אמר חד להאי סטרא אלא בין להאי סטרא, נראה שירמוז ענין אחר והוא דקיימא לן בכמה מקומות דימינא אתכליל בשמאלא ושמאלא בימינא, אלא דגבורה הכלולה בחסד אז הגבורה טפלה לחסד וההפך בכלילות החסד בגבורה שאז הגבורה גוברת. והנה אי אפשר להוליד בלי זכר ונקבה וכל זכר הוא מחסד, באופן שכל ולד הוא חבוק משני הידים, ואולם הבאים מצד הנוק' והגבורות, הגבורות גוברות בהם, וכן היה חבקוק שנאמר בו את חובקת בן, וזהו אומרו ושם אשה גדולה, כלומר: ששלה גבר. וכן אמר למעלה דאיהי עיקרא דביתא, ואחר כך כשהמשיך עליו אלישע את מדת החסד שגם שם כלולה הגבורה הרי חיבוק שני, וכל אחד מהם מתחבקים בשני הידים, וז"ש בין להאי סטרא וכו' והבן. והיינו דהדר מפרש חבוקא חדא ההוא וכו', משום דכל חבוק בסתם הוא בשני הידים (רמ"ז). פי' בין לפי הפשט בין לפי הסוד תרין חבוקין הוו ביה של מלכות ושל ז"א ולפי הפשט של אמו של אלישע (מ"מ).

[36] דרגין דייקא מיעוט רבים שנים, והם מדרגת גבורות הזכר ומדרגת חסדי הזכר (רמ"ז).

[37] פי' גם חבקוק רומז לשני חבוקין חדשים שנמשכו עליו משני דרגין עלאין הנזכרים. ונלע"ד שלכן נכפלה בו אות הק' לרמוז שני החיבוקין, ולא אות הח' ויקרא חחבוק או אות הב' ויקרא חבבוק, והענין

זהר בשלח

תפלה לחבקוק הנביא איזו תפלה אלא זהו מקום שהיה קשור בו בתחילה וזהו תפלה של יד על שגיונות שאותו יום שנקשר בו היו תלויים שגיונות העולם לפני הקדוש ברוך הוא וגבורה היתה שולטת ולכן נקשרה בו תפלה זו (בזו התפלה).

דבר אחר תפלה לחבקוק הנביא תפלה לחבקוק משום חבקוק שהוא עשה בשבילו ה' שמעתי שמעך יראתי וגו' בא וראה כשמתעוררת עליו רוח נבואה על מקום זה שהוא תפלה היה בא והיה פוחד ומזדעזע משל אומרים מי שננשך מכלב מקולו הוא מזדעזע.

ה' פעלך בקרב שנים חייהו מי זה פעלך אלא עליו אמר שהוא פעל שלו בקרב שנים חייהו תן לו חיים לפעלך זה בקרב שנים עליונות דבר אחר חייהו שלא ימות כמו שבתחלה.

על שגיונות מה זה על שגיונות היה צריך (לכתב) על שגיאות כמו שנאמר שגיאות מי יבין אלא (הכל הוא אבל) שגינות כמו שנאמר שגיון לדוד מיני תשבחות היו לפני הנביאים להשרות עליהם רוח נבואה כמו שנאמר ופגעת חבל נביאים יורדים מהבמה ולפניהם נבל ותוף וגו' וכתוב ועתה קחו לי מנגן וגו' וכל שכן חבקוק שהצטרך לו יותר מכולם לנחת הרוח ולבשם את אותו מקום להמשיך עליו רוח נבואה וכן כל

תפלה לחבקוק הנביא (חבקוק ג ב) מאי תפלה[38] אלא דא הוא אתר דהוה קשיר ביה בקדמיתא[39] ודא הוא תפלה של יד על שגיונות דההוא יומא דאתקשר ביה שגיונות דעלמא הוו תליין קמי קודשא בריך הוא וגבורה הוה שליט ועל דא אתקשר ביה האי תפלה (נ"א בהאי תפלה)

דבר אחר תפלה לחבקוק הנביא תפלה לחבקוק בגין חבקוק דאיהו עביד בגיניה יהו"ה שמעתי שמעך יראתי וגו'[40] תא חזי כד הוה אתער עליה רוחא דנבואה על אתר דא דהוא תפלה הוה אתי והוה דחיל ומזדעזע מתלא אמרי מאן דנשיך מכלבא מקליה אזדעזע

יהו"ה פעלך בקרב שנים חייהו מאן פעלך אלא עליה קאמר דאיהו פעל דיליה בקרב שנים חייהו הב ליה חיין להאי פעלך בקרב שנין עלאין דבר אחר חייהו דלא ימות כד בקדמיתא

על שגיונות מאי על שגיונות על שגיאות מבעי ליה כמה דאת אמר (תהלים יט יג) שגיאות מי יבין אלא (כלא הוא אבל) שגיונות כמה דאת אמר (שם ז א) שגיון לדוד[41] זיני תושבחן הוו קמייהו דנביאי למישרי עלייהו רוח נבואה כמה דאת אמר (ש"א י) ופגעת חבל נביאים יורדים מהבמה ולפניהם נבל ותוף וחליל וגו' וכתיב (מ"ב ג טו) ועתה קחו לי מנגן וגו' וכל שכן חבקוק דאצטריך ליה יתיר מכלהון לנייחא דרוחא ולבסמא להההוא אתר

- מאיר הזהר -

לרמוז שניתוספו עליו ה' חסדים וה' גבורות של הזכר, דהא ק"ל בסוד המספר כי האחדים הם במלכות והעשיריות הם בזעיר (רמ"ז).

[38] מאי תפלה, כלומר מהו רמז תפלה זו ומה עניינה לכאן, וכל שכן שכבר היתה מדרגתו שכבר עלה למדרגת הזכר ואם כן מאי תפלה (רמ"ז).

[39] הענין מובן ליודעי סוד התפילין, כי תפילין של ראש הם מוחי הזכר ממש ותפילין של יד הם מוחי הנקבה, סוד חו"ג הבאות לה מן הזכר, ולכן אמר אתר דהוה קשיר ביה בקדמיתא וכו', ור"ל המקור שבו היה נקשר בראשונה והם אורות הזכר. ולפרש דבריו אמר ודא הוא תפלה של יד, שהוא סוד האורות הבאים לה מזעיר והוא הוא (ענין) מדרגתו אחר תחייתו, כי כן התפילין נקראים חיים כנודע. ובזה תבין שלמעלה אמר אתר דהוה תלי ביה וכאן אמר אתר דהוה קשיר, כי למעלה מדבר דוקא במדרגת הנוק' בעצמה מה שהיה לו קודם מותו, וכאן מיירי בבחינת קשר המושך אורות הזכר אל הנקבה שהוא מקומו אחר כך. ולכן אמר על שגיונות וכו', שידוע שראש השנה עניינו בגבורות הנקבה, וגם נודע שיש שלש בחינות עון, עון חטא ופשע, והחטא שהוא השגגה הוא פוגם במלכות, ועכשיו היה חבקוק מתעלה על מקום זה והיינו על שגיונות. אבל ידוע שבראש השנה נמתקים הדינין בסוד השופר שהוא סוד גבורות מתוקות הנתנות לה מזעיר. ועל דא אתקשר ביה האי תפלה, פי' בחינת תפלה של יד שאמרתי ולא בחינת תפלה הידועה שהיא בנקבה מצד עצמה (רמ"ז).

[40] פי' בו הרב זלה"ה שיש לכת"ר תר"ך אורות ונותן י"ש לאבא וי"ש לאימא, ושל אמא הם י"ש עולמות שתחת כסא הכבוד המתחלקים בחג"ת כידוע ממ"ש הרב לפרשת תרומה קסו ע"ב (רמ"ז).

[41] תפלה לחבקוק שהתפלל על עצמו ותפלתו היתה על כלי זמר כמו שגיון לדוד והתפלל ואמר ה' שמעתי וכו' (מ"מ).

הנביאים כדוגמא זה פרט למשה שעלה על כל שאר נביאי העולם אשרי חלקו.

בא וראה כשיצאו ישראל ממצרים רוחם היתה שבורה בתוכם והיו שומעים אותם תשבחות ולא יכולים לשמח ובשעה שכל האוכלוסין והמרכבות יצאו עם השכינה כולם הרימו תשבחות ושירים לפני הקדוש ברוך הוא ועורר הקדוש ברוך הוא את רוחם של ישראל והיו שומעים את אותם תשבחות ועמדה רוחם בתוכם שלא פרחו.

כשאדם עוזב עבודה אז יודע את שברון העצמות ושברון הרוח כך ישראל כשיצאו ממצרים אז טעמו טעם המות והקדוש ברוך הוא רפא אותם שכתוב וה׳ הולך לפניהם יומם וגו׳ וכל הדרכים היו מעלות ריחות של רפואה ונכנסים לגופם ומתרפאים ומקול התשבחות שהיו שומעים היו שמחים ונחים ברוחם.

ופרעה וכל אותם האוכלוסים שלו היו הולכים אחריהם ללוות אותם עד שיצאו מארץ מצרים וכן כל אותם גדולים הממונים עליהם ועל שאר העמים לוו את השכינה ואת ישראל כולם עד שחנו[43] באיתם בקצה המדבר זהו שכתוב ויהי בשלח פרעה את העם וגו׳ כי קרוב הוא כי קרוב הוא אותה שבועה שנשבע אבימלך לאבות על אותו טוב שעשו הפלשתים לאבות שכתוב כחסד אשר עשיתי עמך תעשה עמדי ועם הארץ אשר גרתה בה.

ויהי בשלח פרעה את העם מה כתוב למעלה ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו בא וראה הנקמה העליונה שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים שלשה סוגי[44] מות היו אחד שעשו הבכורים במצרים שהרגו כל אותם

לאמשכא עליה רוח נבואה וכן כלהו נביאי כהאי גוונא בר ממשה דסליק על כל שאר נביאי דעלמא זכאה חולקיה

תא חזי כד נפקו ישראל ממצרים רוחיהון הוה תביר בגווייהו והוו שמעין אינון תושבחן ולא יכלין למחדי ובשעתא דכלהו אוכלסין ורתיכין נפקו בשכינתא כלהו ארימו תושבחן ושירין קמי קודשא בריך הוא ואתער קודשא בריך הוא רוחיהון דישראל והוו שמעין אינון תושבחן וקאים רוחיהון בגווייהו דלא פרחן

בר נש כד איהו שביק פולחנא כדין ידע תבירו דגרמוי תבירו דרוחיה כך ישראל כד נפקו ממצרים כדין טעימו טעמא דמותא[42] וקודשא בריך הוא אסי לון דכתיב (שמות יג כא) ויהו״ה הולך לפניהם יומם וגו׳ וכל אורחין הוו סלקין ריחין דאסותא ועאלין לגופייהו ואתסיין ומקל תושבחן דהוו שמעין הוו חדאן ונייחין ברוחיהון

ופרעה וכל אינון אוכלוסין דיליה הוו אזלי בתרייהו לאוזפא לון עד דנפקו מארעא דמצרים וכן כל אינון רברבין דממנן עליהון ועל שאר עמין אוזיפו לה לשכינתא ולישראל כלהו עד דשארו באיתם בקצה המדבר הדא הוא דכתיב ויהי בשלח פרעה את העם וגו׳ כי קרוב הוא כי קרוב הוא ההוא אומאה דאומי אבימלך לאבהן על ההוא טיבו דעבדו פלשתים לאבהן דכתיב (בראשית כא כג) כחסד אשר עשיתי עמך תעשה עמדי ועם הארץ אשר גרתה בה

ויהי בשלח פרעה את העם מה כתיב לעילא ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו תא חזי נוקמא עלאה דעבד קוב״ה במצרים תלת מותני הוו חד דעבדו בוכרין במצרים דקטילו כל אינון דאשכחו וחד דקטל קוב״ה בפלגות

- מאיר הזהר -

[42] בעת הקטנות יונקים החיצונים ומתגברים, ואמר דרך המדבר ים סוף, שהוא המלכות, סופא דכל דרגין. והיה אז יניקת החיצונים משניהם, כי היו שניהם בסוד הקטנות הן הז״א והן המלכות, וכן היו ישראל ג״כ למטה. והוא מה שאמרו בזוה״ק (בשלח מה ע״א) ישראל כד נפקו ממצרים כדין טעימו טעמא דמותא, והוא מחמת התגברות החיצונים ע״י חזרת הקטנות, אלא שהקב״ה עשה עמהם נסים גם אז וכמ״ש (שמות יג כא) וה׳ הולך לפניהם כו׳, כי נמשך להם הארה מהבינה להגן עליהם (דע״ה ח״ב קכו ע״ג).

[43]

[44]

זהר בשלח

שנמצאו ואחד שהרג הקדוש ברוך הוא בחצות הלילה ואחד כשראה פרעה את המגפה בביתו בבניו ובעבדיו קם וזרז את עצמו והרג שרים ומושלים[45] וכל מי שיעץ לו לסרב לעם עד שהתורה מעידה עליו שהוא קם בלילה ממש כמו (שהקדוש ברוך הוא בחצות) שהלילה הרג בכורות ועשה נקמות כך קם פרעה בארץ מצרים והרג ועשה נקמות בשריו ומושליו ואמרכליו[46] ובכל אותם גדולים

זהו שכתוב ויקם פרעה לילה (לילה ממש) שקם להרוג ולהשמיד.

דרך הכלב כשמכים אותו באבן הוא בא ונושך את חברו כך פרעה אחר הוא היה הולך בשוקים והיה מכריז ואומר קומו צאו מתוך עמי אתם הרגתם לכל בני העיר אתם הרגתם השרים והמושלים[49] וכל בני ביתי זהו שכתוב ויקרא למשה ולאהרן לילה כיון שבידכם היה הכל וברכתם גם אותי שלא תהרגו אותי אחר כך הוא בעצמו לוה אותם והוציא אותם מהארץ זהו שכתוב ויהי בשלח פרעה את העם וגו׳.

ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף לתקן דרך למקומה רבי יהודה אמר מה שונה כשהיו ישראל במצרים שכתוב שלח את עמי (שם ט) כי אם מאן אתה לשלח את עמי בני בכורי

ליליא וחד כד חמא פרעה מותנא בביתיה בבנוי ובעבדוי קם וזריז גרמיה וקטיל אפרכין וסרכין וכל דאמליכו ליה לסרבא בעמא עד דאורייתא אסהידת עליה דאיהו קם בליליא ממש כמה (דקודשא בריך הוא בפלגות)[47] דליליא קטל בוכרין ועבד נוקמין הכי קם פרעה בארעא דמצרים וקטל ועבד נוקמין בסרכוי ואפרכוי ואמרכלוי ובכל אינון רברבין

מה/ב

הדא הוא דכתיב (שמות יב ל) ויקם פרעה לילה[48] (לילה ממש) דקם לקטלא ולשיצאה

אורחוי דכלבא כד מחיין ליה באבנא איהו אתי ונשיך[50] לחבריה[51] כך פרעה לבתר איהו הוה אזיל בשוקי והוה מכריז ואמר קומו צאו מתוך עמי אתון קטלתון לכל בני מתא אתון קטלתון סרכי ואפרכי וכל בני ביתי הדא הוא דכתיב ויקרא למשה ולאהרן לילה[52] כיון דבידכון הוה כלא[53] וברכתם גם אותי דלא תקטלון לי ולבתר איהו בגרמיה[54] אוזיף לון ואפיק לון מארעא הדא הוא דכתיב ויהי בשלח פרעה את העם וגו׳[55]

ויסב אלהי״ם את העם דרך המדבר ים סוף לתקנא ארחא לאתריה[56] רבי יהודה אמר מאי שנא כד הוו ישראל במצרים דכתיב (שם ה א) שלח את עמי (שם ט ב) כי אם מאן אתה לשלח

- מאיר הזהר -

45

46

47 נמחק במ״מ.

48 שהושפע עליו שפע מדת לילה להיות פועל דין באנשיו להנקם מהם, וזה גרמה לו רוב רשעתו, כי במקום שאז היה לו להכנע לפני ה׳ ולהתחנן לו שירחמהו נתמלא רוגז וכעס על גזרת הדין שנעשית הבכורות, והרי הוא ככלב המתרגז ונושך האבן שמכים אותו בה ולא נכנע לברוח מלפני המכים (רמ״ז).

49

50 ליה (נוסף בדרך ממת).

51 פי׳ שברוב רגזו נושך את חברו, וכך פרעה הרג רעיו ומיודעיו ולא העלה על לבו שהוא גרם רעתו ותלה הכל בשריו, ככלב המוכה מחמת נביחותיו ומפני התרגזו נושך חברו שגם נובח ומתרגז כמוהו, וכמו כן בערה חמתו על משה ואהרן וקרא אותם מזיקים (רמ״ז).

52 פי׳ קראם בשם לילה, כלומר פועלי הדין החזק, כי אתם הרגתם את כל חיילי (רמ״ז).

53 הרי שלא חשב על המכה ב״ה רק ייחס הכל לשני הצדיקים, ולכן אמר וברכתם גם אותי, שלא תהרגוני, ולא אמר והעתירו לה׳ בעדי (רמ״ז).

54 גם זו מפעולת רגזנותו וגאותו היתה, והוציאם מארצו כמי שמשליכם מעל פניו (רמ״ז).

55 ירמוז לצערו וכעסו שהיה אומר בלבו ו״י ה״י. ולפי הסוד הנז״ל שאמרנו שכל רשעו וגאותו היתה על היותו נאחז בה״י דאלקים שסודו שם י״ה כאמור, ולכן משם הושפעו עליו דינים קשים וסיגיו להשמיד ולאבד (רמ״ז).

56 פי׳ לקרוע הים (רח״ו).

ישראל ובאותו זמן לא היו מהולים ולא נקשרו בו כראוי וכאן שהיו מהולים ועשו פסח ונקשרו בו קרא להם את העם.

אלא משום ערב רב שנדבקו בהם והתערבו עמהם קרא להם את העם סתם כמו שנאמר ויגוף ה׳ את העם על אשר עשו את העגל ויקהל העם על אהרן וירא העם כי בשש משה וכן כלם.

רבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים מאושא ללוד והיה עמהם יוסי הסוחר עם גמלים קשורים ומשאות על כתפיהם עד שהיו הולכים מצא אותו יוסי הסוחר אשה אחת משאר העמים שלקטה ירקות בשדה נשמט מהם והחזיק בה ובא עליה תמהו רבי יצחק ורבי יהודה אמרו נשוב מהדרך הזו שהרי הקדוש ברוך הוא רצה להראות לנו שלא נתחבר עמו שבו מהדרך בדקו אחריו ומצאו שהיה בן של בת אל נכר ואביו זרע פסול היה אמרו ברוך הרחמן שהצילנו.

פתח רבי יצחק ואמר אל תתחר במרעים מי הם המרעים שלא כתוב חטאים או רשעים אלא מרעים שמרעים לעצמם ולאותם שמתחברים

את עמי (שם ד כב) בני בכורי ישראל ובההוא זמנא לא הוו גזירין ולא אתקשרו ביה כדקא יאות והכא דהוו גזירין ועבדו פסחא ואתקשרו ביה קרי לון את העם

אלא בגין ההוא ערב רב[57] דאתדבקו בהו ואתערבו בהדייהו קרי לון את העם סתם[58] כמה דאת אמר (שם לב לה) ויגוף יהו״ה את העם על אשר עשו את העגל (שם א) ויקהל העם על אהרן וירא העם כי בשש משה וכן כלהו

רבי יצחק ורבי יהודה הוו אזלי מאושא ללוד והוה עמהון יוסי טייעא בקטירא דגמלי עטופירא בכתפייהו עד דהוו אזלי אשכח ההוא יוסי טייעא אנתו חדא דשאר עמין דקטירא בירוקי חקלא אשתמיט מנייהו ואתקיף בה ואתא עלה תווהו רבי יצחק ורבי יהודה אמרו ניתוב מארחא דא דהא קודשא בריך הוא בעא לאחזאה לן דלא נתחבר בהדיה תבו מארחא בדקו בתריה ואשכחו דבריה דבת אל נכר הוה ואבוה פסיל זרעא הוה אמרו בריך רחמנא דשזיב לן

פתח רבי יצחק ואמר (תהלים לז א) אל תתחר במרעים מאן אינון מרעים דלא כתיב חטאים או רשעים אלא מרעים דאבאישין

- מאיר הזהר -

[57] כי עי״ז נתקטנו ונתחשכו ביותר וביותר, ולכן נקראו אז בשם ״העם״ (דע״ה ח״ב קכו ע״ג).

[58] הענין כי המין האנושי יכונה כפי הכנתו כן יסתלק במעלה, ושם הראשון שכנה להם הכתוב קודם בני אדם, מפני שהם מתים כאדם וחוטאים כמוהו, אח״כ בני נח מפני שנצולו מהמבול וחייבים בשבע מצוות שנצטוו בני נח וזה כשישמור המצוות האלו. אח״כ כשיעבדו ע״ז נקראו בני נכר, מפני שהם משתעבדים לאל נכר. ובדור הפלגה נקראו גוים, מפני שנפרדו איש ללשונו בארצותם בגוייהם, ואם ידבקו בע״ז יקראו גוים, בת אל נכר, ערלים ונכרים וכיוצא בשמות אלו המורים על טומאתם ושקועם בע״ז. וישראל גוי קדוש, גוי גדול, גוי עצום, לא גוי סתם אלא בכינוי. ומה שאמר הכתוב לבא לקחת לו גוי מקרב גוי, היינו מפני שהיו ישראל במצרים עובדי ע״ז, כדפי׳ רז״ל משכו וקחו לכם. אמנם מצד הטובים שבהם יקראו בד׳ שמות: הא׳, עם. הב׳, עמי או עם ה׳. הג׳, בני ישראל. הד׳, ישראל ממש, הגרוע שבכולם שיצדק שם זה אפילו בערב רב, אחר שנתקרב לעבודה שהם ע״ם, ירצה יש להם קשר ואסיפה ואין אומות העולם קרויים עם סתם, אלא בכיוני אל החצוני, כאומרו ויאמר אל עמו, אבל מלת עם ירצה אברים אלא גוף אחד מקובצים ונקשרים, וכאומרו והיינו לעם אחד, ואחר שאומות כל א׳ נפש לעצמו, כאומרו נפשות ביתו מפני פרוד נפשותם, כל א׳ פניה לע״ז לעצמו, והמתגיירים קונים נפש מהקדש כולם נפש אחת קדושה לכך יקראו עם, ויותר משובח מזה כשיורה על השוכן אתם בתוך טומאותם, דהיינו שבזולת שהם עם קשור ומחובר, הם מרכבה לשכינה שהיא שכונת ביניהם, והיינו עמי, או עם ה׳ וכיוצא. ויותר מזה הוא בני ישראל, כי עם ה׳ הם בשכינה כדפי׳. אמנם בני ישראל יורה שהם נסתלקו מעולם הנקבה אל עולם הזכר, בסוד שהם מרכבה לי״ב ענפי הת״ת, בני ישראל ודאי, ענפים ובנים לת״ת הנקרא ישראל, ויותר מזה הוא ישראל דהיינו שהם עולים במדרגה יותר עליונה דהיינו ישראל עלה במחשבה והיא הנקודה האמצעית לי״ב הענפים, ונקודה זו בסוד הדעת עולה עד החכמה והבינה, והיינו סוד נפש הגר דגר צדק אקרי עם סתם. נפש ישראל שהיא פנימית עם ה׳ או עמי, רוח בני ישראל, נשמה ישראל ממש, ושאר שמותיהם של ישראל על דרך זה לפי פעולתם ומעלתם (אור יקר). עי׳ עמק המלך (שער יד פרק קז): כל מקום שנאמר ׳העם׳ ולא נאמר ישראל, כוונתו על ערב רב [עיין בעל הטורים לשמות י״ג י״ז], ותראה בכל חטא כתוב ׳העם׳.

עמם רבי יהודה אמר מרעים הרחק עצמך ממרעים שלא תהיו רעים וחברים כאחד שלא ירעו לך מעשיו ותתפס בחטאיו.

בא וראה אלולי היו אותם ערב רב שהתחברו עם ישראל לא נעשה אותו מעשה ולא מתו מישראל כל אותם שמתו ולא גרם לישראל וכל מה שגרם ובא וראה אותו מעשה ואותו חטא ממש גרם לגלות ישראל.

ששנינו רצה הקדוש ברוך הוא שימצאו ישראל באותה שעה כמו מלאכים עליונים ולעשות אותם חורין[59] מהכל חירות ממות ולהיות בני חורין משעבוד של שאר העמים כמו שנאמר חרות על הלוחות אל תקרי חירות אלא חרות.

כיון שנעשה אותו מעשה גרמו הכל גרמו מות גרמו שעבוד מלכיות גרמו שנשברו אותם לוחות ראשונים גרמו שמתו מישראל כמה אלפים מהם וכל זה משום ההתחברות של אותם ערב רב שהתחברו בהם.

כמו כן כאן בגללם לא נקראו בני ישראל ולא ישראל ולא עמי אלא העם סתם ואם תאמר וחמושים עלו בני ישראל כשהיו עולים ממצרים ולא התחברו עמם אותם ערב רב קרא להם בני ישראל כיון שהתחברו עמם שכתוב וגם ערב רב עלה עמם קרא להם העם.

רבי יוסי הקשה ואמר כתוב כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם אי הכי כל יומא הוו חמאן להההוא ערב רב אמר רבי יהודה ערב רב כתיב ולא מצרים דהא כמה שאר עמין הוו דיירי במצרים ולא לגרמייהו ולהני דמתחברן בהדייהו רבי יהודה אמר מרעים ארחיק גרמך ממרעים דלא תהוון רעים וחברים כחדא דלא יבאישו לך עובדוי ותתפס בחטאוי

תא חזי אי לא הוו אינון ערב רב דאתחברו בהון בישראל לא אתעביד ההוא עובדא ולא מיתו מישראל כל אינון דמיתו ולא גרים לון לישראל כל מה דגרים ותא חזי ההוא עובדא וההוא חובה ממש גרים גלותהון דישראל

דתנינן בעא קודשא בריך הוא דישתכחון ישראל בההוא שעתא כמלאכי עלאי[60] ולמעבד להון חירין מכלא חירין ממותא ולמהוי חירין מן שעבודא דשאר עמין כמה דאת אמר (שמות לב טז) חרות על הלוחות אל תקרי חרות אלא חירות

כיון דאתעביד ההוא עובדא גרימו כלא גרימו מותא[61] גרימו שעבוד מלכוון גרימו דאתברו אינון לוחי קדמאי[62] גרימו דמיתו מישראל כמה אלפין מנייהו וכל דא בגין אתחברותא דאינון ערב רב דאתחברו בהו

אוף הכא בגיניהון לא אתקרון בני ישראל ולא ישראל ולא עמי אלא העם סתם ואי תימא וחמושים עלו בני ישראל כד הוו סלקין ממצרים ולא אתחברו בהדייהו אינון ערב רב קרי לון בני ישראל כיון דאתחברו בהדייהו דכתיב וגם ערב רב עלה אתם קרי לון העם

רבי יוסי אקשי ואמר כתיב כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם אי הכי כל יומא הוו חמאן להההוא ערב רב אמר רבי יהודה ערב רב כתיב ולא מצרים דהא כמה שאר עמין הוו דיירי במצרים ולא

- מאיר הזהר -

[59]

[60] ירצה אלמלא עמדו בשלותם עד קבלו הלוחות היה הקב"ה חפץ בכזה, אמנם קודם הלוחות היה הדבר תלוי ועומד, ולכך שלט בהם יצר הרע ומלאך המות והחטיאם, והטעם שחירות זה היה על הלוחות, מפני שאם קבלו ישראל את התורה כמציאותה בלוחות ראשונות היה בהכרח זכוך חומרם ושביתת הקלי', וכדי לשכון בהם הדקות הזה היה צריך שיהיו זכים וברים בלי חטא, וכשעשו העגל לא היה הכנה לשרות ביניהם זכות זה ונשתברו הלוחות (אור יקר).

[61] שלא נתקן חטא אדם הראשון וכבר היה אפשר שיהיו במנוחה בארצם בבנין המקדש עם היות חטא אדם הראשון הוה כענין זמן שלמה איש תחת גפנו וכו' (אור יקר).

[62] פי' ובזה גרמו שכחה לת"ת כמ"ש ז"ל שאלמלא לוחות ראשונים היו קיימים אין אדם שוכח מה ששונה (מ"מ).

עוד אלא דכלהו אתגזרו[63] וכיון דאתגזרו לא אקרון מצראי

ועל פי משה קבלו אותם והיינו מה

ועל פומא דמשה קבילו לון והיינו מה מו/א

שאמר הכתוב לך רד כי שחת עמך סרו מהר מן הדרך אשר צויתם כתוב צויתם וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים אחד מחמשה היו ורבי יוסי אומר חמשה מישראל ואחד מהם רבי יהודה אומר וחמושים אחד מחמשים.

דאמר הכתוב (שמות לב ז) לך רד כי שחת עמך סרו מהר מן הדרך אשר צויתם צויתם כתיב[64] וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים חד מחמשה הוו ורבי יוסי אומר חמשה מישראל וחד מנייהו רבי יהודה אומר וחמשים אחד מחמשים

אמר רבי שמעון משום שאותו יובל העלה אותם ממצרים משום כך וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים ואם לא לא עלו ולכן התעכבו חמישים יום לקבל תורה ומאותו מקום יוצאת תורה ונתנה ועל זה וחמשים חסר שבגלל זה עלו בני ישראל מארץ מצרים.

אמר רבי שמעון בגין דההוא יובלא[65] סליק לון ממצרים בגין כך וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים ואי לאו לא סליקו ועל דא אתעכבו חמשין יומין לקבלא אורייתא ומההוא אתר נפקת אורייתא ואתיהיבת ועל דא וחמשים חסר דבגין דא עלו בני ישראל מארץ מצרים

ויקח משה את עצמות יוסף וגו' למה העלה עצמותיו אלא משום שהיה ראש לרדת לגלות ולא עוד אלא שלו היה סימן הגאולה והשביע את ישראל על זה זהו שכתוב כי השבע השביע את בני ישראל והרי נתבאר.

ויקח משה את עצמות יוסף וגו' אמאי סליק גרמוי אלא בגין דהוה רישא לנחתא לגלותא ולא עוד אלא דאיהו סימנא דגאולה הוה ליה ואומי להו לישראל על דא הדא הוא דכתיב כי השבע השביע את בני ישראל והא אתמר

אשרי חלקו של משה שישראל היו עוסקים לבקש ממון מן המצרים ומשה היה עסוק בשבועת יוסף ויש אומרים שהארון היה בנילוס והעלה אותו בשם הקדוש ועוד אמר משה יוסף הגיע זמן גאולת ישראל ואמר עלה שור ועלה ויש שאומרים שהיה בין מלכי מצרים ומשם עלה (אותו) ויש אומרים כדי שלא יעשו אותו עבודה זרה שמו אותו בנילוס ושרח בת אשר הראתה למשה.

זכאה חולקא דמשה דישראל הוו עסקי למשאל ממונא ממצראי ומשה הוה עסיק באומאה דיוסף ואית דאמרי ארונא בנילוס הוה ובשמא קדישא סליק ליה ועוד אמר משה יוסף הגיע זמן פורקנא דישראל ואמר עלה שור וסליק ואית דאמרי בין מלכי מצראי הוה ומתמן סליק (ס"א ליה) ואית דאמרי בגין דלא יעבדון ליה ע"ז שוו בנילוס וסרח בת אשר חויאת ליה למשה

וה' הולך לפניהם יומם למנצח על אילת השחר מזמור לדוד

ויהו"ה הולך לפניהם יומם[66] רבי יוסי פתח (תהלים כב א) למנצח על אילת השחר מזמור

- מאיר הזהר -

[63] היינו אליבא דמ"ד קצא ע"א שערב רב היו מצריים (רמ"ז).

[64] יובן במ"ש הרב כי שלמה רצה לתקן נוק' דנוגה ולכך נשא נשים נכריות ולא הועיל כלום ומרע"ה רצה לתקן דכורא דנוגה ולכך גייר ערב רב ולא הועיל כלום וקליפת נוגה היא פרה אדומה וז"ש רז"ל פרה אדומה משה ושלמה לא יכלו לעמדו עליה עכ"ל. א"נ יובן במ"ש באוצ"ח כי ערב רב הם בצד ימין דפרצוף יעקב והם ניצוצות דיסוד אבא שהוא משה, כי משה נשמתו מיסוד אבא ולכן השתדל משה לגיירם (מ"מ).

[65] ישראל כד נפקו ממצרים כדין טעימו טעמא דמותא, והוא מחמת התגברות החיצונים ע"י חזרת הקטנות, אלא שהקב"ה עשה עמהם נסים גם אז וכמ"ש (שמות יג כא) וה' הולך לפניהם כו', כי נמשך להם הארה מהבינה להגן עליהם (דע"ה ח"ב קכו ע"ג).

[66] כללות ענין זה ליתן טעם להליכת ה' לפני עמו יומם ולילה, שהוא לייחד מדת יום במדת לילה, והוא הוא עיקר סגולת העבודה בזמן אילת השחר, שהוא מתווך בין יום ולילה, ואז הוא יותר רחמים

זהר בשלח

כמה חביבה התורה לפני הקדוש ברוך הוא שכל מי שעוסק בתורה אהוב הוא למעלה ואהוב הוא למטה הקדוש ברוך הוא מקשיב לדבריו ולא עוזב אותו בעולם הזה ולא עוזב אותו לעולם הבא.

וצריך לעסוק בתורה ביום ובלילה שכתוב והגית בו יומם ולילה וכתוב אם לא בריתי יומם ולילה וגו' מילא ביום אבל למה בלילה כדי שיהיה מצוי אצלו השם הקדוש שלם כמו שאין יום בלי לילה ואינו שלם אלא זה עם זה כך צריך בתורה להמצא עם האדם יום ולילה להיות שלמות לאדם יומם ולילה.

והרי נאמר שעיקר הלילה מחצות ואילך ואף על גב שמחצית הראשונה בכלל הלילה היא אבל בחצות הלילה נכנס הקדוש ברוך הוא לגן עדן להשתעשע עם הצדיקים ואז צריך לאדם לקום ולעסוק בתורה.

לדוד כמה חביבה **אורייתא** קמיה דקודשא בריך הוא דכל מאן דאשתדל ב**אורייתא** רחים הוא לעילא רחים הוא לתתא[67] קודשא בריך הוא **אצית** ליה למלולוי[68] **לא** שביק ליה בהאי עלמא **ולא** שביק ליה בעלמא דאתי[69]

ואורייתא בעי למלעי בה ביממא ובלילי**א** דכתיב (יהושע א ח) והגית בו יומם ולילה וכתיב (ירמיה לג כה) **אם לא** בריתי יומם ולילה[70] וגו' תינח ביממא[71] בלילי**א** אמאי בגין דיהא שכיח לגביה שמא קדישא שלים[72] כמה דלית יומם בלא לילי**א**[73] ולאו איהו שלים[74] **אלא** דא עם דא כך בעי **אורייתא** לאשתכחא עמיה דבר נש יומא ולילי**א**[75] למהוי שלימותא לגבי דבר נש יומם ולילה

והא אתמר דעקרא[76] דלילי**א** מפלגותא ואילך ואף על גב דפלגו קדמיתא בכללא דלילי**א** הוא **אבל** בפלגות לילי**א** קודשא בריך הוא עאל בגנתא דעדן לאשתעשעא עם צדיקי**א** וכדין בעי ליה לבר נש למיקם ולמלעי ב**אורייתא**

- מאיר הזהר -

מכל זווגי הלילה וכנזכר בדרוש הקשר של הרב זלה"ה עם תלמידיו. ואילת פירשוה המפרשים אור או כוכב השחר וכו', והוא ממש יעקב ולאה, ולכן אז היה מתגבר דוד שהוא מלאה, ולהיות שאז הוא זווג חדש לזה נמשלה לאילה שרחמה צר, ולהיות שזווג יעקב ולאה בכל אורך זעיר מתחיל מחצות ואילך, לכן אז גדולה מעלת לימוד התורה. ועל כן מתחיל להקדים וללמד גדולת התורה (רמ"ז).

[67] שיש לו כח לזווג שני הזווגים דמוחין ודגופא, שהרי חלקי הפרד"ס הוא כנגד או"א וזו"ן, וכמו כן שתי התורות דכתב ודע"פ, והוא כמו שאמרו על רשב"י וחביריו שהיו פטורים מהמצוות מפני שבתורתם היו משלימים הכל [וכן הוא בב"ע קמג ע"ב] (רמ"ז).

[68] שאם יתפלל בקהל אנשי מעשה, ה' יעתר לו מפני שפיו מקודש בדברי תורה וההבל שלו הוא מקיף מעולה (רמ"ז).

[69] ירצה שבכל הזווגים הנעשים תמיד הוא יזכר שם בין בחייו ובין במותו (רמ"ז).

[70] ירצה שמביא פסוק שני שלא תאמר דדוקא לצדיק גדול כיהושע יאות להגות בתורה יומם ולילה, לזאת מביא פסוק כולל שמירה, שקיום העולם תלוי בתורת יום ולילה (רמ"ז).

[71] שהתורה היא מיסוד אבא והיא תורת חסד אבל לילה דין הוא (רמ"ז).

[72] כי הלילה הוא של ה' אחרונה והיום הוא של ו', והוא מ"ש (תהלים מב, ט) יומם יצוה ה' חסדו, חס"ד ו', ובלילה שירה, שי"ר ה' (רמ"ז).

[73] נראה שר"ל מ"ש הטבעיים שאלמלא שהשמש בא בערב והולך לו לא היה אפשר לעולם להתקיים מחמת רוב חומו, וכן אי אפשר לחסדים בלי הגבורות שאלמלא הן לא יוכל העולם לקבל רוב החסדים וריבוי השפע (רמ"ז).

[74] והוא על דרך אברהם [קדמאה לא] שלים וכו', וכמ"ש בסוד העקידה, ששלימות החסדים הוא בהתערבם עם הגבורות (רמ"ז).

[75] שהיא כלולה ממצוות עשה ומצוות ל"ת חו"ג, ולכן בעסוק בה יומם ולילה יהיה הייחוד שלם אשא במיא ומיא באשא, והוא הוא שלימות יומם ולילה העליונים יום בלילה ולילה ביום (רמ"ז).

[76] וירצה שבתחילה הלילה ועד חצות הדינין חזקים ואין כח למתקם שלכן אז יוצאים החיצונים דתרעין סתימין וכדאמר בסמוך, אבל עיקר שלימות הלילה הוא מחצות ואילך שאז מתפשטת לאה בכל מקומה של רחל והיינו תנהי"ם דזעיר והוא סוד ה' הנוסף על ליל, כי קודם חצות ה"ס לאה מן החזה ולמעלה וה"ס ז' בניה כנודע וכו', ולהיותו בעיקריות זעיר לכן הוא מספר עשיריות, והוא מ"ש דפלגו קדמיתא וכו', שהוא בחינת ליל, מכל מקום העיקר הוא חצי האחרון סוד הה' שהוא בחינת גילוי האורות שלאה מתפשטת שם, ולכן אעפ"י שגם חצי הראשון גם הוא בסוד לאה שבה כל זווגי הלילה בכל זאת העיקר מחצות ואילך (רמ"ז).

זהר בשלח

והרי נאמר שהקדוש ברוך הוא וכל הצדיקים שבגן עדן כולם מקשיבים לקולו זהו שכתוב היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני והרי פרשוה היושבת בגנים זו כנסת ישראל שהיא משבחת את הקדוש ברוך הוא בשבח התורה בלילה אשרי חלקו של מי שמשתתף עמה לשבח את הקדוש ברוך הוא בשבח התורה.

וכשבא הבוקר כנסת ישראל באה ומשתעשע בה הקדוש ברוך הוא ומושיט לה שרביט של חסד ולא רק עליה לבדה אלא עליה ועל אלו שמשתתפים עמה והרי נאמר שכתוב יומם יצוה ה' חסדו ובלילה וגו' ועל זה נקראת אילת השחר.

ואמר רבי שמעון בשעה שרוצה להאיר הבוקר נחשך והאור נהיה קודר וקדרות נמצאת אז מתחברת אשה בבעלה ששנינו אשה מספרת עם בעלה לדבר עמו ונכנסת להיכלו.

אחר כך כשרוצה השמש להיכנס מאיר ובא הלילה ונוטל אותו אז כל השערים סתומים וחמורים נוערים וכלבים נובחים כשנחצה הלילה מתחיל המלך (לקרא) לקום והמלכה לזמר ובא המלך ומקיש על שער ההיכל ואומר פתחי לי אחותי רעיתי וגו' ואז משתעשע בנשמות הצדיקים.

אשרי חלקו של אותו שמתעורר באותו זמן בדברי תורה ולכן כל אותם בני היכל המלכה כולם צריכים לקום באותו זמן לשבח את המלך וכולם משבחים לפניו והשבח שעולה מהעולם הזה זה שהוא רחוק (יותר) זה נחת[81] רוח לקדוש ברוך הוא מהכל.

כשמסתלק הלילה ובא הבוקר (ומחשיך) והתקדר אז המלך והמלכה בסוד בשמחה ונותן לה מתנות ולכל

והא אתמר דקודשא בריך הוא וכל צדיקיא דבגנתא דעדן כלהו צייתין לקליה הדא הוא דכתיב (שיר ח יג) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני והא אוקמוה היושבת בגנים דא כנסת ישראל דאיהי משבחת ליה לקודשא בריך הוא בשבחא דאורייתא בליליא זכאה חולקיה מאן דאשתתף בהדה לשבחא ליה לקודשא בריך הוא בשבחא דאורייתא

וכד אתי צפרא כנסת ישראל אתת ומשתעשעא ביה בקודשא בריך הוא ואושיט לה לגבה שרביטא דחסד ולא עלה בלחודהא אלא עלה ועל אינון דמשתתפין בהדה והא אתמר דכתיב (תהלים מב ט) יומם יצוה יהו"ה חסדו ובלילה וגו' ועל דא אילת השחר אקרי

ואמר רבי שמעון בשעתא דבעי לאתנהרא[77] צפרא אתחשך ואתקדר נהורא וקדרותא אשתכח כדין אתחברת אתתא בבעלה[78] דתנינן אשה מספרת עם בעלה לאשתעי בהדיה ועאלת להיכליה

לבתר כד בעי שמשא למיעל אתנהיר ואתת ליליא ונטיל ליה כדין כל תרעין סתימין וחמרין נערין וכלבין נבחין כד אתפלג ליליא שארי מלכא (למקרי)[79] למיקם ומטרוניתא לזמרא ואתי מלכא ואקיש לתרעא[80] דהיכלא ואמר (שיר ה ו) פתחי לי אחותי רעיתי וגו' וכדין משתעשע בנשמתהון דצדיקיא

זכאה חולקיה דההוא דאתער ההוא זמנא במלי דאורייתא בגין דא כל אינון דבני היכלא דמטרוניתא כלהו בעיין למיקם בההוא זמנא לשבחא למלכא וכלהו משבחן קמיה ושבחא דסליק מהאי עלמא דאיהו רחיק (יתיר) דא ניחא ליה לקודשא בריך הוא מכלא[82]

כד אסתליק ליליא ואתי צפרא (נ"א ואתחשך) ואתקדר כדין מלכא ומטרוניתא

- מאיר הזהר -

[77] בעת שהיו הזו"ן בקטנותן, והיתה אז המלכות בסוד אילת השחר, כאילה זו שפתחה סתום ורחמה צר וחביבה על בעלה, אילת אהבים ויעלת חן (עירובין נד ע"ב, זוהר ויקרא כא ע"ב) (דע"ה ח"ב קכו ע"א).

[78] עי' לעיל י ע"א (לש"ו).

[79] פי' ויקץ כישן ה' הדורמיטא (רח"ו).

[80] יסוד דלאה (רח"ו).

[81]

[82] כתב הרב כי נ"ר הוא לזו"ן שאינם מזדווגים אבל יעקב ולאה עסוקים בזווג (רח"ו).

בני היכלה אשרי חלקו של מי שהוא במנין.

וה' הלך לפניהם יומם הקדוש ברוך הוא ובית דינו

אמר רבי יצחק היינו ששנינו שכינה נוסעת באבות הולך לפניהם יומם זה אברהם בעמוד ענן זה יצחק לנחותם הדרך זה יעקב שכתוב בו ויעקב הלך לדרכו ולילה בעמוד אש להאיר להם זה דוד המלך.

וכולם מרכבה עליונה קדושה ללכת ישראל בשלמות הכל כדי שהאבות יראו את גאולה (של בניהם) שלהם שכתוב ואנכי אעלך גם עלה עם המרכבה וכתוב וה' הלך וגו' ללכת יומם ולילה וכי למה היו הולכים יומם ולילה ילכו ביום ולא ילכו בלילה כאנשים שבורחיים כיון שהקדוש ברוך הוא שומר אותם למה הלכו ביום ובלילה אלא כדי להימצא בהם שלמות הכל שאין שלימות אלא יום ולילה.

אמר רבי אבא כך בארנו וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן זה אברהם ולילה בעמוד אש זה יצחק ואם כך איפה יעקב אלא שנאמר בדבור הראשון ושם התחיל כמו שכתוב וה'.

ולילה בעמוד אש היה מאיר בצד זה ובזה כדי שהמצרים ירדפו אחריהם שיתכבד שם הקדוש ברוך הוא במרכבותיו ופרשיו כדי ללכת יומם ולילה אספקלריה המאירה ושלא מאירה ועוד כדי להטעות את המצרים

ברזא בחדוה ויהיב לה מתנן ולכל בני היכלה זכאה חולקיה מאן דאיהו במניינא

ויהו"ה הולך לפניהם יומם קודשא בריך הוא ובית דיניה

מו/ב

אמר רבי יצחק היינו דתנינן שכינתא באבהתא נטלא הולך לפניהם יומם דא אברהם בעמוד ענן דא יצחק לנחותם הדרך דא יעקב דכתיב ביה (בראשית לב ב) ויעקב הלך לדרכו ולילה בעמוד אש[83] להאיר להם דא דוד מלכא

וכלהו רתיכא עלאה קדישא למהך ישראל בשלימותא דכלא בגין דיחזון[84] אבהן פורקנא (ס"א דבנייהו)[85] דלהון דכתיב (בראשית מו ד) ואנכי[86] אעלך גם עלה עם המרכבה וכתיב ויהו"ה הולך וגו' ללכת יומם ולילה וכי אמאי הוו אזלי יומם ולילה יהכון ביממא ולא יהכון בליליא כבני אנשא דערקין דכיון דקודשא בריך הוא נטיר לון אמאי אזלין ביממא ובליליא אלא לאשתכחא בהו שלימותא דכלא דלית שלימו אלא יומם ולילה[87]

אמר רבי אבא הכי אוקימנא ויהו"ה הולך לפניהם יומם בעמוד ענן דא אברהם ולילה בעמוד אש דא יצחק ואי הכי יעקב אן הוא אלא במלה קדמאה אתמר ותמן שארי כמה דכתיב ויהו"ה

ולילה בעמוד אש הוה נהיר בסטרא דא ובדא[88][89] בגין דירדפון מצראי בתריהון לאתייקרא שמא דקודשא בריך הוא ברתיכוי ופרשוי בגין[90] למיזל יממא וליליא[91] אספקלריא דנהרא ודלא נהרא ותו בגין[92]

- מאיר הזהר -

[83] סתם הוי"ה בז"א (רח"ו).

[84] ליחמו (לרך לממת)?*##

[85] לרך לממת גורס לת המוסגר ולמ 'ללהון'.

[86] נמחק בלרך לממת.

[87] כאן שייך מאי דבסמוך אמר רבי אבא וה' הולך וכו' עד בסטרא דא ובדא, אחר כך צריך לומר בגין דירדפון מצראי בתריהון לאתייקרא שמא דקב"ה ברתיכוי ובפרשוי בגין למיזל ביממא ובליליא אספקלריא דנהרא ודלא נהרא, ותו בגין לאטעאה למצראי דימרון מקרה הוא דכתיב (ישעיה יט, יג) נואלו שרי צוען, וכתיב (שם מד, כה) משיב חכמים אחור, וע"ד אזלי ביממא ובליליא (רמ"ז).

[88] בחו"ג (רח"ו).

[89] ולילה (נוסף בלרך לממת)*##

[90] ובפרסוי ובגין (לרך לממת).

[91] ביממת ובלילית (לרך לממת).

[92] לת מופיע בלדל לממת.

שיאמרו מקרה הוא שכתוב נואלו שרי צוען וכתוב משיב חכמים אחור ועל כן הלכו ביום ובלילה.

רבי אבא אמר אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא הוציא אותם ממצרים להיות חלקו ונחלתו ובא וראה בצד היובל נמצאה חרות לישראל וכן לעתיד לבא שכתוב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו'.

ומשום אותו יובל עליון התעכבו חמשים יום לקבל התורה ולקרב להר סיני וכיון שהלכו ביום הלכו בלילה להיות הכל יום אחד בין יום ולילה ולא נמצאת הפרדה.

ולא עוד אלא שכולם הלכו במנוחה לרצון נפשם ביום שקבלו התורה היו חמשים ימים שלמים ימים ולילות כראוי שאין יום בלי לילה ואין לילה בלי יום ולילה ויום נקרא יום אחד וכיון שהלכו חמשים ימים שלמים אז (כנגד נ' של יובן וכמו) שרו עליהם אותם חמשים ימי היובל ומצד של היובל נתנה להם תורה ולכן הלכו יומם ולילה.

ואמר רבי אבא כתוב ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו למה הרי בארנו שמי שאוהב רשעים כך הוא ובא וראה ביצחק נכלל הלילה ולילה לא בהיר ועל זה ותכהין עיניו והכל אחד.

רבי יצחק פתח ואמר ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויגד מי אמר לו אלא כך פרשוה אבל חכמיו ומכשפיו

לאטעאה למצראי דימרון מקרה הוא דכתיב (ישעיה יט יג) נואלו שרי צוען וכתיב (שם מד כה) משיב חכמים אחור ועל דא אזלי ביממא ובליליא

רבי אבא אמר זכאה חולקיהון דישראל דקודשא בריך הוא אפיק לון ממצרים למהוי חולקיה ואחסנתיה ותא חזי בסטרא דיובלא אשתכח חירו לישראל וכן לזמנא דאתי דכתיב (שם כז יג) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול[93] וגו'

ובגין ההוא יובלא עלאה אתעכבו חמשין יומין לקבלא אורייתא ולמקרב לטורא דסיני וכיון דאזלי ביממא אזלי בליליא למהוי כלא חד יומא בין יממא וליליא ולא אשתכח פרישו

ולא עוד אלא דכלהו בנייחא אזלין לרעותא דנפשייהו ביומא דקבילו אורייתא הוו חמשין יומין שלמין יומי ולילי כדקא יאות דלית יום בלא לילה ולית לילה בלא יום ולילה ויום אקרי יום אחד וכיון דאזלו חמשין יומין שלימין כדין (לקבל נ' דיובלא וכמו) שארו עלייהו אינון חמשין יומין דיובלא ומסטרא דיובלא אתייהיב להו אורייתא ובגין כך אזלין יומא ולילי

ואמר רבי אבא כתיב (בראשית כז א) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו אמאי הא אוקימנא מאן דרחים לחייבא הכי הוא ותא חזי ביצחק אתכליל ליליא ולילי לא בהיר ועל דא ותכהין עיניו וכלא חד

רבי יצחק פתח ואמר ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויגד מאן קאמר ליה[94] אלא הא אוקמוה[95] אבל חכמוי[96] וחרשוי אתכנשו

[93] נראה כי השופר הוא יסוד הבינה ויתקע היינו לשון נתקע ביבמתו והיינו שיהיה זווג או"א ויכנס הקב"ה בירושלים של מעלה (רח"ו).

[94] אע"ג דיש הרבה מקומות מקראות קצרים כמו (בראשית מח א) ויאמר ליוסף הנה אביך חולה ואחר כך נאמר עוד ויגד ליעקב, מכל מקום אין ספק שיש טעמים למה שפעמים מקצר ופעמים מפרש. ועוד דלמה לא אמר ויגד כמ"ש בויחי, אלא ויוגד מההפעל (רמ"ז).

[95] הוא מה שאמרו רז"ל והוא בפי' רש"י, ששלח איקטורין (רמ"ז).

[96] הכריחו לזה משום דקשיא חדא שה' אמר (יא, א) כשלחו כלה גרש יגרש, שר"ל שלא יחפוץ עוד בהם ולא יחשוב שישובו עוד שם, וכן הפשט של ויהפך לבב פרעה, נראה שאז נתחרט ונהפך לבו ממה שהיה בדעתו קודם לכן, ואם כן אינו נראה לומר ששלח איקטורין ובפרט בשעת חימום צרותיו. ועוד שאם כן היה לו לומר ויגידו למלך מצרים, אבל ויוגד הוא מהבנין שלא נזכר שם פועלו, ובכמה מקומות נאמר כן בהגדה נסתרת כמו (בראשית כב, כ) ויוגד לאברהם לאמר, (שם כז, מב) ויוגד לרבקה, שהיתה הגדת רוח הקדש, ולכן פירש בכאן שגם זו היתה כדרך העלם דהיינו חכמוי וחרשוי מנגדי הקדושה ואויבי משה, וכוונתם היתה לומר לו שאינו אמת מה שעלה על דעתם שצד הקדושה עליונה גברה וכמו שהודה פרעה (ט, כז) ה' הצדיק, ושאפילו ישראל עצמם לא חשבו כך שאם כן לא היה להם ללכת בבריחה כמו שיבוא, אלא שהם עצמם חששו שעדיין לא נתמלא קצם, שהרי לא היו שם כי אם מספר

התכנסו אליו והודיעוהו כי ברח העם ולמה אמרו את זה אלא ראו בחכמה שלהם שהיו הולכים יומם ולילה אמרו ודאי שהם בורחיים ולא עוד אלא שראו שאינם הולכים בדרך ישרה כמו שכתוב וישבו ויחנו לפני פי החירת.

ויקח שש מאות וגו' למה שש מאות אמר רבי יוסי כנגד המנין של ישראל שכתוב כשש מאות אלף רגלי בחור כנגד הגברים שהם העיקר של כל ישראל וכל רכב מצרים שאר המרכבות שהם טפלים לאחוריים (לאחרים) כנגד הטף שכתוב לבד מטף והכל עשה בעצת מכשפיו וחכמיו ושלישים על כלו הכל בחכמה כנגד דרגות העליונות שנים ואחד רבי יצחק אמר כתרגומו ומזרזין שהיו זריזים בכל.

ויקח שש מאות רכב בחור רבי חייא אמר כתוב יפקד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה בזמן שהקדוש ברוך הוא נותן שלטון לגדולי העמים למעלה נותן להם לעם שלהם למטה ובשעה שמוריד אותם מדרגתם שלמעלה מוריד את העם למטה ויקח שש מאות רכב בחור הרי הממונה שלהם ופרשוה שהנהיג את מרכבות שאר העמים וכולם נפלו במחנה סיסרא אחר כך והיינו בחור (ואחר כך) וכל רכב מצרים.

כתוב לססתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי בא וראה כדוגמת סוסה נקבה לגביה ואודעוהו כי ברח העם ואמאי קאמרו דא אלא חמו בחכמתא דלהון דהוו אזלי יממא ולילי**א** אמרו ודאי ערקין אינון ול**א** עוד אל**א** דחמו דל**א** הוו אזלי באורח מישר כמה דכתיב וישובו ויחנו לפני פי החירות

ויקח שש מאות[97] וגו' שש מאות אמאי אמר רבי יוסי לקבל מניינא דישראל דכתיב כשש מאות אלף רגלי בחור לקבל הגברים דאינון עקר**א** דכל ישר**א**ל וכל רכב מצרים שאר רתיכין דאינון טפלין לאחורי (נ"**א** לאחרנין) לקבל הטף דכתיב לבד מטף וכל**א** עביד בעיט**א** דחרשוי וחכמוי ושלישים על כלו כל**א** בחכמת**א** לקבל דרגין על**א**ין תרין וחד רבי יצחק אמר כתרגומו ומזרזין זריזין הוו בכל**א**

ויקח שש מאות רכב בחור רבי חייא אמר כתיב (ישעיה כד כא) יפקוד יהו"ה על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה בזמנא דקודשא בריך הוא יהיב שלטנותא לרברבי עמין לעיל**א** יהיב להו לעמא דלהון לתת**א** וב**ש**עת**א** דנחית לון מדרגיהון דלעיל**א** נחית לון לעמא לתת**א** ויקח שש מאות רכב בחור ה**א** ממנא דלהון וא**ו**קמוה דדבר רתיכין דשא**ר** עמין[98] וכלהו נפלו במשריתא דסיסר**א** לבתר והיינו בחור (נ"**א** ולבתר)[99] וכל רכב מצרים

כתיב (שיר א ט) לססתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי תא חזי כדוגמת סוסיא נוקבא

- מאיר הזהר -

[שנים] בר"ח ולכן היו בורחים, והסכימו חכמיו על ככה מפני שראו בחכמתם שהיו הולכים יומם ולילה שזהו סימן מובהק להם שהיו בורחים, ועוד שהיו הולכים דרך מעוקם כדרך הבורח שירא פן ירדפו אחריו, ולכן שבו אל פי החירות מפני שלא היו יודעים אנא ילכו במדבר, ומכל זה גזרו שאינו אמת מה שאמר להם משה שעולמות הקדושה היו כבר מתוקנים ושולטים, אלא שהוא פעל או בדרך השבעות או באיזה דרך נעלם מהם, ושלכן היה בידו כח להטיבם ולהגביר צד שלו, ועל כן קראוהו מלך מצרים להודיעו שעוד כח מלכותו גובר, ולכן נשמעו להם פרעה ועבדיו ואמרו ודאי אנו שלחנו את ישראל מעבדנו (רמ"ז).

[97] תכלית כוונתו היתה להתקומם כנגד הקדושה. ויובן בהקדים תחילה מ"ש הרב זלה"ה שמצרים היתה אחוזה במ"י דאלקי"ם בח"ם צירופיו, והיה פרעה מכחיש אותיות אל"ה ושמהם באו עליו המכות כמש"ה (י, א) אותותי אלה, אותיות אלה. והענין שהיה מכחיש מציאות ז"א שה"ס אל"ה וכמש"ה (ישעיה מ, כו) מי ברא אל"ה, ובגי' ל"ו ו' פעמים ו', שהוא זעיר ו' פעמים ל"ו רי"ו, שהוא שם ע"ב שמות המתחלק בו"ק שהוא ז"א ו' שמות בכל קצה, וגם באותיות אלה יש ע"ב צירופים, ואיתא בספר הכוונות כי ת"ר רכב כנגד ו"ק ורכב מצרים נגד הנקבה, וז"ש שש מאות רכב בחור, שהו"ק שלקח הם בחו"ר רי"ו ו' פעמים אל"ה. וז"ש לקבל הגברים, שכולם בעלי גבורה, ורכב מצרים נגד המלכות שמצרים היתה ערות הארץ, וח"ם י' פעמים גי' לילי"ת (רמ"ז).

[98] הם מחנות ס"מ (רמ"ז).

[99] לכך ממת גורס את המוסגר.

נראתה לסוסים של פרעה ופרשוה אלא לסוסתי ברכבי פרעה

בא וראה בשעה שפרעה היה רודף אחר ישראל מה עשה נטל סוסות נקבות וכפת אותן במרכבותיו בתחלה ואת הסוסים הזכרים כפת אותם מאחור והיו הזכרים מתחממים כנגד הנקבות והנקבות מסרבותולא רצו ומהרו לרוץ כיון שקרב (וכאשר הדביק) אל ישראל נטל את הנקבות ושם אותם לאחור והסוסים הזכרים לפנים כדי להרע לישראל וללחום בהם קרב.

כדוגמא זה וה' הלך לפניהם יומם ואחר כך חזרה השכינה לאחורי ישראל שכתוב ויסע מלאך האלהים וגו' משום כך דמיתיך רעיתי.

ופסוק זה הרי פרשוהו שהקריב את כל חילותיו ומרכבותיו ללחום קרב ועוד ופרעה הקריב רבי יוסי אמר הרי נתבאר שהקריב אותם לתשובה ופרעה הקריב.

כתוב ה' בצר פקדוך צקון לחש וגו' בצר פקדוך לא פוקדים ישראל את הקדוש ברוך הוא בשעת מנוחה אלא בשעה שמציקים להם ואז כולם פוקדים אותו צקון לחש וכולם מתפללים בתפלות ובבקשות ומריקים לפניו תפלות אימתי מוסרך למו בשעה שפוקד הקדוש ברוך הוא אותם ברצועתו ואז הקדוש ברוך הוא עומד עליהם ברחמים ואותו הקול שלהם נוח לפניו כדי להיפרע משונאיהם ומתמלא עליהם ברחמים.

כמו שפרשנו משל ליונה עם הנץ וכו' כך ישראל היו קרבים לים והיו

אתחזי להון לסוסיהון דפרעה ואוקמוה אלא לסוסתי ברכבי פרעה

מז/א

תא חזי פרעה בשעתא דהוה רדיף אבתרייהו דישראל מה עבד נטל סוסוון נוקבן[100] וכפת לון ברתיכוי בקדמיתא וסוסין דוכראי כפת לון לאחוריהון והוו מזיינין דוכרי לקבל נוקבי ונוקבי לא בעאן ואוחן למיזל כיון דקריב (נ"א וכד אדביק)[101] לגבייהו דישראל נטל נוקבי ושוי לון לאחורי וסוסוון דוכרין לקדמין לאבאשא לישראל ולאגחא בהו קרבא

כגוונא דא ויהו"ה הולך לפניהם יומם לבתר חזרה שכינתא לאחוריהן דישראל דכתיב ויסע מלאך האלהי"ם וגו'[102] בגיני כך דמיתיך רעיתי

והאי קרא הא אוקמוה דאקריב לכל חילוי ורתיכוי לאגחא קרבא ותו ופרעה הקריב רבי יוסי אמר הא אתמר דקריב לון לתשובה ופרעה הקריב[103]

כתיב (ישעיה כו יז) יהו"ה בצר פקדוך צקון לחש[104] וגו' בצר פקדוך לא פקדין ישראל לקודשא בריך הוא בשעתא דנייחא אלא בשעתא דעקין להו וכדין כלהו פקדין ליה צקון לחש וכלהו צלאן בצלותין ובבעותין ואריקו קמיה צלותין אימתי (שם &) מוסרך למו בשעתא דפקיד לון קודשא בריך הוא ברצועוי כדין קודשא בריך הוא קאים עלייהו ברחמי וניחא קמיה ההוא קלא דלהון בגין לאתפרעא מן שנאיהון ואתמלי עלייהו ברחמי

כמה דאוקימנא[105] מתל ליונה עם הנץ וכו' כך ישראל הוו קריבין לימא והוו חמאן לימא

- מאיר הזהר -

[100] עי' זהר חדש עב ע"א.

[101] לדל למת גורם למת המוסגר.

[102]

[103] עי' ח"א פא ע"ב.

[104] עי' ח"א מא ע"ב.

[105] עי' שיה"ש רבה (פ"ב סי' לה): תני דבי ר' ישמעאל בשעה שיצאו ישראל ממצרים למה היו דומין ליונה שברחה מפני הנץ ונכנסה לנקיק הסלע ומצאה שם הנחש מקנן ונכנסה לפנים ולא היתה יכולה להכנס שעדיין הנחש מקנן תחזור לאחורה לא תהי יכולה שהנץ עומד בחוץ מה עשתה היונה התחילה צווחת ומטפחת באגפיה כדי שישמע לה בעל השובך ויבא ויצילה כך היו ישראל דומים על הים לירד לים לא היו יכולין שעדיין לא נקרע להם הים לחזור לאחוריהם לא היו יכולין שכבר פרעה הקריב מה עשו וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' מיד (שמות י"ד) ויושע ה' ביום ההוא.

רואים את הים לפניהם הולך וסוער וגליו עולים למעלה היו פוחדים זקפו עיניהם וראו את פרעה ומרכבותיו ואבנים חצים ובליסטראות ואז ויראו מאד מה עשו ויצעקו בני ישראל מי גרם את זה שקרבו ישראל לאביהם של מעלה פרעה זהו שכתוב ופרעה הקריב והרי זה נתבאר.

ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה' אמר רבי שמעון אשרי חלקם של ישראל שהרי רועה כמו משה הלך בתוכם כתוב ויזכור ימי עולם משה עמו ויזכור ימי עולם זה הקדוש ברוך הוא משה עמו (מכאן למדנו) שמשה היה שקול ככל ישראל ולמדנו מזה כי רועה העם הוא ממש כל העם אם הוא זוכה כלם זוכים ואם אינו זוכה כל העם לא זוכים ונענשים בגללו והרי פרשוה.

התיצבו וראו אין לכם ללחום קרב שהרי הקדוש ברוך הוא ילחם קרב בשבילכם כמו שנאמר ה' ילחם לכם ואתם תחרישון בא וראה באותו לילה כנס הקדוש ברוך הוא את הפמליא שלו ודן את דיני ישראל ואלמלא שהקדימו האבות על ישראל לא היו נצולים מן הדין רבי יהודה אמר זכות יעקב הגנה על ישראל זהו שכתוב לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל ישראל סבא.

ה' ילחם לכם ואתם תחרישון רבי אבא פתח אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי זכאין אינון ישראל דקודשא בריך הוא אתרעי בהון לאתדבקא קמייהו אזיל וסעיר וגלגלוי זקפין לעילא הוו דחילין זקפו עינייהו וחמו לפרעה ולמשירייתיה ואבני גירין ובלסטראין כדין ויראו מאד מה עבדו ויצעקו בני ישראל מאן גרים האי דקריבו ישראל לגבי אבוהון דלעילא פרעה הדא הוא דכתיב ופרעה הקריב והא אתמר

ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת יהו"ה אמר רבי שמעון זכאה חולקיהון דישראל דהא רעיא כמשה אזיל בגווייהו כתיב (&שם סג יא) ויזכור ימי עולם משה עמו ויזכור ימי עולם דא קודשא בריך הוא[106] משה עמו (מכאן אוליפנא) שקיל הוה משה ככל ישראל ואוליפנא מהא כי רעיא דעמא הוא[107] ממש עמא כלהו אי איהו זכי עמא כלהו זכאין ואי איהו לא זכי עמא כלהו לא זכאן ואתענשו בגיניה והא אוקמוה

התיצבו וראו לית לכו לאגחא קרבא דהא קודשא בריך הוא יגיח קרבא בגיניכון כמה דאת אמר יהו"ה ילחם לכם ואתם תחרישון תא חזי ההוא ליליא כנש[108] קודשא בריך הוא לפמליא דיליה ודאין דינייהו דישראל ואלמלא דאקדימו אבהן[109] עלייהו דישראל לא אשתזיבו מן דינא רבי יהודה אמר זכותא דיעקב אגין עלייהו דישראל הדא הוא דכתיב (תהלים קכד א) לולי יהו"ה שהיה לנו[110] יאמר נא ישראל ישראל סבא

יהו"ה ילחם לכם ואתם תחרישון רבי אבא פתח (ישעיה נח יב) אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי זכאין אינון ישראל דקודשא בריך הוא אתרעי בהון לאתדבקא

- מאיר הזהר -

[106] פי' ז"א הנק' ימי עולם (מ"מ)

[107] אין ספק שהטעם הוא כי הרועה הוא מראה שכל הנפשות אשר לעם נכללות בו, ובהיות המראה בהירה כנשמת משה רבינו ע"ה כל הצורות הנכללות בה מאירות ובהיקות, וכולם מתקנות עצמם במה שהן מתחסדות מתוך השפעת נשמתו, ואם המראה שהם נראות בה היא חשוכה כגון שהרועה בלתי הגון כולם נענשים, שהרי נשמתן חשוכות שנראות במראה חשוך ואי ספק שאם היו זוכות לא ימנע מא' משתים או ימות הרועה או ייטיב עצמו בזכותם, והטעם שהקב"ה גזר דור דור ופרנסיו וכיון שהדור הזה אינם זוכים גם הרועה אינו זוכה ולזה גם הם נענשים בעונשו והכל ביושר והיינו מה שאמרו בגמ' מושל מקשיב על שפת וכו' בחולין פ"ק (אור יקר).

[108] שהיו במקום סכנה ודן דינם אם היו ראויים לנס שכן הדרך למעלה (אור יקר).

[109] והיינו סוד ויס"ע ויב"א וי"ט ג' אבות שבכח זכותם נצולו (אור יקר).

[110] המזמור מדבר בענין זה כאומרו בקום עלינו אדם, זה פרעה אזי המים שטפונו זה היה והמים להם חומה וכו', וא"כ לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל אינו ישראל ממש, דאם כן מאי לנו אלא לולי ה' שהיה לנו היינו ישראל ממש יאמר נא ישראל היינו "ישראל סבא" שעמד בתפלה ויאמר נא ג"כ לולי ה' שהיה לנו (אור יקר).

העולם ומתוך אהבתם קרב אותם אליו ונתן להם תורה ונתן להם שבת שהיא קדוש מכל שאר הימים ומנוחה מהכל ושמחה של הכל ושקולה שבת כנגד כל התורה ומי ששומר שבת כאילו שמר את כל התורה.

וקראת לשבת ענג עונג של הכל עונג הנפש והגוף ענוג לעליונים ולתחתונים וקראת לשבת מה זה וקראת שיזמין אותה כמו שנאמר מקראי קדש כלומר מזומנים כמו מי שמזמין אורח לביתו ועל זה וקראת לשבת עונג שיזמין אותה כמו שמזמינים אורח בשלחן מתוקן ובבית מתוקן כראוי במאכל ובמשתה כראוי יותר על שאר הימים וקראת לשבת מבעוד יום לקדוש ה' מכבד זה יום הכפורים שנים שהם אחד וכבדתו מעשות

דרכיך כמו שבארנו.

ממצוא חפצך ודבר דבר והרי נתבאר משום שאותו דיבור עולה ומעורר בהו מכל שאר עמין דעלמא[111] ומגו רחימותא דלהון[112] קריב לון לגביה[113] ויהב לון אורייתא ויהב לון שבת[114] דאיהו קדישא מכל שאר יומין ונייחא מכלא[115] וחדוה דכלא[116] ושקיל שבת לקבל אורייתא כולה[117] ומאן דנטיר שבת כאילו נטיר אורייתא כולה[118]

וקראת לשבת ענג ענוגא דכלא ענוגא דנפשא[119] וגופא ענוגא דעלאין ותתאין וקראת לשבת מאי וקראת[120] דיזמין ליה כמה דאת אמר (ויקרא כג ב) מקראי קדש כלומר זמינין כמה דמזמין אושפיזא לביתיה ועל דא וקראת לשבת ענג דיזמין ליה כמה דמזמנין אושפיזא בפתורא מתקנא בביתא מתקנא כדקא יאות במיכלא ובמשתיא כדקא יאות יתיר על שאר יומין וקראת לשבת מבעוד יום[121] לקדוש יהו"ה מכובד דא יום כפורים תרי דאינון חד וכבדתו מעשות

מז/ב

דרכיך כמה דאוקימנא

ממצוא חפצך ודבר דבר והא אתמר בגין דההיא מלה סלקא ואתער מלה דחול לעילא

- מאיר הזהר -

[111] כי בהיותם במצרים היו גוי מקרב גוי כדפי' רז"ל וא"כ "אתרעי בהו מכל שאר עמין" ששם כמעט היו שוים לשאר עמין (אור יקר).

[112] שהוא אוהב אותם בסוד קביעות נפש טהורה בגופם (אור יקר).

[113] בעבודה כמי שמקרב נער על פי דרכו מיציאת מצרים עד הר סיני (אור יקר).

[114] שאם גוי א' יעסוק בתורה אין לו חלק בה, אבל ישראל, התורה חלקם בסוד דבקות נפשם בה "ויהב לון שבת" שאם גוי א' ישבות לא יהיה לו מנוחת הנפש אשר לישראל מפני שהוא גנוב אתו, אמנם ישראל השבת לו במתנה מאת הבורא, ושובת בו מנוחת הנפש (אור יקר).

[115] עי' ח"ג קח ע"א וקכג ע"א.

[116] היינו שהימים ששה ימי חול, והם מחסד ועד יסוד, עם היות שהם ענפים מתלבשים במטטרו"ן חול ודאי, אמנם יום שבת הוא בסוד ג"ר לכך הוא מסוגל בג' ענינים, בקדש מצד החכמה, במנוחה מצד הכתר, בשמחה מצד הבינה, ולא שיהיה הדבר סתום בו, אלא מתפשט בכל הימים, שכל מה שעד האדם לבוראו ו' יי חול מתקד"ש ונ"ח ושמ"ח בשבת (אור יקר).

[117] שהוא סוד מנוחת התורה, וכל מה שעוסק האדם בתורה בסוד ו' קצוות ו' סדרי משנה, מנוחתם בשבת בסוד הקדש שהם ו"ק נעלמים שורש אל התורה המתגלה למטה, דהיינו בראשית ברא שית ודאי (אור יקר). ועי' רמב"ן שמות יג טז.

[118] עי' לקמן פט ע"א, צב ע"א. הוא סוד מנוחת התורה, כאלו נטיר אורייתא כולה, שכל מה ששמר בימי החול מזדכך עתה ביום שבת הרי חוזר ושומר התורה פעם שנית בדקות ולא לאותם שהם מחללי התורה שאין השבת מספיק אלא אדרבא צריך לשמור התורה להיותה כסא לשבת ומנוחתו אח"כ (אור יקר).

[119] דקדק דקאמר וקראת לשבת ענ"ג סתם ולא אמר למי מורה שהוא סתם עונג לכל, דהיינו אל הגוף בערך אכילת המעדנים, ולנפשא בערך מה שהקב"ה מענגה מפני שיש בו עונג לעליונים כנגד הנפש, ולתחתונים כנגד הגוף (אור יקר).

[120] דהיינו שאתה תקרא ותזמין לשבת ענג, כמו שמזמין לאושפיזא אל הלחם ואל הענג, והיינו שמזמין ליה לפתוריה, שע"י מה שקורא אותו למטה אל העונג הגשמי הוא קורא אותו למעלה אל העונג הרוחני (אור יקר).

[121] פי שיכין מבע"י לצורך הלילה שהיא מלכות ולקדוש ה' מכובד דא יום שהוא ז"א וז"ש תרין דאינון חד (מ"מ).

דיבור של חול למעלה מי שמזמין אורח צריך להשתדל בו ולא באחר.

בא וראה אותו הדיבור שיוצא מפי האדם עולה ומעורר התעוררות למעלה אם לטוב אם לרע ומי שיושב בעונג שבת אסור לו לעורר דיבור של חול שהרי הוא פוגם פגם ביום הקדוש מי שיושב בהלולת המלך לא ראוי שיעזוב את המלך ויתעסק באחר.

ובכל יום צריך להראות מעשה ולעורר התעוררות ממה שצריך ובשבת בדברי שמים ובקדושת היום צריך להתעורר ולא בדבר אחר.

בא וראה כאן כשקרב פרעה ללחום קרב עם ישראל באותו זמן לא רצה הקדוש ברוך הוא שיעוררו ישראל התעוררות למטה כלל שהרי ההתעוררות היא למעלה שהרי האבות הקדימו והתעוררו התעוררות זאת למעלה וזכותם עומדת לפניו (ועוררו התעוררות זו) ולא רצה הקדוש ברוך הוא שישראל יתעוררו למטה כלל (שהרי התעוררות של מעלה היה) זהו שכתוב ה' ילחם לכם ואתם תחרשון ודאי תחרישון ולא תעוררו דבר שלא צריך לכם וכאן נכלל השם הקדוש

מאן דמזמין אושפיזא ביה בעי לאשתדלא ולא באחרא

תא חזי ההוא מלה דנפיק מפומיה דבר נש[122] סלקא ואתער אתערותא לעילא אי לטב אי לביש[123] ומאן דיתיב בענוגא דשבתא אסיר ליה לאתערא מלה דחול דהא פגים פגימו ביומא קדישא מאן דיתיב בהילולא דמלכא[124] לא יתחזי למשבק למלכא[125] ויתעסק באחרא[126]

ובכל יומא בעי לאחזאה עובדא ולאתערא אתערותא ממה דאצטריך[127] ובשבת במלי דשמיא ובקדושא דיומא בעי לאתערא ולא במלה אחרא

תא חזי הכא כד אתקריב פרעה לאגחא קרבא בהו בישראל בההוא זמנא לא בעי קודשא בריך הוא דיתערון ישראל[128] אתערותא לתתא כלל דהא אתערותא לעילא הוא דהא אבהן אקדימו ואתערו אתערותא דא לעילא וזכותא דלהון קאים קמיה (ואתערו אתערותא דא)[129] ולא בעא קודשא בריך הוא דישראל יתערון לתתא כלל (דהא אתערותא[130] לעילא הוה[131]) הדא הוא דכתיב יהו"ה ילחם לכם ואתם תחרישון[132] תחרישון ודאי ולא תתערון מלה דלא אצטריך לכו

- מאיר הזהר -

[122] כך גם מפומיה (לרך למת?

[123] סוף סוף סגולת הדבור לעלות ולעורר אם טוב ואם רע, וכיון שכן צריך לשמור פתחי פיו ביום שבת שלא יעורר החול, שהדבור של חול מעורר חול, ואחר שידענו שהחול הוא סוד האילן התחתון דהיינו מטטרון שבו סוד החול והשבת סוד האצילות אין ראוי לעורר החול שפוגם למעלה (אור יקר).

[124] שהוא יום שבת סוד החופה העליונה באצילות (אור יקר).

[125] שהוא האצילות (אור יקר).

[126] שהוא החול, נער, מטטרו"ן, ועם שישבות ממלאכה וכיוצא (אור יקר).

[127] לכל ענין וענין כפי ענייננו ולזה ביום שבת שהוא סוד הקדש צריך שיהיה ההתעוררות בו בסוד מילי דשמיא ובקדושה וכיוצא (אור יקר).

[128] אפילו בתפלה וצעקה מפני שמצדם לא היו הגונים, ואם יעוררו בתפלה שמא יקלקלו שיעוררו מה שלא יצטרך אליהם וכבר היה הדבר מתוקן כראוי מצד האבות וזכותם, והטעם שאם יעלה התעוררות ישראל ממטה למעלה, בהכרח יעלה תפלתם דרך העולמות כולם ממטה למעלה, ודרך עליית התפלות יתעוררו עמהם החצונים לקטרג ותתעורר מדת הדין, עוד יתעוררו התחתונים עם התפלה דרך סלוקה, וימצא בישראל צד שאינם ראויים לישועה, והאבות בסוד זכותם התעוררותם הוא למעלה בסוד כסא הכבוד (אור יקר).

[129] לור יקר גורס לת המסוגר.

[130] בלתלכ (לור יקר).

[131] ושם אין חולק שאין שם מקטרגים ולזה משמע שהדבר שנעשה לאדם בזכות אבות טוב, ואין כל כך מקטרג כמו הדבר שנעשה בבקשה ותפלה שימצאו מקטרגים מפני דרך עליית התפלה כדפי' (אור יקר).

[132] ממש ציום שישתקו מפני שקרובים לקלקל ורחוקים מן התיקון על ידם כדפי' (אור יקר).

באותיות רשומות והרי התעוררו בו החברים.

רבי יוסי ורבי יהודה היו הולכים בדרך אמר רבי יוסי לרבי יהודה ודאי שנינו ה' בכל מקום זה רחמים ואף על גב שלוחם קרב ועושה דין אותו דין הוא באהבה וכך ראינו שכתוב ה' ילחם לכם ולא נראה באותו דין רחמים כלל שהרי כתוב לא נשאר בהם עד אחד.

אמר לו דבר זה שמעתי מרבי שמעון שאמר שאפילו כאן היה הדין ברחמים שהים כסה עליהם ומתו ואחר כך הוציא אותם הים והקדוש ברוך הוא רצה בכבודם ונקברו בארץ ולא רצתה הארץ לקבל אותם עד שהושיט לה הקדוש ברוך הוא את ימינו וקבלה אותם זהו שכתוב נטית ימינך תבלעמו ארץ ולכן (היה) זה הדין ברחמים היה.

ולכן לא רצה הקדוש ברוך הוא שיעוררו ישראל דבר בעולם שאם יעוררו ישראל דבר לא יעוררו את שם הרחמים ולא יעשה דין ברחמים זהו שכתוב ה' ילחם לכם ואתם תחרשון שלא תעוררו דבר שהרי שם הרחמים צריך לעורר עליהם לעשות דין ברחמים ועל זה בקש שלא תעשו פגם ותעוררו דבר אחר.

והכא אתכליל שמא קדישא[133] באתוון רשימן והא אתערו ביה חברייא

רבי יוסי ורבי יהודה הוו אזלי באורחא אמר רבי יוסי לרבי יהודה ודאי תנינא יהו"ה בכל אתר רחמי[134] ואף על גב דאגח קרבא ועביד דינא ההוא דינא ברחימותא הוא והכא חמינא דכתיב יהו"ה ילחם לכם ולא אתחזי בההוא דינא רחמי כלל דהא כתיב לא נשאר בהם עד אחד

אמר ליה מלה דא שמענא מרבי שמעון דאמר דאפילו הכא דינא ברחמי[135] הוה דחפא עליהון ימא ומיתו ולבתר אפיק לון ימא וקודשא בריך הוא בעא ביקריהון ואתקברו בארעא ולא בעאת ארעא[136] לקבלא לון עד דאושיט לה קודשא בריך הוא ימיניה וקבילת לון הדא הוא דכתיב נטית ימינך תבלעמו ארץ ובגין דא (הוה) האי דינא ברחמי הוה

ועל דא לא בעא קודשא בריך הוא דיתערון ישראל מלה בעלמא דאי יתערון ישראל מלה לא יתערון שמא דרחמי ולא יתעביד דינא ברחמי הדא הוא דכתיב יהו"ה ילחם לכם ואתם תחרישון דלא תתערון מידי דהא שמא דרחמי בעי לאתערא עלייהו למעבד דינא ברחמי ועל דא בעי דלא תעבדון פגימו ותתערון מלה אחרא[137]

- מאיר הזהר -

[133] כ"ב אותיות, ושם כ"ב וכו' עוד יש בו ד' תיבות שהם ילחם כנגד ה' אחרונה שהיא בעלת המלחמה וכלי המלחמה בידה, לכם כנגד ו' ששם ישראל ו"ק ואתם בסוד ה' ראשונה שמשם הנשמות תחרישון בסוד י' ששם הכל בשתיקה ובחשאי (אור יקר). כלו' שיוצא שם א' מפסוק זה שהוא יל"י (רח"ו). ואע"פ שפסוק ה' ילחם לכם ר"ת יי"ל והוא שם א' משם ע"ב ג"כ כתב הרח"ו שם זהו שם יל"י לפי שהוא שם המעלה ניצוצות מתוך הקלי', כמ"ש הרב בפ' ה' לאורך ימים, ובפ' ה' למבול ישב ר"ת יל"י ונודע שחיות הקלי' הם הניצוצות שבתוכם וכשמעלים הניצוצות מתוכם מיד מתים ועושה בהם הקב"ה מלחמה וז"ס כוונת הקטרת ג"כ כנודע (מ"מ).

[134] ירצה בכל אתר מפני ששם זה מתייחס לכל הספירות כולם, י' חכמה, ה' בינה, ו' ו"ק, ה' מלכות, ויתייחס לכל ספירה וספירה בפני עצמה כדפי' בספר פרדס רמונים בשער שם בן ד', וכן יתייחס בדקדוק בת"ת וכן יתייחס לפעמים במלכות, וכן יתייחס בז"א מחכמה ולמטה, ויתייחס בכתר, דרך כלל בכל מקום שיתייחס מורה רחמים, והטעם לזה רבות: א', מפני שבו קשר כל הספירות כדפי', ובכל מקום שיש קשר וייחוד דינו מתמתק. ב', כי אין בכל הספירות דין אלא הגבורה ממקור הבינה, וההוד עם המלכות, וכאן נכללות כולם עם מדות אחרות שיש בהם רחמים, ובהמזגה כזו יתמתקו מדות הדין עם מדות הרחמים, ובהכרח יהיה שם רחמים בדין עצמו. הג', כאשר יכונה שם זה אל פעולת הדין הורה על המתקתו, מפני היות שם זה משותף לכתר ושם הוא רחמים, ובת"ת בעל הרחמים, וכיון שכן מורה שדינו רפה כדרך השם הזה לרחם. הד', כי הדין הוא משם אלהים בהסכמת שם יהו"ה עמו, כאומרו ה' הוא האלקים, אין דין נעשה אלא בהסכמת המדות, אמנם שם הוי"ה מסתתר ברחמיו ומסכים בפעולת שם אלהי"ם ובהיותו מתגלה ונזכר בדין בהכרח יהי שם רחמים רחום בדין (אור יקר).

[135] מצד מדות הרחמים שבו לדרך א' או מצד השם בעצמו לדרך אחרת, או מצד שמדת הדין שבו מתוקה לדרך אחרת (אור יקר).

[136] שהיא נגדיית למלכות (אור יקר).

[137] ר"ל מדה"ד (רח"ו). וזה טעם אחר הפך מטעם הראשון דלעיל שאמר מפני שאבות העולם עבדו אתערותא לעילא ולכך אתם תחרישון והכא קאמר בגין דאל תתערון מלה אחרא (מ"מ).

אמר לו והרי כתוב ויצא ה' ונלחם בגוים ההם אם כך זה דין שהיה ברחמים אמר לו כך היה ודאי הדין ברחמים שמיתתם לא נמצא כשאר מות בני העולם אלא הקדוש ברוך הוא חס עליהם שלא יהיו כמות שאר בני העולם שהרגו אותם אלא בנחת בלא צער זהו דין ברחמים.

ובכל מקום שם זה הוא דין ברחמים פרט למקום אחד שכתוב ה' כגבור יצא וגו' וכי כגבור ולא גבור אלא יְשַׁנֶּה לבושו וילבש לבושים אחרים כאיש מלחמות ישנה מינו.

ועם כל זה הדין הוא יותר אבל יש בו רחמים ככתוב כגבור ולא גבור כאיש מלחמות ולא איש מלחמות שודאי אף על גב שעושה דין חס על מעשיו ולכן ה' ילחם לכם ואתם תחרישון אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא בירר אותם לחלקו ולירשתו שכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר זה נתבאר בספרא דצניעותא ושם הוא הסוד שלו ויאמר ה' אל משה רבי יהודה פתח ואמר ויתפלל יונה אל ה' אלהיו ממעי הדגה מה כתוב למעלה וימן ה' דג גדול וימן כמו שנאמר וימן להם המלך דבר יום ביומו אשר מנה את מאכלכם.

אבל פסוק זה כך

צריך להיות וימן ה' את יונה לדג שהוא מנה הוא ששלח אותו אלא ודאי אותו דג היה ממונה ליונה לשמור אותו משאר דגי הים ויהיה גנוז בתוכו וכיון שהכניסו לתוכו ראה יונה במעיו רחב של מקום הים (רחב של מקום מעיו) כמו היכל גדול ושני עיני אותו דג שמאירים כשמש ואבן טובה היתה במעיו שמאירה לו והיה רואה כל מה שבים ובתהומיו.

אמר ליה והא כתיב (זכריה יד ג) ויצא יהו"ה ונלחם בגוים ההם אי הכי דא דינא ברחמי הוה אמר ליה הכי הוה ודאי דינא הוה ברחמי דמותא דלהון לא אשתכח כמותנא דשאר בני עלמא אלא חס עלייהו קודשא בריך הוא דלא יהון כמותנא דשאר בני עלמא דקטילו לון אלא בנחת בלא צערא הא דינא ברחמי איהו

ובכל אתר שמא דא דינא ברחמי איהו בר אתר חד דכתיב (ישעיה מב יג) יהו"ה כגבור יצא וגו' וכי כגבור ולא גבור אלא ישני לבושוי וילבש לבושין אחרנין כאיש מלחמות ישני זיניה

ועם כל דא דינא הוא יתיר אבל רחמי ביה כמה דכתיב כגבור ולא גבור כאיש מלחמות ולא איש מלחמות דודאי אף על גב דעביד דינא חס על עובדוי ועל דא יהו"ה ילחם לכם ודאי ואתם תחרישון זכאה חולקיהון דישראל דקודשא בריך הוא בריר לון לחולקיה ואחסנתיה דכתיב (דברים לב ט) כי חלק יהו"ה עמו יעקב חבל נחלתו

ויאמר יהו"ה אל משה מה תצעק אלי מלה דא הא אוקמוה בספרא דצניעותא[138] ותמן הוא רזא דיליה ויאמר יהו"ה אל משה רבי יהודה פתח ואמר (יונה ב כה) ויתפלל יונה אל יהו"ה אלהיו ממעי הדגה מה כתיב לעילא וימן יהו"ה דג גדול וימן כמה דאת אמר (דניאל א ה) וימן להם המלך דבר יום ביומו אשר מנה את מאכלכם

אבל האי קרא הכי

מח/א

מבעי ליה וימן יהו"ה את יונה לדג דהא מנה הוא דמשדר ליה אלא ודאי ההוא דג הוא הוה מנה ליונה לנטרא ליה מן שאר נוני ימא ויהוי גניז בגויה וכיון דאעליה בגויה חמא יונה במעוי פותיא דאתר ימא (נ"א פותיא דאתר דמעוי) כמו היכלא רברבא ותרין עינוי דההוא נונא דנהרין כשמשא ואבן טבא הוה במעוי דנהיר ליה והוה חמי כל מה די בימא ובתהומוי

- מאיר הזהר -

[138] לב ע"ב: ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי (שמות יד טו), אלי דיקא, דבר אל בני ישראל ויסעו, ויסעו דיקא, במזלא הוה תלי, דבעא לאוקיר דיקנא, בהגר"א: ולכן אמר אלי דיקא - ר"ל שה' הוא בז"א, ואמר מה תצעק אלי במזלא תלי. וז"ש ויסעו דיקא - ר"ל שישראל כולם צעקו אל ז"א, אמר ויסעו מהאי אתר, ולכן לא רצה הקב"ה שהם יתעוררו, כי למעלה בע"ק אין תלוי במעשה התחתונים, ולכן אין בחינת אודנין שם, כמ"ש למעלה, כי מעשה התחתונים ותפלתם אין מגיע רק עד ז"א כידוע.

ואם תאמר אם כך מה שכתוב קראתי מצרה לי הרי לא נראה שכל הרוחה הזו היתה לו אלא ודאי כיון שהראה לו אותו הדג כל מה שבים ובתהומיו מת שלא יכל שלשה ימים לסבל ואז היתה ליונה מצוקה.

שאמר רבי אלעזר כיון שראה יונה את כל אותה רווחה היה שמח אמר הקדוש ברוך הוא ומה תרצה יותר לזה הכנסתי אותך כאן מה עשה הרג את אותו דג ומת וכל שאר דגי הים היו מסבבים סביב אותו דג זה נושך אותו מצד זה וזה נושך אותו מצד זה ואז ראה יונה את עצמו בצרה מיד ויתפלל יונה אל ה׳.

בתחלה דג וכעת דגה כנאמר והדגה אשר ביאר מתה ואז כתוב קראתי מצרה לי ולא כתוב הייתי בצרה או ישבתי בצרה אלא קראתי מאותה צרה שהציקו לי דגי הים מבטן שאול שועתי שהרי מת ולא כתוב מבטן חי או מבטן דג אלא שהיה ודאי מת.

כיון שהתפלל תפלתו קבל אותו הקדוש ברוך הוא והחיה את הדג הזה והוציאו ליבשה לעין כל שכתוב ויאמר ה׳ לדג ויקא את יונה וכולם ראו את מעשה הקדוש ברוך הוא.

מה כתוב ויתפלל יונה אל ה׳ אלהיו ממעי הדגה למקום שהיה קשור משמע בו שכתוב ה׳ אלהיו ולא כתוב ויתפלל אל ה׳ ולא יותר אלא ה׳ אלהיו אף כאן ויאמר ה׳ אל משה מה תצעק אלי אלי דוקא.

דבר אל בני ישראל ויסעו ויסעו מלהרבות בדברים זה לא זמן תפלה כעת ויסעו וכי לאיזה מקום צוה אותו שיסעו שהרי על הים הם היו שרויים אלא חזר למעלה שכתוב מה תצעק אלי שהרי כולם במקום זה עומדים ועל זה ויסעו יסעו מזה שזה אינו הזמן (אלא בעתיק תלוי הדבר).

ואי תימא אי הכי מאי דכתיב (יונה ב ג) קראתי מצרה לי הא לא אתחזי דכל האי רווחא הוה ליה אלא ודאי כיון דאחמי ליה ההוא נונא כל מה די בימא ובתהומוי מית דלא יכיל תלת יומין למסבל כדין עקת ליה ליונה

דאמר רבי אלעזר כיון דחמא יונה כל ההוא רווחא הוה חדי אמר קודשא בריך הוא ומה תבעי יתיר להא אעילנא לך הכא מה עבד קטל להההוא נונא ומית וכל שאר נוני ימא הוו סחרי סחרניה דההוא נונא דא נשיך ליה מהאי גיסא ודא נשיך ליה מהאי גיסא כדין חמא יונה גרמוי בעקו מיד ויתפלל יונה אל יהו״ה (&)

בקדמיתא דג והשתא דגה כמה דאת אמר (שמות ז יח) והדגה אשר ביאור מתה וכדין כתיב קראתי מצרה לי ולא כתיב הייתי בצרה או ישבתי בצרה אלא קראתי מההוא עקו דעאקון לי נוני ימא מבטן שאול שועתי דהא מית ולא כתיב מבטן חי או מבטן דג אלא דודאי הוה מית

כיון דצלי צלותיה קביל ליה קודשא בריך הוא ואחייה ליה להאי נונא ואפיק ליה ליבשתא לעיניהון דכלא דכתיב ויאמר יהו״ה לדג ויקרא את יונה וחמו כלהו עבידתא דקודשא בריך הוא

מה כתיב ויתפלל יונה אל יהו״ה אלהיו״ ממעי הדגה לאתר דהוה קשיר ביה משמע דכתיב יהו״ה אלהיו ולא כתיב ויתפלל אל יהו״ה ולא יתיר אלא יהו״ה אלהיו אוף הכא ויאמר יהו״ה אל משה מה תצעק אלי אלי דייקא

דבר אל בני ישראל ויסעו ויסעו מלאסגאה מלין לאו עידנא דצלותא השתא ויסעו וכי לאן אתר פקד לון דינטלון דהא על ימא הוו שראן אלא אהדר לעילא דכתיב מה תצעק אלי דהא כלהו באתר דא קיימי ועל דא ויסעו ינטלון מן דא דלאו עדנא הוא אלא בעתיקא תליא מלתא[139]

[139] עי׳ עמוד הקודם בשם בהגר״א בספד״צ.

ואתה הרם את מטך וגו' הרם את מטך שבו רשום השם הקדוש נטה ידך בצד של השם הקדוש וכיון שהמים יראו את השם הקדוש הם יברחו ממנו ומלפניו (לפניו) ועל זה ונטה את ידך בצד אחד שאת הצדדים האחרים של אותו המטה הצטרך אותו לך למים (לדברים) אחרים.

אמר רבי אלעזר ראיתי שלפעמים המטה הזה נקרא מטה האלהים ולפעמים נקרא מטה משה אמר רבי שמעון (שנים היו וכך בארנו) בספרו של רב המנונא סבא יפה אמר שכלם אחד בין שתאמר של הקדוש ברוך הוא בין שתאמר של משה והמטה הזה

ואתה הרם[140] את מטך וגו' הרם את מטך די ביה רשים שמא קדישא[141] ארכין ידך בסטרא דשמא קדישא[142] וכיון דיחמון מיא שמא קדישא[143] יערקון מניה[144] ומקמיה (נ"א קמיה) ועל דא ונטה את ידך בסטרא חדא דסטרין אחרנין דההוא מטה[145] אצטריך לך למיין (נ"א למלין) אחרנין

אמר רבי אלעזר חמינא[146] דזמנין אתקרי האי מטה מטה האלהי"ם (שמות יז ט) ולזמנין אתקרי מטה דמשה[147] (שם ד כ) אמר רבי שמעון (תרי הוו והכי אוקימנא[148]) בספרא דרב המנונא סבא שפיר קאמר דכלא חד בין תימא דקודשא בריך הוא ובין תימא דמשה

- מאיר הזהר -

[140] איתא בתיקונים צו ע"ב [קט ע"א] דמטה משה הוא מטה שבו השתמש משה, דאיהו דיוקנא דזעיר ששימושו במט"ט, ונקרא מטה מפני שמטה לחסד ולדין, וכן התהפך מנחש למטה וממטה לנחש, עיי"ש. וה"ס ב' טתין דמט"ט דהיינו ב' הטיות (רמ"ז).

[141] נראה בודאי שהוא שם שד"י כמספר מט"ט ששמו כשם רבו, שכן הוא לבוש אל היסוד שסתמו שם שד"י כנודע (רמ"ז). ועי' רח"ו על בראשית ו ע"ב, שהוא שם הוי"ה. ועי' ר' בחיי בראשית כד טז: מטה משה היה שבו היה חקוק שם ע"ב אותיות.

[142] במקום דשמא קדישא כתוב חדא בדרך אמת.

[143] עי' בהגהת הרב שנרשם בכאן מורה מקום תיקו"ז (קיד ע"א) ושם כתוב וז"ל, מטה האלקים ודאי ודא מט"ט והא אוקימנא דאתהפך מדינא לרחמי וביה (אשתעו) אשתנין (נ"א אשתכחו) כל פרצופין וכו' עד וכד אתהפך משמאלא לימינא אחזי פרצופא דאריה וכו', ע"כ. והוא בחינת הצד שצוה ה' למשה שיטה בו את המטה, וה"ס ט' הראשון שבשם מט"ט, כי סוד השני טתין הוא ט'הור ט'מא, ששם ביצירה שקול הרע והטוב סוד ימין ושמאל. וקרוב לשמוע שגם לזה ירמוז שם ע"ב הרמוז בכאן דויסע ויבא ויט שסודו חסד והוא אריה, וידוע שסוד שם זה הוא ע"ב רי"ו העולה רפ"ח שהוא מד' מילואי הוי"ה עסמ"ב ועם העיקר שהוא הוי"ה הרי גי' שד"י, ועל זה כתוב (ישעיה סג, יב) מוליך לימין משה, שהוא סוד סטרא קדישא הנזכר כאן דהיינו צד החסד (רמ"ז).

[144] ים סוף סודו בסוף היצירה בראש העשיה וכן כתב הרב, ואם כן הוא מלכות היצירה שמושבה תמיד בראש העשיה כמבואר אצלנו, ולכן מיוחד סוד המטה שהוא מבחינת יסוד דאצילות הלבוש במט"ט לבקוע את הים. וכל שכן לפי מאי דרמיז לן מרן זלה"ה שקריעת ים סוף ה"ס זווג דקטנות והוא ממש בחינת מט"ט הנקרא אדם זעירא, וכן אמרו בתיקונים ס"ה א', מט"ט דסליק לחשבן שדי ואיהו אדם זעירא (רמ"ז).

[145] בהתחלה היה נראה לענ"ד שמובן במה שכבר הזכרתי מספר אוצרות חיים שחיצוניות ז"א דיצירה הוא י' צירופי אלקי"ם, ובהם נשתמש להכות את הצור וכנזכר לקמן סד ע"א, וכמו שנרשם בשם הגהות הרב זלה"ה, והוא ז"ל כתב כי צו"ר הוא אלקי"ם דההין והיינו סטרין אחרנין. אבל לשון סטרין בלשון רבים לא דייקא, לכן נלע"ד שרומז עוד לסוד אחר, והוא כי ידוע שלכל דבר יש ד' צדדין ימין ופנים שמאל ואחור, וכן הן ד' חיות המרכבה שמט"ט כולל את כולן וכנזכר בתיקונים הנז"ל ק"ב, עיי"ש. ואם כן נראה ששם שד"י הוא בצד פנים ושם יה"ו בצד ימין וכנזכר לעיל בפירוש מיניה ומקמיה, ואולם בצד שמאל הוא אלקי"ם כאמור ובצד אחור הוא שם תכ"ה שהוא אחוריים של שם שד"י, ואלו הב' סטרין דאצטריכו ליה לצור, ולכן צוה והכית בצור, לשם תכ"ה (רמ"ז).

[146] לא היו שני מטות אלא רק אחד, אלא שפעם היה עומד בבחי' זה ופעם בבחי' זה וכו' כי הרי שורשו הוא למעלה למעלה מהארת יסוד דאבא המתפשט לימין ושמאל של השורש דדור המדבר כמ"ש הרב בהארת המוחין (פרק ב), ולכן הוא כלול בחסדים וגבורות, אבל שניהם הם קודש קדשים, והוא בסוד עץ החיים. אלא באשר שהוא מהשורש דדור המדבר, ולכן היה עולה ויורד לפי מעשיהם, ועי"ז היה עומד לפעמים בסוד עץ החיים ולפעמים בסוד עץ הדעת (דע"ה ח"ב קכח ע"ד).

[147] ע"י ההכאה נשתנו הן המטה והן הסלע למדרגת עץ הדעת, וזהו הענין מה ששינה הכתוב כאן ואמר (במדבר כ יא) ויך את הסלע במטהו, ולא כתיב במטה סתם, אלא במטהו, כי מטה סתם הוא מטה ה' מסטרא דעד"א עץ החיים, אבל מטה משה הוא דינא בדינא, נחש עלי צור וכמ"ש בזוה"ק (ח"ב מח ע"א, ושם בסופו רעא ע"ב ורעב ע"א (דע"ה ח"ב קלג ע"א).

[148] בז"ח בשלח במדרש הנעלם שם, והובא בכאן בסוף הספר דף ערב ע"א (לש"ו).

לעורר צד הגבורה ועל זה ונטה את ידך יד שמאל שהיא מצד הגבורה.

והאי מטה לאתערא סטרא דגבורה ועל דא ונטה את ידך ידא דשמאלא דאיהו בסטרא דגבורה

אמר רבי שמעון אוי לאותם שלא רואים ולא מתבוננים בתורה והתורה קוראת לפניהם בכל יום (ולא יודעים) ולא משגיחים בא וראה מצד הגבורה מתעוררים המים בעולם ויוצאים מים וכעת רוצה הקדוש ברוך הוא ליבש את המים למה ונטה את ידך שהוא שמאל.

אמר רבי שמעון אוי לאינון דלא חמאן ולא מסתכלין באורייתא ואורייתא קארי קמייהו בכל יומא (ס"א ולא ידעין) ולא משגיחין תא חזי בסטרא דגבורה[149] מתערי מיא בעלמא[150] ונפקי מיא והשתא בעי קודשא בריך הוא לנגבא מיא אמאי ונטה את ידך דאיהו שמאלא

אלא הרם את מטך ליבש את המים ונטה את ידך להשיב את המים לעורר את צד הגבורה ולהשיב המים על המצרים ומשום כך שני דברים כאן שכתוב הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו.

אלא הרם את מטך לנגבא מיא ונטה את ידך לאתבא מיא לאתערא סטרא דגבורא ולאתבא מיא על מצרים ובגין כך תרין מלין הכא דכתיב הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו

וזה התהומות היו אלא הקדוש ברוך הוא עשה נס בתוך נס כנאמר קפאו תהמת בלב ים והיו הולכים ביבשה בתוך הים זהו שכתוב ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה

והא תהומי הוו אלא קודשא בריך הוא עבד ניסא גו ניסא כמה דאת אמר קפאו תהומות בלב ים והוו אזלין ביבשתא בגו ימא הדא הוא דכתיב ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה

מח/ב

ויסר את אופן מרכבותיו רבי שמעון פתח ואראה החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות פסוק זה פרשוהו ונתבאר אבל בא וראה הקדוש ברוך הוא בכל מראה את שלטונו ושלטונו שלא יעבור לעולם ולעולמי עולמים.

ויסר את אופן מרכבותיו רבי שמעון פתח (יחזקאל א טו) ואראה החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות האי קרא אוקמוה ואתמר אבל תא חזי קודשא בריך הוא[151] בכולא אתחזי שלטנותא דיליה[152] ושלטניה די לא תעדי לעלם ולעלמי עלמין [153]

ועשה שלטון באבות נטל את אברהם והעמיד בו את העולם שכתוב

ועביד שולטנותא באבהן[154] נטל לאברהם[155] וקיים ביה עלמא דכתיב (בראשית ב ד) אלה

- מאיר הזהר -

149

150 פי' מתערי מיא הם מ"נ התעוררות מלמטה, ונפקי מיא הם היורדים מלמעלה, וה"ס גבורות גשמים שני מיני גבורות. ולעד"ן שהן גבורות דאבא הנעשות חסדים באמא, וחסדים דאמא הנעשות גבורות באבא, תחילתן חסדים דאמא אלא שניתנה בצד שמאל דאבא, וכן גבורות דאבא גם כי תחילתן גבורות הלא נסמכו לחסדים דאמא, ולכן אמר דמתערי ונפקי, בסטרא דגבורה ולא גבורות ממש, ודוק (רמ"ז). כי החו"ג דז"א הם אור ומים, אור חסד, מים גבורה אמנם בהנוק' הוה החו"ג שבה מים ואש מים חס דאש גבורה, עי' לקמן סד ע"ב כי הגבורה דידיה הוא חסד דידה ואור הוא חסד דחסד וש הוא גבורה דגבורות כ"כ הגר"א בתיקו"ז פט ע"ג (לש"ו), ועי' דע"ה ח"ב קלג סע"ד וכללים ח"ב לה ע"ד.

151 בינה (אור יקר).

152 ירצה בכל הדברים התחתונים מראה כח מרכבתו ועם היות הדברים הגשמיים חולפים ועוברים ובלתי קיימים אין ענין זה פוגם בכחו ומרכב' (אור יקר).

153 אמנם לפי שעה מראה בנמצא כעת (אור יקר).

154 בעולם הזה בעודם בו, ובעולם הבא תמיד. והנה הקב"ה ברא את העולם הוייתו במדה אחת ובאותה מדה כדי שתפעול פעולת ההויה (אור יקר).

155 פי' קיים הוייתו וחזקו, מפני שהמדה העליונה דהיינו חסד ימין, אל, אמרתי עולם חסד יבנה ע"י המלכות הקשורה בימין, והיינו אלה תולדות השמים והארץ בהבראם באברהם, והיינו שהיתה אותה המדה שהיא יסוד לעולם ותחילת בריאתו מתמוטטת כיון שאין בעולם התחתון מי שיפעול פעולת החסד וקיום העולם, כיון שראה הקב"ה טוב מדות אברהם לאחוז בגמ"ח בגוף ובנפש, קיים העולם

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ופרשוה נטל את יצחק ושתל בו את העולם שהוא קיים לעולמים זהו שכתוב ואת בריתי אקים את יצחק נטל את יעקב והושיבו לפניו והשתעשע עמו והתפאר בו זהו שכתוב ישראל אשר בך אתפאר.

ובא וראה יעקב אחז בעץ החיים שאין בו מות לעולמים שכל החיים נתקנו באותו העץ ונותן חיים לכל אותם שאחוזים בו ולכן יעקב לא מת ומתי מת בשעה שכתוב ויאסף רגליו אל המטה המטה כמו שנאמר הנה מטתו שלשלמה משום שבמטה זו כתוב רגליה ירדות מות ולכן כתוב ויאסף רגליו אל המטה ואז ויגוע ויאסף אל עמיו ועשה הקדוש ברוך הוא את יעקב לשלימות האבות זהו שכתוב יעקב אשר בחרתיך.

בא וראה כל המחנות שלמעלה וכל אותן המרכבות כולם אחוזים אלה באלה דרגות בדרגות אלה עליונים ואלה תחתונים וחיות הקדש עליהם וכל האוכלוסים והמחנות כולם נוסעים תחת ידיה על מאמרה נוסעים ועל מאמרה חונים.

וזוהי החיה (העליונה הקדושה) שכל שאר החיות אחוזות בה והשתלשלו

תולדות השמים והארץ בהבראם ואוקמוה נטל יצחק ושתיל[156] ביה עלמא דאיהו קיים לעלמין[157] הדא הוא דכתיב (שם יז כא) ואת בריתי אקים את יצחק[158] נטל יעקב[159] ואותביה קמיה[160] ואשתעשע בהדיה[161] ואתפאר ביה הדא הוא דכתיב (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר[162]

ותא חזי יעקב[163] אחיד באילנא דחיי דלית ביה מותא לעלמין דכל חיין בההוא אילנא אשתכללו ויהב חיין לכל אינון דאחידן ביה ובגין כך יעקב לא מית ואימתי מית בשעתא דכתיב (בראשית מט לג) ויאסוף רגליו אל המטה המטה כמה דאת אמר (שיר ג ז) הנה מטתו שלשלמה[164] בגין דבהאי מטה כתיב (משלי ה ה) רגליה יורדות מות ובגין כך ויאסוף רגליו אל המטה כתיב כדין ויגוע ויאסף אל עמיו ועבד קודשא בריך הוא ליעקב שלימו דאבהן הדא הוא דכתיב (ישעיה מא ח) יעקב אשר בחרתיך

תא חזי כל משריין דלעילא וכל אינון רתיכין כלהו אחידן אלין באלין דרגין בדרגין אלין עלאין ואלין תתאין וחיוותא קדישא עלייהו וכלהו אוכלוסין ומשריין כלהו נטלין תחות ידהא על מימרהא נטלין ועל מימרהא שראן

ודא הוא חיותא (ס"א עלאה[165] קדישא) דכל שאר חיותא אחידן בה ואשתלשלו (ס"א

- מאיר הזהר -

בו, כיון שנתחזקה המדה שבה נבנה העולם (אור יקר). והנה אין העולם מתקיים בחסד אל יסודו הוא החסד ושתילתו להתקיים כמי שנוטע ואח"כ שותל הוא הגבורה וז"ש ה' אף תכון תבל בל תמוט (אור יקר). פי' ה' חסדים נטלתם הבינה ומהם נבנה ז"א וז"ש קיים ביה עלמא (מ"מ).

[156] עקרו מצד החסד אחר שנבנה בו, ושתלו בצד הגבורה להתקיים בדין שאלולי הדין אין העולם מתקיים רגע (אור יקר). גבורה דנוק' (רח"ו), ומ"ש ושתיל ביה עלמא לשון שתילה לפי שהיא מעלה מ"ן ממטה למעלה דוגמת האילן שגדל ממטה למעלה כשתילי זיתים (מ"מ).

[157] עם אברהם אל נתקיים ברית אלא עם יצחק (אור יקר).

[158] ורצה עם היות שעם אברהם לא עמד הברית קיים אלא משתנה, לך לך מארצך, ויורד למצרים ברעב, ביצחק יקרא לך זרע, קום התהלך כי לך ולזרעך וכו' אתן וכו' וקנה שדה עפרון לקבור את שרה, אין הברית קיים עם אברהם אלא מתמוטט, מפני שאין חוזק הדברים מצד המים הרפים אלא מצד האש החזקה, ולזה קיום העולם בגבורה, וכל בריה שהוא בזה רפה ומתמוטטת ומתחזקת בחום האש, וכך נקרא יד החזקה, ולזה ביצחק נתקיים בריאת העולם (אור יקר).

[159] פרצוף יעקב (רח"ו).

[160] פי' שאימא נתלבשה בז"א ופניה נגד פני ז"א ויעקב הוא בצד פנים דז"א כנודע נמצא שהוא עומד בפני' אימא לכך אמר ואותביה קמיה (מ"מ).

[161]

[162] פי' הוא פרצוף יעקב שנק' ישראל בהשאלה (מ"מ).

[163] פי' יעקב אבינו התחתון (מ"מ).

[164] עי' ח"א רכה ע"ב וכן לעיל ה ע"א ולקמן נא ע"א סו ע"ב ח"ג ס ע"א סח ע"א רסט ע"ב (לש"ו).

[165] פי' ז"א כי יעקב מרכבה לז"א (מ"מ).

(ונתקנו) בשבילה כמה חיות לחיות (אלו מעלות ואלו יורדות) ונאחזות דרגות בדרגות וכל העליונים והתחתונים הולכים ושטים בים זהו שכתוב זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר וגו'.

וכשמעלה הים את גליו כל האניות עולות ויורדות ונמצא זעף ורוח קשה הולכת עליו בחוזק ודגי הים מתפזרים לכל צד אלה למזרח ואלה למערב אלה לצפון ואלה לדרום וכל אותם בני העולם שרואים את הרושם עליהם לוקחים אותם ובולעים אותם במערות[166] העפר.

וכל האניות לא נוסעות ממקומם ולא עולות ויורדות פרט לאותה שעה שבא מנהיג אחד בים וידע להשלים רוח של זעף הים כיון שזה עולה על הים שוכך מרוגזו ונמצאת מנוחה ואז כל האניות הולכות בדרך ישר ולא סוטות לימין ולשמאל זהו שכתוב שם אניות יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו זה דווקא וכל דגי הים מתכנסים למקומם וכל אותן החיות שמחות עליה וחיות השדה העליון שמחות זהו שכתוב וכל חית השדה ישחקו שם.

בא וראה כדוגמא שלמעלה יש למטה כדוגמא שלמטה יש בים כדוגמא שלמעלה יש למעלה בים העליון כדוגמא שלמעלה יש למטה כגון שלמטה יש בים התחתון.

הגוף של אותו הים הרי התעוררנו לחברינו אורך ורוחב ראש וזרועות ואשתכללו) בגינה כמה חיון לחיון (נ"א אלין סלקין ואלין נחתין) ואתאחדן דרגין בדרגין וכלהו עלאין ותתאין אזלין ושאטין בימא הדא הוא דכתיב (תהלים קד כה) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר וגו'

וכד סליק ימא גלגלוי[167] כלהו ארבין[168] סלקין ונחתין וזעפא אשתכח ורוחא תקיפא אזלא עליה בתקיפו ונוני ימא[169] מתבדרין לכל סטר אלין למזרח ואלין למערב אלין לצפון ואלין לדרום וכל אינון בני עלמא דחמאן רשימא עלייהו[170] נטלין לון ובלעין לון בקפטירי עפרא

וכל ארבין לא נטלין[171] מאתרייהו ולא סלקין ונחתין בר מההוא שעתא דאתי חד דברא בימא וידע לאשלמא רוחא דזעפא דימא כיון דסליק דא עליה דימא שכיך מרוגזא ונייחא אשתכח וכדין כלהו ארבין אזלין בארח מישר ולא סטאן לימינא ושמאלא הדא הוא דכתיב (שם כו) שם אניות יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו זה[172] דייקא וכל נוני ימא מתכנשין לאתרייהו וכל אינון חיוון[173] חדאן עלה וחיוון חקלא עלאה[174] חדאן הדא הוא דכתיב (איוב מ כ) וכל חית השדה ישחקו שם

תא חזי כגוונא דלעילא אית לתתא[175] כגוונא דלתתא אית בימא[176] כגוונא דלעילא אית לעילא בימא עלאה[177] כגוונא דלעילא אית לתתא[178] כגוונא דלתתא אית בימא תתאה[179]

גופא דההוא ימא הא אתערנא לחברנא אורכא ופותיא רישא ודרועין ושערי גופא

- מאיר הזהר -

166

167 כתב הרב כי שם ב"ן הוא במלכות הנקרא ים וסוד גלי הים הם שם ב"ן דאלהים פשוט ומלא ומלא דמלא (מ"מ).

168 פי' הנשמות (מ"מ).

169 פי' המלאכים (מ"מ).

170 פי' רושם העונות (מ"מ).

171 פי' אימתי הנשמות לא נטלי מאתרייהו עד דאתי חד דברא בימא שהוא יסוד דז"א שממתיק דיני המלכות (מ"מ).

172 יסוד (רח"ו).

173 פי' הם הספירות דאצילות שנקרא חיון סתם שמחים במלכות ומשפיעים בה שפע (מ"מ).

174 הם ספירות בי"ע שהם תחת המלכות הנקרא שדה חקלא וגם הם שמחים במלכות שמקבלים שפע ממנה (מ"מ).

175 פי' כל מה שיש בעולם עליון יש בעולם הזה (מ"מ).

176 כל מה שיש ביבשה יש בים (חולין קכז ע"א) (מ"מ).

177 פי' כל מה שיש בפרצופי האצילות כגון אריך ואו"א וזו"ן יש במלכות (מ"מ).

178 כל מה שיש באצילות יש בבי"ע (מ"מ).

179 פי' כל מה שיש בבי"ע יש במכלות דעשייה שנק' ים תתאה (מ"מ).

ושערות הגוף הכל כמו שצריך והכל נקרא בשמו וכדוגמא זה למטה לים שלמטה כך גם הראש של הים וזרועות הים וגוף הים.

כתוב זבולן לחוף ימים ישכון והרי ים אחד היה בגורלו אלא מה זה לחוף ימים ודאי שבארוה החברים בסוד עליון וירכתו על צידון כנאמר יוצאי ירך יעקב זבולון היה שוק הימין של הגוף וים כנרת היה בגורלו ומכאן נמצא החלזון של התכלת.

בא וראה כמה מרכבות על מרכבות נמצאו וגלגלי המרכבה רצים בחפזון ולא מתעכבים אותם יסודותותומכי המרכבה לנסוע עליהם וכן כולם (וכאן וינהגהו בכבדות בחפזון) בא וראה המרכבה הממונה על המצרים (אם תאמר) פרשוה לא נמצאת מרכבה שלימה שהרי כתוב ויסר את אופן מרכבותיו כמה מרכבות היו שהיו נוסעים על תומקויסוד גלגל אחד שנפקדו (נכלו) עליהם כיון שזה הועבר משלטונו כל המרכבות הועברו משלטונם ולא נסעו אז כולם למטה העברו משלטונם שכתוב על מצרים ועל פרעה ועל הבטחים

כלא כמה דאצטריך וכלא בשמיה אתקרי וכגוונא דא לתתא לימא דלתתא הכי נמי רישא דימא ודרועין דימא וגופא דימא

כתיב (בראשית מט יג) זבולון לחוף ימים ישכון והא ימא חד הוה בעדביה אלא מאי לחוף ימים ודאי אוקמוה חברייא ברזא עלאה[180] וירכתו[181] על צידון[182] כמה דאת אמר (שמות א ה) יוצאי ירך יעקב זבולון שוקא דימינא דגופא הוה וים כנרת הוה בעדביה ומהכא אשתכח חלזון לתכלתא[183]

תא חזי כמה רתיכין על רתיכין אשתכחו וגלגלוי דרתיכא[184] רהטין בבהילו ולא מתעכבי אינון סמכי רתיכא לנטלא עליהון וכן כלהו (נ"א והכא וינהגהו בכבדות בבהילו) תא חזי רתיכא די ממנא על מצראי (אי תימא)[185] אוקמוה רתיכא שלימתא לא אשתכח דהא כתיב ויסר את אופן מרכבותיו כמה רתיכין הוו דהוו נטלין על חד סמיך[186] גלגלא דאתפקדא (אתעדו) עלייהו כיון דאתעבר האי משולטנותא דיליה כלהו רתיכין אתעברו[187] משולטניהון ולא נטלו כדין כלהו דלתתא אתעברו משולטנותא דכתיב (ירמיה מו כה) על מצרים ועל פרעה ועל הבוטחים

מט/א

בו.

ובאותו זמן השלטון של מצרים שלט על כל שאר העמים כיון שנשבר כח מצרים נשבר כח שאר העמים מנין לנו שכתוב אז נבהלו אלופי אדום וגו' וכתוב שמעו עמים ירגזון וגו' משום שכולם היו אחוזים בעבודת מצרים

בו

ובההוא זמנא שלטנותא דמצרים שליט על כל שאר עמין[188] כיון דאתבר חילא דמצרים אתבר חילא דשאר עמין מנלן דכתיב אז נבהלו אלופי אדום וגו' וכתיב שמעו עמים ירגזון וגו' בגין דכלהו הוו אחידן בפולחנא

- מאיר הזהר -

[180] פי' כמה מיני בחינות יש במלכות (מ"מ).

[181] פי' לרמוז שהוא בירך שהוא נצח (מ"מ).

[182] נראה היא מלכות שהנצח שמשם הוא זבולון הוא על צידון שהיא מלכות להשפיע בה (מ"מ).

[183] ברייתו דומה לדג, והוא יסוד כמ"ש בזוה"ק (שלח קסג ע"ב) (הקדו"ש צב ע"ד). מגילה ו ע"א מנחות מד ע"א (לש"ו).

[184] מכאן ואילך נמחק ובמקומו גורסים המוסגר (לך לממ).

[185] נמחק בלך לממ.

[186] קצץ רגלי הנחש כי אופני המרכבה הם נו"ה והם ב' פלגי גופא ונקראים אופן אחד (רח"ו).

[187] לממעלו (מ"מ)

[188] הגם דשר של מצרים הוא רהב והוא ג"כ שר של ים וכמ"ש בזוה"ק (סוף ח"ב דף רעב ע"ב) והוא ג"כ שר של ישמעאל, אבל סמ' הוא שר של עשו, ע' פ' בלק (קצב ע"ב) ופ' פנחס (רמו ע"ב) אמנם אז היה מלכות מצרים שולט על כל האומות, כמ"ש בפ' שמות (דף ו ע"א) ופ' בשלח (מ"ט רע"א) והיו אז סמ' ורהב שותפים בשליטת פרעה, ר"ל כי שליטת פרעה היה בכח שניהם (דע"ה ח"א עח ע"א). ועי' ר' בחיי שמות יד כה.

ואחוזים במצרים לסיוע שלהם ובאותו זמן כולם בקשו את הסיוע של מצרים להתחזק ועל זה כיון ששמעו את הגבורות שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים רפו ידיהם ולא יכלו לעמוד וכולם הזדעזעו ונשברו (משלשלתם) משלטונם.

ודאי שכשנשבר כחם למעלה שנשבר כח של כל אותם שאחוזים בו כיון שנשבר הכח של כולם למעלה כל אלה שלמטה נשברו משום (אותו) הכח הזה שנשבר בתחלה ומשום כך ויסר את אופן מרכבותיו כתוב וינהגגו בכבדות שהרי כשזה נשבר לא היו הולכים.

בא וראה שכך הוא שלא כתוב ויסר את אופני מרכבותיו או אופן מרכבתו אלא ויסר את אופן מרכבותיו משום שכח זה שכלם היו נדבקים בו (נקרא כך).

ועוד ויסר את אופן מרכבותיו בא וראה (ויסר את אופן מרכבותיו) אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם להדבק בהם ולהיות להם חלק ושיהיו (הם) חלקו זהו שכתוב ובו תדבקון וכתוב ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם בה׳ ממש וכתוב כי יעקב בחר לו יה וכתוב כי חלק ה׳ עמו יעקב חבל נחלתו שהוציא אותם מזרע קדוש להיות חלקו ועל זה נתן להם תורה קדושה עליונה גנוזה אלפיים שנה עד שלא נברא העולם והרי זה נאמר

דמצרים[189] ואחידן במצרים לסיועא דלהון[190] ובההוא זמנא כלהו בעאן[191] לסיועא דמצרים לאתתקפא ועל דא כיון דשמעו גבורן דעבד קודשא בריך הוא במצרים רפו ידיהון ולא יכילו למיקם ואזדעזעו כלהו ואתברו (משלשוליהון)[192] משולטנתהון

ודאי כד אתבר חילא דלהון לעילא אתבר חילא דכל אינון דאחידן ביה כיון דאתבר חילא דכלהו לעילא כל הני דלתתא אתברו בגין (ההוא) האי חילא דאתבר בקדמיתא ובגין כך ויסר את אפן מרכבותיו[193] כתיב וינהגהו בכבדות דהא כד דא אתבר לא הוו אזלין

תא חזי דהכי הוא דלא כתיב ויסר את אופני מרכבותיו או אופן מרכבתו אלא ויסר את אופן מרכבותיו בגין האי חילא דכלהו[194] הוו מתדבקן ביה (הכי אקרי)[195]

ותו ויסר את אופן מרכבותיו[196] תא חזי (ויסר את אופן מרכבותיו)[197] זכאה חולקהון דישראל דקודשא בריך הוא אתרעי בהו לאתדבקא בהו ולמהוי להו חולק ולמהוי (אינון)[198] חולקיה הדא הוא דכתיב (דברים יג ה) ובו תדבקון[199] וכתיב (שם ד ד) ואתם הדבקים ביהו״ה אלהיכם ביהו״ה ממש וכתיב (תהלים קלה ד) כי יעקב בחר לו י״ה וכתיב (דברים לב ט) כי חלק יהו״ה עמו יעקב חבל נחלתו דאפיק לון מזרעא קדישא למהוי חולקיה ועל דא יהב לון אורייתא קדישא

- מאיר הזהר -

[189] ומטעם זה היו שריהם בקשר המדרגות שתחת יד שר מצרים ובענין הגשמי (אור יקר).

[190] שהיו נעזרים במצרים ובוטחים בו ונודעה השפלתם עם היות שלא באה אליהם הצרה (אור יקר).

[191] שרצו לעזרת המצרים ורפו ידיהם, ולא היה ענין זה אליהם אלא מצד מה שנשברה חזקת שרים המשתלשלים ממצרים, כדפי׳ שע״י שבירת מצרים אופן מרכבותיו התחתונות נשברו כולם, והיינו וינהגהו בכבדות, היינו הנהגת המרכבות והשרים וכחותם למטה וקבלתם שפעם היה בכבדות, שלא היו ראשי הצנורות שלמים ולא היו מימי כחותם באים אליהם אלא בדוחק גדול (אור יקר).

[192] כנראה שלכך לא גורס את המוסגר.

[193] אפ״ן גימ׳ סמא״ל (רח״ו), פי׳ ב׳ כי לפירוש הראשון אפן קצץ רגלי נחש (מ״מ).

[194] להו (לכך לא).

[195] לא מופיע בלכך לא.

[196] זה פי׳ ג׳ שמפרש אופן היא השכינה כדמסיק בסמוך (מ״מ).

[197] נמחק בלכך לא.

[198] להו חולק ולמהוי (אינון) – נמחק בלכך לא.

[199] לפי שאמר לעיל ג׳ ענינים הביא ראיה לכל א׳ מהפסוק, נגד מ״ש אתרעי בהו לאתדבקא בהו הביא פסוק ובו תדבקון ואתם הדבקים, וכנגד ולמהוי להו חולק הביא כי יעקב בחר לו י״ה, ר״ל יעקב בחר לעצמו י״ה וכנגד ולמהוי אינון חולקי׳ הביא כי חלק ה׳ עמו (מ״מ).

ומשום אהבתו נתן אותה לישראל ללכת אחריה ולדבק בה.

בא וראה כל המחנות שלמעלה וכל אותן מרכבות כולם אחוזים אלה באלה דרגות בדרגות אלו עליונים ואלו תחתונים והרי פרשוה שכתוב זה הים גדול וחיה קדושה עליו וכל האוכלוסים והמחנות כולם נוסעים תחת ידיה על מאמרה נוסעים ועל מאמרה חונים בזמן שהיא נוסעת כולם נוסעים משום שכולם אחוזים בה.

(אמר רבי יצחק) ובא וראה בשעה שרצה הקדוש ברוך הוא להעביר את אוכלוסי פרעה למטה העביר בתחלה את אותו כח שלהם כמו שבארנו מה עשה העביר וסילק אותו מקום קדוש עליון שהיה מנהיג את כל אותן המרכבות כיון שזה הסתלק כל המחנות הללו לא יכלו להתנהג וכיון שלא יכלו העביר משלטונו אותו הממונה של מצרים והעביר באש דולקת ואז השלטון של מצרים גורש ועל זה אנוסה מפני ישראל מה הטעם משום שראו את הממונה של מצרים נשרף באש.

רבי יצחק אמר בשעה שקרבו ישראל לים קרא הקדוש ברוך הוא לממונה הגדול שעל הים ואמר לו בשעה שעשיתי את העולם מניתי אותך על הים ותנאי יש לי על הים שיקרע את עלאה גניזא תרי אלפין שנין עד לא יתברי עלמא והא אתמר ובגין רחימותא דיליה יהבה לישראל למהך אבתרה ולאתדבקא בה

תא חזי כל משיריין דלעילא וכל אינון רתיכין כלהו אחידן אלין באלין דרגין בדרגין אלין עלאין ואלין תתאין והא אוקמוה דכתיב (תהלים קד כה) זה הים גדול וחיותא קדישא עליה וכלהו אוכלוסין ומשריין כלהו נטלין תחות ידה על מימרה נטלין ועל מימרה שראן בעדנא דהיא נטלא כלהו נטלין בגין דכלהו אחידן בה

(אמר רבי יצחק)[200] ותא חזי בשעתא דבעי קודשא בריך הוא לאעברא לאוכלוסין דפרעה לתתא אעבר בקדמיתא להוא חילא דלהון כמה דאוקימנא מה עבד אעבר וסליק[201] ההוא אתר קדישא עלאה[202] דהוה מדבר (פי' מנהיג) לכל אינון רתיכין[203] כיון דהאי אסתליק הנהו כלהו משיריין לא יכילו לדברא כיון דאינון לא יכילו ההוא ממנא דמצראי אעברו ליה משולטניה ואעבר בנורא דדליק וכדין שלטנותא דמצראי אתעדי ועל דא אנוסה מפני ישראל מאי טעמא בגין דחמו ממנא דמצרים אתוקד בנורא

רבי יצחק אמר בשעתא דקריבו ישראל לימא קרא קודשא בריך הוא לממנא רברבא[204] דעל ימא אמר ליה בשעתא דעבדית אנא עלמא מניתי לך על ימא ותנאי

- מאיר הזהר -

[200] נמחק בדרך לממ.

[201] היינו מ"ש משם הרב זלה"ה שפרעה לקח ו' מן אות רכ"ב ונשאר בחו"ר, רי"ו גבור"ה, וה' לקח ממנו א' ונשאר יר"ה, וא' זה הוא סוד הקדושה שהיתה מנהגת אותם, דכתיב (שיה"ש ו, ט) אחת היא יונתי תמתי. ונראה שאלו הרתיכין הם סוד התפשטות ו"ק של זעיר דקלי' וכנזכר בפסוק (יד, ה) ויוגד למלך מצרים וכו' ומ"ש אעבר וסליק, ירצה שבשני מקומות היה אחוז פרעה, אחד באחורי הדעת ואחד באחורי ו"ק, וגם יוכל להיות כנגד אור מקיף ואור פנימי (רמ"ז).

[202] ר"ל בחינת המלכות המשפעת לחיצונים, וכמש"ה (תהלים קג, יט) ומלכותו בכל משלה, ששם ב"ן העולה בכ"ל היא הנותנת קיום וכח לכל וכו', ואומרו "קדישא עלאה", ירמוז לאור שבתוך אותו מקום שהוא הדעת כאמור (רמ"ז).

[203] בשני עולמות התחתונים יש בעצם אחיזה אל החיצונים והם יצירה עשיה, וזה שביצירה יש שבעים שרים של אומות העולם ועליהם נאמר (תהלים יב, ט) סביב רשעים יתהלכון, כי הם הולכים סביבות משכן מט"ט, אבל בעשיה שם עיקר הקליפה ושם ירדה השכינה עם יעקב וכנזכר לעיל (ד ע"ב). והנה הרתיכין הם בעשיה ועליהם רוכבין המשריין שהם מחנות שרי האומות והם דוגמת הקדושה חיות עם אופנים שהם רתיכין ומשריין, וכיון שנסתלקה הקדושה מן הרתיכין לא יכלו המשריין לעשות לה מאומה, וזהו רמז (יד, כה) ויסר את אופן מרכבותיו, אפ"ן חסר כתיב ובגי' סמא"ל, שהוסר כחו שלא יוכל עוד להתגלגל, ואז עבר שר מצרים משולטנותו בנורא דדליק, והוא נהר דינור [ועיין לקמן נ"ב ב'] (רמ"ז).

[204] כלומר ממונה הים לו עבר משולטנותא כשנבקע הים (רמ"ז).

מימיו מלפני בני הגיע הזמן עכשיו שיעברו בני בתוך הים מה כתוב אחר כך וישב הים לפנות בוקר לאיתנו מה זה לאיתנו לתנאו שהיה לו עם הקדוש ברוך הוא כשברא את העולם.

והיו ישראל חונים על הים והיו ישראל רואים את גלי הים עולים ויורדים הרימו עיניהם וראו את פרעה והאוכלוסים שלו ופחדו וצעקו והרי נתבאר הים ראה מה ראה הים הוא ראה את ארונו של יוסף וברח מלפניו מה הטעם (משום) שכתוב (בראשית לט) וינס ויצא החוצה ועל זה הים ראה וינס וכתוב ויסר את אופן מרכבותיו וגו' אנוסה מפני ישראל מה הטעם משום שראו את ארץ מצרים כאילו נשרף באש ואז אמרו אנוסה מפני ישראל.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים במדבר אמר רבי חייא לרבי יוסי בא ואמור לך שכשרוצה הקדוש ברוך הוא להעביר שלטון של הארץ אינו עושה עד שמעביר השלטון שלהם ברקיע ולא מעביר את השליט שלהם עד שממנה אחר במקומו כדי שלא יגרע (השלטון) השמוש שלהם

ברקיע כדי לקיים מה שכתוב ולמן די יצבא יתננה [ולמי שיחפץ יתננה] אמר רבי יוסי ודאי כך הוא.

פתח רבי יוסי ואמר ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ ה' אדנינו כשרוצה הקדוש ברוך הוא לשבור את כח העמים עובדי כוכבים ומזלות מחזק דינו עליהם ושובר אותם ומעביר מלפניו את השלטון שלהם.

אית לי על ימא די יבזע מימוי מקמי בני השתא מטא עדנא דיעברון בני [205]בגו ימא לבתר מה כתיב וישב הים לפנות בקר לאיתנו מאי לאיתנו לתנאו דהוה ליה בקודשא בריך הוא כד ברא עלמא

והוו ישראל שראן על ימא והוו ישראל חמאן גלגלי ימא סלקין ונחתין זקפו עינייהו וחמו לפרעה ולאוכלוסין דיליה דחילו וצעקו והא איתמר הים ראה מה חמא ימא ארונא דיוסף קא חמא וערק מקמיה מאי טעמא (בגין)[206] דכתיב (בראשית לט יב) וינס ויצא החוצה ועל דא הים ראה וינס וכתיב ויסר את אופן מרכבותיו וגו' אנוסה מפני ישראל מאי טעמא בגין דחמו ארעא דמצרים כאלו אתוקד בנורא כדין אמרו אנוסה מפני ישראל

רבי חייא ורבי יוסי הוו אזלי במדברא אמר רבי חייא לרבי יוסי תא ואימא לך דכד קודשא בריך הוא בעי לאעברא שולטנותא דארעא לא עביד עד דאעבר שלטנותא דלהון ברקיעא ולא אעבר שלטנא דלהון עד דמני אחרא באתריה בגין דלא יגרע (שלטנותא) שמושא דלהון

מט/ב

ברקיעא בגין לקיימא מה דכתיב (דניאל ד יד) ולמן די יצבא יתננה אמר רבי יוסי ודאי הכי הוא

פתח רבי יוסי ואמר (תהלים ח ב) יהו"ה אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ[207] יהו"ה אדונינו כד בעי קודשא בריך הוא לתברא חילא דעמין עעכו"ם אתקיף דיניה עלייהו[208] ותבר לון ואעבר מקמיה שולטנותא דלהון

- מאיר הזהר -

[205] בדיוק זה תבין מה שהוקשה כאן שפירש דוקא בני ולא מצרים, ולכן לבתר, לאחר שעברו כתיב וישב וגו' לאיתנו, כדי שיטבעו המצרים, והיינו לתנאו, וזהו דיוק (בראשית א, ט) ותראה היבשה, כלומר הוראה לשעה לבד שיתראה ויחזור ויתכסה (רמ"ז).

[206] נמחק כלכך לממ.

[207] השם הזה הוא סוד שם אדנות ואדיר ותקיף מהדין, ולישראל הם ב' שמות יחד ה' אדונינו, בסוד יאהדונה"י הוא אדונינו ומנהיגנו אמנם האומות אין להם חלק בייחוד ולכך מה אדיר שמך שם אדנ"י, בכל הארץ שהם האומות וכיון שחלקם של ישראל בייחוד התפלל שיושפע מהבינה ואמר "אשר אתקיף דינא עלייהו" (אור יקר).

[208] שישראל יכולים לסבול הדין, אמנם האומות דינם הנשפע אליהם בחוזק ואינם יכולים לסובלו (אור יקר).

אשר תנה הודך על השמים היה צריך לכתוב אשר נתת או תנה הודך מהו אשר תנה הודך אלא זהו סוד של הנהר העמק של הכלומכל ודוד בקש בקשתו להמשיך ממנו על השמים וזהו אשר כנאמר אהיה אשר אהיה.

בשעה שהנהר הזה העמוק של הכלומכל נמשך ויוצא על השמים אז הכל בשמחה והמלכה מתעטרת במלך וכל העולמות בשמחה והשלטון של העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות מועבר? מלפני המלכה ואז זוקפים ראש כל האחוזים בה.

בין כך ראו איש אחד שהיה בא ומשא אחד לפניו אמר רבי חייא נלך אולי האיש הזה עובד עבודת כוכבים ומזלות הוא או עם הארץ הוא ואסור להשתתף עמו בדרך אמר רבי יוסי נשב כאן ונראה אולי הוא איש גדול.

בין כך עבר לפניהם ואמר להם [221]בסבוב של המעבר המסכן הזה צריך לווי ואני יודע דרך אחרת ונסטה מכאן ואני רציתי לומר לכם שלא אחטא בכם ולא אעבור על מה שכתוב ולפני עור לא תתן מכשול ואתם כמו סומים

אשר תנה הודך על השמים[209] אשר נתת מבעי ליה או תנה הודך מהו אשר תנה הודך אלא דא הוא רזא דנהרא עמיקא דכלא[210] ודוד בעא בעותיה למנגד מניה[211] על השמים ודא הוא אשר כמה דאת אמר (שמות ג יד) אהיה אשר אהיה[212]

בשעתא דהאי נהרא[213] עמיקתא[214] דכלא נגיד ונפיק[215] על השמים כדין כלא בחידו[216] ומטרוניתא[217] אתעטרת במלכא וכל עלמין[218] כלהו בחידו[219] ושלטנותא דעמין עעכו"ם[220] אתעבר מקמי מטרוניתא וכדין זקפין רישא כל מאן דאחידו בה

אדהכי חמו חד בר נש דהוה אתי וחד מטולא קמיה אמר רבי חייא נזיל דלמא האי בר נש עעכו"ם הוא או עם הארץ הוא ואסיר לאשתתפא בהדיה בארחא אמר רבי יוסי ניתיב הכא ונחמי דלמא גברא רבא הוא

אדהכי אעבר קמייהו אמר לון בדוקפא דמעברא דקוטיפא דהאי חברותא אבעי[222] ואנא ידענא ארחא אחרא ונסטי מהאי ואנא בעינא דאימא לכו ולא אתחייבנא בכו ולא אעבר על מה דכתיב (ויקרא יט יד) ולפני עור

- מאיר הזהר -

[209] "אשר" שאתה הבינה, "תנה הודך" תשפיע הודך, "על השמים" שהוא הת"ת ומלת אשר בבינה בהיותה מיוחדת בחכמה דהיינו אשר אהי"ה (אור יקר).

[210] וכדפי' בפ' אחרי מות וע"י ההוד הזה הנשפע לשמים לייחוד הוא ממש אובדן של אומות העולם שהייחוד נגמר ונשלם והחצונים מתבערים בתוקף הדין, וישראל שמחים בשמחת הבינה (אור יקר). יסוד דאימא (רח"ו).

[211] ז"א (רח"ו). ור"ל מ"ש הרב וז"ל דע כי כל השפע בא מיסוד דאבא ליסוד דאימא ומשם לעטרת היסוד דאימא ששני בחי' אלו הם ציון וירושלים וסוד זה רמוז בפסוק אשר תנה הודך על השמים כי יסוד דאבא נק' ראש ויסוד דאימא נק' אשר ואמנם עטרת היסוד שבה נקרא תנה לפי שנעשית מג' שמות אהי"ה שהם גימ' תנ"ה ושם בעטרה שלה יש ה' גבורות הנק' הודך לפי שהגבורות מתפשטים מחסד עד הוד, ולכן נק' כולם הודך וז"ש אשר תנה הודך וכו', כי מן אשר נמשך לעט' שלה הנק' תנה הודך כנזכר ומשם אל הזעיר הנק' שמים כי מן העטר' הנזכר יוצא השפע ומתפשט עד ד' מקיפים של המוחין דז"א עכ"ל, ובזה מובן לשון זה גם בס' אור ישראל פירש מאמר זה על הקדמה זו (מ"מ).

[212] זה כמ"ש בפרשת בראשית דף טו דאהיה קדמאה הוא אבא, אשר היא בינה אהיה בתראה הוא ז"א ועיין מ"ש שם (מ"מ).

[213] בינה (אור יקר).

[214] שיוצא מהחכמה בסוד היחוד (אור יקר).

[215] אל הת"ת (אור יקר).

[216] משמחת הבינה (אור יקר).

[217] בסוד היחוד (אור יקר).

[218] שהם הקדושים המשתלשלים למטה (אור יקר).

[219] מצד חלקם ביחוד (אור יקר).

[220] שהם חצונים מלכות זדון וכו', ונמצא שאדירות השם והדין בכל הארץ דהיינו השרים, היינו "אשר" בינה, "תנה" דרך תפלה תנה הודך על השמים ויאבדו שנאיך וישמחו אהביך (אור יקר).

[221]

[222] פי' במעבר הדרך הזה שאתם רוצים לילך בה צריך חברותא דהיינו שלא ילכו בה אלא חבורת אנשים שלא יסתכנו מהלסטים הנחבאים שם כמ"ש (מ"מ).

בדרך הזו ולא תסתכנו בנפשכם אמר רבי יוסי ברוך הרחמן שחכינו כאן התחברו עמו אמר להם לא לדבר שום דבר כאן עד שנעבר בזה סטו לדרך אחרת.

אחר שיצאו מאותו מקום אמר להם באותה הדרך האחרת היו הולכים פעם אחד כהן א׳ חכם וכהן א׳ עם הארץ עמו קם אותו עם הארץ עליו באותו מקום והרגו מאותו יום כל מי שעובר באותו מקום מסכן את נפשו והרי מתחברים שם שודדי הרים והורגים ומקפחים את בני האדם ואלה שיודעים לא עוברים שם ומבקש הקדוש ברוך הוא דם אותו הכהן בכל יום.

פתח ואמר עוד היום בנוב לעמוד וגו׳ הרי בארוה אותם ראשי הישיבה אבל אני לא אומר לכם כך אלא שסוד הדבר למדנו עוד היום איזה? יום זה אלא כך כתוב ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב וסוד הוא על כנסת ישראל שאהרן הוא שושבינה לתקן את ביתה ולשמש אותה ולהכניסה למלך להזדווג כאחד מכאן והלאה כל כהן שמשמש במקדש הוא כדוגמת אהרן.

לא תתן מכשול ואתון כסומין בארחא דא ולא תסתכנו בנפשייכו אמר רבי יוסי בריך רחמנא דאוריכנא הכא אתחברו בהדיה אמר לון לא תשתעו מידי הכא עד דנעבר בהאי סטו בארחא אחרא

בתר דנפקו מההוא אתר אמר לון בההוא ארחא אחרא הוו[223] אזלי זמנא חדא חד כהן חכם וחד כהן עם הארץ בהדיה קם ההוא עם הארץ בההוא אתר עליה וקטליה מההוא יומא כל מאן דאעבר בההוא אתר מסתכן בנפשיה והא מתחברין תמן משדדי טוריא[224] וקטלין וקפחין לבני נשא ואינון דידעי לא עברי תמן ובעי קודשא בריך הוא דמא דההוא כהנא כל יומא[225]

פתח ואמר (ישעיה י לב) עוד היום[226] בנוב לעמוד וגו׳ הא אוקמוה אינון מארי מתיבתא[227] אבל אנא לא אמינא לכו הכי[228] אלא דרזא דמלה אוליפנא[229] עוד היום מאן יומא דין אלא הכי כתיב (שמות ו כג) ויקח אהרן את אלישבע[230] בת עמינדב[231] ורזא הוא על כנסת ישראל[232] דאהרן הוא שושבינא דילה[233] לתקנא ביתה[234] ולשמשא לה[235] ולמיעל לה

- מאיר הזהר -

[223] בההוא אורחא אחרא הוא הדרך הראשון שהיו בו תחלה (מ״מ).

[224] טורי (לכך למת).

[225] ולכך סטרא דשמאלא מתגברת שם, ומעוררת אותם הלסטים כלי החצונים לנקום דמי הכהן ולכך כל העובר שם מסתכן מצד הדין שהוא נטוי שם על כל בני עולם שגרמו לכהן מיתה שלא לווהו וכיוצא (אור יקר).

[226] חטא נוב (רח״ו). וכל ספירה נקרא יום ליום יביע אומר (מ״מ).

[227] על דרך הפשט (אור יקר).

[228] בדרך הפשט (אור יקר).

[229] ואני רוצה לדורשו לכם בסודו (אור יקר).

[230] המלכות שהיא בת שבע ועל השבע אל״י שהם ג״ר והרי הם עשר במלכות (אור יקר).

[231] שהיא מדה אחת בת כללות כל ישראל דהיינו עמינדב נשמתם של ישראל ולכך קראה כנסת ישראל (אור יקר).

[232] ואם נפרש עמינדב בחסד יהיה בת כשפוטו שהיא בת לחסד עליון (אור יקר).

[233] המשולח מן המלכות למעלה לא שושבינא דמלכא אל דמטרוניתא (אור יקר). היסוד דאבא מתפשט דרך כל קו האמצעי דז״א עד היסוד שבו והוא מכוון ממש כנגד קו האמצעי דרחל נוקבא דז״א העומדת עמו אחור באחור ומשם נמשכת הארתו לחוץ ומאיר בקו אמצעי דרחל ומקבץ אותם הגבורות ומיחדם וגורם להם שיעלו דרך מישור בקו אמצעי שבה עד הכתר שבה ולטעם זה נקרא אהרן שושבינא דמטרוניתא כנזכר בזוהר (ח״ג כ ע״א נג ע״ב, קפ ע״ב) לפי שהוא גורם תיקונה ובנינה והגדלתה כנזכר. וז״ס ה׳ בחכמה יסד ארץ כי יסוד דחכמה הוא המייסד המלכות הנקרא ארץ ומכונן אותה. (שעה״מ בהעלותך).

[234] והוא מפקח צרכיה [בג׳ דרכים] הא׳ ״לתקנא ביתא״ דהיינו לכפר על ישראל שהם תיקוני בני ביתה, וכן לתקן צורכי המקדש תקוני הבית הדלקת הנרות, סדר השלחן וכיוצא (אור יקר).

[235] הב׳, היינו סוד צרכי הקרבות, שמושי השכינה וקישוטיה (אור יקר).

למלכא[236] לאזדווגא כחדא מכאן ולהלאה כל כהן דמשמש במקדשא כגוונא דאהרן

אחימלך היה כהן גדול עליון וכל אותם הכהנים עמו היו שושביני המלכה כיון שנהרגו נשארה המלכה לבדה ואבד השושבין שלה ולא נמצא מי שמשמש לפניה ויתקן ביתה וישמח אותה להזדווג עם המלך.

אחימלך כהנא רבא עלאה הוה וכל אינון כהני בהדיה כלהו הוו שושבינין דמטרוניתא כיון דאתקטילו אשתארת מטרוניתא בלחודהא ואתאביד שושבינא דילה ולא אשתכח מאן דמשמש קמה ויתקן ביתה ויחדי לה לאזדווגא עם מלכא

ואז מאותו יום היא עברה לשמאל ועומדת על העולם אורבת[237] לכל הרגה את שאול ובניו ואבדה מהם את המלוכה מתו מישראל כמה אלפים וכמה רבבות ועד עכשיו היה אותו החטא תלוי עד שבא סנחריב והרגיז את הכל.

כדין מההוא יומא אתעברא לשמאלא וקיימא על עלמא כמין על כלא קטיל לשאול ולבנוי אתאביד מינייהו מלכו מיתו מישראל כמה אלפין וכמה רבוון ועד כען ההוא חובה הוה תלי עד דאתא סנחריב וארגיז כלא

וזהו עוד היום בנוב זהו יום עליון ומיהו זו כנסת ישראל שאבדה את השושבינים שלה אותה שנשארה ללא ימין (שהיה לו) להדבק בשמאל שהכהן הוא ימין (ומשום כך היה לו להתדבק בשמאל) ומשום כך עוד היום בנוב לעמוד.

ודא הוא עוד היום בנוב דא הוא יומא עלאה ומאן איהו דא כנסת ישראל דאבדת שושבינין דילה ההיא דאשתארת בלא ימינא (דהוה לה) לאתדבקא בשמאלא דכהנא ימינא הוא (ובגין כך הוה ליה לאתדבקא בשמאלא) ובגין כך עוד היום בנוב לעמוד

בא וראה כתוב גבעת שאול ניסה למה כאן שאול אלא משום שהוא הרג את הכהנים וגרם שתעקר מן העולם זרוע ימין אף כאן מאותו יום לא עבר איש באותו מקום כדי שלא יסתכן בנפשו אמר לו רבי יוסי לרבי חייא ולא אמרתי לך אולי הוא איש גדול.

תא חזי כתיב (שם ל) גבעת שאול נסה שאול אמאי הכא אלא בגין דהוא קטיל לכהני וגרים דרועא ימינא לאתעקרא מעלמא אוף הכא מההוא יומא לא אעבר בר נש בההוא דוכתא בגין דלא יסתכן בנפשיה אמר ליה רבי יוסי לרבי חייא ולא אמרית לך דלמא גברא רבא הוא

פתח ואמר אשרי אדם מצא חכמה אשרי אדם

פתח ואמר (משלי ג יג) אשרי אדם מצא חכמה אשרי אדם

כמו אנו שמצאנו אותך וידענו ממך דבר חכמה ואדם יפיק תבונה כמו אנו שחכינו לך להתחבר עמך וזהו אדם שמזמין לו הקדוש ברוך הוא מתנה בדרך פני השכינה ועל זה כתוב ואורח צדיקים כאור נוגה.

כגון אנן דאשכחנא לך[238] וידענא מינך מלה דחכמתא ואדם יפיק תבונה כגון אנן דאוריכנא לך לאתחברא בהדך ודא הוא בר נש דזמין ליה קודשא בריך הוא נבזבזא בארחא אנפוי דשכינתא[239] ועל דא כתיב (משלי ד יח) וארח צדיקים כאור נגה

- מאיר הזהר -

[236] הג', היינו להעלותה ע"י התיקונים על הנצח וההוד אל הת"ת וענין זה הוריש אהרן לבניו הכהנים (אור יקר).

[237]

[238] כוונתם בפ' זה להגדיל שבחו שהוא מקור החכמה והתבונה (מ"מ).

[239] פי' שהצדיקים מחזירים זו"ן פב"פ, א"נ לפי שהשכינה מתלבשת בתוכם והם פניה הנגלים, וי"מ כי המ"ן הם תכשיטין בפני הכלה ובגדי צבעונים להתנאות לבעלה נמצא שהצדיקים הם פני השכינה המייפין אותה (מ"מ).

הלכו פתח אותו האיש ואמר לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה וגו' לדוד מזמור במקום אחד ובמקום אחר מזמור לדוד מה בין זה לזה אלא לדוד מזמור השירה שאמר דוד על כנסת ישראל מזמור לדוד השירה שדוד אמר על עצמו.

לה' הארץ ומלואה לה' זה הקדוש ברוך הוא הארץ ומלואה זו כנסת ישראל וכל האוכלוסין שלה שמתחברים עמה ונקראים מלואה ודאי כמו שנאמר מלא כל הארץ כבודו תבל ויושבי בה זוהי ארץ של מטה שנקראת תבל ואחוזה בדין (של עולם) של מעלה זהו שכתוב והוא ישפוט תבל בצדק בין לאחד בין לעם אחד בין לכל העולם מהדין הזה הוא נדון.

בא וראה פרעה ינק מהדין הזה עד שאבדו הוא וכל עמו כיון שדין זה התעורר עליו אותו ממונה שהתמנה עליהם בשלטון גורש שנאבדו ואז כל אלה שלמטה נאבדו שכתוב ויסר את אופן מרכבותיו מה זה אופן מרכבותיו מרכבותיו של פרעה ומי הוא אותו אופן שלהם אותו ממונה ששולט עליהם ועל זה מתו כולם בים למה בים אלא הים העליון התעורר עליהם ונמחו (ונמסרו) בידיה ולכן כתוב טבעו בים סוף אמר רבי יוסי ודאי כך הוא ועל זה כתוב טבעו בים סוף סוף כל הדרגות.

רבי חייא אמר וינהגהו בכבדות מה זה בכבדות אלא מכאן למדנו שבדרך שאדם הולך מוליכים אותו כתוב בפרעה ויכבד לב פרעה ובאותו דבר הנהיג אותו הקדוש ברוך הוא בכבדות ממש אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע אתה מכביד את לבך אני אנהיג אותך בזה ועל כך וינהגהו בכבדות.

אזלו פתח ההוא גברא ואמר (תהלים כד א) לדוד מזמור ליהו"ה הארץ ומלואה וגו' לדוד מזמור באתר חד ובאתר אחרא מזמור לדוד מה בין האי להאי אלא לדוד מזמור שירתא דקאמר דוד על כנסת ישראל מזמור לדוד שירתא דקאמר דוד על גרמיה[240]

ליהו"ה הארץ ומלואה ליהו"ה דא קודשא בריך הוא הארץ ומלואה דא כנסת ישראל וכל אוכלוסין דילה דמתחברן בהדה ואקרון מלואה ודאי[241] כמה דאת אמר (ישעיה ו ד) מלא כל הארץ כבודו תבל ויושבי בה[242] דא הוא ארעא דלתתא דאקרי תבל ואחידת בדינא (דעלמא)[243] דלעילא הדא הוא דכתיב (תהלים ט ט) והוא ישפוט תבל בצדק בין לחד בין לעמא חד בין לכל עלמא מהאי דינא הוא אתדן

תא חזי פרעה מהאי דינא יניק עד דאתאבידו הוא וכל עמיה כיון דהאי דינא אתער עליה ההוא ממנא דאתמנא עלייהו בשלטנותא אתעדי ואתעבר וכדין כלהו דלתתא אתאבידו דכתיב ויסר את אופן מרכבותיו מאי אופן מרכבותיו מרכבותיו דפרעה ומאן איהו ההוא אופן דלהון ההוא ממנא דשליט עלייהו ועל דא מיתו כלהו בימא אמאי בימא אלא ימא עלאה אתער עלייהו ואתמחו (נ"א ואתמסרו) בידהא ובגין כך טבעו בים סוף כתיב אמר רבי יוסי ודאי הכי הוא ועל דא כתיב טבעו בים סוף סופא דדרגין[244]

רבי חייא אמר וינהגהו בכבדות מהו בכבדות אלא מכאן אוליפנא דבההוא דברותא דאתדבר ביה בר נש מדברין ליה בפרעה כתיב (שמות ט ז) ויכבד לב פרעה בההוא מלה דבר ליה קודשא בריך הוא בכבדות ממש אמר ליה קודשא בריך הוא רשע את אוקיר לבך אנא אדבר לך בהאי על דא וינהגהו בכבדות

- מאיר הזהר -

[240] ובספר בראשית (סז ע"א) תירץ לדוד מזמור, דאמר שירתא ולבתר שארת עליה רוח קדישא, מזמור לדוד, דשארת עליה רוח קדישא ולבתר אמר שירתא, והכא מתרץ תירוץ אחר (מ"מ).

[241] ודלמ הוא (לכך לממת).

[242] תבל גימ' ב"פ רי"ו (רח"ו).

[243] לכך לממת גורם לת המוסגר.

[244] לקמן נו ע"א (לש"ו).

ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל וגו' ויאמר מצרים זהו הממונה שהתמנה על המצרים אמר רבי יוסי דבר זה קשה כיון שהעבירו אותו משלטונו איך יכל הוא לרדוף אחרי ישראל.

אלא ודאי כך הוא אבל זה ויאמר מצרים מצרים שלמטה כי ה' נלחם להם במצרים מצרים שלמעלה שכיון שנשבר כחם מלמעלה אז נשבר הכח והתוקף שלהם למטה זהו שכתוב כי ה' נלחם להם במצרים במצרים דווקא זהו התוקף שלהם שלמעלה וזהו שבארוה מלך מצרים סתם כאן ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל שראו שהרי נשבר כחם והתקף שלהם שלמעלה.

בא וראה כשמתעוררת כנסת ישראל הזו מתעוררים כל אותם שאחוזים בה וכל האחרים שלמטה וישראל למעלה מכולם שהרי הם נוטלים אותה בגוף האילן והרי בארוה ולכן ישראל אחוזים בה יותר מכל עובדי עבודת כוכבים ומזלות וכשהם מתעוררים (כל עמים עכו"ם) נשבר תוקפם מאותם ששולטים עליהם.

בא וראה הממונה הזה השולט של המצרים דחק את ישראל בכמה שעבודים כמו שבארוה אחר שהוא נשבר בתחלה נשברו אותן מלכיות (מלמטה) זהו שכתוב כי ה' נלחם להם במצרים נלחם להם ודאי

ויסע מלאך האלהים וגו' (משנה) טרם (שנשקע) שנמצא אויר טהור ולא מאירים האבנים הנקובות היו סתומות שלש רוחות שכלולות בשלש היו שקועות ומים סתומים תחת

ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל וגו' ויאמר מצרים דא ממנא דאתמני על מצראי אמר רבי יוסי האי מלה קשיא כיון דאעברו ליה משולטנותיה היך יכיל הוא למרדף אבתרייהו דישראל

אלא ודאי הכי הוא אבל דא ויאמר מצרים מצרים דלתתא כי יהו"ה נלחם להם במצרים מצרים דלעילא דכיון דאתבר חיליהון מלעילא כדין אתבר חילא ותוקפא דלהון לתתא הדא הוא דכתיב כי יהו"ה נלחם להם במצרים במצרים דיקא דא הוא תוקפא דלהון דלעילא ודא הוא דאוקמוה מלך מצרים סתם הכא ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל דחמו דהא אתבר חיליהון ותוקפא דלהון דלעילא

תא חזי כד אתערת האי כנסת ישראל אתערו כל אינון דאחידן בה וכלהו אחרנין[245] דלתתא וישראל לעילא מכלהו דהא אינון נטלי לה בגופא דאילנא והא אוקמוה ובגיני כך ישראל אחידן בה יתיר מכל עובדי עכו"ם וכד אינון מתערין (כל עמין עכו"ם) אתבר תוקפיהון מאינון דשלטי עלייהו

תא חזי האי ממנא שלטנא דמצראי דחיק לון לישראל בכמה שעבודין כמה דאוקמוה לבתר דאתבר הוא בקדמיתא אתברו אינון מלכוותא (ס"א מלתתא) הדא הוא דכתיב כי יהו"ה נלחם להם במצרים נלחם להם ודאי

תוספתא[246]

ויסע מלאך האלהי"ם וגו' [247](מתניתין) עד לא [248](ס"א אשתקע[249]) אשתכח[250] אוירא

- מאיר הזהר -

[245] לחזין (נ"ל לחרנין) דלך לממ.

[246] עי' אריכות בברית יצחק לא ע"ב.

[247] מלמרי דקב"י גורס המוסגר

[248] מלמרי דקב"י וכן הלרך לממ מביא ב' הגרסאות.

[249] הנה נודע כי טרם שנכנס היסוד דאימא במוחי הז"א נק' אוירא דכיא והטעם שקורא עתה ליסוד אימא אוירא דכיא הוא מפני שעובר בה טיפת החסד דאוירא דכיא דאבא לכן נק' גם היא אוירא דכיא עד דלא אשתקע ברישא דז"א להיות לו בחי' דעת ומ"ש ג' רוחין דכלילין בג' הוו שקיעין הוא בחי' עיבור הא' דז"א הנק' רוחא דכיא וכשהיה במעי הבינה היו סוד ו"ק כלילין בג' וזהו אמרו שקיעין ואח"כ נעשה בן עשר ספירות (זהר הרקיע).

[250] נמחק בברית יצחק וגורס את המוסגר.

הנקבים בשבעים ושתים אותיות חזרו למקומם

דכיא[251] ולא נהיר אבנין נקיבן הוו סתימאן[252] תלת רוחין[253] דכלילן בתלת הוו שקיעין[254] ומיין סתימן[255] תחות נוקבי בשבעין ותרין אתוון[256] אתהדרו לאתרייהו

נ/ב

תוספתא

אותם אבנים (דורות).

אינון אבנין (ס"א דרין)

אחר שבעים ושתים דרגות וכן שלש פעמים התבקעו וננקבו האבנים תחת צרור שהיה חקוק והתכנסו הדרגות

בתר שבעין ותרין דרגין וכן תלת זמנין[257] אתבקעו ואתנקיבו אבני[258] תחות צרורא[259]

- מאיר הזהר -

[251] יסוד אבא (רח"ו).

[252] נצח הוד יסוד דז"א נעשו שלשה מוחין בנוקביה ושלשה מוחין דזעיר אפין נעשו מנצח הוד יסוד דאימא וכמו שהיסוד דזעיר אפין נקרא אמא דכיא כך נקודת ציון של הבינה נקראת אוירא דכיא והיא בחינת היסוד שבה ולשון אוירא דכיא זה תמצאהו פעמים הרבה בס' הזוהר בשתי האדרות. וכאשר נקודת ציון שהיא היסוד של הבינה נכנסת ומתלבשת ונשקעת תוך גולגלתא דז"א אז נעשה לזעיר אנפין בחינת הדעת וזכור כלל זה. וזמ"ש עד לא אשתקע אוירא דכיא כלומר טרם שנכנסו נה"י דאימא להיותם בבחינת מוחין ברישא דזעיר אפין להאיר שם אשר אז נכנסה גם כן אוירא דכיא דאימא גו רישא דז"א ונשקעה בתוכו. יאמר כי טרם היות הדבר הזה היה עדין הזעיר אנפין בגו מעהא דאימא כי בהיות זעיר אנפין בסוד העיבור. ולכן אבנין נקיבן הוו סתימאן כלומר כי בהיות זעיר בסוד העיבור גם נוקביה הנקראת מלכות היתה שם עמו גם כן. והנה המלכות הנקראת אבן בסוד משם רועה אבן ישראל. ובסוד אבן מאסו הבונים. ואעפ"י שבפ' כי תשא ברעיא מהימנא אמרו אבנא למשקל בהדא איהי יו"ד עכ"ז פירושו הוא על המלכות הנקראת גם היא יו"ד תתאה. וכבר ידעת כי כל האורות העולין מתתא לעילא הם בחינו' אורות נקבות. וזהו סוד האור שאנו מכנים וקוראין אותו בשם אור המקיף והבן זה מאוד בסוד נקבה תסובב גבר. וזה האור המקיף הוא הנקרא אבנין ואמר כי זה האור הנקרא בשם אבנין היה אז האור סתום וסגור בתוכם לפי שאלו הם בחינת מיין נוקבין תתאין ואז לא היו יכולין לעלות כי האור המקיף הם סוד בחינת מיין נוקבין והבן זה (שער מאמרי רשב"י). גבורות שבאימא (רח"ו).

[253] ז"א (רח"ו).

[254] פירוש כי כמו שביארנו שהמלכות היתה שם בסוד העיבור כמו כן זעיר אפין היה בעיבור שם. והיה בבחי' תלת דכלילן בתלת וכמו שבארנו בכמה מקומות בסוד תלת כלילן בתלת מה ענינו. ושם הודעתיך כי אז היה בסוד וי"ו זעירא שבתוך הה"א ראשונה והוא תלת ניקודין שמתחלקת אות ו' הזאת רישא וסופא ואמצעיתא כזה ׃. ואז היו שקועים בתוך הבינה. אמר עוד ומיין סתימן תחות נוקבי בשבעין ותרין אתוון אתהדרו לאתרייהו פירוש זה יובן במ"ש בפ' אחרי מות בדף מ"ז ע"ב תאנא אתחברת ה"א עילאה ברחימותא כו' אתיא חסד ופריש לון ונפקו גזעין מתחות לעילא ואתפשטו ענפין ואסגיאו כו'. והענין הוא כי המיין נוקבין אשר הם סוד אור המקיף כנז'. והם בסוד מתתא לעילא ולכן נפקו גזעין מתחות לעילא ואז אתא חסד ופריש לון בסוד הנסירה והחזירם אפין באפין. וזמ"ש ומיין סתימן תחות נוקבי שהם המיין נוקבין הנ"ז שהיו אז סתימין עדיין ולא היו מעלין מיין נוקבין. אתהדרו לאתרייהו על ידי ע"ב אתוון שהוא סוד ע"ב אותיות שנקרא חסד שהוא בגמטריא ע"ב והוא אשר העלה אותם למעלה בבחי' אפין באפין. ובתחילת ביאור אדרת האזינו יתבאר היטב התוספתא הזאת בענין זעיר אפין כאשר הוא תלת כליצן בתלת. גם במה שביארנו בכוונות ק"ש שעל המיטה יתבאר לך כי אוירא דכיא הוא בחינת היסוד והדעת של חכמה אשר הורישו. אל הבינה בביאה ראשונה לעשותה כלי ע"ש (שער מאמרי רשב"י). שלא נבררו (רח"ו).

[255] מיין נוקבין (רח"ו).

[256] חסד (רח"ו). עי' אריכות במ"מ להסביר את דברי התוספתא.

[257] וכן תלת לרגין מוסגר כדרך לממת.

[258] פי' הגבורות של אימא הנק' אבנים אחר שבראו ע"ב מיני מים מאבא אליה אזי גלו הארתם וז"ש אתבקעו ואתנקיבו אבני, ואע"פ שכבר אמר לעיל אבנין נקיבן ומהו שאמר ואתנקיבו אבני דמשמע השתא הוא דאתנקיבו אינה קושיא שע"י ריבוי האור היוצא ומתגלה מהם נתרחב הנקב כמ"ש הרב ביסוד דאימא שע"י ריבוי האור היוצא ממנו נתרחב וכו' (מ"מ).

[259] הוא יסוד דאבא שבו כלולים כל האורות ומשם חקיקתם בסוד כולם בחכמה עשית, וז"ש תחות צרורא דהוו חקיקן שמשם חקיקתם. ואי גרסינן "דאיהו חקקי" דהיינו הך שאבא הוא חקק כל האורות (מ"מ).

ונעשו כנוס אחד (נחלק ונעשו כנוס אחד).

אחר כך התחלקו ונעשו שתי דרגות חצי מים קפאו וחצי שקעו אלה עלו ואלה ירדו מכאן התחיל העולם להתחלק.

צרור אחר (אחד) יש למעלה (למעלה) והוא חקוק בשבעים ושתים חותמות של חותמת תקיפה ובהם שקועים גלי הים כשנוסעים נחלקים לארבע זויות מחצית אחת עולה ומחצית שניה יורדת מחצית אחת לצד צפון ומחצית אחת לצד דרום כשמתחברים כאחד גחלים שלוהטים קיימים בלהט שנינות החרב המתהפכת.

דהוה[260] חקיק ואתכנפו[261] דרגין ואתעבידו כנופיא חדא (ס"א אתפלג ואתעבידו כנופיא חד)

לבתר אתפלגו ואתעבידו תרין דרגין[262] פלגותא מיא אנלידו[263] ופלגותא אשתקעו אלין סליקו[264] ואלין נחתו מהכא שרא עלמא לאתפלגא

צרורא אחרא (נ"א חדא) אית לעילא[265] (לעילא)[266] והוא גליפא בע"ב חתימן[267][268] דגושפנקא תקיפא[269] ובהו שקיען גלגלוי דימא[270] כד נטלין אתפלגו לארבע זויין[271] פלגו חדא סליק ופלגו חדא נחית פלגו חדא לסטר צפון ופלגו חדא לסטר דרום כד מתחברן כחדא גומרין דלהטין קיימין[272] בלהט שננא דחרבא דמתהפכא

- מאיר הזהר -

[260] להוו חקיקין (נ"מ חקיק) לכך לממת.

[261] פי' ע"ב דרגין הנז' שהם ע"ב מיני מים שהם טיפת אבא נתקבצו כולם בתוך אימא בע"ב גשרים שבה כמש"ל בשם הרב (מ"מ).

[262] פי' אחר שניתנו באימא ע"ב מיני מים הנז' אזי נחלקו המים הנז' חצי אל ז"א וחצי אל מלוכת כמש"ל בשם הרב וז"ש לבתר אתפלגו ואתעבידו תרין דרגין שהם זו"ן (מ"מ).

[263] פי' חצי המים נגלדו במקומם בתוך ז"א והחצי של צורך המלכות צריכין לירד ליסוד דז"א ומשם עולים בסוד אור חוזר ויוצאים דרך נקב שבחזה למלכות כמ"ש באוצ"ח שכל הארת המלכות בין ה' חסידים בין ה' גבורות כולם יורדים ליסוד ז"א ועולים בסוד אור חוזר למלכות וז"ש פלגותא אשתקעו דהיינו שירדו ליסוד דז"א וז"ש אלין סליקו הם דז"א ואלין נחתו הם של מלכות (מ"מ).

[264] פי' הנה זו"ן שניהם נקראים עולם, ז"א בסוד עולם חסד יבנה, ומלכות בסוד מן העולם ועד העולם, לכך אמר מהכא שרא עלמא לאתפלגא דהיינו שנחלקו זו"ן וננסרו (מ"מ).

[265] הוא יסוד דאימא שהוא מהחזה ולמעלה דז"א (מ"מ).

[266] לכך לממת לא גורס את המוסגר.

[267] תחזמן (מ"מ).

[268] פי' הם ע"ב גשרים שבאימא שכל א' הוא תחום בפני עצמו וצנור בפני עצמו (מ"מ).

[269] פי' אימא נקראת עזקא כמ"ש הרב בדרוש א"א פרק ששי ומפני שדינין מתערין מינה אמר דגושפנקא תקיפא (מ"מ).

[270] פי' שביסוד דאמא ששם הם ע"ב גשרים שם ג"כ הגבורות דידה שהם נקראים גלי הים כי ים היא מלכות והגלים הם הגבורות כנודע ואע"פ שע"ב גשרים הם בחי' גבורות ג"כ, וא"כ מאי קאמר ובהו שקיען גלגלוי דימא שהם גבו' ג"כ אינה קושיא שהרבה מיני גבורות יש, ואותם שנמשכים למלכות נקראים גלי הים (מ"מ).

[271] פי' כשיוצאים הגבורות מיסוד דאמא מתפלגים ומתפשטים בחג"ת נ"ה והם ב' גבורות גבורה בנצח וגבורה בהוד, וז"ש פלגו חדא סליק ופלגו חדא נחית כי נצח והוד הם בחינת ריחים זה למעלה מזה כמ"ש הרב פלגו חדא לסטר צפון וכו' הם ב' גבורות המתפשטים א' בגבורה וא' בחסד וזהו לד' זיוויין דקאמר תחלה וטעם שלא הזכיר גבורות דת"ת לפי ששם יסוד דאימא והניח גבו' שם בת"ת ומפני שהם לצורך המלכות כמ"ש גלגלוי דימא לכך התחיל בגבורות דנו"ה שהם כנגד המלכות ששם מקומ' כנודע ולכך נמי הקדים סטר צפון לסטר דרום לפי שהמלכות בניינה מהגבורות (מ"מ).

[272] פי' כשנתחברו הגבורות כולם ביסוד, כי כתב הרב באוצרות חיים שגם הגבורות נתפשטו לחג"ת נו"ה דז"א וכללותם הוא שירד ליסוד וז"ש כד מתחברן וכו', פי' כשנתחברו כללות הה' גבורות ביסוד יוצאים משם דרך נקב שבחזה דז"א לדעת דנוק' לפי שבדעת דנוק' אין שם אלא הגבורות לבד וז"ש קיימין בלהט שננא דחרבא דמתהפכא שהיא המלכות הנק' להט החרב המתהפכת (מ"מ).

עמוד אחד נעוץ בתוך הים דרגה ששלוחה של שר עליון[273] עולה באותו עמוד למעלה מעלה נתקן (מסתכל) מסתלק למרחוק על קיטור האניות ששטות בים מי ראה גלים שעולים ויורדים והרוח נושבת בהם ודגי הים מושכים את כל האניות הללו לכל צדדי העולם.

אותה דרגה כשיורדת מההוא, עומדים אלף מימינו ואלף משמאלו היה שב ויושב במקומו כמלך בכסאו אותה דרגה שכששט הים לארבעה צדדי העולם יוצאת עמו בו חוזרת והוא שב בקיום המלך.

ואז יוצאים הכרוזים מי מבעלי העינים יזקף אותם למעלה למעלה בעלי כנפיים יעמדו בקיומם בעלי הפנים מכסים אותם עד שנוסע במסעותיו ואז

ויסע מלאך האלהים

זהר

רבי חייא פתח היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה היתה כאניות סוחר זו כנסת ישראל ממרחק תביא לחמה כמו שנאמר הנה שם ה' בא ממרחק תביא לחמה בדרגה אחת ששורה עליה ובה נמשכו כל הנחלים והמעיינות הללו שהולכים לים כמו שנאמר "כל הנחלים הולכים אל הים וגו'".

אל מקום שהנחלים הולכים אף על גב שכל הנחלים נמשכים לאותה דרגה ואותה דרגה מורידה (מושכת) אותם לאותו ים אל תאמר שהרי הריק אותם ולא שורים בו אחרים ולא נמשכים בו כבתחילה חזר ואמר אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים אל מקום אותה דרגה שהנחלים הולכים פעם אחת שם הם שבים ללכת שם הם שבים מאותו מקום עליון ולא פוסקים לעולמים וכולם מתכנסים לאותו מקום ולמה ללכת ללכת לאותו

חד קיימא[274] נעיץ בגו ימא[275] דרגא שליחא דאפרכא עלאה[276] סליק בההוא קיימא[277] לעילא לעילא אשתכלל (נ"א אסתכל) אסתליק למרחיק קטורא דארבין דשאטין בימא מאן חמי גלגלין דסלקין ונחתין ורוחא דנשיב בהו ונוני ימא נגדין כל אינון ארבין לכל סטרי עלמא

ההוא דרגא כד נחית מההוא קיימא אלף מימיניה ואלף משמאליה הוה תב ויתיב באתריה כמלכא בכורסיה ההוא דרגא דכד שאטי ימא לארבע סטרי עלמא עמיה נפקת ביה תבת הוא תב בקיומא דמלכא

כדין כרוזין נפקין מאן מארי דעיינין יזדקפאן לון לעילא לעילא מאריהון דגדפין יקומון בקיומייהו מארי דאנפין חפיין לון עד דנטיל במטלנוי כדין

[273]

[274] יסוד דז"א (רח"ו במ"מ).

[275] בתוך המלכות הנק' ים (מ"מ).

[276] פי' יסוד הנזכר הוא דרגא שליחא שהוא שליח של הבינה הנק' אפרכא עילאה לשון ממשלה לפי שכל הארות הבינה נותנם ליסוד והוא שליח המחלק השפע למלכות ולבי"ע (מ"מ).

[277] דעת (רח"ו במ"מ).

[278] עי' ח"ג ס ע"א ורמט ע"א (לש"ו).

מקום של הים כמו שנאמר מה שם אותה הדרגה נקראת צדיק.

רבי יהודה אמר כתוב "שם אניות יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו" שם אניות יהלכון באותו הים שהולכים ושטים עד שבאים להתחבר באותה דרגה אז כתוב לויתן זה יצרת לשחק בו.

רבי יצחק אמר למעלה יותר יש זווג אחר ששורה בחביבות ולא נפרד לעולמים אמר רבי יהודה מי זוכה לאותו זווג אמר לו מי שיש לו חלק לעולם הבא דווקא בעולם הבא.

אמר לו והרי מכאן למדנו שכתוב לויתן זה יצרת לשחק בו משמע שאמר זה וזה וזאת הם ידועים אמר רבי אבא שניכם יפה אמרתם וזה של רבי יהודה דווקא יפה והכל עתיד הקדוש ברוך הוא להתענג בהם לצדיקים זהו שכתוב אז תתענג על ה'.

אמר רבי אבא כמה אלפים וכמה רבבות של מחנות קדושים יש לקדוש ברוך הוא בעלי פנים עליונים בעלי עיניים בעלי כלי זיין בעלי היללה בעלי היבבה בעלי רחמים בעלי דין ומעליהם הפקיד את המלכה לשמש בהיכל שלפניו.

כנגד אלה יש למלכה מחנות מזוינים בששים (בששה) פנים נמצאים מחנות מזוינים וכולם חגורי חרב עומדים סביבה כמה[282] יוצאים וכמה[283] נכנסים בשש כנפים טסים את כל העולם לפני כל אחד ואחד גחלי אש בוער לבושו אש לוהט בגבו חרב שנונה לוהטת בכל העולם לשמור

דימא כמה דאתמר מה שמיה דההוא דרגא צדיק אקרי

רבי יהודה אמר כתיב (תהלים קד כו) שם אניות יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו שם אניות יהלכון בההוא ימא דאזלין ושאטין עד דאתיין לאתחברא בההוא דרגא כדין כתיב לויתן זה יצרת לשחק בו

רבי יצחק אמר לעילא לעילא יתיר אית זווגא אחרא דשארי בחביבותא ולא מתפרש לעלמין[279] אמר רבי יהודה מאן זכי להההוא זווגא אמר ליה מאן דאית ליה חולקא בעלמא דאתי בעלמא דאתי דיקא[280]

אמר ליה והא מהכא אוליפנא דכתיב לויתן זה יצרת לשחק בו משמע דקאמר זה וזה וזאת ידיען אינון אמר רבי אבא תרווייכו שפיר קאמריתו והא דרבי יהודה שפיר דיקא וכלא זמין קודשא בריך הוא לאתענגא בהו לצדיקייא הדא הוא דכתיב (ישעיה נח יד) אז תתענג על יהו"ה[281]

אמר רבי אבא כמה אלפין כמה רבבן דמשיריין קדישין אית ליה לקודשא בריך הוא מארי דאנפין עלאין מארי דעיינין מארי דזיינין מארי דיללה מארי דיבבא מארי דרחמי מארי דדינא ועילא מנייהו אפקד למטרוניתא לשמשא בהיכלא קמיה

לקביל אלין אית לה למטרוניתא משיריין מזיינין בשתין (נ"א בשתא)[284] אנפין[285] משתכחו משריין מזויינין וכלהו חגירן חרבא קיימאן בסחרנהא כמה נפקין כמה עיילין בשית גדפין מאסין כל עלמא קמי כל חד וחד גומרין דנור דליק לבושוי מתלהטא אשא בגבוי שננא דחרבא מתלהטא בכל עלמא לנטרא

- מאיר הזהר -

[279] מתייחדים האו"א והם עי"ז תרין ריעין דלא מתפרשין דא מן דא כמ"ש באד"ז רצ ע"ב (וכן הוא בפ' בשלח נ' ע"ב נ"ה ע"א ופ' ויקרא ד' ע"א ס"א ע"ב) וכ"ז הוא ע"י כלילותם בהמזלין שהם הדעת עלאה דכללית האצילות (כללים ח"ב קכב ע"א).

[280] כי לא הכל זוכים לקבל ישר משם וכמ"ש בפ' תרומה (קנב ע"ב ע"ש קנג ע"א) (ביאורים ח"ב ע ע"ג).

[281] היינו או"א (רח"ו).

[282]

[283]

[284] נמחק במ"מ, ובכת"ו.

[285] ששים שרפים שיש בהיכל הזכות (רח"ו), ולפי זה ס' אנפין הם ס' מלאכים ולא פנים ממש (מ"מ).

לפניה זהו שכתוב ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים.

מה זה דרך עץ החיים זוהי המלכה הגדולה שהיא דרך לאותו עץ גדול חזק עץ החיים שכתוב הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל ישראל שלמעלה כולם אחזי חרב.

כשנוסעת המלכה כולם נוסעים עמה זהו שכתוב ויסע מלאך האלהים וכי הוא נקרא מלאך האלהים אמר רבי אבא כן בא וראה כך אמר רבי שמעון התקין הקדוש ברוך הוא לפניו היכל קדוש היכל עליון (קדוש) עיר הקדוש עיר העליון שנקראת ירושלים עיר הקודש מי שנכנס למלך לא נכנס אלא מאותה קריה קדושה נוטל[286] דרך למלך שהדרך מתקנת מכאן.

זהו שכתוב זה השער לה' צדיקים יבאו בו כל שליחות שרוצה המלך יוצאת מבית המלכה וכל שליחות מלמטה למלך (שרוצה המלך) נכנסת קדם לבית המלכה ומשם למלך נמצא שהמלכה היא השליחה של הכל מלמעלה למטה ומלמטה למעלה ועל זה היא שליחה של הכל זהו שכתוב ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל שלמעלה מלאך האלהים זהו שכתוב בו וה' הלך לפניהם וגו' וזה ללכת יומם ולילה כמו שבארוה.

וכי כבוד המלך הוא שהמלכה תלך והיא תלחם קרב והיא הולכת כשליח אלא [משל] למלך שהזדווג במלכה עליונה ראה המלך את כבודה על כל שאר מלכות העולם ואמר כולם נחשבות[294] לפילגשים (לחופה) כנגד המלכה הזו שלי היא עולה על כולן מה

קמה הדא הוא דכתיב (בראשית ג כד) ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך ע"ץ החיים

מאן דרך ע"ץ החיים דא היא מטרוניתא רבתא דהיא ארחא להוא אילנא רברבא תקיף אילנא דחיי דכתיב (שיר ג ז) הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל ישראל דלעילא כלם אחוזי חרב

כד נטלא מטרוניתא כלהו נטלין בהדה הדא הוא דכתיב ויסע מלאך האלהי"ם וכי מלאך האלהי"ם אתקרי אמר רבי אבא אין תא חזי הכי אמר רבי שמעון אתקין קודשא בריך הוא קמיה היכלא קדישא[287] היכלא עלאה (קדישא)[288][289] קרתא קדישא[290] קרתא עלאה[291] ירושלם עיר הקדש אקרי מאן דעאל למלכא לא עאל אלא מההיא קרתא קדישא נטיל ארחא למלכא דארחא[292] מהכא אתתקן הדא הוא דכתיב (תהלים קיח כ) זה השער ליהו"ה צדיקים יבואו בו כל שליחותא דבעי מלכא מבי מטרוניתא נפקא וכל שליחותא מתתא למלכא[293] (נ"א דבעי מלכא) לבי מטרוניתא עייל בקדמיתא ומתמן למלכא אשתכח דמטרוניתא איהי שליחא דכלא מעילא לתתא ומתתא לעילא ועל דא איהי שליחא דכלא הדא הוא דכתיב ויסע מלאך האלהי"ם ההולך לפני מחנה ישראל דלעילא מלאך האלהי"ם הדא הוא דכתיב ביה ויהו"ה הולך לפניהם וגו' והאי ללכת יומם ולילה כמה דאוקמוה

וכי יקרא הוא דמלכא דמטרוניתא תזיל והיא תגח קרבא והיא אזלת שליחא אלא למלכא דאזדווג במטרוניתא עלאה חמא מלכא יקירו דילה על כל שאר מטרוניתא דעלמא אמר כלהו משתכחין לחינתא (נ"א לחופתא) לקבל

- מאיר הזהר -

[286]
[287] הוא ציון של מטה (מ"מ).
[288] הוא ציון של מעלה, שהוא יסוד דנוק' (מ"מ).
[289] לא מופיע בדרך ממת, אבל מ"מ גורסו.
[290] היא ירושלים של מטה (מ"מ).
[291] היא עטרת היסוד דנוק' הנק' ירושלים (מ"מ).
[292] לאורחא (דרך ממת).
[293] ח"ג כ ע"א (לש"ו).
[294]

אעשה לה אלא כל הבית שלי יהיה בידיה הוציא המלך כרוז מכאן כל דברי המלך ימסרו בידי המלכה מה עשה הפקיד המלך בידיה כל כלי זיינו כל אותם בעלי לוחמי קרבות וכל אותם אבנים יקרות של המלך וכל גנזי המלך אמר מכאן כל מי שיצטרך לדבר עמי לא יוכל לדבר עמי עד שיודיע למלכה.

כך הקדוש ברוך הוא מרב חביבותו ואהבתו לכנסת ישראל הפקיד הכל ברשותה אמר הרי כל השאר לא נחשבים כלום לפניה אמר ששים המה מלכות וגו' אחת היא יונתי תמתי מה אעשה לה אלא הרי כל ביתי בידיה הוציא המלך כרוז מכאן [והלאה] כל דברי המלך ימסרו בידי המלכה הפקיד בידיה כל כלי זיינו רומחים סייפים קשתות חיצים וחרבות בליסטראות מושלים[299] עצים אבנים וכל אותם בעלי (כלי) לוחמי קרב זהו שכתוב הנה מטתו שלשלמה ששים גברים וגו' כולם אחוזי חרב מלומדי וגו'.

האי[295] מטרוניתא דילי היא סלקא על כלא מה אעביד לה אלא כל ביתא דילי יהא בידהא אפיק מלכא כרוזא מהכא כל מלין דמלכא בידא דמטרוניתא יתמסרון מה עבד אפקיד מלכא בידהא[296] כל זיינין דיליה[297] כל אינון מארי מגיחין קרבא כל אינון אבנין יקירין דמלכא כל גנזייא דמלכא[298] אמר מהכא כל מאן דיצטריך למללא עמי לא יכיל למללא עמי עד דאודע לה למטרוניתא

כך קודשא בריך הוא מסגיאות חביבותא ורחימותא דיליה בכנסת ישראל אפקיד כלא ברשותה אמר הא כל שאר לא משתכחי כלום לגבהא אמר (שיר ו ח) ששים המה מלכות[300] וגו' אחת היא יונתי תמתי מה אעביד לה אלא הא כל ביתא דילי בידהא אפיק מלכא כרוזא מהכא כל מלין דמלכא בידא דמטרוניתא יתמסרון אפקיד בידהא כל זיינין דיליה רומחין וסייפין[301] קשתין חצין וחרבין בלסטרין קסטיראין אעין אבנין כל אינון מארי (נ"א מאני) מגיחי קרבא הדא הוא דכתיב הנה מטתו שלשלמה[302] ששים גבורים וגו' כלם אחוזי חרב מלומדי וגו'

- מאיר הזהר -

[295] ר"ל בבריאה (רח"ו).

[296] נקראת רחל דלעילא עיקרא דביתא, וכמ"ש בפ' ויצא (דף קנד סע"א) דאיהי עיקרא דהאי עלמא עליה אתדבר, וע' עוד בפ' בשלח (דף נא ע"א) בארוכה, ופ' אחרי מות (דף עד סע"א) כי ע"י היחוד דהוי"ה באדנ"י ונכלל בה כל זוהר דלעילא, מאספקלריא המאירה, שהוא אור כל האצילות כולו וכנ"ל, עי"ז היא מנהגת כל העולמות בי"ע (הקדו"ש מד ע"ד), הנהגת העולמות בי"ע הוא לעולם רק ע"י המלכות וכפי קבלתה מז"א, ע"י שהיא תמיד מיוחד עמו (ע' פ' בשלח נא ע"א, ופ' אחרי מות עד סע"א, ובפרט באד"ז רצו ע"א ע"ש וכן בכ"מ) (דע"ה ח"ב נד ע"ד), ספי' המלכות דאצילות, אשר היא מיוחדת באחדות האצילות שכינת עוזנו ית"ש, נקרא ג"כ לפעמים בשם מלאך, כי היא המלאך הגואל, כמ"ש בזוה"ק (ויחי רל ע"א ובכ"מ), ומשום שעל ידה הוא כל הנהגת דהעולמות בי"ע, כמ"ש בפ' בשלח (נא ע"א) ופ' אחרי (עד סע"א) כן עד"ז נקראו הניצוצין בשם מלאכים משום שעל ידם הוא כל הפעולות כולם וע' עוד למטה (שם סד ע"ד), ועי' דע"ה ח"ב קטו ע"א, וקנ ע"א, הזו"ן הנה שניהם לקחו עטרין דחו"ג, ונשארה היא בעטרה דגבורה לבד לצורך הנהגת התחתונים שהוא על ידה (כמ"ש בפ' בשלח נא ע"א, יתרו סח ע"ב, אחרי מות עד סע"א, אד"ז רצו ע"א) (שם קנה ע"א), ועי' כללים ח"א לא ע"ב, נו ע"ג, עא ע"ג עליון, וח"ב נה ע"ג, קל ע"א, ועי' ביאורים ח"ב יא ע"א, וכז ע"ג.

[297] עי' לקמן סח ע"ב וח"ג עד ע"א ורצו ע"א (לש"ו)

[298] בילהא (נוסף בלך ממנ).

[299]

[300] אי לאו דמסתפינא אמינא ששבח הוא לנוק' דאצילות היורדת בבריאה וס' מ' הם אותם שבשש היכלות דנוק' עשר בכל אחת (רח"ו). עי' בפ' שמות דף יד ע"ב כי שם פירושו (מ"מ).

[301] עשרה כלי זיין הם (רח"ו).

[302] בסע"ה דף לט ע"ב וז"ל כמגדל דוד צוארך כי היסוד דמלכות שהוא ציון שהוא מגדל דוד שם יש שם אדנ"י במילואו וגימ' אדנ"י עם י"ב אותיות מלואו גימ' מגד"ל וגימ' ע"ז וזהו מגדל עז שם ה' כי במגדל הזה יש כל הכלי זיין של הגבורות כמבואר בזהר בשלח וז"ל אפיק מלכא כרוזא כל מלין דמלכא בידא וכו' עד אשתכח דכולא וכו' והנה בחי' קשת הוא ביסוד כמ"ש בתיקו"ז קשת דא יסוד גם שביסוד הוא עיקר כל הגבורות ולפיכך מרוב הגבורות שהוא הצמצום נעש' היסוד דמלכות שקוע ונמצא היסוד דמלכות הוא המגדל עז עם כל כלי זין והטעם הוא מפני שכל אחיזת החיצונים היא ביסוד כמ"ש ערו ערו עד היסוד בה, וכל מגמת לבא נחש על חוה, ולכן הכלי זין אשר שם מגרשים החיצונים ולכן יוצא

אמר המלך מכאן והלאה הקרב שלי נמסר בידך כלי הזיין שלי בעלי לוחמי קרב בידך מכאן והלאה את תהיי שומרת שלי זהו שכתוב שומר ישראל מכאן והלאה מי שצריך אותי לא יכול לדבר עמי עד שמודיע למלכה זהו שכתוב בזאת יבא אהרן אל הקודש שליח המלך בכל כמו שבארנו נמצא שהכל בידיה וזהו כבוד המלכה זהו שכתוב ויסע מלאך האלהים וגו' כמו שנאמר.

וילך מאחריהם למה מאחריהם כדי שימצאו לפניה (אצלה) בעלי לוחמי הקרב בעלי בליסטראות בעלי רומחים וחרבות ונתגלים לפניה שהרי היו באים מחנות אחרים ללחום קרב בישראל מלמעלה ועל כן וילך מאחריהם.

ושנינו, באותה שעה בא שליט הממונה על המצרים וכנס שש מאות (רבבות) מרכבות מקטרגים ועל כל מרכבה ומרכבה שש מאות שליטים ממונים קטגורים[305] זהו שכתוב ויקח שש מאות רכב בחור וגו' וכי שש מאות רכב בחור לא היו רכבי מצרים למה וכל רכב מצרים אלא כך שנינו היה סמא"ל מלוה לו שש מאות מרכבות של מקטרגים לסייע לו זהו שכתוב ויקח שש מאות רכב

בחור.

אמר מלכא מכאן ולהלאה קרבא דילי אתמסר בידך זיינין דילי מארי מגיחי קרבא בידך מכאן ולהלאה את הוי נטרא לי[303] הדא הוא דכתיב (תהלים קכא ד) שומר ישראל מכאן ולהלאה מאן דאצטריך לי לא יכיל למללא עמי עד דאודע למטרוניתא הדא הוא דכתיב (ויקרא טז א) בזאת יבא אהרן אל הקדש שליחא דמלכא בכלא[304] כמה דאוקימנא אשתכח דכלא בידהא ודא הוא יקרא דמטרוניתא הדא הוא דכתיב ויסע מלאך האלהי"ם וגו' כמה דאתמר

וילך מאחריהם מאי טעמא מאחריהם בגין דישתכחו לקמהא (נ"א לגבהא) מארי מגיחי קרבא מארי בלסטראות מארי רומחין וסייפין ויתגלון קמהא דהא הוו אתיין משיריין אחרנין לאגחא קרבא בישראל מלעילא ועל דא וילך מאחריהם

ותאנא בההיא שעתא אתא רברבא שלטנא דממנא על מצראי וכנש שית מאה (רבוון) רתיכין מקטרגין ועל כל רתיכא ורתיכא שית מאה שלטנין ממנן קטיגורין הדא הוא דכתיב ויקח שש מאות רכב בחור וגו' וכי שש מאות רכב בחור[306] לא הוו רכבי מצרים מאי טעמא וכל רכב מצרים אלא הכי תאנא הוה[307] סמא"ל אוזיף ליה שית מאה רתיכין מקטרגין לסייעא ליה הדא הוא דכתיב ויקח שש מאות רכב

נא/ב

בחור

- מאיר הזהר -

מפסוק מגדל ע"ז שם ה' וכו' שמות גדולים להגן מן אחיזת החיצונים ולכן מדמה הפסוק כמגדל דוד ששם צריכים השומרי' לעמוד על תרע"א דמלכא כמו כן הוא צוארך ששם מקום הדינים ושם כל תכשיטי אשה כמ"ש בזה ברפ' ויגש ומבואר הפ' בנוי לתלפיות ופי' בתיקו"ז תל דא צדיק שהכל פונים בו, פיות דא נצח והוא וסוד כי נה"י דאבא אשר ממנו נתייסדה קומת המלכות כמש"ה ה' בחכמה יסד ארץ כי קומת המלכות מתחלת ממקום שמסתיים יסוד אימא ויסוד אבא מתפשט עד סוף יסוד ז"א ובפרט בימי שלמה שאז נאמר ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומפרש בתיקון י' שהיתה בסוד חכמה ולכן אמר שלמה בלשון זכר שיר שהוא שר י' וכמ"ש בפירושו זהר שמות כי י' דאדנ"י הוא נשמת המלכות והוא זיו זוהר וכו' (מ"מ).

[303] ר"ל שלא יכנס אדם בלי רשות (רח"ו).

[304] לכלא (לכך ממת).

[305]

[306] ס"מ נקרא בחור שודד הפך הקב"ה שנק' בחור כארזים (רח"ו).

[307] מסוגר ומוכן כנ"ל בלכך ממת.

מתי השלים[308] הקדוש ברוך הוא לסמא"ל בקרב עם סיסרא שעקר הקדוש ברוך הוא את כל אותן מרכבות ונמסרו בידי המלכה זהו שכתוב נחל קישון גרפם נחל קדומים וגו' ולעתיד לבא כולם ימסרו זהו שכתוב מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו' ועל זה וילך מאחריהם שעתידה השכינה בסוף הימים לעקור אותם מן העולם.

ויסע עמוד הענן מפניהם מי זה עמוד הענן רבי יוסי אמר זהו הענן שנראה תמיד עם השכינה וזהו הענן שנכנס משה לתוכו רבי אבא אמר כתוב וה' הולך לפניהם יומם אלא סיוע של הצדיק הוא ופרישה של הרושם שלו ועל זה הולך הענן הזה יומם וכתוב יומם יצוה ה' חסדו ומצד של חס"ד בא הענן הזה וזה נקרא חסד וענן אחר הולך בלילה ונקרא עמוד אש.

רבי שמעון אמר עמוד הענן יומם זה אברהם ועמוד האש לילה זה יצחק

אימתי אשלים ליה קודשא בריך הוא לסמא"ל בקרבא דסיסרא[309] דעקר קודשא בריך הוא לכל אינון רתיכין ואתמסרו בידא דמטרוניתא הדא הוא דכתיב (שופטים ה כא) נחל קישון גרפם נחל קדומים[310] וגו' ולזמנא דאתי יתמסרו כלהו הדא הוא דכתיב (ישעיה סג א) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו' ועל דא וילך מאחריהם דזמינא שכינתא בסוף יומיא לאעקרא לון מן עלמא

ויסע עמוד הענן מפניהם מאן עמוד[311] הענן דא רבי יוסי אמר דא הוא עננא דאתחזי תדיר[312] עם שכינתא ודא הוא עננא דאל משה בגויה[313] רבי אבא אמר כתיב ויהו"ה הולך לפניהם[314] יומם אלא סיועא דצדיק[315] הוא ופרישו[316] דרשימו דיליה[317] ועל דא אזיל האי ענן יומם[318] וכתיב (תהלים מב ט) יומם יצוה יהו"ה חסדו ומסטרא דחס"ד אתא עננא דא ודא חסד אתקרי[319] ועננא אחרא אזיל בלילא[320] ואתקרי עמוד אש

רבי שמעון אמר[321] עמוד הענן יומם דא אברהם ועמוד האש לילה דא יצחק ותרווייהו

- מאיר הזהר -

[308]

[309] עי' לקמן קצט ע"א, וח"ג ער ע"א. דע, למה הוצרכו הכוכבים להלחם עם סיסרא, ומה היה כחו גדול. אמנם דע, כי סיסרא הוא סוד הדעת של ז"א, ומשם הוא יונק כנגד הדעת, והוא יונק מכל בחינות הדעת, שהם עשר הויו"ת, ה' חסדים וה' גבורות, וז"ס ס"ר מן סיסרא. והנה הם כולם במלוי אלפי"ן, וכבר ידעת כי מ"ה וכ"ו הם בחינת ז"א, ושניהם בגימטריא ע"א, שהוא חשבון סי"א, שהם אותיות הנשארים מן סיסר"א, ולכן היה כחו גדול (ספר הליקוטים שופטים ה).

[310] היא מלכות, ור"ל נחל קישון גרפם בכח נחל קדומים (מ"מ).

[311] שהכתוב אמר ויסע מלאך האלהים שהיא שכינה ואמר ויסע עמוד הענן משמע שאין הענן השכינה ופי' ר' יוסי שהוא ענין ענני כבוד והם סוד לבוש אל השכינה, וכן משה נכנס ונתלבש בענן שהיא מחיצה שעדיין יש מחיצה לפנים ממנה כאומרו ומשה נכנס אל הערפל וכו', ובענן נאמר ויבא משה בתוך הענן, ונסעה שכינה' ונסע כסאו ומחיצתו ענן זה הנזכר (אור יקר).

[312] מיכא"ל דרגא דחסד ענן יומם (רח"ו).

[313] ור' אבא פליג ואמר שענן למעלה ממלאך האלהים דהיינו שכינה (אור יקר).

[314] והיינו שחלק הזכר היה עם הנקבה א"כ מלאך האלהים היינו חלק הנקבה, עמוד הענן היינו חלק הזכר דהיינו יסוד, חוט של חסד המשוך על השכינה (אור יקר). פי' דמשמע שהקב"ה הוא שהולך לפניהם ולא מיכא"ל שהוא מלאך (מ"מ).

[315] דהיינו למטה במלכות (אור יקר).

[316] נמחק במ"מ.

[317] המתחתם בנקבה מצדו, תדע שאם כדברי ר' יוסי למה לא היה ענן בלילה כיון שהוא מחיצה למטה משכינה, אלא לדידי שהוא היסוד ניחא (אור יקר). ור"ל החסדים דגבו אמת היסוד הם ענן יומם וז"ש סיועא דצדיק שסיוע בא להם מצדיק והארה לבד באה לישראל וז"ש דרשימו דיליה רובם בעלמא (מ"מ).

[318] שהוא מדת יום בחסד, ועם היות שאמרנו שהוא ביסוד (אור יקר).

[319] תדע שהנגדיי אש (אור יקר).

[320] דהיינו חסד וגבורה, ור"ש מפרשה ממש למעלה, וממש בחסד וגבורה ולא סיועא כדפי' ר' אבא (אור יקר), פי' הם הגבורות שמהם נהנית המלכות (מ"מ).

[321] פי' מסייע לר' אבא שעמוד ענן הם ה' חסדים ועמוד האש הם ה' גבורות כמ"ש ומה דאמר רבי אבא הכי הוא דעל ידא דהאי דרגא אשתכחו שר"ל ע"י היסוד (מ"מ).

ושניהם נמצאו בשכינה ומה שאמר רבי אבא כך הוא ודאי שעל ידי זו (שבזו) הדרגה נמצאו.

וזה ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע שנסע מצד של חסד ונדבק בצד הגבורה משום שהרי הגיע הזמן להתלבש בדין.

בא וראה באותה שעה נשלמה הלבנה מהכל וירשה שבעים ושנים שמות קדושים בשלשה צדדים צד אחד התלבש בעטרות החסד העליון בשבעים חקיקות של אור של האבא העליון שמאיר לה.

הצד השני התלבש ברומחי הגבורה בששים מכות אש ועשרה שלה שירדו מצד האמא העליונה במנהגים חקוקים.

צד שלישי התלבש בלבושי ארגמן שלובש המלך העליון הקדוש שנקראים תפארת שיורש הבן הקדוש בשבעים עטרות עליונות מצד של האב והאם והוא כולל את הצד הזה והצד הזה.

(ושתי עטרות מצד של אבא ואמא והם שבעים ושנים שמות) ושנינו מצד החסד שבעים ושנים עדים מצד הגבורה שבעים ושנים סופרים מצד התפארת שבעים ושנים צבעים להתפאר.

אשתכחו בשכינתא ומה דאמר רבי אבא הכי הוא ודאי דעל ידא דהאי (נ"א דבהאי) דרגא אשתכחו

והאי ויסע[322] **מלאך האלהי"ם ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע דנטיל מסטרא דחסד ואתדבק בסטרא דגבורה בגין דהא מטא שעתא לאתלבשא בדינא**[323]

תא חזי בההיא שעתא אשתלים סיהרא מכלא וירתא שבעין ותרין שמהן קדישין בתלת סטרין סטרא חדא[324] **אתלבשא בעטרוי דחסד עלאה בשבעין גליפין דנהירו דאבא עלאה**[325] **דאנהיר לה**

סטרא תניינא אתלבשת ברומחי דגבורה בשתין פולסי דנורא ועשרה דילה דנחתו מסטרא דאמא עלאה בנימוסי גליפין[326]

סטרא תליתאה אתלבשת בלבושי ארגונא דלביש מלכא עלאה קדישא דאקרון תפארת[327] **דירית ברא קדישא בשבעין עטרין**[328] **עלאין מסטרא דאבא ואמא והוא כליל להאי סטרא ולהאי סטרא**

(ס"א ותרין עטרין מסטרא דאבא ואימא ואינון שבעין ותרין שמהן) ותנינן מסטרא דחסד שבעין ותרין סהדין מסטרא דגבורה שבעין ותרין סופרין מסטרא דת"ת שבעין ותרין גוונין לאתפארא

- מאיר הזהר -

[322] השתא קשיא ליה, בשלמא לר' יוסי שהוא בסוד ענן ניחא נסיעה ועקירה ממקום למקום, אמנם במדות העליונות, לכך פירש שפעלו למטה בגשמי מה שנפעל ברוחני, ששכינה נדבקה בגבורה הנקראת אחורים והיינו יסע מלאך וכו', וכן חסד נדבקה בגבורה והיינו יסע עמוד הענן בענין ששכינה מפני צורך הדין (אור יקר).

[323] שהיה בלילה נדבקה בגבורה כמדתה, ולא נסתלק החסד ממנה מפני שלא תעורר דין על ישראל, אלא גם עמוד הענן חסד נדבק ונאחז בגבורה מאחריהם כדפי', ונמצאת שכינה בחסד וגבורה ולא זו בלבד אלא גם בת"ת (אור יקר).

[324] הם ג' בחי': הא' במלכות, והב' בחסד, והג' בחכמה. והיינו "אתלבשא" של מלכות. "בעטרוי" דחסד, "בשבעין" דחכמה (אור יקר).

[325] הם ה' חסדים דאבא מסטרא דאימא (רח"ו). שורש הע' אורות שבבינה, והוא סוד השבעין ברכאין ועטרין דעלמא עלאה שהוא בינה, שאמרו בהקדמת זוהר בראשית (ח ע"א). וכן ישנם שורש לאלו ע' אורות גם בחכמה אבא עלאה, וכמ"ש בזוהר בשלח (נא ע"ב) (הקדו"ש צ ע"ד), ג' שמות אהי"ה דיודי"ן דאלפי"ן דההי"ן שמאימא, והם ע' אותיות, ע' נהורין דאו"א המאירים לזו"ן (כללים ח"ב לו ע"א).

[326] ז' גבורות דאימא (רח"ו).

[327] דעת המכריע (רח"ו), ור"ל פ' ויסע שיש בו ע' אותיות הם ז' חסדים דאבא ואע"פ שהם ה' כללותם ביסודו וכללות כללותם במלכות דאבא, הרי ז', ופסוק ויבא נגד ז' גבורות דאימא כי הם ה' וכללותם ביסודה וכו' ופ' ויט נגד דעת המכריע, כמ"ש הרב שיש דעת המכריע בין החו"ג, ומ"ש דירית ברא קדישא הוא ז"א שיורש ג' בחי' הנזכרות (מ"מ).

[328] (נ"ל שמהן) לכך ממת.

ובמקום זה נחקק אחד באחד והתעלה השם הקדוש סוד המרכבה וכאן נחקקו האבות להתחבר באחד והוא השם הקדוש חקוק באותיותיו.

צרוף האותיות הללו אותיות ראשונות רשומות כסדרם בסדר ישר משום שכל האותיות הראשונות נמצאו בחסד ללכת בדרך ישר בסדור מתקן.

אותיות שניות רשומות בגלגול למפרע משום שכל האותיות השניות נמצאות בגבורה (מגבורה) לגלות דינים ומינים שבאים מצד השמאל.

אותיות שלישיות הן אותיות רשומות להראות צבעים להתעטר במלך הקדוש והכל מתחברים ונקשרים בו והוא מתעטר בעטרותיו בדרך ישר ורושם את הצד הזה ואת הצד הזה כמו מלך שמתעטר בכל.

כאן נרשם השם הקדוש חקוק בשבעים ושתים תיבות שמתעטרות באבות המרכבה הקדושה העליונה ואם תאמר מה הטעם אינן כתובות האותיות השלישיות הללו מהם בסדר ישר כסדרם ומהם למפרע לישר את הצד הזה ואת הצד הזה שהרי שנינו אתה כוננת מישרים הקדוש ברוך הוא עשה מישרים לשני הצדדים וכתוב והבריח התיכון בתוך הקרשים וגו׳ זה הקדוש ברוך הוא רבי יצחק אמר זה יעקב והכל אחד.

אלא [משל] למלך שהוא שלם מהכל דעתו שלימה מהכל מה דרך אותו המלך פניו מאירות תמיד כשמש משום שהוא שלם וכשדן, דן לטוב ודן לרע ועל זה צריך להשמר ממנו מי שהוא טפש רואה את פני המלך מאירות ומחיכות ולא נשמר ממנו ומי שהוא חכם אף על גב שהוא רואה שפני המלך מאירים אמר המלך ודאי הוא שלם שלם מהכל שלם בדעתו אני רואה שבאותו האור יושב בדין

ובהאי אתר אתגליף חד בחד[329] ואסתליק שמא קדישא רזא דרתיכא והכא אתגליפו אבהתא לאתחברא בחד והוא שמא קדישא גליפא באתווי

צרופא דאתוון אלין אתוון קדמאי רשימין כסדרן בארח מישר בגין דכלהו אתוון קדמאי אשתכחו בחסד למהך בארח מישר בסדורא מתתקן

אתוון תניינין רשימין בגלגולא למפרע בגין דכלהו אתוון תנייני משתכחי בגבורה (ס״א מגבורה) לגלאה דינין וזינין דאתיין מסטרא דשמאלא

אתוון תליתאי אינון אתוון רשימן לאחזאה גוונין לאתעטרא במלכא קדישא וכלא ביה מתחברן ומתקשרן והוא אתעטר בעטרוי בארח מישר ורשים להאי סטרא ולהאי סטרא כמלכא דאתעטר בכלא

הכא אתרשים שמא קדישא גליפא בע״ב תיבין דמתעטרי באבהתא רתיכא קדישא עלאה[330] ואי תימא הני אתוון תליתאי מאי טעמא לאו אינון כתיבין מנהון בארח מישר כסדורן ומנהון למפרע לישרא להאי סטרא ולהאי סטרא דהא תנינן (שם צט ד) אתה כוננת מישרים קודשא בריך הוא עביד מישרים לתרי סטרי וכתיב (שמות כו כח) והבריח התיכון בתוך הקרשים וגו׳ דא קודשא בריך הוא רבי יצחק אמר דא יעקב וכלא חד

אלא למלכא דאיהו שלים מכלא דעתיה שלים מכלא מה ארחיה דההוא מלכא אנפוי נהירין כשמשא תדיר בגין דאיהו שלים וכד דאין דאין לטב ודאין לביש ועל דא בעי לאסתמרא מיניה מאן דאיהו טפשא חמי אנפוי דמלכא נהירין וחייכן ולא אסתמר מיניה ומאן דאיהו חכימא אף על גב דחמי אנפוי דמלכא נהירין אמר מלכא ודאי שלים הוא שלים הוא[331] מכלא דעתיה שלים[332] אנא חמי דבההוא נהירו דינא יתיב

[329] פי׳ במלכות שנתחברו ונעשו שמות וז״ש ואסתלק שמא קדישא וכו׳ (מ״מ).
[330] נ״א קדישא עילאה (דרך אמת).
[331] שלים הוא (מ״מ).
[332] פי׳ ע״פ מ״ש האריז״ל כי שורש הה״ג הוא בדעת דז״א שאל״כ היה גם ז״א דעת ק״ל כמו המלכות ולכן אמר שהוא שלים עם הה״ג (מ״מ).

נב/א

ונתכסה אף על גב שלא נראה שאם לא כך לא יהיה מלך שלם ולכן צריך להשמר.

כך הקדוש ברוך הוא שלם תמיד בגוון זה ובגוון זה אבל לא נראה אלא בפנים מאירות ולכן אותם רשעים הטפשים לא נשמרים ממנו אותם חכמים צדיקים אומרים מלך שלם הוא אף על פי שפניו נראים מאירות הדין מכסה בתוכו ולכן צריך להשמר ממנו.

אמר רבי יהודה מכאן אני ה' לא שניתי לא דלגתי למקום אחר בי נכלל הכל שני הצבעים הללו נכללו בי משום כך הכל נראה בדרך ישר ואף על גב שהאותיות אחוזות לצד זה ולצד זה הן כתובות כסדרן.

ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמוד מאחריהם עד כאן צד אחד חסד לאברהם אמר רבי שמעון אלעזר בני בא וראה הסוד הזה כשהעתיק הקדוש מאיר למלך מאיר לו (מעטר אותו ומוריש לו בכתרים וכו') ומעטר אותו בכתרים קדושים עליונים כשמגיעים אליו מתעטרים האבות ובשעה שהאבות מתעטרים אז הוא שלמות הכל אז המלכה נוסעת במסעיה באותה (בשלטון בזה) שלמות של האבות

ואתכסיא אף על גב[333] דלא אתחזיא דאי לאו הכי לא יהא מלכא שלים ועל דא בעי לאסתמרא

כך קודשא בריך הוא שלים תדיר בהאי גוונא ובהאי גוונא אבל לא אתחזיא אלא בנהירו דאנפין ובגין כך אינון טפשין חייבין לא אסתמרן מניה אינון חכימין זכאין אמרין מלכא שלים הוא אף על גב דאנפוי אתחזיין נהירין דינא אתכסיא בגויה בגין כך בעי לאסתמרא מניה

אמר רבי יהודה מהכא (מלאכי ג ו) אני יהו"ה לא שניתי לא דליגנא[334] לאתר אחרא בי אתכליל כלא הני תרי גווני בי אתכלילן בגין כך כלא בארח מישר אתחזיא ואף על גב דאתוון אחידן להאי סטרא ולהאי סטרא כסדרן כתיבין

ויסע מלאך האלהי"ם ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם עד כאן סטרא חד חסד לאברהם אמר רבי שמעון אלעזר ברי תא חזי[335] רזא דא כד עתיקא קדישא אנהיר למלכא אנהיר ליה (ס"א ועטר ליה ואחסין ליה בכתרין וכו')[336] ועטרין ליה בכתרין קדישין עלאין[337] כד מטאן לגביה מתעטרי אבהתא בשעתא דמתעטרי אבהתא כדין הוא שלימו דכלא כדין מטרוניתא נטלא במטלנהא בההוא (נ"א בשולטנותא בהאי) שלימו דאבהתא וכד מתעטרא מכלהון כדין אתברכא ורשותא דכלא בידהא[338]

- מאיר הזהר -

[333] בסע"ה דף נט ע"ב וז"ל מראהו כלבנון מבואר בע"ח שאור החיה הבא מחכמה עילאה מאיר ג"כ באחוריים דז"א ולפיכך כשבא אור החכמה לז"א אז ננסר ממלכות לפרצופים נפרדים לפי שאז אין להם פחד מהחיצונים לעמוד אב"א לפי שאור החיה מאיר מעבר לעבר וחכמת אדם תאיר פניו וז"ש מראהו כלבנון (מ"מ).

[334] פליגנא (נ"ל לכי גוונא) (לכך לממ).

[335] ההולדה, ר"ל היציאה מהרחם, הנה זה היה רק בשם ע"ב, שהוא גימ' חסד, והוא השם ע"ב דויסע ויבא ויט הנאמר שם, כי בו נעשה ההולדה שהוא היציאה מהרחם, ונמשך אותו החסד מעתיקא קדישא, כי אתגלי עתיקא קדישא על ז"א ואנהיר ליה ועטר ליה בכתרין קדישין עלאין, ומז"א נמשך להמלכות וכמ"ש ר' שמעון (זהר ח"ב נב ע"א), ובאותו החסד עלאה נעשה ההולדה שהוא היציאה מהרחם (דע"ה ח"ב קכה ע"א), והרי נשלמו אז הזו"ן בהגדלות והמוחין היותר שלימים, וכן ישראל למטה, כי אז נולד כל האורות דחמדת ישראל שהם עדיים וזיונם אשר זכו אח"כ במתן תורה, ועתיד הקב"ה להחזירן לנו שנאמר (ישעיה לה י) ושמחת עולם על ראשם, שמחה שמעולם על ראשם כמ"ש בשבת (פח ע"א) (שם קכו ע"ג).

[336] לא מופיע בלכך לממ.

[337] כי התרין עטרין מתרין כתפין דא"א שעתיק נק' אריך (רח"ו).

[338] בידה (לכך לממ).

וכשמתעטרת מכולם אז מתברכת ורשות של הכל בידיה.

וסתום בו כדוגמא זה השם הקדוש חקוק באותיות רשומות במרכבה הקדושה העליונה עטור האבות.

עד כאן נתקנו ההרי כסדרן בסוד חסד לא סוטים לימין ושמאל, עד כאן נתקנו הרים למפרע בסוד הגבורה דגבורה כולם שמאל כלולים בימין, עד כאן כלולים הרים של שם הקדוש בתפארת, אחר כך מתחברים האבות ונעשו שם קדוש. הרי בצורה זו שם קדוש מתלבש באותיות רשומות במרכבה עליונה קדושה עטרת האבות.

(אמר רבי ייסא מצאנו בסוד זה בתקיעות (של רב בבבל) של רב המנונא סבא שלש ובכן ובכן ובכן כנגד שלש אלה וכך הוא הסדר אמר רבי יוסי הכל נכלל בשם (שליח) הקדוש הזה ומסתים בו נמצא ששלמות המרכבה הקדושה יש בו.)

אמר רבי שמעון זהו השם הקדוש עטור של האבות שמתעטרים בחקיקותיהם בחבור כאחד שלמות המרכבה הקדושה ונכלל בארבעים

ואסתים ביה כגוונא דא שמא קדישא גליפא באתווי רשימין ברתיכא עלאה קדישא עטורא דאבהן

אמרו המגיהים כאן מצאנו כתוב פסוק ויסע כסדר כל אות ואות בבית אחד במרובע עם זה הלשון עד כאן אתתקנו טורין כסדרן ברזא דחסד לא סטאן לימינא ושמאלא אחר כך מצאנו פסוק ויבא למפרע כמו כן כל אות ואות בבית אחד במרובע עם זה הלשון עד כאן אתתקנו טורין למפרע ברזא דגבורה כלהו שמאלא כלילן בימינא אחר כך מצאנו פסוק ויט כסדר כמו כן כל אות ואות בבית אחד במרובע עם זה הלשון עד כאן כלילן טורין דשמא קדישא בתפארת לבתר מתחברן אבהן ואתעבידו שמא קדישא ואחר כך מצאנו הע"ב שמות היוצאים משלשה פסוקים אלו במרובע כל שם ושם משלש אותיות היוצאים משלשה פסוקים אלו ישר הפוך ישר והסימן יה"י אור עם זה הלשון הא כגוונא דא שמא קדישא גליפא באתווי רשימין ברתיכא עלאה קדישא עטורא דאבהן ולא הדפסנו אותו כאן מפני יקר תפארת גדולתו והודפס בסוף הספר

אמר רבי ייסא אשכחנא ברזא דא בתקיעותא (ס"א דרב בבבל[339]) דרב המנונא סבא תלת ובכן ובכן ובכן לקבלי הני תלת וכך הוא סדורא אמר רבי יוסי כלא אתכליל בהאי שמא[340] (נ"א שליחא) קדישא ואסתים ביה אשתכח דשלימו דרתיכא קדישא אית ביה)

אמר רבי שמעון האי הוא שמא קדישא עטורא דאבהן דמתעטרא בגלופייהו בחבורא כחדא שלימו דרתיכא קדישא ואתכליל

- מאיר הזהר -

[339] כבר כתבנו דרב תנא הוא וחי ת' שנה והוא ר' אבא עצמו כמ"ש ג"כ ביונת אלם (רח"ו).

[340] כוונתו על השם של ע"ב בסוד ע"ב שמותיו, ומובן במ"ש בכוונת ראש השנה, כי ג' ובכן הראשונים של ויתקדש ותן פחדך ותן כבוד הם בחג"ת ובסוד רי"ו אותיות, ובכן דצדיקים הוא במלכות דבתר חדוהי ובסוד ע"ב תיבות שבה סוד שלימות הפעולות. וז"ש כלא אתכליל וכו', פי' תלת ובכן הנזכרים נכללים בהאי שמא קדישא ואסתיים ביה, אסתיים דייקא, ואם כן נמצא בעצם שנרמזת בו כל רתיכא קדישא, ג' אבות ודוד רגל הרביעי, וכנגדם ד' ע"ב דעסמ"ב, ולכן אנו מכוונים בד' הע"ב והרביעי הוא ריבוע דהוי"ה שהוא במלכות, ועיין ברעיא מהימנא דפרשת פנחס רי"ט ע"ב: והנה רבי שמעון הוסיף ללמדנו שרש סוד שם זה על בוריו, ונלע"ד שיובן במ"ש הרב זלה"ה בשער ז"א ש"ה ח"א פי"א על שם זה, ותמצית הענין הוא כי שם ע"ב סודו טפת אבא שהוא חסד ובהנתן בבטן אמא אז נעשה בסוד מים ואז נעשה הזעיר בסוד ו"ק בבחינת תלת כלילן בתלת, ואלו התלת הם סוד ויסע ויבא ויט, שמהם יוצא שם ע"ב דהיינו חסד, אבל סוד התפשטותו בחג"ת הוא בחסד דחסד וחסד דגבורה וחסד דת"ת, ע"כ. ולעומת זה אמר האי הוא שמא קדישא, להיות מקורו מאבא שבו סוד כל הקדושה, וידעת שעיקר שם ע"ב הוא ד' יודין שכל אחד סוד ק' ועם כללות ארבעתם הוא גי' קד"ש וכו' (רמ"ז).

ושמונה תיבות שהוא שלמות הכל ועיקר השרשים.

בא וראה גוף העץ אנ״י אל״ף נו״ן יו״ד ראש של כל ענפי העץ וה״ו (וה״ו) והרי התעוררו החברים כלל של ענפים ונוף ושרש בארבעים ושמונה תיבות והרי נרשם בשלשה עולמות עליונים ובשלשה עולמות תחתונים.

כנגדו קדוש קדוש קדוש ה׳ צבאות קדוש למעלה קדוש באמצע קדוש למטה קדוש חסד קדוש גבורה קדוש תפארת וכולם נחקקו בשבעים ושתים כמו שנאמר ברוך הוא ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים אמן.

אמר רבי יצחק בשעה שהיו ישראל שרויים על הים ראו כמה

אוכלוסים לכמה חיילות וכמה מחנות מלמעלה ומלמטה וכולם

בארבעין ותמניא תיבותא[341] דאיהו שלימו דכלא ועקרא דשרשין

תא חזי גופא דאילנא אנ״י אל״ף נו״ן יו״ד רישא דכל[342] ענפי אילנא וה״ו (וה״ו) והא אתערו חבריא כללא דענפין ונופא ושרשא בארבעין ותמניא תיבין והא אתרשים בתלת עלמין עלאין[343] ובתלת עלמין תתאין

לקבליה קדוש קדוש קדוש ה׳ צבאות קדוש לעילא קדוש באמצעיתא קדוש לתתא[344] קדוש חסד קדוש גבורה קדוש תפארת וכלהו בשבעין ותרין אתגליפו כמה דאתמר בריך הוא בריך שמיה לעלם ולעלמי עלמין אמן

אמר רבי יצחק בשעתא דשרו ישראל על ימא חמו לכמה

נב/ב

אכלוסין לכמה חיילין לכמה משיריין מעילא ותתא וכלהו בכנופיא עלייהו דישראל שריאו בצלו מגו עאקו דלהון[345]

- מאיר הזהר -

[341] מ״ח תיבין בג׳ אלו הפסוקים כמ״ש במ״א שחשיב אל זה לשנים (פי׳ כי כל התיבות שהן במקף נחשבין לאחד חוץ מתיבת אל זה חושב הזהר לשנים – רד״ל ורמ״ש), לא כמ״ש בספרים שלנו, והן ט״ו י״ז ט״ז וכן מ״ח שמות עד וה״ו שני שהן כללא כמ״ש למטה (יהל אור).

[342] ״רישא דכל ענפי אילנא וה״ו וו״ה״ ט״ס וכצ״ל ״שרשא דכולא וענפי דאילנא וה״ו וה״ו״, ור״ל שהשם הזה נחלק לג׳ חלקים רשיא וה״ו והוא דרגא דג״ר שרשא דאילנא והוא שרש של זו״נ וז״ש שרשא דכולא ר״ל של שניהם וה״ו השני הוא ו״ק אנ״י הוא מלכות עטרת בעלה באמצע היכל הקדש והיא איומה כנדגלות לג״ר (יהל אור).

[343] והן ג׳ הנ״ל שכוללין ע״ס דאצילות וכנגדן בי״ע שמקננין בהן, וז״ש ובתלת עלמין תתאין (יהל אור).

[344] וג״ר בכלל בינה והיא מע״ס שלימתו שכל ג״ר מע״ס שלימין והן ג״פ ג׳ ומלכות משלמת לע״ס, וז״א ו״ס בפ״ג ומל׳ משלמת לז״א לז״ס, ומלכות ד״ס פ״א ג׳ ומלכות שלה משלמת לד״ס וזהו סוד יו״ד י׳ בג״ר ו׳ בז״א ד׳ במלכות, וכן כאן בכל השם ו״פ י״ב וע״ל בפ׳ תצוה קפ ע״א (והענין היא מסטרא דאבא הוא ג׳ שהוא א״ב ומסטרא דאבא י״ב שהוא גד״ה כמ״ש מעבר לדף) ומהכא נחתין לתתא בתריסר לשית סטרין וכד אתתקן תריסר כו׳ ע״ש והן ג״פ בשם הראשון וב״פ בשם האחרון ופ״א בשם האמצעי, ואין חלוק בין הנ״ל אלא ששם הכל בג׳ וכאן בי״ב והכל א׳ כמש״ש למעלה ואינון צירופא דשמא קדישא וברזא דשבעים ותרין אתוון כנ״ל וכלא מרזא דתלת נקודין כו׳ ע״ש ושם נכלל ביו״ד וכאן בוא״ו (וכנ״ל דמסטרא דאבא ג׳ יודין של היו״ד ומסטרא דאמא ג׳ ווין של הה״א) ר״ת ג׳ שמות הנ״ל כמ״ש בתז״ח וכמו שנכלל בג׳ מלמעלה למטה כן נכלל בג׳ ברוחב ג׳ קוין חד״ר וכמ״ש בענין ג׳ סעודות וכן לענין קדושה, וז״ש קדוש לעיל כו׳ קדוש חסד כו׳ וכן השם ע״ב נכלל בהם כמש״ל נא ע״ב, וכאן למעלה וז״ש וכלהו בע״ב אתגליפו כמה דאתמר ר״ל למעלה (יהל אור). היסוד משפיע תיכף להמלכות, וזהו שאמר (ישעיה ו ג) וקרא זה אל זה, שנמשך האור מהי״ב שבת״ת להי״ב שביסוד, ואמר (שם) קדוש קדוש קדוש, שהוא קדוש לעילא, קדוש באמצעיתא, קדוש לתתא וכמ״ש בפ׳ בשלח (נב סע״א), וע״ז מלא כל הארץ כבודו, כי מקבל המלכות, שהיא הארץ קדישא (ביאורים ח״א פד ע״ג).

[345] טעם צרה זו היא מפני שאז היה זעיר בסוד הקטנות כנזכר בסוד קריעת ים סוף, וידוע שבחינת הקטנות הוא שמות אלקי״ם, תלת מוחין דקטנות שעליהם נאמר נח״ר גרוני, דהיינו שז׳ ההבלים אינם יכולים לצאת מתוך הגרון והוא ענין הצעקה וכנז״ל דף י״ט ב׳ בחילוק שועה לצעקה, ואמר שם צעקה שאינו אומר כלום. ועוד שם דף כ׳ א׳ שצעקה היא בלב כמד״א (איכה ב, יח) צעק לבם אל ה׳, והיינו מתוך הצרה שאין הקול יכול לצאת, וכן כתוב כאן (יד, י) ויצעקו בני ישראל אל ה׳, וז״ש מגו עאקו דלהון, ואפשר שמפני זה הזכיר קודם שראו (דף נ״ב ע״ב) אוכלוסין חיילין ומשריאן, ג׳ בחינות לנגד ג׳ שמות דאלקי״ם, ולכן רבו המקטרגים על ישראל וכמו שאמרו רז״ל, והוצרכו לעזר עליון דרך נס וכמו שהיתה יציאת מצרים וכן היה בכאן כי ביה שעתא אתגלי עתיקא וכו׳, ונלע״ד שמובן במ״ש בכללי

בכנוס על ישראל התחילו בתפלה מתוך צרתם.

באותה השעה ראו ישראל צרות מכל הצדדים הים בגליו שעולים לפניהם מאחוריהם כל אותם אוכלוסים כל אותם מחנות מצרים למעלה מעליהם כמה קטגורים התחילו צווחים לקדוש ברוך הוא.

ביה שעתא חמו ישראל עאקו מכל סטרין ימא בגלוהי דזקפן קמייהו בתרייהו כל אינון אכלוסין כל אינון משיריין דמצרים לעילא עלייהו כמה קטיגורין שריאו צווחין לקודשא בריך הוא

אז כתוב ויאמר ה׳ אל משה מה תצעק אלי ושנינו בספרא דצניעותא אלי דווקא הכל תלוי בעתיק באותה השעה נגלה העתיק הקדוש ונמצא רצון בכל העולמות העליונים ואז האור של הכל האיר.

כדין כתיב ויאמר יהו״ה אל משה מה תצעק אלי ותאנא בספרא דצניעותא אלי דייקא בעתיקא תליא כלא ביה שעתא אתגלי עתיקא קדישא ואשתכח רעוא[346] בכלהו עלמין עלאין כדין נהירו דכלא אתנהיר

אמר רבי יצחק אז כשהכל מאיר כאחד ועשה הים מנהגים עליונים ונמסרו בידו עליונים ותחתונים ולכן קשה לפני הקדוש ברוך הוא הכל כמו קריעת ים סוף והכל כך פרשוה מה הטעם משום שקריעת ים סוף תלויה בעתיק.

אמר רבי יצחק כדין כד אתנהיר כלא כחדא ועבד ימא נימוסין עלאין ואתמסרו בידוי עלאין ותתאין ובגיני כך קשיא קמי קודשא בריך הוא כלא[347] כקריעת ים סוף וכלא הכי אוקמוה מאי טעמא בגין דקריעת ים סוף בעתיקא תלייא

אמר רבי שמעון יש אילת אחת בארץ והקדוש ברוך הוא עושה הרבה בשבילה בשעה שהיא צווחת הקדוש ברוך הוא שומע את הצרה שלה ומקבל קולה וכשהעולם צריך לרחמים היא נותנת קולות למים[348] והקדוש

אמר רבי שמעון חד איילתא[349] אית בארעא[350] וקודשא בריך הוא עביד סגיא בגינה בשעתא דהיא צווחת קודשא בריך הוא שמע עאקו דילה וקביל קלה וכד אצטריך עלמא לרחמי למייא[351] היא יהבת קלין

- מאיר הזהר -

הרח״ו סי׳ נ״ד שיש בדעת העליון דדיקנא דאריך ג׳ הוויות דיודין ושהם סוד שם ע״ב תיבות וכו׳, עיי״ש. וזו היא ההארה שנמשכה עתה מעתיק להמתיק ג׳ אלקים הנז״ל, ורי״ו עם חר״ן גי׳ דע״ת. ואז אשתכח רעוא, דייקא רעוא שהוא סוד הארת הדעת הנקרא תמיד רעוא. וזה טעם מופלא לשם הע״ב הנזכר בקריעת ים סוף, והבן שהוא הורדת כח הרצון העליון ואז הוא עת רצון כנודע (רמ״ז).

[346] גם בעת הלידה אשר היה בליל ז׳ של פסח, הנה היה בהגילוי דהאור הגדול של עתיקא קדישא ובהאור דהשם ע״ב דויסע ויבא ויט שנתגלה אז על הזו״ן, ואשתכח רעוא בכלהו עלמין עלאין, וכמ״ש בפ׳ בשלח (דף נב ע״ב ושם ע״א) וכן בפ׳ בהעלותך (קנ קנא). והרי היה אז התגלות אור החסד גדול מאד, וכן הגילוי דאור שכינתו יתברך, וכמ״ש (מכילתא שירה ג) ראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים (דע״ה ח״ב קכה ע״ד).

[347] (נ״ל קימה כקריעת) (לכך לממת).

[348]

[349] אמרו בענין הנז׳ בזוה״ק (פנחס רמט ע״ב) בשעתא דאתעברת אסתימת, כי הגם שנתעברה המלכות נוק׳ דז״א בכל אור וברכה ביחודם פנים בפנים ע״י עלייתם למעלה, עכ״ז כאשר שהיא צריכה לירד למטה במקומה כדי להשפיע להתחתונים, הנה באשר שאין מעשה התחתונים כדאי לזה כלל, והם בסיבתם רק במדרגת הקטנות במקומם, לכן כאשר חזרה למקומה הרי פתחה סתום ורחמה צר, ואי אפשר לה להוליד ולהוציא את אותו השפע למטה. וזהו ג״כ מה שאמרו בפ׳ בשלח (דף נב ע״ב) הנ״ל, וכד בעיא לאולדא היא סתימא מכל סטרין, וכן בפ׳ ויקהל (ריט ע״ב) הנ״ל, ואיהי מתעברא מן דכורא וקשי עלה (למילד), דהא על דינא קיימא. כי למטה הרי היא בסוד הקטנות והדינין, וקשה לה להוליד כדי שלא יתאחזו החיצונים באותה השפע חלילה וחלילה. והנה היא אז בסוד בתולה שעיברה וכנ״ל דרוש ד׳ ענף כ״ד סי׳ ח׳ ע״ש, וכן היא אז בסוד אילה שרחמה צר ובשעה שכורעת ללדת (כמ״ש ב״ב טז ע״ב, ור״ל שדוחקת ומשפלת את עצמה להוציא שפעה למטה) אני מזמין לה דרקון שמכישה בבית הרחם ומתרפא ויולדת וכמו שיתבאר סודו למטה בעה״י (דע״ה ח״ב קכא ע״ד).

[350] כי מעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי (דע״ה ח״ב קכא ע״ב).

[351] שהוא שפעת החסדים (דע״ה ח״ב קכא ע״ב).

ברוך הוא שומע את קולה ואז חס על העולם זהו שכתוב כאיל תערוג על אפיקי מים.

וכשרוצה להוליד היא נסתרת מכל הצדדים אז באה ושמה ראשה בין ברכיה וצווחת ומרימה קולות והקדוש ברוך הוא חס עליה ומזמין כנגדה נחש אחד ונושך בערוותה ופותח אותה וקורע לה אותו מקום ומולידה מיד אמר רבי שמעון בדבר הזה אל תשאל ואל תנסה את ה' וכך דוקא.

ויושע ה' ביום ההוא את ישראל וגו' וירא ישראל את מצרים מת אותו שליט ממנה על המצרים הראה להם הקדוש ברוך הוא שמעביר אותו בנהר דינור שהיה בשפת הים הגדול מת מה הטעם מת כמו שבארוהו שהעבירו אותו משלטונו.

וירא ישראל את היד הגדולה וגו' רבי חייא אמר כאן השתלמה היד וכל האצבעות ונשתלמה היד שנכללה בו בימין שכך שנינו הכל נכלל בימין ותלוי בימין זהו שכתוב ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב.

ואמר רבי יצחק לא מצאתי מי שלבו חזק לפני הקדוש ברוך הוא כמו פרעה אמר רבי יוסי סיחון ועוג גם כך אמר לו לא כך הם התחזקו כנגד ישראל אבל לגבי הקדוש ברוך הוא לא כמו שפרעה חיזק את רוחו כנגדו והיה רואה כל יום את הגבורות שלו ולא היה שב.

אמר רבי יהודה אמר רבי יצחק פרעה היה חכם מכל מכשפיו ובכל אותם הכתרים ובכל אותן הידיעות הסתכל ובכל הצד שלהם לא ראה את גאולת ישראל ולא היה תולה באחד מהם וקודשא בריך הוא שמע קלה וכדין חיים על עלמא הדא הוא דכתיב (תהלים מב ב) כאיל תערוג על אפיקי מים

וכד בעיא לאולדא היא סתימא מכל סטרין כדין אתייא ושויאת רישה בין ברכהא וצווחת ורמת קלין וקודשא בריך הוא חיים עלה וזמין לקבלה חד נחש ונשיך בערייתא דילה ופתח לה וקרע לה[352] ההוא אתר ואולידת מיד אמר רבי שמעון בהאי מלה לא תשאל[353] ולא תנסה את יהו"ה והכי דייקא

ויושע יהו"ה ביום ההוא את ישראל וגו' וירא ישראל את מצרים מת ההוא שלטנא ממנא דמצראי אחמי לון קודשא בריך הוא דאעבר ליה בנהר דינור דהוה בשפתא דימא רבא מת מאי טעמא מת כמה דאוקמוה דאעברו ליה מההוא שלטנותא דיליה

וירא ישראל את היד הגדולה וגו' רבי חייא אמר הכא אשתלים ידא וכלהו אצבען ואשתלים ידא דאתכליל ביה בימינא דהכי תנינן כלא בימינא אתכליל ובימינא תליא הדא הוא דכתיב ימינך יהו"ה נאדרי בכח ימינך יהו"ה תרעץ אויב

ואמר רבי יצחק לא אשכחנא מאן דאתקיף לביה לגבי קודשא בריך הוא כפרעה אמר רבי יוסי סיחון ועוג הכי נמי אמר ליה לאו הכי אינון לגבי ישראל אתתקפו אבל לגביה דקודשא בריך הוא לא כמה דאתקף פרעה רוחיה לקבליה והוה חמי כל יומא גבוראן דיליה ולא הוה תב

אמר רבי יהודה אמר רבי יצחק פרעה חכים מכל חרשוי הוה ובכל אינון כתרין ובכל אינון ידיען אסתכל ובכל סטרא דלהון לא חמא פורקנא דלהון דישראל ולא הוה תלי בחד מנייהו ועוד דהא בכלהו קשירו קשרא עלייהו

- מאיר הזהר -

[352] והיה הקריעה והפתיחה בשם קר"ע שט"ן שהוא אור הגבורה דשם מ"ב, והוא ע"י היסוד דקטנות דרך נחש עלי צור, היסוד שלו שהוא שם שדי, היה אז בו רק הדינין והגבורות דאהיה בריבוע שבאימא גימ' ד"ם, ודם עם שדי הוא נחש[352] וכן היסוד דידה היה אז ג"כ רק הדינין דאלהים דההי"ן בריבוע גימ' צור, והוא הכל גבורות, ולכן נעשה הקריעה ופתיחת הרחם בשם קר"ע שט"ן, שהוא ג"כ אור הגבורה דשם מ"ב. (דעה ח"ב קכד ע"ד), ולכן היו עומדים בתחילה כל ישראל אז ג"כ בצרה גדולה, עד כי באו מים עד נפש וכמ"ש בסוטה (לז ע"א[352]), וכ"ז הוא משום ענין הקטנות ותגבורות הדינין שבתחילה. ולכן היה הקריעה והפתיחה ראשונה ג"כ רק בשם קר"ע שט"ן, וכמ"ש בתיקונים (נז ע"א) קר"ע שט"ן דאיהו שמא תניינא (דשם מ"ב והוא גבורה שבגבורה) ביה קרע ימא (שם קכו ע"א).

[353] ועי' לקמן ריט ע"ב וע' ספר הכוונות [שעה"כ פסח דרוש יב] (נ"א) ומשפטים קיט ע"ב אחר"מ סז ע"ב ברע"מ, פנחס רמט ע"ב וביהל אור פקודי לד [ע"א להסביר זהר ח"ג סז, וע"ב להסביר זהר ח"ב רמט ע"ב] (לש"ו).

ועוד שהרי בכולם קשרו קשר על ישראל ופרעה לא סבר שיש קשר אמונה אחר שהוא שולט על הכל ולכן היה מחזק את לבו.

רבי אבא אמר רק השם הזה חזק את לב פרעה שכשהיה משה אומר כה אמר ה' הדבר הזה ממש חזק את לבו זהו שכתוב ויחזק ה' את לב פרעה שהרי בכל החכמה שלו לא נמצא שהשם הזה שולט בארץ ועל זה אמר מי ה' ואחר כך אמר ה' הצדיק אמר רבי יוסי אחר כך אמר חטאתי לה' אותו פה שאמר זה אמר זה.

רבי חזקיה פתח ואמר אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה פסוק זה התבאר בסוד החכמה אחת היא מה זה אחת היא זהו שכתוב אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ובזה הקדוש ברוך הוא דן דיניו למטה ודן דיניו למעלה בכל.

וכשהקדוש ברוך הוא מעורר דיניו הוא דן את דיניו בכתר הזה ואז כתוב תם ורשע הוא מכלה

משום שאותם הצדיקים נתפסים בחטאי הרשעים שכתוב ויאמר ה' למלאך המשחית בעם רב וגו' ועל זה אמר (ר' יוסי) איוב את הדבר הזה (אמר) ולא פרש את הדבר ופרשוה טלוקח[354] הרב רבי ייסא אמר אחת היא זו כנסת ישראל בגלות מצרים שבשבילה הרג הקדוש ברוך הוא במצרים ועשה בהם נקמות זהו שכתוב תם ורשע הוא מכלה.

רבי חייא אמר איוב לא נלקה אלא בזמן שיצאו ישראל ממצרים אמר איוב אם כך כל הפנים שוים תם ורשע הוא מכלה פרעה החזיק בישראל ואמר מי ה' אשר אשמע בקולו ואני לא החזקתי בהם ולא עשיתי דבר תם ורשע הוא מכלה זהו שכתוב הירא את דבר ה' מעבדי פרעה זה איוב.

רבי יהודה אמר אותם אבני ברד שהיו יורדים התעכבו על ידי משה דישראל ופרעה לא סבר דאית קשרא אחרא דמהימנותא דאיהו שליט על כלא ועל דא הוה אתקיף לביה

רבי אבא אמר לא אתקיף לבא דפרעה אלא שמא דא דכד הוה אמר משה כה אמר יהו"ה דא מלה ממש אתקיף לביה הדא הוא דכתיב (שמות ט יב) ויחזק יהו"ה את לב פרעה דהא בכל חכמתא דיליה לא אשתכח דשמא דא שליט בארעא ועל דא אמר מי יהו"ה ולבתר אמר יהו"ה הצדיק אמר רבי יוסי לבתר אמר (שם י יז) חטאתי ליהו"ה ההוא פומא דאמר דא אמר דא

רבי חזקיה פתח ואמר (איוב ט כב) אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה האי קרא אוקמוה ברזא דחכמתא אחת היא מאי אחת היא הדא הוא דכתיב (שיר ו ט) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ובהאי קודשא בריך הוא דאין דינוי לתתא ודאין דינוי לעילא בכלא

וכד קודשא בריך הוא אתער דינוי דאין דינוי בהאי כתרא כדין כתיב תם ורשע הוא מכלה

נג/א

בגין דאינון צדיקייא מתפסאן בחוביהון דרשיעיא דכתיב (ש"ב כד טז) ויאמר יהו"ה למלאך המשחית בעם רב וגו' ועל דא אמר (רבי יוסי) איוב מלה דא (אמר) ולא אגמר מלה ואוקמוה טול הרב רבי ייסא אמר אחת היא דא כנסת ישראל בגלותא דמצרים דבגינה קטל קודשא בריך הוא במצראי ועבד בהו נוקמין הדא הוא דכתיב תם ורשע הוא מכלה

רבי חייא אמר איוב לא אלקי אלא בזמנא דנפקו ישראל ממצרים אמר איוב אי הכי כל אפייא שוין תם ורשע הוא מכלה פרעה אתקיף בהו בישראל ואמר (שמות ה ב) מי יהו"ה אשר אשמע בקולו ואנא לא אתקיפנא בהו ולא עבידנא מידי תם ורשע הוא מכלה הדא הוא דכתיב (שם ט ב) הירא את דבר יהו"ה מעבדי פרעה זה איוב

רבי יהודה אמר אינון אבני ברדא דהוו נחתין אתעכבו על ידוי דמשה לבתר עבדו נוקמין

354

ואחר כך עשו נקמות בימות יהושע ולעתיד לבא עתידים לרדת אותם שנשארו על אדום ובנותיה אמר רבי יוסי זהו שכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

דבר אחר וירא ישראל את היד הגדלה וגו' פסוק זה אין ראשו סופו ואין סופו ראשו בתחלה וירא ישראל ואחר כך ויראו העם את ה' אלא אמר רבי יהודה אותו זקן שירד עם בניו לגלות וסבל עליו את הגלות והכניס את בניו לגלות הוא ראה ממש את כל אותן נקמות וגבורות שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים זהו שכתוב וירא ישראל ישראל ממש.

ואמר רבי יהודה העלה הקדוש ברוך הוא את אותו זקן ואמר לו קום תראה את בניך יוצאים מתוך עם חזק קום ביומוי דיהושע ולזמנא דאתי זמינין לאחתא אינון דאשתארו על אדום ובנותיה אמר רבי יוסי הדא הוא דכתיב (מיכה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

דבר אחר וירא ישראל את היד הגדולה וגו' האי קרא לאו רישיה סיפיה[355] ולאו סיפיה רישיה בקדמיתא וירא ישראל ובתר ויראו העם את יהו"ה אלא אמר רבי יהודה ההוא סבא דנחת עם בנוי בגלותא[356] וסביל עליה גלותא[357] ואעיל לבנוי בגלותא[358] הוא ממש חמא[359] כל אינון נוקמין וכל גבוראן דעבד קודשא בריך הוא במצרים הדא הוא דכתיב וירא ישראל ישראל ממש[360]

ואמר רבי יהודה סליק קודשא בריך הוא להאי סבא[361] ואמר ליה קום חמי בניך[362] דנפקין מגו עמא תקיפא[363] קום חמי גבורן דעבדית בגין בניך במצרים

- מאיר הזהר -

[355] פי' אין צורך לראשו לומר וירא ישראל כדי לומר בסופו ויראו, שהיה די שיאמר אחר וירא ישראל את מצרים וגו' ויראו העם וגו'. אי נמי לאו רישיה סיפיה שקראם תחילה בשם משובח ישראל וחתם בשם העם הנראה שם גנאי, ולאו סיפיה רישיה שהסוף בא בלשון רבים גם ששם עם הוא יחיד וראשו אמר וירא בלשון יחיד (רמ"ז).

[356] כדי לעזרם לעשות הבירורים (רמ"ז).

[357] שירד שם על מנת לסבול עול הגלות, גם כי לפי האמת לא היה לו כן כי אדרבה חי שם חיי אושר ושלוה כנזכר בפרשת ויחי דף ריו ע"ב, מכל מקום הוא ירד בדעת לסבול גלות אעפ"י שכבר עשה את שלו בק"ל שניו וכמו שאמר הוא לפרעה (בראשית מז, ט) מעט ורעים (רמ"ז).

[358] שאמר להם, ואלקים פקד יפקוד אתכם, הרי שהזהירם לקבל עליהם הגלות ולהמתין עד בו ישועת ה' (רמ"ז).

[359] פי' שלא בא וחזר לעולם כדרך שחוזרים קצת צדיקים, וכרבי ורבי יוסי הגלילי, שלא חזרו אלא בצלם דהבלא דגרמי בהתלבשם בההוא חלוקא דרבנן כנזכר בשער הנבואה ד ע"ב, אלא הוא ממש בגופו הקדוש (רמ"ז).

[360] דמלבד היתור דקשה וכנ"ל, עוד קשה דמה ענין ראיה זו, כי מה נתחדש עוד לישראל לראות אחר שכבר עלו מן הים וראו שונאיהם מתים מה חזרו וראו, אלא שענין זה כולל על כל המופתים שעשה ה' מתחילה ועד סוף. וזש"ה (שם מו, ד) ואנכי אעלך גם עלה, ודוק שבעליה הראשונה אמר אעלך שייחס ההעלאה לו יתברך, לפי שאז בפטירת יעקב התחיל השעבוד ולכן היה צריך כח עליון להעלותו, כי אז נתעוררו הדינים הקשים וכמ"ש בפרשת ויחי ר"נ ב', מאן גרן האטד אלא הכא אתרמיז שולטנותא דמצראי דאתעדי. אבל בזמן הגאולה שכל הס"מ נתבטל ונכנע נאמר גם עלה, כלומר אתה תעלה בעצמך בלתי מונע, ולכך לא נאמר גם עלות, לרמוז לפועל קל שבקלים (רמ"ז).

[361] אע"ג דכבר אמר רבי יהודה לעיל שיעקב אבינו ע"ה הוא ממש חמא וכמו שפירשתי, חזר והביא מאמרנו זה משם רבי יהודה עצמו ללמדנו ענין נכבד והוא הנמצא ומוכח מכמה מקומות, שהצדיקים הנפטרים מהעוה"ז נפשם בטוב תלין במנוחות ועדונים, ואפילו הגוף שלהם הוא בנחת וטובה ודשן, ואין להם פנייה ועסק בענייני העוה"ז אם לא יהיה להם איזה מעורר, וכמו שאמרו רז"ל באיכה שירמיה הלך והעיר את האבות ואת משה רבנו ע"ה והקימם מקבריהם שיבואו לסייע את ישראל. ולפי דעתי העירם בסגולת כח ייחודים שהוריד עליהם אור מלמעלה והחיה אותם לפי שעה. ודוגמא זו בכאן שהקב"ה העלה את יעקב בהמשיך טל חיים עליו וכנ"ל (רמ"ז).

[362] שלא נתפייסה דעתו יתברך במה שיודיענו הכל בפרטות, וכמו שהיה בכניסת הארץ שאמר ה' למשה זאת הארץ וגו', שאמר לו שילך ויודענו לאבות, אבל בכאן קום חמי קום ממש וחמי ממש (רמ"ז). ?לבדוק

[363] כי קליפת מצרים היתה כוללת כל הס"מ וכמו שאמרו רז"ל (בראשית טו, יד) וגם את הגוי אשר יעבודו, לרבות ארבע מלכויות, דהיינו נבוכדנצר רישא די דהבא ופרס ומדי הזרועות וכו', אבל גלות מצרים היה כולל כל הקליפות וזהו עמא תקיפא. וטעמו כי שם נבלעו כל הנשמות שנשארו מאדה"ר

תראה את הגבורות שעשיתי בשביל בניך במצרים.

והיינו מה שאמר רבי ייסא בשעה שנסעו ישראל לרדת לגלות מצרים פחד ואימה חזקה נפלו עליו אמר הקדוש ברוך הוא ליעקב למה אתה פוחד אל תירא מרדה מצרימה ממה שכתוב אל תירא משמע שפחד היה פוחד.

אמר לו כי לגוי גדול אשימך שם אמר לו אני פוחד שיכלו בני אמר לו אנכי ארד עמך מצרימה אמר לו עוד אני פוחד שלא אזכה להקבר בין אבותי ולא אראה את גאולת בני והגבורות שתעשה להם אמר לו ואנכי אעלך גם עלה אעלך להקבר בקברי אבותיך גם עלה לראות את גאולת בניך והגבורות שאעשה להם.

ואותו יום שיצאו ישראל ממצרים העלה הקדוש ברוך הוא את יעקב ואמר לו קום תראה בגאולת בניך שכמה חיילות וגבורות עשיתי להם ויעקב היה שם וראה את הכל זהו שכתוב וירא ישראל את היד הגדולה.

רבי יצחק אמר מכאן ויוציאך בפניו בכחו הגדול ממצרים מה זה בפניו בפניו זה יעקב שהכניס לשם את כולם רבי חזקיה אמר ויוציאך בפניו בפניו זה אברהם שכתוב ויפול אברהם על פניו.

בא וראה אברהם אמר הלבן מאה שנה יולד וגו' אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך אתה תראה כמה אוכלוסים וכמה חיילות שיצאו ממך בשעה שיצאו ישראל ממצרים כל אותם שבטים כל אותם רבבות העלה הקדוש

והיינו דאמר רבי ייסא בשעתא דנטל ישראל לנחתא בגלותא דמצרים דחילו ואימתא[364] תקיפא נפל עלוי אמר ליה קודשא בריך הוא ליעקב אמאי את דחיל (בראשית מו ב) אל תירא מרדה מצרימה ממה דכתיב אל תירא משמע דדחילו הוה דחיל

אמר ליה כי לגוי גדול אשימך שם אמר ליה דחילנא די ישיצון בני אמר ליה אנכי ארד עמך מצרימה[365] אמר ליה תו דחילנא דלא אזכי לאתקברא ביני אבהתי ולא אחמי פורקנא דבני וגבוראן דתעביד להו אמר ליה ואנכי אעלך גם עלה אעלך לאתקברא בקברי אבהתך גם עלה למחמי פורקנא דברך וגבוראן דאעביד להו

וההוא יומא דנפקו ישראל ממצרים סליק ליה קודשא בריך הוא ליעקב ואמר ליה קום חמי בפורקנא דברך דכמה חילין וגבוראן עבדית להו ויעקב הוה תמן וחמא כלא הדא הוא דכתיב וירא ישראל את היד הגדולה

רבי יצחק אמר מהכא (דברים ד לז) ויוציאך בפניו בכחו הגדול ממצרים מאי בפניו בפניו דא יעקב דאעיל לכלהו תמן רבי חזקיה אמר[366] ויוציאך בפניו בפניו דא אברהם דכתיב (בראשית יז יז) ויפל אברם על פניו

תא חזי אברהם אמר (שם ג) הלבן מאה שנה יולד וגו' אמר ליה קודשא בריך הוא חייך את תחמי כמה אכלוסין וכמה חיילין דיפקון ממך בשעתא דנפקו ישראל ממצרים כל אינון שבטין כל אינון רבוון סליק קודשא בריך הוא

- מאיר הזהר -

עד דמטו רגלין ברגלין, וזהו (דברים ד, לד) גוי מקרב גוי, ממש. עד שעל כן אמר יעקב דחילנא די ישיצון בני, כדלקמן שלא יטמעו בניהם (רמ"ז).

[364] שהיה יודע גזרת השעבוד וגם הוא קבלה עליו כל הק"ל שנים לא חשב שסיום הגזירה יהיה במצרים הטמאה (רמ"ז).

[365] דקשה שלא נראה שבאה לו התשובה בכיוון למה שהוא אמר אל ה' יתברך כי הוא פוחד על בניו וה' השיבו ארד עמך. ונראה לי שהשיבו ענין גדול והוא שידוע שק"ל שנה היו פגם של אדה"ר וכנגדם נתאמץ יעקב דאיהו הוה שופריה דאדם, ועשה תיקון פרטי בכללות הק"ל שנה וכמו שהעיד על עצמו (בראשית מז, ט) מעט ורעים, כנודע וכמו שנז"ל וסביל עליה גלותא, פי' עליו בפרטות, ואף גם זאת ואעיל לבנוי בגלותא כדי שיעשו התיקונים בכללות. וזהו שרמז לו ה' אנכי ארד עמ"ך גי' ק"ל, ירצה עם הק"ל של הבחינה שלך שעימה יהיה סיוע גדול לבניך ועם שכינתי שאשתף אל שלך ובזה יצאו גאולים. ולעומת כן אמר ה' חמי בניך, ירצה עם חוש העין המוחש. ויתר על כן קום חמי גבורן, פי' ראיה: שכלית כל הגבורות שעשיתי במצרים שהיו עשר שבהן הושפלו ונכנעו כל עשר מדרגות כוללות כל הטומאה, וכמש"ה (יב, יב) ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים (רמ"ז).

[366] פתח נ"מ (דרך ממת).

ברוך הוא את אברהם וראה אותם זהו שכתוב ויוצאך בפניו רבי אבא אמר כל האבות הזדמנו לשם בכל אותה הגאולה זהו שכתוב ויוצאך בפניו מה זה בפניו אלו האבות.

רבי אלעזר אמר ויוצאך בפניו זה יעקב בכחו זה יצחק הגדול זה אברהם אמר רבי שמעון וכן בשביל האבות מזדמנת תמיד גאולה לישראל שכתוב וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור האבות מילא אבל מה זה והארץ אזכור אלא להכליל עמם את דוד המלך שהוא מרכבה עם האבות

והם מעוררים תמיד גאולה לישראל.

וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים וכי עכשיו עשה והרי מקדם לכן נעשה מה זה את היד הגדלה אשר עשה ה' אלא יד לא נקראת פחות מחמש אצבעות הגדולה שכלולים בה חמש אצבעות אחרות ואז נקראים גדולה וכל אצבע ואצבע עולה לחשבון גדול והקדוש ברוך הוא עשה בהם (כעת נסים) נסים וגבורות ובזה נעקרו כל הדרגות מהשתלשלותם.

לאברהם וחמא לון הדא הוא דכתיב ויוציאך בפניו רבי אבא אמר כלהו אבהתא אזדמנו תמן בכל ההוא פורקנא הדא הוא דכתיב ויוציאך בפניו מאי בפניו אלין אבהתא

רבי אלעזר אמר ויוציאך בפניו דא יעקב בכחו דא יצחק הגדול דא אברהם אמר רבי שמעון וכן בגיניהון דאבהתא אזדמן פורקנא תדיר לישראל דכתיב (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור אבהתא תינח מהו והארץ אזכור אלא לאכללא עמהון דוד מלכא דאיהו רתיכא באבהתא

נג/ב

ואינון מתערין פורקנא תדיר לישראל

וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה יהו"ה במצרים וכי השתא עשה והא מקדמת דנא אתעביד[367] מאי את היד[368] הגדולה אשר עשה יהו"ה אלא יד לא אקרי פחות מחמש אצבעאן[369] הגדולה דכלילן בה חמש אצבעאן אחרנין[370] ואתקרון כדין גדולה[371] וכל אצבעא ואצבעא[372] סליק לחושבנא רבא[373] וקודשא בריך הוא עביד בהו[374] (ס"א השתא ניסין) ניסין וגבורן ובהאי[375] אתעקרו כלהו דרגין משלשוליהון[376]

- מאיר הזהר -

[367] נסים אחרים אם פי' י"ד פלא, לזה אמר "אלא י"ד" (אור יקר).

[368] אין פירושו פלא שהרבה נפלאות עשה מכבר (אור יקר).

[369] והענין כי השם במילואו יו"ד ה"א ה' אותיות חמשה אצבעות, הנה באומרו יד הגדולה הוא רצה להוסיף גידול השם שמאותיות י"ה יתגדל ויתקדש שם י"ה רבא שיעשה יהו"ה א"כ יד הגדולה היינו שנעשה יו"ד ה"א וא"ו ה"א דהיינו חמש אצבעות יו"ד ה"א נכללות בהם ה' אצבעות שהם וא"ו ה"א (אור יקר).

[370] ואם היו שם ב' ידות (אור יקר). פי' יד ימין נכללים בה' ה"ג דיד שמאל ואז יד שמאל עצמה נק' גדולה (מ"מ).

[371] יד אחת שנתגדלה (אור יקר).

[372] דהיינו כל אות ואות מעשר אותיות דהיינו יו"ד ה"א וא"ו ה"א סליק לחושבנא רבא, דהיינו יו"ד ו"א דל"ת ה"א אל"ף הם יו"ד אותיות וכן וא"ו ה"א עולים וא"ו אל"ף וא"ו ה"א אל"ף דהיינו [דאעיל?] סוד כח הם חושבנא רבא והיינו סוד ועתה יגדל נא כח אדנ"י וז"ש וקב"ה עביד להו דהיינו שהגידול נמשך מלמעלה, והיינו "את היד הגדולה" דהיינו כ"ח אשר עשה יהו"ה ושם זה למעלה במקור המשפיע הגידול והנה בשאר המכות היו פלא ולא נעשה באצילות כזה (אור יקר).

[373] כל אצבע הוא עשר והם ג' מדות שבים (מ"מ).

[374] ליה (דרך אמת).

[375] השתא ובההיא (דרך אמת).

[376] ואינם נעקרים מקשר שלשולם אלא ע"י סוד יגדל נא כח כדפי' ולזה להכניע החצונים ולשבר כחם הוצרך עתה להיות זה (אור יקר).

מכאן למדנו זה שבחמש האצבעות הראשונות כתוב ויחזק לב פרעה כיון שנשלמו אותן חמש שוב לא היה דבר ברשות פרעה ואז כתוב ויחזק ה' את לב פרעה.

ועל זה וירא ישראל את היד הגדולה וגו' ויאמינו בה' וכי עד עכשיו לא האמינו בה' והרי כתוב ויאמן העם וישמעו וגו' והרי ראו כל אותם גבורות שעשה להם הקדוש ברוך הוא במצרים אלא מה זה ויאמינו אותו הדבר שאמר ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו וגו'.

רבי ייסא שאל ואמר כתוב וירא ישראל את מצרים מת וכתוב לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם אמר רבי יוסי ראו אותם מתים אמר לו אם כתוב לא תוסיפו לראותם חיים הייתי אומר כך אמר לו רבי אבא יפה שאלת.

אלא בא וראה כתוב מן העולם ועד העולם ושנינו עולם למעלה ועולם למטה עולם שלמעלה משם היא הראשית להדליק נרות העולם שלמטה שם הסיום ונכלל מהכל ומעולם הזה שלמטה מתעוררות גבורות לתחתונים.

ובעולם זה עשה הקדוש ברוך הוא אותות לישראל והרחיש להם נסים וכשהתעורר עולם זה לעשות להם נסים כל המצרים נשקעו בים על ידי עולם זה והתרחש להם לישראל נס בעולם זה ועל זה כתוב לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם עד שיתעורר אותו עולם וימסרו לדיניו וכיון שנמסרו לו לדון אז כתוב וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים זהו שכתוב מן העולם ועד העולם עד העולם דווקא ואז כתוב ויאמינו בה' ובמשה עבדו.

אז ישיר משה רבי יהודה פתח בטרם אצרך בבטן ידעתיך וגו' אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה

מכאן אוליפנא[377] דא דבחמש אצבעאן קמאי כתיב ויחזק לב פרעה[378] כיון דאשתלמו אינון חמש תו לא הוה מלה ברשותיה דפרעה כדין כתיב ויחזק יהו"ה את לב פרעה

ועל דא וירא ישראל את היד הגדולה וגו' ויאמינו ביהו"ה וכי עד השתא לא האמינו ביהו"ה והא כתיב (שמות ד לא) ויאמן העם וישמעו וגו' והא חמו כל אינון גבוראן דעבד להו קודשא בריך הוא במצרים אלא מאי ויאמינו ההוא מלה דאמר ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו וגו' (&)

רבי ייסא שאיל ואמר כתיב וירא ישראל את מצרים מת וכתיב לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם אמר רבי יוסי מתין חמו להו אמר ליה אי כתיב לא תוסיפו לראותם חיים הוה אמינא הכי אמר ליה רבי אבא יאות שאילתא

אלא תא חזי כתיב (דה"א טז לו) מן העולם ועד העולם ותנינן עולם לעילא ועולם לתתא עולם דלעילא מתמן הוא שירותא לאדלקא בוצינין עולם דלתתא תמן הוא סיומא ואתכליל מכלא ומהאי עולם דלתתא מתערן גבורן לתתאי

ובהאי עולם עביד קודשא בריך הוא אתין לישראל ורחיש לון ניסא וכד אתער האי עולם למעבד נסין כלהו מצראי אשתקעו בימא על ידא דהאי עולם ואתרחיש לון לישראל ניסא בהאי עולם ועל דא כתיב לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם עד דיתער ההוא[379] עולם ויתמסרון בדינוי וכיון דאתמסרו ביה למתדן כדין כתיב וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים הדא הוא דכתיב מן העולם ועד העולם עד העולם דיקא כדין כתיב ויאמינו ביהו"ה ובמשה עבדו

אז ישיר משה רבי יהודה פתח (ירמיה א ה) בטרם אצרך בבטן ידעתיך וגו' זכאה חולקהון

- מאיר הזהר -

[377] ממה שאנו רואים סוד הי"ד היות עניינו ה' וה' נכללים בחמש טעם למה חמש פעמים דהיינו חמש מכות ראשונות היה ברשות בחירתו פרעה ואח"כ נטל בחירתו מפני שכיון שבעט בחמש שוב אין לו תקנה שהרי בעט בכל העשר שהם חמש נכללים בחמש כדפי' בסוד י"ד הגדולה (אור יקר).

[378] חמש קמאי הם נגד ה' חסידם ולכך היה הדבר ברשותו אבל בה' אחרונות שהם ה"ג לא הוה מלה ברשותיה ואף שאמרנו שעשר מכות שבמצרים היו באצבע א' שהיא גבורה א' מ"מ כל גבורה וגבורה כלולה מחסידם וגבורות (מ"מ).

[379] למתער המי (מנטוכמ). למתער הוא המי (לכך למת).

בהם יותר מכל שאר העמים ומרוב האהבה שהוא אוהב אותם הקים עליהם נביא אמת ורועה נאמן ועורר עליו רוח הקודש יותר מכל שאר הנביאים הנאמנים והוציאו מחלקו ממש ממה שהפריש יעקב מבניו להקדוש ברוך הוא שבט לוי וכיון שהיה לוי שלו לקח אותו הקדוש ברוך הוא ועטר אותו בכמה עטרות ומשח אותו בשמן משחת קדש העליון ואז הוציא מבניו רוח קודש לעולם וזרז אותו באבנטיו[380] הקדושים האמונה הגדולה.

למדנו באותה השעה שהגיע זמנו של משה הנביא הנאמן לרדת לעולם הוציא הקדוש ברוך הוא רוח קודש [386]ממחצב הספיר של אבן טובה שהיה גנוז במאתים ארבעים ושמונה (אורות והאיר עליו ועטרו בשס"ה) עטרות ועומדות לפניו והפקיד אותו על כל אשר לו (ביתו) ונתן לו מאה ושבעים ושלשה מפתחות (גנוז שם ועטר אותו בשלש מאות וששים וחמש עטרות והאיר עליו מאתים ארבעים ושמונה אורות והעמיד לפניו והפקיד אותו בכל ביתו ונתן לו מאה ושבעים ושלשה מפתחות נ"א מאתים ושבעים וחמשה) ועטרו בחמש עטרות וכל עטרה ועטרה עולה ומאירה באלף

דישראל דקודשא בריך הוא אתרעי בהו יתיר מכל שאר עמין ומסגיאות רחימותא דרחים להו אוקים עלייהו נביאה דקשוט ורעיא מהימנא ואתער עליה רוחא קדישא יתיר מכל שאר נביאי מהימני ואפיק ליה מחולקיה[381] ממש ממה דאפריש יעקב מבנוי לקודשא בריך הוא שבטא דלוי[382] וכיון דהוה לוי דיליה נטל ליה קודשא בריך הוא ואעטר ליה בכמה עטרין ומשח ליה במשח רבות קדישא דלעילא[383] וכדין אפיק מבנוי רוחא קדישא[384] לעלמא וזריז ליה[385] בהימנויי קדישי מהימנותא רבא

תנא בההיא שעתא דמטא זמניה דמשה נביאה מהימנא לאחתא לעלמא אפיק קודשא בריך הוא רוחא קדישא מגזרא דספירו דאבן טבא דהוה גניז במאתן וארבעין ותמניא[387] (נהורין ואתנהיר עליה ואעטריה בשס"ה) עטרין וקיימי קמיה[388] ואפקיד ליה בכל דיליה (נ"א ביתיה) ויהב ליה מאה ושבעין ותלת מפתחין[389] (נ"א גניז תמן ואעטריה בתלת מאה ושתין וחמש עטרי ואנהיר עליה מאתן וארבעין ותמניא נהורין וקאים קמיה ואפקיד ליה בכל ביתא דיליה ויהב ליה מאה ושבעין ותלת מפתחן נ"א מאתן ושבעין וחמש) ואעטר ליה בחמש עטרין וכל עטרא ועטרא סליק

- מאיר הזהר -

[380]

[381] כ"ל להו (לכך למת).*##

[382] לוי שהוא מעשר (רח"ו).

[383] בשמן העליון שהוא אבא (מ"מ). עי' אד"ר קלד ע"ב: ומשום דהאי תקונא כליל כלא לא אתידע ולא אתחזי מניה ומניה נגיד משחא דרבותא לתליסר עיבר מבועין [תרגום: ולפי שהתיקון הזה כולל את הכל לא ייוודע ולא נראה ממנו, וממנו ימשך שמן המשחה לי"ג צדדי המעיינות לכל אלו שלמטה שמאירים באותו שמן.] **כאן מבאר את השפעת מו"ס בפנימיות השערות ומכונה שמן, והוא השמן הטוב מכל השמנים (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה ואמר נגדין).**

[384] נשמת מרע"ה (מ"מ).

[385] פי' זריז למרע"ה בהמנויי קדישי אימא הנק' את אהי"ה פעמים אהי"ה גימ' אמ"ת והיא נק' מהימנותא רבא וזעיר נק' אמת ומלכות נקראת אמונה נמצא דזריז ליה בהרבה אמונות דאבן טבא היא מלכות שאע"פ שנשמת מרע"ה שרשה מיסוד אבא מוכרח הוא שתעבור ע"י המלכות (מ"מ).

[386]

[387] ברמ"ח אברים דאבא (רח"ו). נסמרו למשה הן קו"ל והב"ל גימ' קע"ג (יהל אור).

[388] פי' רמ"ח אלו דאבא שכלולים בנשמת משה קיימי קמי קב"ה (מ"מ).

[389] נלע"ד כי משה גימ' ד' אלהים דמוחין דעבור דאו"א וכלולים שנים בשנים נמצא שהם ב' אלהים גימ' עקב עם הכולל גימ' קע"ג (רח"ו). א"נ יובן עם מ"ש באוצרות חיים כי ק"ך צירופי אלהי"ם מתחילים בבינה מת"ת שבה והם ד' ספירות תנה"י וכל ספירה יש בה ל' צירופים הם ד"ל וכל בחי' ובחי' נק' אלהים אחד נמצא שהם ד' אלהים והם גימ' מש"ה וז"ס בשגם הוא בשר והיו ימיו קכ"ך שנה, עכ"ל. ובזה מובן שד' אלהים הם וכלולים ב' בשנים כי נו"ה הם א' ות"ת ויסוד הם א' כי גוף ובריתי חשבינן חד הם גימ' עק"ב והכולל גימ' קע"ג (מ"מ).

עולמות שמאירים ונרות שגנוזים בגנזי המלך הקדוש העליון.

ואז העביר אותו בכל הנרות (הבשמים) שבגן עדן והכניסו להיכלו והעבירו בכל חיילותיו וגייסותיו אז כולם הזדעזעו פתחו ואמרו הסתלקו מסביבו (צד הצדדים) שהרי הקדוש ברוך הוא עורר רוח לשלוט להרגיז עולמות יצא קול ואמר מי הוא זה שכל המפתחות הללו

בידו פתח קול אחר ואמר קבלו אותו בתוככם זהו שעתיד לרדת בין בני אדם ועתידה תורה גניזת הגניזות להמסר בידו ולהרעיש עולמות שלמעלה ושלמטה על ידו של זה באותה שעה כולם התרגשו ונסעו אחריו פתחו ואמרו הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים.

אז עלתה אותה רוח ועמדה לפני המלך מ' פתוחה עלתה והתעטרה בעטרותיה ועטרה אותו בשלש מאות ועשרים וחמש עטרות והפקיד מפתחות בידו ש' של האבות עטרו אותו בשלש עטרות קדושות והפקידו בידו את כל מפתחות המלך והפקידו אותו באמונה [להיות] נאמן הבית ה' עלתה ועטרה אותו בעטרותיה וקבלה אותו מהמלך.

ואז ירד אותו הרוח לאניות ששטות באותו הים הגדול וקבלה אותו לגדל אותו למלך ונתנה לו משם[400] כלי זיין להלקות את פרעה ואת כל ארצו ובשבתות ובראשי חדשים מעלה אותו

ואנהיר[390] באלף עלמין דנהרין ובוצינין דגניזין בגנזייא דמלכא קדישא עלאה

כדין אעבריה בכל בוצינין[391] (נ"א בוסמין) דבגנתא דעדן ואעליה בהיכליה[392] ואעבריה בכל חיילין וגייסין דיליה כדין אזדעזעו כלהו פתחו ואמרו אסתלקו מסחרניה (סטרא דסטרין[393]) דהא קודשא בריך הוא אתער רוחא לשלטאה למרגז עלמין קלא נפק ואמר מאן[394] הוא דין דכל מפתחן אלין

נד/א

בידוי פתח קלא אחרא ואמר קבילו ליה בגווייכו דא הוא דזמין לנחתא בין בני נשא וזמינא אורייתא גניזא דגנזייא לאתמסרא בידוי ולארעשא עלמין דלעילא ותתא על ידא דדין ביה שעתא אתרגישו כלהו ונטלו אבתריה פתחו ואמרו (תהלים סו יב) הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים

כדין סלקא ההוא רוחא וקיימא קמי מלכא מ פתיחא[395] סליק ואתעטר בעטרוי ואעטריה בתלת מאה ועשרין וחמש[396] עטרין ואפקיד מפתחוי בידוי ש דאבהתא[397] אעטרו ליה בתלת עטרין קדישין ואפקידו כל מפתחן דמלכא בידיה ואפקידו ליה בהימנותא מהימנא דביתא ה סלקא[398] ואתעטרא בעטרוי וקבילת ליה מן מלכא[399]

כדין נחת ההוא רוחא בארבין דשאטן[401] בההוא ימא רבא וקבילת ליה לגדלא ליה למלכא והיא יהבת ליה מתמן זיונין[402] לאלקאה לפרעה ולכל ארעיה ובשבתא

- מאיר הזהר -

[390] פי' שחסדים דאבא מאירים לחו"ג דאימא שכל א' כלול מעשרה ועשרה ממאה הם אל"ף וז"ש דנהרין ובוצינין נהרין הם ה' חסדים ובוצינין הם ה"ג ומ"ש דגניזין בגנזייא דמלכא פי' שחו"ג דאימא הם בתוך ז"א (מ"מ).

[391] פי' בכל ספירות הבינה נק' ג"ע (מ"מ).

[392] פי' מלכות (מ"מ).

[393] פי' סטר שכולל בו כל הסטרין שהוא משה שכולל בו כל הסטרין שהם או"א וזו"ן (מ"מ).

[394] מהו (נ"ל מאן הוא) (לך למת)

[395] אימא (רח"ו).

[396] היינו שכ"ה דינים (רח"ו).

[397] ז"א (רח"ו).

[398] נוק' (רח"ו).

[399] וקבלה אותו בשעת הזווג מן ז"א (רח"ו).

[400]

[401] פי' עם כל הנשמות שבמלכות (מ"מ).

[402] גבורות (רח"ו).

אל המלך ואז נקרא שמו באותיות הרשומות הללו.

ובאותה שעה שיצא לרדת לארץ בזרע של לוי נתקנו ארבע מאות ועשרים וחמש נרות למלך וארבע מאות ועשרים וחמש חקיקות ממונים לוו את אותה רוח למקומה כשיצא לעולם האירה ה' בפניו והבית התמלא מזיוו באותה שעה קרא עליו הקדוש ברוך הוא בטרם אצרך בבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך.

רבי יצחק אמר באותה שעה הרג (הפיל) הקדוש ברוך הוא את השר הממונה של מצרים וראו אותו משה ובני ישראל ואז אמרו שירה זהו שכתוב וירא ישראל את מצרים מת אז ישיר משה ובני ישראל.

אז ישיר משה ובני ישראל וגו' רבי אבא פתח ואמר הסתכלתי בכל התשבחות ששבחו את הקדוש ברוך הוא וכולם פתחו באז אז אמר שלמה אז ידבר יהושע אז ישיר ישראל מה הטעם.

אלא כך שנינו כל הנסים והגבורות שנעשו לישראל כשהאיר אור העתיק הקדוש בעטרותיו חקוקים רשומים ובריישי ירחי סלקת ליה למלכא כדין אקרי שמיה באלין אתוון רשימין

ובההיא שעתא דנפק[403] לנחתא לארעא[404] בזרעא דלוי אתתקנו ארבע מאה ועשרין וחמש בוצינין[405][406] למלכא[407] וארבע מאה ועשרין וחמש גליפין[408] ממנן אוזפוהו להההוא רוחא לאתריה כד נפק לעלמא אתנהרא ה' באנפוי[409] וביתא אתמלייא מזיותיה ביה שעתא קרא עליה קודשא בריך הוא בטרם אצרך בבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך

רבי יצחק אמר ביה שעתא קטל (נ"א אפיל[410]) קודשא בריך הוא לרברבא ממנא דמצראי וחמו ליה משה ובני ישראל כדין אמרו שירה הדא הוא דכתיב וירא ישראל את מצרים מת אז ישיר משה ובני ישראל

אז ישיר משה ובני ישראל וגו' רבי אבא פתח ואמר אסתכלנא בכל תושבחן דשבחו לקודשא בריך הוא וכולם פתחו באז (מ"א ח יב) אז אמר שלמה (יהושע י יב) אז ידבר יהושע (במדבר כא יח) אז ישיר ישראל מאי טעמא

אלא הכי תאנא כל נסין[411] וכל גבורן[412] דאתעבידו להו לישראל כד אתנהיר נהירו[413]

- מאיר הזהר -

[403] (נ"ל לנחת) (לרך למת).

[404] ע' מאמרי רשב"י (פ' בשלח דף א ע"ב) ובפע"ח (שער הזמירות פ"ה) ובשער רוח הקודש (דף לז ע"ב ביחוד ד) ובלק"ת (סוף תהילים), ומבואר שם כי בזה השם הכה משה רבע"ה את המצרי, והוא צירוף שם כה"ת, שם שמיני משם ע"ב (ביאורים ח"א לה ע"ד).

[405] שם תכ"ה (רח"ו במ"מ).

[406] (נ"ל כוליין) (לרך למת).

[407] שמעתי אומרי' משם מורי ז"ל בביאור לשון הזה כי הענין הוא רומז אל שם כה"ת [אשר הוא שם א' מע"ב שמות – זהר הרקיע] היוצא מן ר"ת כ'ל ה'נשמה ת'הלל יה והוא יוצא מן שם י"ה באופן הזה יו"ד פעמים ה"י הם ש' ויו"ד ה"י עצמו הרי של"ה. ועוד יש בו גם כן שלשה מילוים שהם יוד הי יוד הא יוד הה. והם בגמטריא צ"א ועם של"ה הרי תכ"ח (א"ש עם הכולל). וכולו הוא משם יה וזהו כ'ל ה'נשמה ת'הלל י'ה כי מן יה יוצא ר"ת כ'ל ה'נשמה ת'הלל. ויען השם הזה נעשה על ידי הכאת יו"ד בה"י כנז' לכן נקרא גם כן כה"ת לרמוז שנעשה על ידי הכאות הנז' (שער מאמרי רשב"י).

[408] שם תכ"ה (רח"ו).

[409] ראתה עמו שכינה ונתמלא הבית אורה (רח"ו).

[410] נוסח זה לא גורס קכ"ה (לרך למת).

[411] הוא הטובות והישועות שנעשו לישראל למעלה מן הטבע, כמו קריעת ים סוף ודומיהם (דע"ה ח"ב קלד ע"ב).

[412] הוא כל הנקמות שנעשו בצוררי ישראל, כמו המכות דמצרים וכיוצא, ובפרט בעת שלא היו ישראל כדאי לזה (דע"ה ח"ב קלד ע"ב).

[413] רומז למה שקבלנו שלא תמשך הטפה לזו"ן מפנימיות עתיק אלא בזמן המשיח (שעה"כ ק"ש ב דף יט ע"ג), ולכן לא אמר כד נהיר עתיקא אלא נהירו דעתיקא, שסודו הארה מחיצוניות שלו (רמ"ז). שכל העטרין דע"ק כלילין בא' כמ"ש בפ' אחרי מות עג ע"א ואלף וארבע מאות וכו' וכמ"ש שם (יהל אור).

באז בא' וא' בז' ניקב בחשכה והאיר לכל צד וכשהתחבר האור של אל"ף והגיע לזיי"ן מי זו זיי"ן זו חרב לה' מלאה דם אז עשה נסים וגבורות משום שהתחברה א' בז' וזו היא השירה שירה היא של כל הצדדים וזהו אז ישיר.

דעתיקא קדישא[414] בעטרוי[415] גליפין[416] רשימין באז[417] בא'[418] וא' בז'[419] אנקיב בחשוכי[420] ונהיר לכל עיבר[421] וכד אתחבר[422] נהירו דאל"ף ומטי לזיי"ן מאן זיי"ן דא[423] (ישעיה לד ו) חרב ליהו"ה מלאה דם כדין עביד נסין וגבוראן בגין דאתחבר א' עם ז' ודא הוא שירתא[424] שירתא היא דכל סטרין ודא הוא אז ישיר[425]

ישיר היה צריך להיות שר אלא דבר זה תלוי ומשלים את אותו הזמן ומשלים לעתיד לבא שעתידים ישראל לשבח בשירה הזו משה ובני ישראל.

ישיר שר מבעי ליה אלא מלה דא תליא[426] ואשלים להההוא[427] זמנא[428] ואשלים לזמנא דאתי דזמינין ישראל לשבחא שירתא דא משה ובני ישראל[429]

מכאן למדנו שהצדיקים הראשונים אף על גב שהתעלו לדרגות עליונות שלמעלה ונקשרו בקשר של צרור

מכאן אוליפנא דצדיקייא קדמאי[430] אף על גב דאסתלקו בדרגין עלאין דלעילא ואתקשרו בקשורא דצרורא דחיי זמינין כלהו לאחייא

- מאיר הזהר -

[414] א"א (דע"ה ח"ב קלד ע"ב).

[415] הם תרין רישין דיליה, שהם אוירא ומ"ס, שהם שורש החו"ג, והם מעטרין דדעת דרדל"א המתלבש ברישין דא"א (דע"ה ח"ב קלד ע"ב).

[416] פי' חקוקין בב' עטרות של ב' יסודות או"א (רמ"ז). נחקקין (דע"ה ח"ב קלד ע"ב).

[417] בא' וא' מנקיב (לכך למת).

[418] שכל העטרין דע"ק כלילן בא' כמ"ש בפרשת אח"מ עג ע"א ואלף וארבע מאות כו' וכמ"ש שם (יהל אור). א' הוא מרמז על הג' רישין עלאין, שהם הג' צחצחות העליונים [עי' תיקו"ז קלג ע"ב], הנקראים כולם בא', שהם אפ"ס אי"ן א"א, ע' הגר"א בתיקונים (ריש תיקון ע דף קלח ע"א, ועי' קלז ע"ד ד"ה א' מן) וכן הוא מרמז הא' ג"כ על הג"ר הנקראים כולם בא', והם א"א אבא אימא (דע"ה ח"ב קלד ע"ב).

[419] ואות ז' הוא מרמז על ז"א, וכן על זו"ן שהם הז"ת וכאשר מתייחדים הג' רישין עלאין והג"ר ומתגלים בהז"ת שהם הזו"ן, הנה נעשה ונרשם מלת "אז", שהוא היחוד והגילוי אות א' בז', הג"ר בהז"ת (דע"ה ח"ב קלד ע"ב).

[420] פי' שהאור דא"א בקע בעיגוליו שנק' חשוכי בסוד ישת חשך סתרו ונהיר לכל עיבר פי' לאו"א וז"א (מ"מ). עי' הערה א' הובא בסוף הספר. כי א' הוא אור והוא כולל כל נהורין וז' הוא חשך כמ"ש בזו"ח שיה"ש כאהלי קדר דא ז' כו' והן אור וחשך כתר ומלכות וכשמאיר לה מאיר ממנה לכל הו"ק שהיא נקודה אמצעית וזה סוד שבת שמאיר לכל ששת ימים וז"ש ונהיר לכל עיבר (יהל אור).

[421] שהיא עושה מלחמה ונסים וגבורן נסים לישראל וגבורן לעכו"ם והוא כד אתחבר אור וחשך (יהל אור). עי' הערה ב' הובא בסוף הספר.

[422] פי' אחר שהגיע אור א"א עד המלכות אזי נק' "אז", וכפי זה תני והדר מפרש, שתחלה אמר כד אתנהיר נהירו דע"ק בעטרוי גליפין רשימין באז, ומפרש סדר יציאת האור, ואמר אנקיב בחשוכי וכו' א"נ אנקיב בחשוכי הם הקלי' שסובבים על הקדושה נקב האור בתוכם וירד (מ"מ).

[423] שהיא עושה מלחמה ונסים וגברן נסים לישראל וגברון לעכו"ם והוא כד אתחבר אור וחשך (יהל אור). זיי"ן הוא מלשון כלי זיין, והוא הדינין אשר הם בהז"ת (דע"ה ח"ב קלד ע"ב).

[424] ששירתא מסטרא דגבורה של הלוים, והוא בהמתקת הגבורות בחסדים, וזהו התחברות א"ז, ומצד אחר נקרא ג"כ שיר כמ"ש בזו"ח ריש שיה"ש שר עם י' והוא נהורא דעתיקא (יהל אור).

[425] עי' הערה בסוף הספר אות ג'.

[426] פי' שהייחוד הנרמז במלת א"ז עדיין לא נעשה כתיקונו שעתיד להעשות לעתיד, וכמש"ה (ישעיה ס, ה) אז תראי ונהרת, (ירמיה לא, יב) אז תשמח בתולה וזולתם (רמ"ז).

[427] לזמנא למתי (נ"ל להההוא זמנא) (לכך למת).

[428] לפי מדרגת אותו זמן המעותד נאמר (ישעיה יא, טו) והחרים ה' את לשון ים מצרים, וגם כי יזכרו גאולת מצרים שהיתה ראש הגאולות ואז תעקר אחיזת החיצונים מכל וכל, וידוע שפרעה הוא ראש לכולם וזה הוא השייכות שיהיה לשירה זו בימי המשיח (רמ"ז).

[429] גם באותו זמן המעותד נאמר (ישעיה יא, טו) והחרים ה' את לשון ים מצרים, וגם כי יזכרו גאולת מצרים שהיתה ראש הגאולות ואז תעקר אחיזת החיצונים מכל וכל, וידוע שפרעה הוא ראש לכולם וזה הוא השייכות שיהיה לשירה זו בימי המשיח (רמ"ז).

[430] אין הכוונה לאפוקי את האחרונים אלא שאותו הדור הם השרשים הראשונים לכל כללות [נשמות] ישראל (רמ"ז).

החיים עתידים כולם להחיות בגוף ולראות אותות וגבורות שיעשה הקדוש ברוך הוא לישראל ולומר שירה זו זהו שכתוב אז ישיר משה ובני ישראל.

רבי שמעון אמר מכאן יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו לקנות כמו שנאמר ה' קנני ראשית דרכו את שאר עמו אלו הם הצדיקים שבהם שנקראים שאר כמו שנאמר וישארו שני אנשים במחנה ושנינו אין העולם מתקיים אלא על אותם שעושים עצמם שיריים.

ואם תאמר הואיל ונקשרו בצרור החיים ומתענגים בעונג העליון למה יוריד אותם הקדוש ברוך הוא לארץ צא ולמד מזמן ראשון שכל אותם רוחות ונשמות שהיו בדרגה העליונה שלמעלה והקדוש ברוך הוא הוריד אותם לארץ למטה כל שכן עכשיו שרוצה הקדוש ברוך הוא ליישר את העקום כמו שנאמר כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ואם תאמר אותם שמתו בעצתו של נחש אפילו הם יקומו ויהיה בעלי עצה למלך המשיח.

ועל זה שנינו משה עתיד לומר שירה לעתיד לבא למה משום שכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות אראנו היה צריך להיות אראך אלא אראנו ממש [משל] למי שראה בתחלה יראנו פעם שניה וזהו אראנו וכתוב אראנו בישע אלהים ואראהו בישועתי

ואז אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'.

שירה של המלכה לקדוש ברוך הוא שנינו כל אדם שאומר שירה זו בכל יום ומכוון בה זוכה לאמרה לעתיד לבא שהרי יש בה עולם שעבר ויש בה עולם הבא ויש בה קשרי האמונה ויש בה ימות מלך המשיח ותלויים עליה בגופא[431] ולמחמי אתין וגבורן דקא עביד קודשא בריך הוא לישראל ולמימר שירתא דא הדא הוא דכתיב אז ישיר משה ובני ישראל

רבי שמעון אמר מהכא (שם יא יא) יוסיף יהו"ה שנית ידו לקנות את שאר עמו לקנות כמה דאת אמר (משלי ח כב) יהו"ה קנני ראשית דרכו את שאר עמו אלין אינון צדיקייא דבהון דאקרון שאר כמה דאת אמר (במדבר יא כו) וישארו שני אנשים במחנה ותנינן לית עלמא מתקיימא אלא על אינון דעבדי גרמייהו שיריים

ואי תימא הואיל ואתקשרו בצרורא דחיי ומתענגי בענוגא עלאה אמאי יחית לון קודשא בריך הוא לארעא פוק ואוליף מזמנא קדמאה דכל אינון רוחין ונשמתין דהוו בדרגא עלאה דלעילא וקודשא בריך הוא אחית להו לארעא לתתא כל שכן השתא דבעי קודשא בריך הוא ליישרא לעקימא כמה דאת אמר (קהלת ז כ) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ואי תימא אינון דמיתו בעטיו דנחש אפילו אינון יקומון ויהון מארי דעיטא למלכא משיחא

ועל דא תנינן משה זמין למימר שירתא לזמנא דאתי מאי טעמא בגין דכתיב (מיכה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות אראנו אראך מבעי ליה אלא אראנו ממש[432] למאן דחמא בקדמיתא יחמי ליה תניינות ודא הוא אראנו וכתיב (תהלים נ כג) אראנו בישע אלהי"ם (שם צא טז) ואראהו בישועתי

נד/ב

וכדין אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליהו"ה (&)

שירתא דמטרוניתא[433] לקודשא בריך הוא תנינן כל בר נש דאמר שירתא דא בכל יומא ומכוון בה זכי למימרה לזמנא דאתי דהא אית בה עלמא דעבר[434] ואית בה עלמא דאתי ואית בה קשרי מהימנותא ואית בה יומי דמלכא

- מאיר הזהר -

[431] פי' כמ"ש בפרשת חיי שרה שהצדיקים חיים תחלה קודם שאר ישראל לכך נקט צדיקיא (מ"מ).
[432] קאי אדור המדבר (רמ"ז).
[433] שירתא של הנוק' הנקראת זאת (רח"ו).
[434] לין (נ"מ לעבר) (לכך למת).

(אות למעלה) כל אותן תשבחות אחרות שאומרים עליונים ותחתונים.

השירה היה צריך להיות שיר זה אלא השירה שמשבחת המלכה למלך ומשה אמר מלמטה למעלה והרי פרשוה לה׳ משום שהמלך מאיר לה פנים (שמאירים פני המלך כנגדה) רבי יוסי אמר כל אותם שמנים שהיו נמשכים משך המלך הקדוש כנגדה משום כך משבחת אותו המלכה.

אמר רבי יהודה אם כך למה כתוב משה ובני ישראל והרי המלכה צריכה לשבח אלא אשרי חלקם של משה וישראל שהם היו יודעים לשבח את המלך בשביל המלכה כראוי משום שכל אותו כח וגבורה שלה ירשה מן המלך.

רבי חייא פתח ואמר קומי רני בלילה לראש אשמורות קומי רני זו כנסת ישראל בלילה בגלות רבי יוסי אמר בלילה בזמן ששולטת ומתעוררת לראש אשמורות היה צריך להיות בראש אלא לראש ככתוב על ראש המטה ובארנו ראש המטה זה יסוד אף כאן לראש זה יסוד שהמלכה מתברכת בו ראש אשמורות זהו ראש של נצח והוד.

משיחא ותלי עלה (נ״א את לאעלא) כל אינון תושבחאן אחרנין[435] דקאמרי עלאי ותתאי

השירה שיר זה מבעי ליה אלא שירתא דקא משבחת מטרוניתא למלכא ומשה מתתא לעילא קאמר והא אוקמוה ליהו״ה בגין דאנהיר לה מלכא אנפהא[436] (נ״א דנהיר אנפוי מלכא לקבלה) רבי יוסי אמר דכל אינון משחין[437] דהוו נגדין משיך מלכא קדישא לקבלה בגיני כך משבחא ליה מטרוניתא

אמר רבי יהודה אי הכי אמאי כתיב משה ובני ישראל והא מטרוניתא בעיא לשבחא אלא זכאה חולקהון דמשה וישראל דאינון הוו ידעין לשבחא למלכא בגין מטרוניתא כדקא יאות בגין דכל ההוא חילא וגבורה דילה ירתא מן מלכא

רבי חייא פתח ואמר (איכה ב יט) קומי רני בלילה לראש אשמורות קומי רני[438] דא כנסת ישראל[439] בלילה בגלותא[440] רבי יוסי אמר בלילה בזמנא דהיא שלטא ומתערא לראש אשמורות בראש מבעי ליה אלא לראש כמה דכתיב (בראשית מז לא) על ראש המטה ואוקימנא ראש המטה דא יסוד[441] אוף הכא לראש דא יסוד דמטרוניתא מתברכא ביה[442] ראש אשמורות דא הוא רישא דנצח והוד[443]

- מאיר הזהר -

[435] פי׳ לרבות כל השירות האחרות (מ״מ).
[436] פי׳ שנתן לה מוחין דילה שמאירים פניה (מ״מ).
[437] פי׳ הארות אבא הנק׳ שמן (מ״מ).
[438] לשון נקבה (אור יקר).
[439] ורני אינו לשון רינה דשיר ושבח שלשמחה אלא לשון צעקה ורננה של תפלה (אור יקר)
[440] ור׳ יוסי פליג עליה ואמר בלילה היינו חצות לילה ששכינה קמה בג״ע לשבח להקב״ה (אור יקר).
[441] ״המטה״ מלכות, ״ראש המטה״ יסוד, ונקרא ראש אשמורות היינו שכינה היא לג׳ משמרות הוי הלילה: הא׳, האשמורה השמאלית. הב׳, היא האשמורת התיכונה מצד הת״ת. הג׳, אשמורת הימין בבקר אל החסד, והיא צועקת בלילה אל היסוד ישפיעיה, ועם היות שהשפע נמשך מלמעלה, סוף סוף מתברכא ביה, וממנו היא יונקת שהעליונות משפיעות על ידה (אור יקר).
[442] ולא אמר מיניה (אור יקר).
[443] נראה שאינו רוצה לפרש ראש אשמורות כמו ראש המטה, ואשמורות ומטה ענין א׳ כדפי׳ לעיל אלא ראש לבד רוצה שיהיה היסוד ואשמורות הם הנו״ה שהיסוד נקרא ראש, והוא מאותם האשמורות שהם משך השפע, ולא הכריח מראש המטה אלא שהיסוד נקרא ראש לבד ועתה יאמר ראש אשמורות יונק מהאשמורות, שהם נו״ה אשמורת ימין ואשמורת שמאל, ולא רצה לפרש שהיסוד ראש לאשמורות נו״ה בעת שעולה על גביהן, דאם כן אמאי היא מתברכא ביה, הרי נסתלק למעלה ואז אינה מתברכת ממנו שהיא למטה, אלא מבחר הפירושים הוא ראש למלכות ומושך מהנצח וההוד והוא ראש יונק מהאשמורת כדפי׳ ולא פי׳ ת״ת ראש לאשמורות נו״ה שאינה מתברכת בו אלא ממנו מרחוק (אור יקר). ז״ל הרב: דע כי חצי יסוד נאחז בגוף עצמו אך חצי השני נשאר בין הירכים שהם נו״ה שבו, עכ״ל. ולכך נק׳ היסוד רישא דנצח והוד מאחר שחציו תקוע תוך הת״ת למעלה מנו״ה (מ״מ).

רבי יוסי אמר זהו ראש של כתרי המלך והסיום רבי אבא אמר לראש אשמורות כתוב חסר וזהו הראש ראש המטה והכל נאמר במלך הקדוש העליון וזהו לה׳.

רבי ייסא אמר השירה הזאת לה׳ זהו הנהר שיוצא מעדן שכל שמן ומשחה יוצאים ממנו להדליק נרות ומשמע אחר כך שכתוב אשירה לה׳ זה המלך הקדוש העליון ועל זה לא כתוב אשירה לו.

ויאמרו לאמר (זהו) לדורי דורות כדי שלא ישתכח מהם לעולמים שכל מי שזוכה לשירה הזו בעולם הזה זוכה לה בעולם הבא וזוכה לשבח בה בימות מלך המשיח בשמחת כנסת ישראל בקדוש ברוך הוא שכתוב לאמר לאמר באותו זמן לאמר בארץ הקדושה בזמן ששכנו ישראל בארץ לאמר בגלות לאמר בגאולת ישראל לאמר לעולם הבא.

אשירה לה׳ היה צריך להיות נשיר מה זה אשירה אלא משום שהיו משבחים את תשבחת המלכה (הצטרכו לשבח) לה׳ זה המלך הקדוש כי גאה גאה ([454]קמה) שעלה והתעטר

רבי יוסי אמר דא הוא רישא דכתרי מלכא וסיומא[444] רבי אבא אמר לראש אשמורות כתיב חסר[445] ודא הוא רישא ראש המטה וכלא במלכא קדישא עלאה אתמר ודא הוא ליהו״ה[446]

רבי ייסא אמר השירה הזאת ליהו״ה דא הוא נהרא[447] דנפיק מעדן דכל משחא ורבו[448] נפיק מניה[449] לאדלקא בוצינין[450] ומשמע לבתר[451] דכתיב אשירה ליהו״ה דא הוא מלכא קדישא עלאה ועל דא לא כתיב אשירה לו

ויאמרו לאמר (דא הוא) לדרי דרין[452] בגין דלא יתנשי מנייהו לעלמין דכל מאן דזכי להאי שירתא בהאי עלמא זכי לה בעלמא דאתי וזכי לשבחא בה ביומוי דמלכא משיחא בחדוותא דכנסת ישראל בקודשא בריך הוא דכתיב לאמר לאמר בההוא זמנא לאמר בארעא קדישא בזמנא דשרו ישראל בארעא לאמר בגלותא[453] לאמר בפורקנא דלהון דישראל לאמר לעלמא דאתי

אשירה ליהו״ה נשיר מבעי ליה[455] מאי אשירה אלא בגין דהוו משבחן תושבחתא דמטרוניתא[456] (בעו לשבחא) ליהו״ה דא מלכא קדישא[457] כי גאה גאה (כמה)[458]

- מאיר הזהר -

[444] הוא היסוד שבו ב׳ בחינות ממעלה למטה, סיומא וממטה למעלה רישא, והיינו ב׳ אשמורות, ור׳ אבא פי׳ כדפי׳ אשמרת מטה ממש, ולכך פי׳ לשון אשמרת א׳, ואינו דוחק למה לא אמר קומי רני בלילה לה׳ ממש (אור יקר). פי׳ שהיסוד עולה בסוד הדעת עד המוחין להמשיך הטיפה משם וז״ש רישא דכתרי מלכא וכפי האמת הוא סיומא (מ״מ).

[445] פי׳ המלכות נקרא כך והיסוד ראש לה (מ״מ).

[446] פי׳ ז״א (מ״מ).

[447] ר׳ ייסא פי׳ ״לה״ בסוד הדעת שהוא סוד משך נהר יוצא מעדן מהחכמה (אור יקר). פי׳ בינה, ומביא ראיה מדכתיב בסיפא אשירה לה׳ ואם לה׳ דרישא דקרא הוא ז״א א״כ אשירה לו מבעי ליה אלא ודאי לה׳ דרישא היא בינה ודסיפא היא ז״א (מ״מ).

[448] שפע ואור החכמה (אור יקר).

[449] דרך הבינה ולחוץ (אור יקר).

[450] הם ז׳ ספירות המאירות והיינו בחכמה במשך הדעת (אור יקר).

[451] בת״ת עצמו בפסוק ב׳ כאומרו אשירה לה׳ (אור יקר).

[452] הרי נשלמו אז הזו״ן בהגדלות והמוחין היותר שלימים, וכן ישראל למטה, כי אז נולד כל האורות דחמדת ישראל וכו׳ והנה אלו האורות נולדו להם לישראל אז, והוא הלידה דליל ז׳ של פסח, כי אז נולדו האורות דתקות כל חמדת ישראל אשר לעתיד לבא, וזהו שנאמר בשירת הים (שמות טו א) ויאמרו לאמר (דע״ה ח״ב קכו ע״ג).

[453] על הנסים נסתרים שהקב״ה עושה עם ישראל תמיד (ויקרא כו מד) ואף גם זאת כו׳ (שם).

[454]

[455] פי׳ הנ׳ מורה על הריבוי (מ״מ).

[456] ואמרו אשירה כאלו היא מדברת על עצמה (אור יקר). אשירה הוא לשון יחיד היא הנוק׳ דז״א, ר״ל שהשירה ששוררת מלכות לז״א אמרוה ישראל (מ״מ).

[457] ת״ת בסוד חו״ב (אור יקר).

[458] לח מופיע בדרך ממת.

בעטרותיו להוציא ברכות וכחות וגבורות להתעלות בכל כי גאה גאה גאה בעולם הזה גאה לעולם הבא כי גאה באותו זמן גאה כדי שיתעטר בעטרותיו בשמחה שלימה.

סוס ורוכבו רמה בים השלטון שלמטה והשלטון שלמעלה שאחוזים בהם נמסרו לאותו הים הגדול והשליט הגדול לעשות בהם נקמות ושנינו הקדוש ברוך הוא לא עושה דין למטה עד שיעשה בשליטיהם למעלה זהו שכתוב יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה.

רמה בים אמר רבי יהודה בו בלילה התעוררה גבורה חזקה שכתוב בו ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה (שהתעוררה בו גבורה חזקה) באותו זמן בקשה המלכה מן המלך את כל אותם אוכלוסים שלמטה וכל אותם שליטים שלמעלה שימסרו בידיה וכולם נמסרו לידיה לעשות בהם נקמות זהו שכתוב סוס ורוכבו רמה בים בים סתם למעלה ולמטה.

עזי וזמרת יה רבי חייא פתח ואמר אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה כמה הצטרכו בני אדם לכבד את הקדוש ברוך הוא משום שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם

הסתכל על האדם להיות שליט על הכל (להיות שלם בכל ונברא בשני פרצופים) והיה דומה לעליונים

דסליק[459] ואתעטר בעטרוי[460] לאפקא[461] ברכאן[462] וחילין[463] וגבוראן[464] לאסקא[465] בכלא כי גאה גאה גאה בהאי עלמא גאה בעלמא דאתי כי גאה בההוא זמנא גאה בגין דיתעטר בעטרוי בחדוותא שלימתא

סוס ורוכבו רמה בים שולטנותא דלתתא ושולטנותא דלעילא[466] דאחידן בהו[467] אתמסרו בההוא ימא רבא ושלטנותא רבא למעבד בהו נוקמין ותנינן לא עביד קודשא בריך הוא דינא לתתא עד דיעביד בשולטניהון לעילא הדא הוא דכתיב (ישעיה כד כא) יפקוד יהו"ה על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה

רמה בים אמר רבי יהודה ביה בליליא אתער גבורה תקיפא דכתיב ביה ויולך יהו"ה את הים ברוח קדים עזה כל הלילה (ס"א דאתער בה גבורה תקיפא) בההוא זמנא בעאת מטרוניתא מן מלכא כל אינון אכלוסין דלתתא וכל אינון שולטנין דלעילא דיתמסרון בידהא וכלהו אתמסרו בידהא למעבד בהו נוקמין הדא הוא דכתיב סוס ורוכבו רמה בים בים סתם לעילא ותתא

עזי וזמרת יה רבי חייא פתח ואמר (תהלים קלט ה) אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה כמה אצטריכו בני נשא ליקרא לקודשא בריך הוא[468] בגין דקודשא בריך הוא כד ברא עלמא

נה/א

אסתכל ביה באדם למהוי[469] שליט על כלא[470] (נ"א למהוי שלים בכולא ואתברי דו

- מאיר הזהר -

[459] אל הבינה (אור יקר).

[460] תרין עטרין דירית מאבא ואימא והם חו"ג הנעלמות שם (אור יקר). גאות הם בא"א ששם ת"י נימין בגימ' גאות, וכן או"א נק' גאות כי ח"י נימין חופפין עליהם, וז"ש כי גאה גאה, שז"א עולה לא"א ואו"א לקמן המוחין משם (מ"מ).

[461] לאסקא (לרך לממת).

[462] הם מוח חו"ב (מ"מ).

[463] הם החסדים שמשם באים הנשמות (מ"מ).

[464] הם ה"ג (מ"מ).

[465] לא מופיע בלרך לממת.

[466] סוס היא פלונית ורוכבו הוא ס"מ (מ"מ).

[467] פי' המצריים אוחזים בפלונית וס"מ (מ"מ).

[468] מפני שהקב"ה כבדם בשעת בריאתם כל הכבוד שאפשר, והם מנעו הכבוד מהם בחטאתם, וא"כ צריכים הם לכבד הבורא שברא' בכל הכבוד (אור יקר)

[469] פי' השגיח בו ונתן לו כח (אור יקר).

[470] לו פלוסופיס הוה (נוסף בלרך לממת).

ולתחתונים הוריד אותו בדמות מכובדת וראו אותו הבריות אז התכנסו אליו והשתחוו לפניו ופחד ואימה נפלו עליהם מפחדו זהו שכתוב ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים.

הכניס אותו לגנו שנטע לשמרו להיות לו שמחה על שמחה ולהשתעשע בו עשה לו חופה מכסה באבנים יקרות ומלאכים עליונים שמחים לפניו אחר כך צוה אותו על עץ אחד ולא עמד במצות רבונו.

מצאנו בספרו של חנוך שלאחר שהעלה אותו הקדוש ברוך הוא והראה לו את כל גנזי המלך עליונים ותחתונים הראה לו את עץ החיים והעץ שהצטוה עליו אדם והראה לו מקומו של אדם בגן עדן וראה שאלמלא שמר אדם מצוה זו יכול לעמוד תמיד ולהיות שם תמיד הוא לא שמר מצות רבונו יצא בדימוס ונענש.

רבי יצחק אמר אדם נברא דו פרצופים והרי בארנו ויקח אחת מצלעותיו נסרו הקדוש ברוך הוא ונעשו שנים ממזרח וממערב זהו פרצופין[471]) והוה דמי לעלאין ותתאין[472] נחת ליה בדמות יקירא[473] וחמו ליה בריין כדין אתכנשו לגביה וסגידו לקבליה ואימתא ודחלא נפלת עלייהו מדחלתיה הדא הוא דכתיב (בראשית ט ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים

עייליה לגנתיה דנטע לנטריה[474] למהוי ליה חדו על חדו[475] ולאשתעשע ביה עבד ליה טרוצטבולין[476] מחפיין באבני יקר ומלאכין עלאין חדאן קמיה לבתר פקיד ליה[477] על אילנא חד ולא קאים בפקודא דמאריה[478]

אשכחנא בספרא דחנוך[479] דלבתר דסליק ליה[480] קודשא בריך הוא ואחמי ליה כל גנזייא[481] דמלכא עלאי ותתאי אחמי ליה אילנא דחיי[482] ואילנא דאתפקד[483] עליה אדם ואחמי ליה דוכתיה[484] דאדם בגנתא דעדן וחמא דאלמלי נטיר אדם פקודא דא יכיל לקיימא תדירא ולמהוי תדירא תמן הוא לא נטר פקודא דמאריה נפק בדימוס ואתענש

רבי יצחק אמר אדם דו פרצופין אתברי והא אוקימנא (בראשית ב כא) ויקח אחת מצלעותיו נסרו הקדוש ברוך הוא ואתעבידו

- מאיר הזהר -

[471] שהם עליונים ותחתונים גשמיים ורוחניים מים עליונים ומים תחתונים זכר ונקבה ולזה היה בו חלק מזה וחלק מזה (אור יקר).

[472] האדם אינו רומז אל בחי' פרטית כמו אל זעיר לבדו או אל מלכות לבדה, אלא הוא רומז אל ה' פרצופים דוגמת א"א, וז"ש "דמי לעילאין" הם ג"ר, ותתאין הם זו"ן, א"נ לפי שבו יחידה חיה נשמה מכח"ב, נ"ר מזו"ן, וז"ש לעילאין ותתאין, א"נ לעילאין אצילות תתאין בי"ע שאדה"ר היה כולל אבי"ע (מ"מ).

[473] בסוד הנשמה הנפלאת שסופר בה כמה עניינים בתיקונים (אור יקר).

[474] כי עיקר קיום מצות היה בג"ע כאומרו לעבדה ולשמרה ופי' אלו מצות עשה ומצות לא תעשה (אור יקר).

[475] שמחת עצמו בבריאתו וכן נוסף על זה שמחתו בג"ע וכל הנברא בו והקב"ה משתעשע בו בסוד שעשועו עם הצדיקים בג"ע שהייחוד על ידם בהם ומהם עצמם (אור יקר).

[476] חופות (רח"ו במ"מ).

[477] היינו סוד עץ הדעת וכו' דהיינו להרחיקו מכל חיצוני ושלא לידבק אליהם (אור יקר).

[478] שנתדבק בחצונים ונתלבש בחומר טמא ויצר הרע (אור יקר).

[479] יובן בספר הגלגולים [פי"ח] שחנוך זכה לנשמה דזיהרא עילאה שהיתה לאדה"ר קודם חטאו (רמ"ז).

[480] לחנוך עצמו (אור יקר).

[481] הם גנוזי ואוצרי כל צורכי ההנהגה (אור יקר).

[482] להשכיר לעוסקי תורה (אור יקר).

[483] להעניש עוברי תורה (אור יקר).

[484] ובחינתו קודם חטאו וחופתו ומעלתו וכל זה מפני שחנוך ירש לבוש אדם הראשון כדפי' בשיה"ש, דאלמלא וכו', אם כן הוא מנע הטוב ממנו, ור' יצחק פליג את"ק דת"ק פירש ד"ו פרצופין שהם הרכבתו מן העליונים ומן התחתונים ואיהו סבירא ליה ד"ו פרצופין היינו זו"ן ממש, ונסרו הקב"ה לשתים לא ימין ושמאל אלא אחור וקדם, בענין שיש בזכר ימין ושמאל וקדם, ובנקבה ימין ושמאל ואחור, ולדעת ר' יצחק בנסירה לבד נגמר מעשה הנקבה שמקושטת וגמורה ובריה שלימה היתה, ור' חייא פליג עליה ואמר שלא היתה גמורה נקבה (אור יקר).

שכתוב אחור וקדם צרתני אחור זה מערב וקדם זה מזרח.

רבי חייא אמר מה עשה הקדוש ברוך הוא תיקן אותה נקבה ושכלל את יפיה על הכל והכניסה לאדם זהו שכתוב ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה בא וראה מה כתוב למעלה ויקח אחת מצלעותיו מה זה אחת כמו שנאמר אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה מצלעותיו מצדדיו כמו שנאמר ולצלע המשכן.

רבי יהודה אמר הקדוש ברוך הוא נתן נשמה עליונה באדם וכלל בה חכמה ותבונה כדי לדעת הכל מאיזה מקום נתן בו נשמה רבי יצחק אמר ממקום ששאר הנשמות הקדושות באות.

רבי יהודה אמר מכאן שכתוב תוצא הארץ נפש חיה מי זו הארץ מאותו מקום שהמקדש נמצא בו נפש חיה נפש חיה סתם זו נפש של אדם הראשון של הכל.

רבי חייא אמר אדם היה יודע חכמה עליונה יותר ממלאכי העליונים והיה מסתכל בכל ויודע ונודע לרבונו יותר מכל שאר בני העולם לאחר שחטא נסתמו ממנו מעיינות החכמה מה כתוב (ממה שכתוב) וישלחהו ה' אלהים מגן עדן לעבוד את האדמה.

רבי אבא אמר אדם הראשון מזכר ונקבה נמצא זהו שכתוב ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ועל זה זכר ונקבה נעשו כאחד ונפרדו אחר כך ואם תאמר זה שאמר האדמה אשר לקח משם כך הוא ודאי וזוהי הנקבה והקדוש ברוך הוא השתתף עמה וזהו זכר ונקבה והכל דבר אחד.

תרין ממזרח וממערב הדא הוא דכתיב (תהלים קלט ה) אחור וקדם צרתני אחור דא מערב וקדם דא מזרח

רבי חייא אמר מה עביד קודשא בריך הוא תקין להההיא נוקבא ושכליל שפירותה על כלא ועיילה לאדם הדא הוא דכתיב ויבן יהו"ה אלהי"ם את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה תא חזי מה כתיב לעילא ויקח אחת מצלעותיו מאי אחת כמה דאת אמר (שיר ו ט) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה מצלעותיו מסטרוי כמה דאת אמר (שמות כו כ) ולצלע המשכן

רבי יהודה אמר קודשא בריך הוא נשמתא עלאה יהב ביה באדם וכליל ביה חכמתא וסכלתנו למנדע כלא מאן אתר יהב ביה נשמתא רבי יצחק אמר מאתר דשאר נשמתין קדישין קא אתיין[485]

רבי יהודה אמר מהכא דכתיב (בראשית א כד) תוצא הארץ נפש חיה מאן הארץ מההוא אתר[486] דמקדשא אשתכח ביה נפש חיה נפש חיה סתם[487] דא נפשא דאדם קדמאה דכלא

רבי חייא אמר אדם הוה ידע חכמתא עלאה יתיר ממלאכי עלאי והוה מסתכל בכלא וידע ואשתמודע למאריה יתיר מכל שאר בני עלמא בתר דחב אסתימו מניה מבועי דחכמתא מה כתיב (נ"א ממה דכתיב) (שם ג כג) וישלחהו יהו"ה אלהי"ם מגן עדן לעבוד את האדמה

רבי אבא אמר אדם הראשון מדכר ונוקבא אשתכח[488] הדא הוא דכתיב (שם א כו) ויאמר אלהי"ם נעשה אדם בצלמנו כדמותינו ועל דא דכר ונוקבא אתעבידו כחדא ואתפרשו לבתר ואי תימא הא דאמר האדמה אשר לקח משם[489] הכי הוא ודאי ודא היא נוקבא

- מאיר הזהר -

[485] פי' הם או"א כנודע שחיה מאבא ונשמה מאימא וז"ש יהודה אמר מהכא כדמפרש ואזיל (מ"מ).
[486] פי' מלכות שהמקדש רומז אליה (מ"מ).
[487] פי' אבא לפי שחיה ממנו וז"ש דא נפשא דאדם קדמאה דכולא (מ"מ).
[488] פי' זו"ן והם צלם ודמות (מ"מ). לעיל יב ע"א ויקרא יט ע"א ועי' תזריע מג ע"ב (לש"ו).
[489] פי' דמשמע שהוא ממלכות לבדה הנק' אדמה ותירץ דקב"ה אשתתף עמה והזכיר הכתוב המלכות לפי שהיא נגלית והז"א מתלבש בתוכה (מ"מ).

וקודשא בריך הוא אשתתף עמה[490] ודא הוא דכר ונוקבא וכלא הוא מלה חדא

רבי יוסי אמר עזי וזמרת יה אותם הכלולים זה בזה ולא נפרדים זה מזה ולעולמים הם בחביבות ברצון אחד שמשם נמצאות (נמשכו) משיכות הנחלים והמעיינות לספק לכל ולברך את הכל לא מכזבים מימי המעיינות כמו שנאמר וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו ועל זה ויהי לי לישועה שבשביל כך המלך הקדוש מושך ומוריש למטה ומתעורר הימין לעשות נסים.

רבי יוסי אמר עזי וזמרת יה[491] אינון דכלילן דא בדא ולא אתפרשאן דא מן דא[492] ולעלמין[493] אינון בחביבותא ברעותא חדא דמתמן אשתכחו (נ"א אתמשכו) משיכן דנחלין ומבועין לאסתפקא כלא ולברכא כלא לא כדיבי מימי מבועין כמה דאת אמר (ישעיה נח יא) וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו ועל דא ויהי לי לישועה[494] דבגיני כך מלכא קדישא[495] משיך ואחסין לתתא ואתער ימינא למעבד נסין

זה אלי ואנוהו זה צדיק דמניה נפקין ברכאן בזווג ואנוהו בההוא אתר דחביבותא אשתכח ביה ודא הוא מקדשא[496] אלה"י אבי וארוממנהו משה קאמר דא לגבי אתר דלואי[497] אתיין מההוא סטרא ועל דא (הוה) שלימותא דכלא הוא בההוא אתר (נ"א בהאי קרא)[498]

זה אלי ואנוהו זה צדיק שממנו יוצאות ברכות בזווג ואנוהו באותו מקום שנמצאת בו חביבות וזהו המקדש אלהי אבי וארוממנהו משה אמר את זה למקום שהלוים באים מאותו צד ועל זה (היה) שלמות הכל הוא באותו מקום (בזה הפסוק).

רבי יצחק אמר ויהי לי לישועה זה המלך הקדוש וכך הוא ומנין לנו מקרא אחר מצאנו לו שכתוב כי עזי וזמרת יה ה' ויהי לי לישועה ממשמע שאמר ה' ויהי לי לישועה

רבי יצחק אמר ויהי לי לישועה דא מלכא קדישא[499] והכי הוא ומנלן מקרא אחרינא אשכחנא ליה דכתיב (ישעיה יב ב) כי עזי וזמרת יה יהו"ה ויהי לי לישועה ממשמע דקאמר יהו"ה ויהי לי לישועה

זה המלך הקדוש.

נה/ב

דא מלכא קדישא

- מאיר הזהר -

[490] כל הנשמות והעולמות אשר לבי"ע ממש שיצאו ונבראו אח"כ מהמלכות דאצילות ע"י זווגא בז"א (ע' זוה"ק ח"א כב ע"א כט ע"ב ובח"ב יב ע"א וח"ג ז ע"א יט ע"א קעד ע"ב וע' עוד ח"א יג סע"א וח"ב נה ע"א) (כללים ח"א קח ע"ג).

[491] אדנ"י גימ' ס"ה ועם י"ב אותיות המלוי הו גימ' ע"ז וכן שם ס"ג עם י' אותיות המלוי גימ' ע"ג וד' אותיות הפשוט הרי גימ' ע"ז ג"כ ועי' דף סו ע"ב כי ת"ת דאצילות נק' ו"ו והם גימ' י"ב וכ"א כלול מי' י"ב פעמים ה' הם ס' וכנגדם ס' דת"ת דמלכות וכנגדם ס' פולסי דנורא ביצירה הנק' נער והוא כנגד הת"ת ג"ש (זהר הרקיע).

[492] קבלת או"א ויניקתם הנה הוא מהמזלין אשר האו"א כלולים בהם והמזלין הם הדעת עלאה אשר על ידיהם מתייחדים האו"א והם ע"ז תרין ריעין דלא מתפרשין דא מן דא כמ"ש באד"ז רצ ע"ב (וכן הוא בפ' בשלח נ' ע"ב נ"ה ע"א ופ' ויקרא ד' ע"א ס"א ע"ב) (כללים ח"ב קכב ע"א). לעולם אין אור המאציל נפסק אפי' רגע אחת וכו' הוא לשפע החיות והמזון הוא אשר לא נפסק לעולם (ביאורים ח"ב ע ע"ג).

[493] ח"ג ד ע"א סא ע"ב רצ ע"ב (לש"ו).

[494] פי' י"ה הנזכר שהם או"א הם לי לישועה (מ"מ).

[495] פי' בשביל הארות או"א הנזכר לכך מלכא קדישא שהוא ז"א מושך שפע למלכות ולבי"ע (מ"מ).

[496] יסוד דנוק' (רח"ו). ועי' דע"ה ח"א פ ע"ד.

[497] פי' גבורה דז"א שהיא אלוה, לוי בן יעקב (מ"מ).

[498] לח מופיע בלרך ממת.

[499] פי' ז"א ופליג את"ק שאמר ויהי לי לישועה קאי על י"ה הנזכר (מ"מ).

עזי וזמרת יה וגו' רבי חזקיה פתח ואמר בפסוק זה שכתוב בכל עת אוהב הרע ואח לצרה יולד בכל עת אוהב הרע זה הקדוש ברוך הוא שכתוב בו רעך ורע אביך אל תעזוב.

ואח לצרה יולד בשעה שיציקו לך שונאיך מה אומר הקדוש ברוך הוא למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך שישראל נקראים אחים ורעים לקב"ה יולד מה זה וכי עכשיו יולד אלא בשעה שנולדת צרה בעולם יהיה אח כנגדך להציל אותך מכל אותם שמציקים לך.

רבי יהודה אמר יולד שהמלך הקדוש יתעורר בעז הזה לנקום לך מהאומות להיניק לך מהאם באותו צד כמו שנאמר עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה לעורר גבורות כנגד אומות עובדי כוכבים ומזלות.

רבי ייסא פתח ואמר כמה יש לאדם לאהוב את הקדוש ברוך הוא שהרי אין לך עבודה לקדוש ברוך הוא (אלא) כמו אהבה וכל מי שאוהב אותו ועושה עבודתו באהבה קורא לו הקדוש ברוך הוא אהוב אם כך במה בארנו פסוקים אלו רעך ורע אביך אל תעזב וכתוב הוקר רגלך מבית רעך.

אלא הרי בארוה החברים פסוק זה בעולות ושלמים וזה בחטאות ואשמות וכתוב עכשיו רעך ורע אביך

עזי וזמרת יה וגו' רבי חזקיה פתח ואמר בהאי קרא דכתיב (משלי יז יז) בכל עת אוהב[500] הרע ואח[501] לצרה יולד בכל עת אוהב הרע דא קודשא בריך הוא[502] דכתיב ביה (שם כז י) רעך ורע אביך אל תעזוב

ואח לצרה יולד בשעתא דיעיקון לך שנאך קודשא בריך הוא מה אמר (תהלים קכב ח) למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך דישראל אקרון אחים ורעים לקודשא בריך הוא יולד מהו וכי השתא יולד אלא בשעתא דעקתא יולד בעלמא אח יהא לקבלך לשזבא לך מכל אינון דעקין לך

רבי יהודה[503] אמר יולד דמלכא קדישא יתער בהאי עז לנקמא לך מאומין לינקא לך[504] מאימא[505][506] בההוא סטרא[507] כמה דאת אמר עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה לאתערא גבוראן לקבל אומין עכו"ם

רבי ייסא פתח ואמר כמה אית ליה לבר נש לרחמא ליה לקודשא בריך הוא דהא ליה ליה פולחנא לקודשא בריך הוא (אלא) כמה רחימותא וכל מאן דרחים ליה ועביד פולחנא ברחימותא קארי ליה קודשא בריך הוא רחימא[508] אי הכי[509] במאי אוקימנא הני קראי רעך ורע אביך אל תעזוב וכתיב (משלי כה יז) הוקר רגלך מבית רעך

אלא הא אוקמוה חברייא האי קרא (בעולות ושלמים והאי בחטאות ואשמות וכתיב

- מאיר הזהר -

[500] ששם הרחמים וטובים לכל עת (אור יקר).

[501] נקרא אח מצד ז' מדות ושם הדין והיינו טוב לצרה להצלה והיינו אדם שאינו עולה אלא בשבע מדות ולכך יולד לו צרה וינצל ע"י אח, אבל הרע אין לו צרה כלל, ור' יהודה תי' דאהדר יולד לאח ממש, והיינו שהת"ת אח מסתלק אל תוכיות הבינה ויוצא משם מסוד הרחם ויולד להצילו (אור יקר).

[502] שאינו מתרחק מן האדם אפילו רגע וכו', [עי' ח"ג דף ד ע"א] מה בין רעים לדודים, והקב"ה נק' לאדם רע דבק בלי פירוד, כאומרו ואתם הדבקים בה' והיינו מצד אותם הנאחזים בג' ראשונות (אור יקר).

[503] ר"י פליג על רבי חזקיה דלעיל שפירש יולד קאי על הצרה, ור"י מפרש יולד קאי על הקב"ה וה"ק ואח שהוא הקב"ה בעת צרה יולד דהיינו יתעורר להנקם מהאויבים (מ"מ).

[504] לינקא לך הוא נ"א כלכך לממ

[505] בינה, ור' יהודה מפרש ויהי לי כשיורד מעזי שהיא אימא עילאה לישועה כדפי' ר' יצחק (אור יקר).

[506] מלומא (נ"א מאימא) לכך לממ.

[507] דהיינו חכמה כדפי', וצריכים ב' מדות, הא' רחמים, הב', דין דהיינו חכמה ובינה, כדי שהדין יהיה בשנאיהון דישראל (אור יקר).

[508] היינו מצד החכמה אוהב, ומשם נהירו דחסד (אור יקר).

[509] שאתה אומר שיהיה אוהב להקב"ה ולא רע והכתוב אומר רעך ורע אביך מורה שיהיה רע להקב"ה ויש פסוק אחר שאומר הוקר רגליך מבית רעך ולכאורה קשיא אומרו אל תעזוב וכתיב הוקר (אור יקר).

אל תעזוב לעבוד אותו ולהדבק בו ולעשות מצוותיו אל תעזוב ודאי וזה שנאמר הוקר רגלך מבית רעך כלומר הוקר יצרך שלא ירתח כנגדך ולא ישלוט בך ולא תעשה הרהור אחר מבית רעך מי זה בית רעך זו הנשמה הקדושה שהכניס בך רעך ונתן אותה בתוכך.

ועל זה עבודת הקדוש ברוך הוא לאהוב אותו בכל כמו שכתוב ואהבת את ה' אלהיך זה אלי ואנוהו שכל ישראל ראו על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא ואפילו אותם העוברים שבמעי אמם היו רואים ומשבחים את הקדוש ברוך הוא וכולם היו אומרים זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו כמו שנאמר אלהי אברהם.

אמר רבי יוסי אם כך למה וארוממנהו שהרי אלהי אברהם הוא למעלה אמר לו אפילו כך צריך והכל דבר אחד וארוממנהו בכל לכלול מי שיודע ליחד את השם הקדוש הגדול שהרי זוהי עבודה עליונה של הקדוש ברוך הוא.

רבי יהודה היה יושב לפני רבי שמעון והוא קורא כתוב קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו קול צופיך מי הם צופיך אלא אלה הם שמצפים מתי ירחם הקדוש ברוך הוא לבנות את ביתו וכו')[510][511] בעולות[512] כתיב השתא רעך[513] ורע אביך אל תעזוב למפלח ליה[514] ולאתדבקא ביה ולמעבד פקודוי אל תעזוב ודאי[515] והא דאתמר הוקר רגלך מבית רעך כלומר הוקר יצרך[516] דלא ירתח[517] לקבלך ולא ישלוט בך ולא תעביד הרהורא אחרא מבית רעך מאן בית רעך דא נשמתא קדישא[518] דאעיל[519] בך רעך ויהבה בגוך

ועל דא פולחנא דקודשא בריך הוא לרחמא ליה בכלא כמה דכתיב (דברים ו ה) ואהבת את יהו"ה אלהי"ך זה אלי ואנוהו דכל ישראל חמו על ימא מה דלא חמא יחזקאל נביאה ואפילו אינון עוברי דבמעי אמהון הוו חמאן ומשבחן לקודשא בריך הוא וכלהו הוו אמרין זה אלי ואנוהו אלהי"י אבי[520] וארוממנהו[521] כמה דאת אמר אלהי"י אברהם[522]

אמר רבי יוסי אי הכי אמאי וארוממנהו דהא אלהי"י אברהם לעילא הוא אמר ליה אפילו הכי[523] אצטריך וכלא חד מלה וארוממנהו בכלא לאכללא מאן דידע ליחדא שמא קדישא רבא דהא הוא פלחנא עלאה דקודשא בריך הוא

רבי יהודה הוה יתיב קמיה דרבי שמעון והוה קארי כתיב (ישעיה נב ח) קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו קול צופיך מאן אינון צופיך אלא אלין אינון דמצפאן אימתי ירחם קודשא בריך הוא למבני ביתיה נשאו קול ישאו קול מבעי

- מאיר הזהר -

[510] מ"מ גורס את המוסגר.

[511] ר"ל בהם הוקר רגלך אבל בעולות אל תעזוב וכו' (מ"מ).

[512] יצרה בעולות הבאים על חטא הוקר רגליך שאל תחטא ותצטרך להביא עולות אמנם לכולהו פי' קארי ליה רע ולפי זה כתיב השתא רעך ורע אביך אל תעזוב שהכוונה העיקר הוא להיות אוהב דהיינו העבודה השלימה, אמנם פחות רעך ורע אביך לא תפחות "מלמפלח ליה" (אור יקר).

[513] פי' עכשיו אנו מתרצים תירוץ אחר (מ"מ).

[514] ובעזיבה נקט רע שלא יפחות מעבודה זו (אור יקר).

[515] והוקר רגליך ג"כ נפרש אותו (אור יקר).

[516] והוא רגליך סבתך לחטא או רגליך שהוא בחי' אחרונה שבאדם רגל לנפש רוח ונשמה (אור יקר).

[517] דריש רגלך לשון מרגל שהוא יצר הרע (רח"ו).

[518] שבה שוכן הקב"ה באדם או ירצה בית רעיך הוא כמו מבית ומחוץ הכניסה הקב"ה רעך בה (אור יקר).

[519] אמנם עיקר העבודה היא לרחמא ליה וכו' (אור יקר).

[520] אהדר לכל ישראל, א"כ הוה לי' למימר אלהי אבותי, להכי קאמר דהיינו אלהי אבי (אור יקר).

[521] הוא סוד רום בחכמה ואלהי אבי בחמכה, אם כן לא שייך לארוממנהו דהא אלהי אברהם לעילא הוא (אור יקר).

[522] שהוא חכמה שעל החסד אלהי אבותי בינה והם עלו למעלה לכך אמר אלהי אבי (אור יקר). פי' אבא שהוא אלוה של החסד, דהא אלהי אברהם לעילא הוא פי' ואינו צריך הרמה (מ"מ).

[523] עם היות שהחכמה היא למעלה עכ"ז צריכה היא להקשר בכתר שכל הספירות צריכות להקשר במקור' העליון (אור יקר). פי' גם אבא צריך הרמה להעלותו לא"א (מ"מ).

נשאו קול היה צריך להיות ישאו קול מה זה נשאו קול אלא כל אדם שבוכה ומרים קולו על חרבן ביתו של הקדוש ברוך הוא זוכה למה שכתוב אחר כך יחדיו ירננו וזוכה לראותו מישב בשמחה.

בשוב ה' ציון (א"ל) היה צריך להיות בשוב ה' אל ציון מה זה בשוב ה' ציון אלא בשוב ה' ציון ודאי בא וראה בשעה שחרבה ירושלים למטה וכנסת ישראל גרשה עלה המלך הקדוש לציון ונאנח כנגדו משום שכנסת ישראל גרשה (עתה שנתגלתה כנסת ישראל מעלה אותה אליו) וכשתחזור כנסת ישראל למקומה אז ישוב המלך הקדוש לציון למקומו להזדווג אחד באחד וזהו בשוב ה' ציון ואז עתידים ישראל לומר זה אלי ואנוהו וכתוב זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו ודאי.

ה' איש מלחמה ה' שמו רבי אבא פתח על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה ואת הנחלים ארנון כמה יש לנו להסתכל בדברי התורה כמה יש לנו לעיין בכל דבריה שאין לך דבר בתורה שלא נרמז בשם הקדוש העליון ואין לך דבר בתורה שאין בו כמה סודות כמה טעמים כמה שרשים כמה ענפים

ליה מאי נשאו קול אלא כל בר נש דבכי וארים קליה על חרבן ביתיה דקודשא בריך הוא זכי למה דכתיב לבתר יחדיו ירננו וזכי למחמי ליה בישובא בחדוותא

בשוב יהו"ה ציון (א"ל)[524] בשוב יהו"ה אל ציון מבעי ליה מאי בשוב יהו"ה ציון אלא בשוב יהו"ה ציון ודאי תא חזי בשעתא דאתחריב ירושלם לתתא וכנסת ישראל אתתרכת סליק מלכא קדישא לציון[525] ואנגיד ליה לקבליה בגין דכנסת ישראל אתתרכת (השתא דאתגליא כנסת ישראל סליק ליה לגביה)[526] וכד תתהדר כנסת ישראל לאתרה כדין יתוב מלכא קדישא לציון לאתריה לאזדווגא חד בחד ודא הוא בשוב יהו"ה ציון וכדין זמינין ישראל למימר זה אלי ואנוהו וכתיב זה יהו"ה קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו ודאי

יהו"ה איש מלחמה יהו"ה שמו רבי אבא פתח (במדבר כא יד) על כן יאמר בספר מלחמות יהו"ה את והב בסופה ואת הנחלים ארנון כמה אית לן לאסתכלא בפתגמי אורייתא[527] כמה אית לן לעיינא בכל מלהא[528] דלית לך מלה באורייתא דלא אתרמיזא בשמא קדישא עלאה[529] ולית לך מלה באורייתא דלית בה כמה רזין[530] כמה טעמין[531] כמה שרשין[532] כמה ענפין[533]

נו/א

- מאיר הזהר -

[524] לכך למה גורם למה המוסגר.

[525] כתב הרמ"ק קורא ליסוד ציון, וכמ"ש בזוהר של המד"ל. ולעד"נ שאין הכרח לזה אלא יש לפרשו ככל המקומות שהוא יסוד הנוקבא שהוא מצויין בההוא רוחא דשביק בה בעלה, ובעת החורבן נסתלק אותו רוח ממנה ונסתם יסודה, ולכן נקראת בתולה, וצריכה להצטיין מידי פעם בפעם ברוח חדשה כנזכר בדרוש קריאת שמע שעל המטה, עיין בזהר ויקרא דף ל"א. זהו הנלע"ד בכללות המאמר, אמנם פרטותיו צריכין באור, מהו ואנגיד ליה לקבליה, ומה ענין כל אומרו השתא דאתגליא, ומה לשון השתא, ולמה בתחילה אמר לקבליה ואחר כך לגביה (רמ"ז). ופי' שיסוד נכלל בת"ת ואינו מזדווג עם המלכות (מ"מ).

[526] מ"מ גור למה המוסגר.

[527] בכלל דרושיה (אור יקר).

[528] פרטי תיבותיה (אור יקר).

[529] פנים לה במלכות פנים לה בת"ת פנים לה בבינה פנים לה בחכמה, וז"ש כמה רזין מצד היסוד סו"ד ר"ז (אור יקר).

[530] ד' בחי' אלו כנגד נרנ"ח אבל יחידה נעלמת בסוד קוץ הי' ולא נזכר א"נ הם כנגד פרד"ס (מ"מ).

[531] מצד הת"ת שבו ב' טעמי מימין ומשמאל (אור יקר).

[532] מצד הבינה (אור יקר).

[533] בחכמה או במלכות למטה (אור יקר).

כאן יש להתבונן על כן יאמר בספר מלחמת ה' וכי ספר מלחמות ה' היכן הוא אלא כאן התעוררו החברים שכל מי שלוחם קרב בתורה זוכה להרבות שלום בסוף דבריו כל הקרבות שבעולם קטטה וחרבן וכל הקרבות של התורה שלום ואהבה זהו שכתוב על כן יאמר בספר מלחמת ה' ואת והב בסופה כלומר אהבה בסופה שאין לך אהבה ושלום פרט לזה.

עוד קשה במקומו על כן יאמר בספר מלחמת ה' היה צריך להיות בתורת מלחמות ה' מהו בספר אלא סוד עליון הוא מקום יש לקדוש ברוך הוא שנקרא ספר (ומספר) כמו שנאמר דרשו מעל ספר ה' וקראו שכל הכחות והגבורות שעשה הקדוש ברוך הוא תלויים באותו ספר, ומשם יוצאים את והב בסופה.

מיהו והב אלא כל אלה כחות וכל אותם גבורות שהקב"ה עשה תלויים באותו ספר (ומשם יוצאים את והב בסופה ובו) וכשהקדוש ברוך הוא לוחם את קרבותיו במקום אחד שהוא הכא אית לאסתכלא על כן יאמר בספר מלחמות יהו"ה וכי ספר מלחמות יהו"ה אן הוא אלא הכי אתערו חברייא כל מאן דאגח קרבא באורייתא זכי לאסגאה שלמא בסוף מלוי כל קרבין דעלמא קטטה וחרבנא וכל קרבין דאורייתא שלמא ורחימותא[534] הדא הוא דכתיב על כן יאמר בספר מלחמות יהו"ה את והב בסופה כלומר אהבה בסופה דלית לך אהבה ושלמא בר מהאי

תו קשיא באתריה על כן יאמר בספר מלחמות יהו"ה בתורת מלחמות יהו"ה מבעי ליה מאי בספר אלא רזא עלאה הוא אתר אית ליה לקודשא בריך הוא[535] דאקרי ספר[536] (נ"א ומספר) כמה דאת אמר (ישעיה לד טז) דרשו מעל ספר יהו"ה וקראו דכל חילין וגבורן דעביד קודשא בריך הוא בההוא ספר תליין ומתמן נפקין את והב בסופה

מאן והב אלא כל אינון חילין וכל אינון גבוראן דעביד קודשא בריך הוא בההוא ספר תליין (נ"א ומתמן נפקן את והב בסופה וביה)[537] וכד[538] אגח קודשא בריך הוא קרבוי בחד אתר דאיהו בסופה דדרגין ואקרי והב[539]

- מאיר הזהר -

[534] וכל קרבין (נוסף בדרך ממת).

[535] פי' מלכות (מ"מ).

[536] מספר (דרך ממת).

[537] דרך ממת גורס מת המוסגר.

[538] לא מופיע בדרך ממת.

[539] פי' המלכות נקראת בשמות אלו "בסופא" לפי שהיא סוף הספירות ונק' והב בשביל הגבורות שבה ומאמר זה פי' אותו האריז"ל ואע"פ שהוא ארוך בשביל רובי התועליות שבו נעתיקנו כי כמה מאמרי הזהר יתבארו בהקדמה זו, וז"ל: הנה בק"ש נכנסו מוחין דו"ק דאימא ואז מתגלים הארת הגבורות מיסוד דאימא ומתפשטים בז"א כנודע אע"פ שלא נכנסו עדיין ג' פרקין קדמאין דאימא עכ"ז ממקומם מאירים ויורדים תוך ז"א ובברכת אבות נכנסו ג' פרקין קדמאין דאימא וג' פרקין תתאים דאבא בבת א' והנה הארת הגבורות הוא שירדו תחילה אך הגבורות עצמם דאימא שצריכים לירד ברחל לצורכה כנודע עדיין לא ירדו מפחד הקלי' שלא יתאחזו בהם כשירדו בגבול רחל לבנותה ואע"פ שנכנסו ג' פרקין תתאין דאבא עכ"ז לא יספיקו למנוע יניקת הקלי' מהגבורות התקיפין אלו דאימא כי אין כח בג' פרקין תתאין דאבא הנשאר למעלה בראש ז"א לבטל הקלי' למטה במקום רחל ולכן כיון שאינם יכולים לירד למטה למקומם נשארים למעלה ברישא דז"א עליו ולא נכנסו בז"א והנה צריכים אלו הגבורות לירד למטה לתקון רחל ויש להם פחד לירד לכן מה עושים חוזרים אל חו"ג דאימא ומצטרפים עם ה' גבורות דיסוד אבא ועולים אלו העשרה בסוד מ"ן עד מקום או"א ועושים זווג שני דאו"א ומוציאים ה"ג דאבא וה"ג דאימא שהם עשרה ונודע כי הקדושה עושה רושם תמיד וא"כ ל' גבורות הם כי עשרה הם הראשונות ונשאר רשימו שלהם טרם עלותם אח"כ עלו בסוד מ"ן הרי עשרים, אח"כ ירדו בסוד זווג הרי עשרה אחרות הם ל' גבורות ואחר הזווג הב' הזה שבאו עשרה אחרות נתערבו עם הראשונות ונתבסמו יחד ואין פחד אז מהחיצנים ואז ירדו בז"א עד רחל ובנו פרצופה וסוד זה הוא מ"ש הזהר בפ' בשלח דף נו ואת הנחלים כו' כי זווגא עילאה הב' של או"א נק' ארנון אשר על ידו נתקנה רחל שהיא מואב וז"ס כי ארנון גבול מואב כי כל גבולה ופרצופה ע"י הגבורות וכמ"ש את והב בסופא כמד"א לעלוקה ב' בנות הב הב, בסופה ים סוף והיא רחל אשר שם הגבורות ואחרי אומרו ארנון זווג עלאה אמר ובדא משתרשין שרשין לאושטא קרבוי וכו' והענין כי על ידי נחלים אלו שהם ה"ג דאבא וה"ג דאימא והם הנחלים שבב' יסודו הנק' גם הם נחלים ואלו יוצאים מזווג ב' דאו"א הנק'

בסוף הדרגות ונקרא והב כמו שנאמר לעלוקה שתי בנות הב הב בסופה נמצא בסוף הדרגות בסופה נקראת ים סוף ים שהוא סוף הדרגות.

ואת הנחלים ארנון ועם הנחלים שנמצאו ונמשכו לו מאותו מקום עליון שנקרא ארנון מהו ארנון זווג עליון של חביבות שלא נפרדים לעולמים כמו שנאמר ונהר יצא מעדן ובזה נשרשים שרשיו ומתרבים ענפיו להושיט קרבותיו בכל מקום להושיט כחות וגבורות ולהראות שלטון גדול ונכבד של הכל.

בא וראה כשמתעוררות הגבורות והקרבות של הקדוש ברוך הוא כמה בעלי[542] דין מתעוררים לכל צד ואז רומחים חרבות ושנונים ומעוררים גבורות והים מתרגש וגליו עולים ויורדים והאניות שהולכות ושטות בים מסתלקות לכל צד קרב (חרב) שנון באבני בלסטראות בעלי רומחים וחרבות אז "חציך שנונים" (מתעוררים להושיט קרבות בכל מקום ולהושיט כחות וגבורות לכל צד ואז הים מתרגש וגליו עולים והאניות שהולכות ושטות יורדות ועולות והזעף נמצא ואז מתעוררים לוחמי הקרב באבני בליסטראות בעלי רומחים וחרבות חצים וקשתות כמו שנאמר חציך שנונים) והקדוש ברוך הוא מתחזק בכחו לעורר קרב אוי לאותם שהמלך הקדוש יעורר עליהם קרב אז כתוב ה' איש מלחמה.

ומכאן ומאותן אותיות ומפסוק זה יוצאים הרי קרבות לאותם רשעים לאותם בעלי מריבה שחטאו לקדוש ברוך הוא והאותיות מתגלות לאותם כמה דאת אמר (משלי ל טו) לעלוקה שתי בנות הב הב בסופה בסוף דרגין אשתכח בסופה ים סוף אתקרי ים דאיהו סוף לכל דרגין[540]

ואת הנחלים ארנון ועם נחלייא דאשתכחו ואתנגידו לגביה מההוא אתר עלאה דאקרי ארנון[541] מאי ארנון זווגא עלאה דחביבותא דלא מתפרשאן לעלמין כמה דאת אמר (בראשית ב י) ונהר יוצא מעדן ובדא משתרשן שרשוי ואתרביאו ענפיה לאושטא קרבוי בכל אתר לאושטא חילין וגבוראן ולאתחזאה שולטנא רבא ויקירא דכלא

תא חזי כד מתערין גבוראן וקרבין דקודשא בריך הוא כמה גרדיני טהירין מתערין לכל עיבר כדין שננן רומחין וסייפין ומתערין גבוראן וימא אתרגישת וגלגלוי סלקין ונחתין וארבין דאזלין ושאטן בימא לכל עיבר מסתלקין שננא קרבא (נ"א חרבא) באבני בלסטראות מארי דרומחין וסייפין כדין (תהלים מה ו) חציך שנונים (נ"א מתערין לאושטא קרבין בכל אתר ולאושטא חילין וגבוראן לכל עיבר כדין ימא אתרגישת וגלגלוי סלקין וארבין דאזלין ושאטין נחתין וסלקין וזעפא אשתכח כדין מתערין מגיחי קרבא באבני בלסטראין מארי דרומחין וסייפין גירין וקשתין כמה דאת אמר חציך שנונים) וקודשא בריך הוא אתתקף בחילוי לאתערא קרבא ווי לאינון דמלכא קדישא יתער עלייהו קרבא כדין כתיב יהו"ה איש מלחמה

ומהכא ומאינון אתוון ומהאי קרא נפקין טורי קרבא לאינון חייביא לאילין מארי דבבו דחבו

- מאיר הזהר -

ארנון וע"י נתקנה מואב וירדו בה השלשים גבורות וז"ס את והב בסופה הם הגבורות היורדות שם ושם ארנ"ן חסר ו' גימ' ש' והם סוד 'ל' גבורות הנזכרות כל א' כלולה מעשר הם ש' ואלו הם הנחלים היורדים מארנון עילאה אל מואב שהיא רחל, וז"ס על כן יאמרו המושלים הם או"א השולטים העליונים בואו חשבון פי' אומרים לה"ג הראשונות בואו בסוד זווג וביאה עליונה של או"א בסוד מ"ן אל אבא מחשבה עלאה וז"ס בואו חשבון ועי"ז תבנה ותכונן עיר סיחון שהיא רחל כנז"ל כי אש יצאה מחשבון הם הל' גבורות כל א' כלולה מעשר הם אש עם הכולל כי כולם דינים ואש זו יצא המחשבון מחשבה עילאה כי מזווג הב' הנק' ארנון יצאה האש הזו ואחר שנכנסו ברחל שהי' עיר סיחון אז יצאה להבה מקרית סיחון ואכלה ער מואב הם הקלי' הנק' ערוה הנאחזות במלכות הנק' מואב וכולם בעלי במות בעלי רמות ופסילים בגבור' היוצאים מארנון עילאה, ונחזור לענין וכו' (מ"מ).

[540] לעיל נ ע"א ולקמן רכו סע"א (לש"ו).

[541] עי' דרוש עמון ומואב [שעה"פ וירא] (זהר הרקיע).

[542]

בעלי אמת והרי הדברים התפרשו והרי נתבאר.

ה' איש מלחמה ה' שמו כיון שכתוב ה' איש מלחמה לא ידענו שה' שמו אלא כמו שכתוב וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים והכל תלוי בספר הזה כנאמר יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו (ועל זה).

בא וראה בשעה שהקדוש ברוך הוא מעורר קרב בעולם נעקרים ממקומם עליונים ותחתונים כמו שבארנו זהו שכתוב מרכבות פרעה וחילו ירה בים ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא ללחום קרב עליון וחזק בעמים כדי לכבד את שמו זהו שכתוב ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב וכתוב והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו' (מרכבות פרעה וחילו ירה בים כאשר יעורר הקדוש ברוך הוא קרב אז (ישברו) יתעוררו דרגות עליונות ודרגות תחתונות שלמטה ואז מרכבות פרעה וחילו ירה בים).

רבי יהודה פתח ואמר ראוך מים אלהים ראוך מים יחילו וגו' בשעה שעברו ישראל את הים אמר הקדוש ברוך הוא למלאך הממונה על הים חַלֵּק מימיך אמר לו למה אמר לו כדי שבני יעברו בתוכך אמר לו מדת הגאולה[543] היא אמת אבל מה שונים אלה מאלה.

אמר לו על תנאי זה עשיתי את הים כשבראתי את העולם מה עשה הקדוש ברוך הוא עורר את גבורתו ונקמטו המים זהו שכתוב ראוך מים אלהים ראוך מים יחילו אמר לו הקדוש ברוך הוא הרג את כל האוכלוסים הללו ואחר כך זרק אותם החוצה אחר כך כסה הים עליהם זהו שכתוב מרכבות פרעה וחילו ירה בים.

אמר רבי אלעזר צא ראה כמה מרכבות עשה הקדוש ברוך הוא למעלה כמה אוכלוסים כמה חיילות וכולם

לקודשא בריך הוא ואתוון אתגליין לאינון מארי קשוט והא אתפרשן מלין והא אתמר

יהו"ה איש מלחמה יהו"ה שמו כיון דכתיב יהו"ה איש מלחמה לא ידענא דיהו"ה שמו אלא כמה דכתיב (בראשית יט כד) ויהו"ה המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת יהו"ה מן השמים וכלא בהאי ספר תליין כמה דאת אמר (איוב כ כז) יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו (ועל דא)

תא חזי בשעתא דקודשא בריך הוא אתער קרבא בעלמא עלאי ותתאי אתעקרו מאתרייהו כמה דאוקימנא הדא הוא דכתיב מרכבות פרעה וחילו ירה בים ולזמנא דאתי זמין קודשא בריך הוא לאנחא קרבא עלאה ותקיפא בעממיא בגין לאוקרא שמיה הדא הוא דכתיב (זכריה יד ג) ויצא יהו"ה ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב וכתיב (יחזקאל לח כג) והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו' (מרכבות פרעה וחילו ירה בים כד אתער קודשא בריך הוא קרבא כדין (ס"א אתברו) אתערו דרגין עלאין ודרגין תתאין דלתתא וכדין מרכבות פרעה וחילו ירה בים)

רבי יהודה פתח ואמר (תהלים עז יז) ראוך מים אלהי"ם ראוך מים יחילו וגו' בשעתא דעברו ישראל ית ימא אמר קודשא בריך הוא למלאכא די ממנא על ימא פליג מימך אמר ליה למה אמר ליה בגין דבני יעברון בגווך אמר ליה פורקנא טסקא דקינטא קשוט מאי שנא אלין מאלין

אמר ליה על תנאי דא עבדית לימא כד בראתי עלמא מה עביד קודשא בריך הוא אתער גבורתא דיליה ואתקמטו מיא הדא הוא דכתיב ראוך מים אלהי"ם ראוך מים יחילו אמר ליה קודשא בריך הוא קטול כל אינון אוכלוסין לבתר ארמי לון לבר לבתר חפי ימא עלייהו הדא הוא דכתיב מרכבות פרעה וחילו ירה בים

אמר רבי אלעזר פוק חמי כמה רתיכין עבד קודשא בריך הוא לעילא כמה אכלוסין כמה חיילין וכלהו

נו/ב

- מאיר הזהר -

543

קשורים אלו באלו (והרי למדנו) כל המרכבות אלו לאלו דרגות על דרגות ומצד השמאל מתעוררות מרכבות (שלא) קדושות ששולטות וכולן דרגות ידועות למעלה.

והרי בארנו[545] בבכור פרעה שהוא דרגה אחת שהרג הקדוש ברוך הוא (דרגה שלו נ"א כחוחילותיו) ושבר אותו משולשלתו החזקה (ודרגתו) תחת שלטונו כמה מרכבות וכמה חיילות של גבורים[546] מצד השמאל מהם אחוזים במקום עליון של השלטון שלהם ומהם אחוזים במלכות שלמעלה מהם אחוזים אחר ארבעה כסאות (החיות) (רחים[547]) כמו שנאמר.

וכולם נמסרו בידו בדין המלכות שנקראת הים הגדול לשבור אותם מדרגתם וכשהם נשברים למעלה כל אותם שלמטה נשברים ונאבדים בים התחתון זהו שכתוב מרכבות פרעה וחילו ירה בים בים סתם.

ומבחר שלישיו טבעו בים סוף ומבחר שלישיו הרי נתבאר ושלישים על כלו כל הדרגות שנים ואחד אלה על אלה כדוגמא עליון כך נעשו וכולם נמסרו בידיה להשבר משלטונם אלה ואלה.

בא וראה הרי נתבאר שכל עשר המכות שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים הכל היה יד אחת שהשמאל כלולה בימין שעשר האצבעות כלולות זו בזו כנגד עשר אמירות שהקדוש ברוך הוא נקרא בהם אחר כך כנגדו של הכל זה של הים חזק וגדול ושולט כמו שנאמר והאחרון הכביד זהו שכתוב קשירין אלין באלין (והא אוליפנא) כלהו רתיכין אלין לאלין דרגין על דרגין ומסטרא דשמאלא מתערין רתיכין (נ"א דלא)[544] קדישין שליטין וכלהו דרגין ידיען לעילא

והא אתערנא בבכור פרעה דהוא דרגא חד דקטל קודשא בריך הוא (דרגא דיליה נ"א חיליה)[548] ותבר ליה משלשוליה תקיפא (ודרגא דיליה) תחות שולטניה כמה רתיכין וכמה חיילין דקוזמיטין מסטר שמאלא מנהון אחידן באתר עלאה[549] דשולטנותא דלהון ומנהון אחידן במלכותא דלעילא[550] מנהון אחידן בתר ארבע כרסוון[551] (ס"א חיון) (נ"א דחיין) כמה דאתמר

וכלהו אתמסרו בידיה בדינא דמלכותא דאקרי ימא רבא לתברא לון מדרגיהון וכד אינון אתברו לעילא כל אינון דלתתא אתברו ואתאבידו בימא תתאה הדא הוא דכתיב מרכבות פרעה וחילו ירה בים בים סתם

ומבחר שלישיו טבעו בים סוף ומבחר שלישיו הא אתמר[552] ושלישים[553] על כלו כלהו דרגין תרין וחד אלין על אלין כגוונא עלאה הכי אתעבידו וכלהו אתמסרו בידהא לאתברא משולטניהון אלין ואלין

תא חזי הא אתמר דכלהו עשר מחאן דעבד קודשא בריך הוא במצרים כלא הוה ידא חדא דשמאלא אכליל בימינא דעשר אצבען כלילן דא בדא[555] לקבל עשר אמירן[556] דקודשא בריך הוא אתקרי בהו לבתר לקבליה דכלא האי דימא תקיף[557] ורב ושליטא כמה דאת אמר (ישעיה ח כג) והאחרון הכביד הדא הוא

- מאיר הזהר -

[544] לכך למת גורס את המוסגר.
[545]
[546]
[547]
[548] לכך למת גורס המוסגר.
[549] פי' ז"א (מ"מ).
[550] פי' בנוק' (מ"מ).
[551] ארגמ"ן (מ"מ).
[552] כלומר (נוסף כלכך למת).
[553] כתב הרב מבחר שלישיו הם חב"ד דקלי' שחג"ת הם ג' וכן נה"י וחב"ד הם מבחר שלישיו (מ"מ).
[555] פי' מלכות הכתה בעשר ספירות שלה לס"א (מ"מ).
[556] פי' עשר ספירות דז"א (מ"מ).
[557] דקריעת ים סוף היה על ידי עתיקא (רח"ו).

מרכבות פרעה וחילו ירה בים וגו׳ ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להרוג אוכלוסים וקוזתורנטין[554] וקונטיריסין וקלטירולסין של אדום זהו שכתוב מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה.

מרכבות פרעה וחילו ירה בים רבי יצחק פתח לקול תתו המון מים בשמים ויעלה נשיאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה ויוצא רוח מאוצרותיו הרי שנינו שבעה רקיעים עשה הקדוש ברוך הוא ובכל רקיע ורקיע כוכבים קבועים ורצים בכל רקיע ורקיע ומעל כולם ערבות.

וכל רקיע ורקיע הלוכו מאתים שנה ורומו חמש מאות שנה ובין רקיע לרקיע חמש מאות שנה והערבות הזה הלוכו בארכו אלף וחמש מאות שנה ורחבו אלף וחמש מאות שנה ומזיו מאירים כל אותם רקיעים.

והרי שנינו מעל לערבות רקיע החיות הפרסות של החיות הקדושות ורומם ככולם מעליהם קרסלי החיות ככולם שוקי החיות ככולם ארכבי החיות ככולם ירכי החיות ככולם עגבי החיות ככולם וגוף החיות ככולם כנפיהם ככולם והצואר שלהם ככולם ראשי החיות ככולם מה זה כמו כולם כנגד כולם.

וכל אבר ואבר שבחיות כנגד שבעה תהומות וכנגד שבעה היכלות וכנגד מן הארץ לרקיע וכנגד מרקיע לרקיע והשיעור של כולם ורומם אחד

דכתיב מרכבות פרעה וחילו ירה בים וגו׳ ולזמנא דאתי זמין קודשא בריך הוא לקטלא אכלוסין וקוזתורנטין וקונטיריסין וקלטירולסין דאדום הדא הוא דכתיב (שם סג א) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה

מרכבת פרעה וחילו ירה בים רבי יצחק פתח (ירמיה י יג) לקול תתו המון מים בשמים ויעלה נשיאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה ויוצא רוח מאוצרותיו הא תנינן שבעה רקיעין עבד קודשא בריך הוא[558] ובכל רקיעא ורקיעא ככבין קביעין ורהטין בכל רקיעא ורקיעא ולעילא מכלהו ערבות

וכל רקיעא ורקיעא[559] בהלוכו מאתן שנין ורומיה חמש מאה שנין[560] ובין רקיעא ורקיעא חמש מאה שנין והאי ערבות הלוכו באורכיה אלף וחמש מאה שנין ופותיה אלף וחמש מאה[561] שנין ומזיוא דיליה נהרין כל אינון רקיעין

והא תנינן לעילא מערבות[562] רקיע דחיות פרסות דחיות קדישין ורומהון ככלהו לעילא מנהון קרסולין דחיות ככלהו שוקי דחיות ככלהו ארכובין דחיות ככלהו ירכין דחיות ככלהו עגבי דחיות ככלהו וגופא דחיות ככלהו גדפייהו ככלהו וצואריהו ככלהו ראשי החיות ככלהו מאי ככלהו כקבלי כלהו

וכל שייפא ושייפא דבחיות לקבל שבעה תהומין ולקבל שבעה היכלין ולקבל מארעא לרקיע ולקבל מרקיע לרקיע ושיעורא דכלהו

- מאיר הזהר -

554

558 אל ישתומם המעיין שלא נעלם מר׳ אלעזר מזל קבוע וגלגל חוזר, ולא נעלם ממנו שאין בשבעה רקיעים אלא שבעה כוכבי לכת, ואין העסק זה בגלגלים שאלו כולם נכללים בב׳ רקיעים: הא׳ יומי והוא מכניס שחרית ומוציא ערבית, וכן רקיע ב׳ בו חמה ולבנה כוכבים ומזלות וכל ט׳ רקיעים מנה ריש לקיש בחגיגה ברקיעים שנים, ולא נעלם מעינים שיש מהלך ללבנה בפני עצמה ולחמה בפני עצמה, ולמי סוד העיבור תקופות ומולדות אם לא לחכמי ישראל אמנם רקיעים אלו הם רוחניים וכו׳ (אור יקר).

559 המד״ל תמה דאיך יהיה הילוכו של עליון שוה לשל התחתון. ולא שת לבו שכל מדות אלו הם בסוד המדות וכדפירש הרמ״ק לפי דרכו, דמאתן הם בסוד י״ס ממעלה למטה וי׳ ממטה למעלה כל אחת כלולה מעשר וכו׳. ולפי דרכי האר״י זלה״ה דהכל בסוד השמות, שידוע שכל גבול הוא מכח הדין, והנה שם אלקי״ם בריבוע הוא ר׳ ובמילוי יודין וההין ת״ק, וגם מילוי שד״י וה׳ פעמים שם אלקי״ם דיודין הם אל״ף ת״ק (רמ״ז).

560 פי׳ עובי הרקיע (מ״מ).

561 לפי שכלול בו ג׳ רקיעים כל א׳ ת״ק (רח״ו), ולפי זה רקיע ערבות אורכיה ת״ק שנין אבל הרקיעים האחרים הם מאתן שנין ולפי שכולל ג׳ רקיעים של ת״ק הם אלף ות״ק (מ״מ).

562 פי׳ הוא המסך שבין עשייה ליצירה שהחיות הם ביצירה וכן מ״ש לקמן רקיע לעיל מקרני החיות הוא המסך שבין יצירה לבריאה (מ״מ).

מעשרים וחמשה אלף חלקים משיעורו של הקדוש ברוך הוא כמו שבארנו.

ועוד רקיע אחד למעלה מן קרני החיות שכתוב ודמות על ראשי החיה רקיע מלמטה כמה מרכבות בימין ובשמאל.

מתחת לים שרויים כל דגי הים ושטים מתכנסים בזיום ארבע יורדים בדרגותיהם וכל המרכבות נקראות בשמות מתחת אלה הולכים ושטים אותם קטנים דרגות על דרגות שכתוב זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות והרי בארנו הדברים.

מצד שמאל התחתון ממשלת[569] הצד האחר ואחוזים מאותם שלמעלה וירדו להשבר מכח החזק הקדוש כמו שבארנו מרכבות פרעה וחילו וגו׳

ימינך ה׳ נאדרי בכח אמר רבי שמעון בשעה שהבוקר מאיר והאילת עומדת בעמדה מתעברת בצדה ונכנסת למאתים היכלות של המלך האדם שעוסק

ורומהון חד מעשרין וחמשה אלפין[563] חולקין משיעורא דקודשא בריך הוא[564] כמה דאוקימנא

ועוד רקיעא חד לעילא מן קרני החיות דכתיב (יחזקאל א כב) ודמות על ראשי החיה רקיע מלרע כמה רתיכין בימינא ושמאלא[565]

מתחות ימא שראן[566] כלהו נוני ימא[567] ושטאן אתכנפו בזיוהון ארבע נחתין בדרגייהו[568] וכלהו רתיכין אקרון בשמהן מתחות אלין אזלין ושאטין אינון זעירין דרגין על דרגין דכתיב (תהלים קד כה) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות והא אוקימנא מלי

מסטר שמאלא תתאה[570] קוזמיטא סטרא אחרא ואחידן מאינון דלעילא ונחתו לאתברא מחילא תקיפא קדישא כמה דאוקימנא מרכבת פרעה וחילו וגו׳

ימינך יהו״ה נאדרי בכח אמר רבי שמעון בשעתא דצפרא נהיר ואילתא קיימא[571]

- מאיר הזהר -

[563] משיעור הנז׳ במקום אחר שהוא רל״ו אלפים רבוא רבבות פרסאות לחשבון הזה יהיה שיעור זה כ״ה אלפים מן הרל״ו (רח״ו), והובא בפרק ב׳ מפרקי היכלות, ז״ל: כל פרסה ופרסה של הקב״ה אלפים באמה והאמה שלו ד׳ זרתות וזרת שלו מסוף העולם ועד סופו שנאמר מי מדד בשעלו מים, וז״ל הרב (ע״ח שער מ״ד פרק ז): שם יוד הי וו הי גימטריא רל״ו והוא שיעור קומתו של יוצר בראשית והוא רל״ו אלפים רבבות פרסאות כמנין גדול אדונינו ורב כח, זה כתבתי מעת ששמעתי, ואח״כ עיינתי בו, כי שם הנ״ל ברבוע הפשוט והמלא הם גימטריא ע״ב קס״ד כזה י יה יהו יהו״ה יוד יוד הי יוד הי ו״ו יוד הי וו הי גימטריא רל״ו והוא בחי׳ נשמות המקיפין בז״א דז״א דעשיה. הנה מבואר מ״ש הזהר משיעורא שקב״ה דהיינו רל״ו וכו׳, אין הכוונה על א״ס ב״ה כי אין לו שיעור ולא גבול חלילה וחס אלא הכוונה על שם זה שהוא נשמת המקיפים דז״א דעשיה ושיעורו רל״ו אלפים וכו׳ והחיות הם חלק משיעור הנזכר כי החיות הם מלאכים אבל שם זה הוא אלהות שהוא נשמה למקיפים ומכאן יקיש האדם לשמות אחרים שביצירה ובבריאה ושבאצילות שאין קץ לשיעורם ולחשבונם (מ״מ).

[564] פי׳ בבחינת כלי הספירות, כי לנשמתם אין גבול ושיעור [שבה׳ היכלות] (ומ״ש בספ׳ היכלות שיעור – לש״ו) של רל״ו אלף הוא דוקא בכלים, וז״ש שיעורא דקב״ה. אי נמי ר״ל השיעור ששיער להם הקב״ה, כ״מ (רמ״ז).

[565] פי׳ מלאכים שהם מימין כגון מחנה מיכאל וכן משמאל כגון מחנה גבריאל (מ״מ).

[566] שהי׳ המלכות (מ״מ).

[567] הם המלאכים כולם מקבצים ע״י האור שממנו יונקים כגון צד ימין מחסד וצד שמאל מגבורה וז״ש אתכנפו בזיוהון (מ״מ).

[568] הם ד׳ מחנות שכינה מלרע (מ״מ).

[569]

[570] עכשיו מדבר על הקלי׳ (מ״מ).

[571] פי׳ לאה עי׳ בפ׳ שמות דף י (מ״מ).

בחצות הלילה בתורה בשעה שמתעוררת רוח צפון (ותשוקת האילת) וכואבת[574] האילת להתעורר בעולם בא עמה לעמוד לפני המלך בשעה שמאיר הבוקר (ואותו אדם מתפלל תפלתו ומייחד השם הקדוש כראוי) מושכים עליו חוט של חסד.

מסתכל ברקיע שורה עליו אור התבונה של דעת הקדושה ומתעטר בו האדם וכולם פוחדים ממנו אז האדם הזה נקרא בן לקדוש ברוך הוא בן היכל המלך נכנס לכל שעריו ואין מוחה בידו.

בשעה שקורא להיכל המלך כתוב עליו "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת מהו באמת כמו שבארנו תתן אמת ליעקב שיודע לייחד את השם הקדוש בתפלתו בקיומה[572] אתעברת בסטרהא ועאלת במאתן היכלין דמלכא[573] בר נש דאשתדל

נז/א

בפלגות ליליא באורייתא בשעתא דאתער רוחא דצפון[575] (ס"א ותיאובתא דאילתא) וכאיבת אילתא[576][577] דא לאתערא בעלמא[578] אתי עמה[579] לקיימא קדם מלכא[580] בשעתא דנהיר צפרא (ס"א וההוא בר נש צלי צלותיה ומייחד שמא קדישא כדקא יאות) משכין עליה חד חוטא דחסד[581]

מסתכל ברקיעא[582] שריא עליה נהירו[583] דסכלתנו[584] דדעתא קדישא ומתעטר ביה בר נש ודחלין מניה כלא כדין האי בר נש אקרי ברא לקודשא בריך הוא[585] בר היכלא[586] דמלכא עאל בכל תרעוי לית דימחי בידיה[587]

בשעתא דקרי להיכלא דמלכא עליה כתיב (תהלים קמה יח) קרוב יהו"ה לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת מאי באמת כמה דאוקימנא (מיכה ז כ) תתן אמת ליעקב[588] דידע ליחדא שמא קדישא[589][590] בצלותיה[591]

- מאיר הזהר -

[572] הנה נודע כי בחי' לאה מזדווגת בלילה, ואחר חצות מתחברת ברחל בכל קומת ז"א פב"פ עם יעקב אמנם בעלות השחר נק' איילת השחר שהוא זווג חדש זולת הזווג שאחר חצות, ונק' איילת שחביבה על בעלה כאלו לא נזדווג עמה כל הלילה ובעידנא דצפרא נהיר חוזרת לאחור ז"א ובתפלת השחר מזדווגת רחל עם יעקב והנה אחורי ז"א הם אחורים דאלהים שהם גימ' ר' וז"ש בשעתא דצפרא נהיר ואיילתא קיימא בקיומה דהיינו פב"פ, ובעלות השחר אז אתעברת בסטרהא פי' לצדדין לאחרו ז"א ועאלת במאתין היכלא דמלכא הם ר' דאלהים העומדים אחורי ז"א (זהר הרקיע).

[573] הם או"א שכל א' הוא מאה שעשר ספירות דאבא הם מאה וכן דאימא ולאה מקבלת מהם בלילה כי עמה הוא הזווג ובבוקר הוא השלמתו בסוד ויהי בבוקר והנה היא לאה (מ"מ).

[574]

[575] מצד הגבורה (אור יקר).

[576] וכאיבת אילתא" נמחק במ"מ ובמקומו גורס אתהמוסגר.

[577] מלכות אז בחצות הלילה (אור יקר). פי' לאה שכוונתה להזדווג וליתן שפע לעולם וז"ש אתי עמה וכו' שעולה בסוד מ"ן (מ"מ).

[578] שעד חצות שהחצונים גוברים היא אינה מנהגת אלא יושבת ודוממת (אור יקר).

[579] שנעשה חבר לה ברננת התורה (אור יקר).

[580] לשבחו (אור יקר).

[581] מצד המלכות שחוט של חסד משוך עליה דהיינו היסוד חוט של חסד למלכות (אור יקר).

[582] דהיינו מצד הת"ת (אור יקר).

[583] מצד הדעת העליון הרובץ בחכמה ובינה ומתעטר כי חוט של חסד מלביש אותו מראשו ועד רגליו (אור יקר).

[584] שורה על ראשו ומעטרו (אור יקר).

[585] הת"ת (אור יקר).

[586] מצד המלכות (אור יקר).

[587] שתפלתו נשמעת (אור יקר).

[588] פי' שממשיך המוחין לז"א (מ"מ).

[589] שלא יפריד אלא שיודע לסדר המדות ולקשרם (אור יקר).

[590] כלקמן ילות לוקים לותה (לכך למת)*##.

[591] נמחק במ"מ וגורס את המוסגר.

(בעולם) כראוי וזו עבודתו של (השם) המלך הקדוש.

ומי שיודע ליחד את השם הקדוש כראוי מעמיד אומה יחידה בעולם שכתוב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ועל זה בארנו כל כהן שלא יודע ליחד את השם הקדוש כראוי אין עבודתו עבודה שהרי הכל תלוי בו עבודה עליונה ועבודה תחתונה וצריך לכוון לב ורצון כדי שיתברכו עליונים ותחתונים.

כתוב כי תבאו לראות פני כל אדם שבא ליחד את השם הקדוש ולא מתכוון בו בלב ורצון ויראה כדי שיתברכו בו עליונים ותחתונים זורקים את תפלתו החוצה וכולם מכריזים עליו לרע והקדוש ברוך הוא קורא עליו כי תבאו לראות פני.

היה צריך להיות כי תבאו לראות מה זה לראות פני אלא כל פני המלך הללו גנוזים בעומק (במקום) אחר החשכה (שכתוב ישת חשך סתרו וכל וכו') וכל אותם שיודעים ליחד את השם הקדוש כראוי מבקעים כל אותם כותלי החשכה ופני המלך נראים ומאירים

(נ"א בעלמא) כדקא יאות ודא פולחנא דמלכא[592] (נ"א דשמא) קדישא[593]

ומאן דידע ליחדא שמא קדישא כדקא יאות אוקים[594] אומה[595] יחידא[596] בעלמא דכתיב (ש"ב ז כג) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ועל דא אוקימנא כל כהן דלא ידע ליחדא שמא קדישא כדקא יאות לאו פולחניה פולחנא דהא כלא ביה תליא[597] פולחנא עלאה ופולחנא תתאה ובעי לכוונא לבא ורעותא בגין דיתברכון עלאי[598] ותתאי[599]

כתיב (ישעיה א יב) כי תבאו לראות פני כל בר נש דאתי ליחדא שמא קדישא[600] ולא אתכוון ביה בלבא[601] ורעותא[602] ודחילו[603] בגין דיתברכון ביה עלאי[604] ותתאי[605] רמאן ליה צלותיה לבר וכלא מכריזי עליה לביש וקודשא בריך הוא קרי עליה כי תבאו לראות פני

כי תבאו לראות מבעי ליה מאי לראות אלא כל אינון אנפין דמלכא טמירין בעמקא (ס"א באתר[606]) לבתר[607] חשוכא (נ"א דכתיב ישת חשך סתרו וכל וכו')[608][609] וכל אינון דידעין ליחדא שמא קדישא כדקא יאות מבקעין כל אינון כותלי חשוכא ואנפין דמלכא אתחזיין

- מאיר הזהר -

[592] נמחק במ"מ ובמקומו גור סלמת המוסגר. ובלמור יקר המוסגר נמחק.

[593] ששאר מיני עבודה הם בסוד עבד דהיינו המלך מתלבש בלבוש נכרי אמנם המלך המתקדש באצילותו עבודתו הוא לייחד שמו בסוד ספירותיו (אור יקר).

[594] לויקרי (לור יקר).

[595] לוומה (מ"מ).

[596] הענין שאין נכלל בכלל אחד אלא אותם הדבקים בה' ולפיכך היודע לייחד סוד ה' אחד דהיינו האצילות הוא כולל עצמו באותו האחדות ונקרא א' דהיינו סוד דבקותו בה' אחד ומי שאינו יודע לייחד אינו נכלל בא' (אור יקר).

[597] אין היחוד הקטרת אימורים וכיוצא, העיקר הוא מחשבת כוונת הכהן בייחוד ובכוונתו תלוי עבודה עליונה דהיינו יחוד הספירות ועבודה תחתונה פסול הקרבן וכשרותו במחשבתו ועם היות שכוונתו לכפר או לרצות לפני ה' לא יועיל מפני שזה בערך התחתונים (אור יקר).

[598] וכן אם יכוין בספירות וייחודם ויכוין להקטירו חוץ לזמנו וכיוצא מהמחשבות המפגלות פסול (אור יקר).

[599] ולזה צריך לחשוב ולכוין ביושר (אור יקר).

[600] בתפלתו (אור יקר).

[601] הלב חרד וירא (אור יקר).

[602] מחשבת הכוונה בדבריו (אור יקר).

[603] שהוא מהרהר בדברי רוח ומפסיק מחשבתו במחשבות רקניות (אור יקר).

[604] ספירות (אור יקר).

[605] בי"ע (אור יקר).

[606] לאתר (נ"ל לבתר) (לכך לאמת).

[607] נמחק במ"מ, ובמקומו גורס את המוסגר.

[608] ר"ל שהקלי' סובבים הקדושה וע"י תפלות ישראל מבקעים אותם (מ"מ).

[609] מ"מ גורס את המוסגר.

לכל וכשהם נראים ומאירים כל העליונים והתחתונים מתברכים ואז נמצאות ברכות בכל העולמות ואז כתוב לראות פני.
מי בקש זאת מידכם במה מדובר אלא מי שבא ליחד את השם הקדוש העליון צריך ליחד מצד של "זאת" כמו שכתוב יבא אהרן אל הקדש כדי שיזדווגו כאחד אותם השנים צדיק וצדק בזווג אחד כדי שיתברכו הכל מהם ואלה נקראים חצריך ככתוב אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך.

ואם הוא בא ליחד את השם הקדוש ולא מתכוון בו ברצון הלב ביראה ואהבה הקדוש ברוך הוא אומר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי זאת ודאי שהרי לא נמצא בהם ברכות ולא די שלא נמצא בהם ברכות אלא ששרוי בהם הדין ונמצא דין בכל.
בא וראה מימינו של הקדוש ברוך הוא מתעוררים כל האורות כל הברכות וכל שמחה בו כלול השמאל כמו שיש באדם ימין ושמאל והשמאל נכלל בימין והימין כולל את הכל וכשמתעורר הימין מתעורר עמו השמאל שהרי בו הוא אחוז וכלול.
ובא וראה בשעה שאדם מרים את ידיו בתפלה ומכוון באצבעותיו למעלה ככתוב והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל שהרי בימין הכל תלוי וכתוב וישא אהרן את ידו וכתוב חסר ואז מתכוון לברך למעלה.

והקדוש ברוך הוא לא כך בשעה שמרים ימין למעלה אוי לתחתונים שהרי כל הסיוע וכל הברכות מסתלקים מהם מנין לנו שכתוב נטית ימינך תבלעמו ארץ מה זה נטית ימינך ונהרין לכלא וכד אינון אתחזיין ונהרין מתברכין כלא עלאין ותתאין וכדין ברכאן אשתכחו בכלהו עלמין וכדין כתיב לראות פני

מי בקש זאת מידכם מאי קא מיירי אלא מאן דאתי ליחדא שמא קדישא עלאה בעי ליחדא מסטרא[610] דזאת כמה דכתיב (ויקרא טז) בזאת יבא אהרן אל הקדש בגין דיזדווגון כחדא אינון תרין[611] צדיק וצדק בזווגא חדא בגין דיתברכון כלא מנייהו ואלין אקרון[612] חצריך כמה דכתיב (תהלים סה ה) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך
ואי איהו אתי ליחדא שמא קדישא ולא יתכוון ביה ברעותא דלבא[613] בדחילו ורחימו קודשא בריך הוא אמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי זאת ודאי דהא לא אשתכחו בהו ברכאן ולא די דלא אשתכחו בהו ברכאן אלא דשריא בהו דינא ואשתכח דינא בכלא

תא חזי ימינא דקודשא בריך הוא מניה מתערין כל נהירו[614] כל ברכאן[615] וכל חדו[616] ביה כליל שמאלא כמה דאית בבר נש ימינא ושמאלא ושמאלא אתכליל בימינא וימינא הוא כליל כלא וכד אתער ימינא שמאלא אתער עמיה דהא ביה אחיד ואתכליל

ותא חזי בשעתא דארים בר נש ידיה בצלותא מכוון באצבען דיליה לעילא כמה דכתיב (שמות יז יא) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל דהא בימינא תליא כלא וכתיב (ויקרא ט כב) וישא אהרן את ידו כתיב חסר וכדין אתכוון לברכא לעילא
וקודשא בריך הוא לאו הכי בשעתא דארים ימינא לעילא ווי להו לתתאי דהא כל סייעתא וכל ברכאן אסתליקו מנייהו מנלן דכתיב נטית ימינך תבלעמו ארץ מאי נטית ימינך כתרגומו ארימת ימינך[617] מיד תבלעמו ארץ

- מאיר הזהר -

[610] (ס"א מכתרא) (לכך לממת).
[611] לזינון תרין נמחק בלכך לממת.
[612] לממקרון (לכך לממת).
[613] עי' ח"א קו ע"ב שזה לשון של יצרו. ועי' לקמן קלד ע"ב.
[614] מוח חכמה (מ"מ).
[615] מוח בינה (מ"מ).
[616] מוח דעת (מ"מ).
[617] פי' דרש אותו לדין כי הרים ימין והשמאל פועל ובלעתם הארץ, וכן פי' לעיל דף נז וז"ש והא אתמר וכו' ור' דורש לרחמים שנטה ימין לשמאל והמתיק הדין ומצד החסד נבלעו בארץ והכריח זה

כתרגומו הֵרמת ימינך מיד תבלעמו ארץ וכשימין נמצאת השמאל נמצא עמו ואז לא שולטים הדינים בעולם למה משום שהימין נמצא עמו ואם הימין מסתלקת הרי מזדמנת השמאל ואז מתעוררים דינים בעולם והדין שרוי בכל.

וכד ימינא אשתכח שמאלא אשתכחת עמיה וכדין לא שלטין דינין בעלמא מאי טעמא בגין דימינא אשתכח עמיה ואי ימינא אסתלקת הא שמאלא אזדמנת וכדין דינין מתערין בעלמא ודינא שריא בכלא

כשרבי שמעון היה מגיע לפסוק הזה היה בוכה שכתוב השיב אחור ימינו וכי אפשר שהשיב אחור ימינו אלא משום שהקדים השמאל לרדת לעולם והימין נשארה במקום אחר.

רבי שמעון כד הוה מטי להאי קרא הוה בכי דכתיב (איכה ב ג) השיב אחור ימינו[618] וכי אפשר דהשיב אחור ימינו אלא בגין דאקדים שמאלא[619] לנחתא בעלמא וימינא אשתארת באתר אחרא

אמר רבי שמעון כתוב הצדיק אבד והרי בארנו את הדברים לא כתוב הצדיק נאבד

אמר רבי שמעון כתיב (ישעיה נז א) הצדיק אבד והא אוקימנא מלי הצדיק נאבד לא

נז/ב

אלא הצדיק אבד מכל אותם פני המלך לא נמצא שאבד אלא צדיק אבד בשני צדדים אחד שלא שורות בו ברכות כבתחלה ואחד שהתרחקה ממנו בת זוגו שהיא כנסת ישראל נמצא שהצדיק אבד יותר מכל ולעתיד לבא כתוב גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא צדיק לא כתוב מושיע אלא צדיק ונושע הוא הוא נושע ודאי והרי זה נתבאר.

אלא הצדיק אבד[620] מכל אינון אנפי מלכא[621] לא אשתכח דאבד אלא צדיק אבד בתרי סטרי[622] חד דלא שראן ביה ברכאן כד בקדמיתא וחד דאתרחיקת מניה בת זוגיה[623] דהיא כנסת ישראל אשתכח דצדיק אבד[624] יתיר מכלא ולזמנא דאתי כתיב (זכריה ט ט) גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלם הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא צדיק ומושיע לא כתיב אלא צדיק ונושע הוא הוא נושע ודאי והא אתמר

- מאיר הזהר -

כי נטית פי' לצדדין לא סליק ור"א אומר שאין זה הכרח לחרמים כי פי' נטית לצדדין ונפרשה מן השמאל ואז פועל הדין בכח ובולעתם הארץ (זהר הרקיע).

[618] וכי אפשר דהשיב אחור ימינו אלא בגין דאקדים שמאלא לנחתא בעלמא וימינא אשתארת באתר אחרא וכו' פי' הנה ידוע שה"ח הם בזכר הנק' קדם וה"ג הם בנוק' הנק' אחור והאיך אפשר שה"ח נתונים לאחור דהיינו הנוק' מפני אויב ואדרבא זה היה טוב שאז היו הדינים מתבטלים ותירץ אלא בגין דאקדים שמאלא וכו' פי' כי כבר ידעת כי החו"ג יוצאים מיסוד אימא אל הדעת דז"א וה"ח יורדים תחלה בסוד בידקא דמיא ואח"כ יורדין ה"ג ואז אין כ"כ כח הגבורות לפעול כי כבר ה"ח שם ומתמתקים בהם אמנם בעת החרבן היה להיפך שה"ח העומדים בפתח יסוד אימא לצאת ראשונה השיבם אחור ויצאו הגבורות ראשונה והחסדים נשארו לאחוריהם ביסוד אמא ולא נחתו וע"ד אתתקף שמאלא בצאתו לחוץ בלי שיתוף (זהר הרקיע).

[619] בחטא אדה"ר נתפשטו הגבורות תחלה וכן בחורבן ולעתיד יתפשטו החסדים תחלה (מ"מ).

[620] ממה שלא אמר נאבד מורה שהוא אבד ומהו אבדתו, ממה שאמר אבד סתם ולא פירש מורה שרצה לפרש בב' סטרי וכו' (אור יקר). שפעת האור שלמעלה הנמשך ויורד למטה הנה הוא לעולם רק אלא לפי הכח וההכשר דהתחתון (כידוע בסוד הצדיק אבד בזוה"ק ח"א נה ע"ב סז ע"א ובח"ב ט ע"ב יא ע"א נז ע"ב ובח"ג קנ ע"ב) (כללים ח"ב קז ע"ד).

[621] למטה היינו אבד השכינה בת זוגיה שאבדה היא בסוד שכינה בתחתונים צורך גבוה והנה הם ג' בחינות הספירות העליונות אבדו שאינם משפיעות היינו צד א', המלכות אבדה שאינה מקבלת היינו צד א' שני הצדיק אבד מב' צדדים, והיינו "על כל פנים" דקאמר, ולזה החשיב כל האבדה על הצדיק דהיינו שאבד מב' סטרי כדפי', והיינו "ונושא על כל פנים" מצד מעלה נושע מצד מטה ג"כ נושע, דהיינו מב' סטרי (אור יקר).

[622] למעלה ולמטה אבד אור הספירות העליונות (אור יקר).

[623] אשתכח (נוסף בדרך אמת).

[624] על כל פנים (נוסף באור יקר).

ימינך ה' נאדרי בכח מה זה נאדרי היה צריך להיות נאדר אלא בשעה ששמאל בא להזדווג בימין אז כתוב נאדרי (בכח שנים ולעולם וכו') תרעץ ולעולם זה כך משום ששמאל נמצא בימין ונכלל בו.

אמר רבי שמעון כמו שבארנו כך זה שאדם נמצא שנחלק למה כדי לקבל עמו בת זוגו שיעשו גוף אחד ממש ימינך נמצא שנחלק למה כדי לקבל עמו שמאל וכך זה הכל אחד באחד ועל זה באחד מכה ומרפא זהו שכתוב ימינך ה' תרעץ אויב.

בא וראה שירה זו נאמרה על אותו זמן ועל הזמן שיבא לעתיד בימים שיתעורר מלך המשיח שכתוב ימינך ה' תרעץ אויב לא כתב רעצת אלא תרעץ מה כתוב בתחלה השיב אחור ימינו מפני אויב באותו זמן היא תרעץ אויב לעתיד לבא והכל כך הוא תהרוס קמיך לא כתוב הרסת אלא תהרוס תשלח חרונך יאכלמו כקש הכל לעתיד לבא ימינך ה' נאדרי בכח בזמן הזה בעולם הזה ימינך ה' תרעץ אויב בזמן מלך המשיח וברב גאנך תהרוס קמיך לביאת גוג ומגוג תשלח חרונך יאכלמו כקש לתחית המתים שכתוב ורבים

ימינך יהו"ה נאדרי בכח מאי נאדרי נאדר מבעי ליה[625] אלא בשעתא דשמאלא אתיא[626] לאזדווגא בימינא כדין כתיב נאדרי[627] (ס"א בכח תרי[628] ולעולם וכו') תרעץ[629] ולעולם הכי הוא[630] בגין דשמאלא אשתכח בימינא ואתכליל ביה

אמר רבי שמעון[631] כמה דאוקימנא הכי הוא דבר נש אשתכח דאתפלג[632] מאי טעמא בגין לקבלא עמיה בת זוגיה דיתעבידו חד גופא ממש כך ימינך אשתכח דאתפלג[633] מאי טעמא בגין לקבלא עמיה שמאלא והכי הוא כלא חד בחד[634] ועל דא בחד מחי ומסי הדא הוא דכתיב ימינך יהו"ה תרעץ אויב[635]

תא חזי שירתא דא אתמר על ההוא זמנא ועל זמנא דאתי ביומי דיתער מלכא משיחא דכתיב ימינך יהו"ה תרעץ אויב רעצת לא כתיב אלא תרעץ מה כתיב בקדמיתא[636] (איכא א ג) השיב אחור ימינו מפני אויב בההוא זמנא היא תרעץ אויב לזמנא דאתי וכלא הכי הוא תהרוס קמיך הרסת לא כתיב אלא תהרוס תשלח חרונך יאכלמו כקש כלא לזמנא דאתי ימינך יהו"ה נאדרי בכח בזמנא דא בעלמא דין ימינך יהו"ה תרעץ אויב בזמנא דמלכא משיחא וברוב גאונך תהרוס קמיך לביאת גוג ומגוג תשלח חרונך יאכלמו כקש לתחיית המתים דכתיב (דניאל יב ב) ורבים

- מאיר הזהר -

[625] ובאה תוספת י' לרמוז עשר אצבעות (אור יקר). הנה ה"ח וה"ג הם לכן אמר נאדרי בי' לרמוז שנתחברו שמאל בימין, והימין בשמאל והוי י' וכן תרע"ץ ולא ירעץ לרמז על השמאל שהיא נוק' מתחברת בימין (זהר הרקיע).

[626] שמורה שהוא לעתים ח"ו אלא לעולם נקשרות ימין ושמאל דהיינו עשר אצבעות עשר אותיות עשר ספירות כדפי' (אור יקר).

[627] לשון אדירות (אור יקר).

[628] מ"מ גורס לת המסורת.

[629] דהיינו כח הדין והגבורה הכלולה בה (אור יקר).

[630] שלא תטע' מתוך דבריו (אור יקר).

[631] קשיא ליה שאני רואה שהם ב' ידות ואתה אומר ששתיהן אחת, לזה אמר שהם חמשה אצבעות ביד ימין, להראות שאינו מספר שלם אלא חסר, ולא יושלם המספר השלם אלא על ידי כללות השמאל בימין, והיינו ממש כאדם שהיה חצי כדי שיכלול הנקבה עמו, כי כל חצי הוא מחייב שישתלם על ידי ויתכלל עמו, וכך חמשה אצבעות יו"ד ה"א מחייב שיושלם השם יו"ד ה"א וא"ו ה"א ע"י שיכלל שמאל בימין (אור יקר).

[632] פי' שננסרה חוה מאחוריו כדי להזדווג עמו (מ"מ).

[633] פי' ז"א שבניינו מהחסדים גם הוא ננסרה המלכות מאחוריו כדי להזדווג עמו, וז"ש מ"ט בגין לקבלא עמיה שמאלא שהיא המלכות שבניינה מהגבורות (מ"מ).

[634] פי' זו"ן הם אחדות אחד (מ"מ).

[635] פי' אע"פ שמלכות היא שעשתה נקמה כמ"ש הרב מ"מ כל מה שעושה בכח ז"א שהיא אחדות אחד עמו נמצא כאלו הימין שהוא ז"א רעץ אויב (מ"מ).

[636] מפני שנפרדה הימין מהשמאל, עתה יכלל זו בזו וימצא כח השמאל בימין (אור יקר).

מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם.

אמר רבי שמעון אשרי אותם שישארו בעולם באותו זמן ומי הם בא וראה לא ישארו מבני העולם רק אותם מהולים שקבלו אות ברית הקדוש ונכנסו לברית הקדוש באותם שני חלקים כמו שבארנו והוא שומר את אותו הברית ולא מכניסו למקום שלא צריך אלה הם ישארו ויכתבו לחיי עולם.

מנין לנו שכתוב והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים משמע הנשאר בציון והנותר בירושלים שכל מי שנמול בשתי הדרגות הללו נכנס ואם שומר אותו ברית כראוי ויזהר בו עליו כתוב הנשאר בציון והנותר בירושלים אלו ישארו באותו זמן ובהם עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש את העולם ולשמוח בהם על אותו זמן כתוב יהי כבוד ה׳ לעולם ישמח ה׳ במעשיו.

רבי חייא היה הולך לרבי אלעזר מצאו שהיה יושב אצל רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמיו עד שהרים ראשו ראה את רבי חייא אמר ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ אשר ברכו ה׳ צבאות לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל וכי אשור ומצרים הם קרובים לקדוש ברוך הוא.

אלא על הגלות שתעלה ממצרים ומאשור זה נאמר ואם נאמר על מצרים ועל אשור על אותם חסידים שלהם שחזרו בתשובה ונשארו לעבוד את ישראל ואת מלך המשיח שכתוב

מישיני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם

אמר רבי שמעון זכאין אינון דישתארון בעלמא בההוא זמנא[637] ומאן אינון תא חזי לא ישתאר[638] מבני עלמא בר אינון גזירין דקבילו את קיימא קדישא ועאלו בקיימא קדישא באינון תרין חולקין כמה דאוקימנא[639] והוא נטיר ליה להההוא קיים ולא עייליה באתר דלא אצטריך אלין אינון דישתארון ויכתבון לחיי עלמא

מנלן דכתיב (ישעיהו ד ג) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים[640] בירושלם משמע הנשאר בציון והנותר[641] בירושלם דכל מאן דאתגזר באלין תרין דרגין[642] עאל ואי נטיר להההוא קיים[643] כדקא חזי ויזדהר ביה עליה כתיב הנשאר בציון והנותר בירושלם אלין ישתארון בההוא זמנא ובהו זמין קודשא בריך הוא לחדתא עלמא ולמחדי בהו על ההוא זמנא כתיב (תהלים קד לא) יהי כבוד יהו״ה לעולם ישמח יהו״ה במעשיו

רבי חייא הוה אזיל לגבי רבי אלעזר אשכחיה דהוה יתיב לגבי דרבי יוסי ברבי שמעון בן לקונייא חמוי עד דזקיף רישיה חמא ליה לרבי חייא אמר (ישעיה יט כד) ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ אשר ברכו יהו״ה צבאות לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל וכי אשור ומצרים קריבין אינון לקודשא בריך הוא

אלא על גלותא דיסקון ממצרים ומאשור אתמר ואי אתמר על מצרים ועל אשור אינון חסידין דלהון דאהדרו בתיובתא וישתארון למפלח לישראל ולמלכא משיחא

- מאיר הזהר -

[637] פי׳ בזמן החרבן (מ״מ).

[638] משתמר (מ״מ).

[639] היינו מילה ופריעה לאפוקי ישמעאלים שמולים ולא פורעים (רח״ו).

[640] המצויים ביסוד בעל החיים, ״בירושלים״ במלכות כדפי׳ (אור יקר).

[641] ״נשאר ונותר״ כלומר שמל ונשאר במילתו וטהרתו שלא טמאו וקלקלו כדפי׳ (אור יקר).

[642] פי׳ מילה במלכות ופריעה ביסוד והם ציון וירושלים (מ״מ).

[643] שלא טמאו ופגמו דהיינו שע״י טומא המושך בערלתו ואל יעלה בדעת שאם חטא שאין לו תקנה ח״ו אלא תשובה ודאי מטהרת אותו (אור יקר). פי׳ שעושה מילה ופריעה ושומר בריתו מלטמאה (מ״מ).

וישתחוו לו כל מלכים וכתוב והיו מלכים אומניך וגו׳.

אמר לו מה זה שכתוב דרכיה דרכי נועם אמר לו כמה טפשים בני העולם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי תורה שהרי דברי תורה כמה סודות עליונים יש בהם הם דרך לזכות באותו נועם ה׳ שכתוב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום דרכי נועם ודאי מה זה נועם כמו שכתוב לחזות בנועם ה׳ והרי פרשוה משום (כך) שהתורה ודרכיה באים מאותו נועם ואותן דרכים מפרשות[644] בה ועל זה דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

אמר רבי חייא שנינו בשעה שהקדוש ברוך הוא נתן תורה לישראל יצא אור מאותו נועם והתעטר בו הקדוש ברוך הוא ומאותו נועם הבהיקו זיום של כל העולמות

של כל הרקיעים של כל הכתרים על אותה שעה כתוב צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו׳.

ואותה שעה שנבנה המקדש התעטר הקדוש ברוך הוא באותה עטרה וישב בכסאו והתעטר בעטרותיו ומאותו זמן שנחרב בית המקדש לא התעטר הקדוש ברוך הוא בעטרותיו ואותו נועם התכסה ונגנז.

אמר רבי אלעזר בשעה שנכנס משה לתוך הענן ככתוב ויבא משה בתוך הענן כאדם שהיה הולך במקום של רוח ופגש בו מלאך גדול אחד ושנינו ששמו קמוא״ל והוא ממונה על שנים עשר אלף ממונים שליחים רצה

דכתיב (תהלים עב יא) וישתחוו לו כל מלכים וכתיב (ישעיה מט כג) והיו מלכים אומניך וגו׳

אמר ליה מאי דכתיב (משלי ג יז) דרכיה דרכי נעם אמר ליה כמה טפשין בני עלמא דלא ידעין ולא משגיחין במלוי דאורייתא דהא מלין דאורייתא כמה רזין עלאין[645] אית בהו ואינון ארחא למזכי בההוא נעם יהו״ה דכתיב דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום דרכי נעם ודאי מאי נעם כמה דכתיב (תהלים כז ד) לחזות בנעם יהו״ה והא אוקמוה בגין (נ״א כך) דאורייתא וארחוי[646] מההוא נעם[647] אתיין ואינון ארחין פרישן ביה ועל דא דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום

אמר רבי חייא תנינן בשעתא דקודשא בריך הוא יהב אורייתא לישראל נפק נהורא מההוא נעם[648] ואתעטר[649] ביה קודשא בריך הוא[650] ומההוא נעם אבהיקו זיוון דכלהו עלמין

נח/א

דכלהו רקיעין[651] דכלהו כתרין[652] על ההיא שעתא כתיב (שיר ג יא) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו׳

וההיא שעתא דאתבני מקדשא אתעטר קודשא בריך הוא בההוא עטרא ויתיב בכרסייא[653] דיליה ואתעטר בעטרוי ומההוא זמנא דאתחרב בי מקדשא לא אתעטר קודשא בריך הוא בעטרוי וההוא נעם אתטמר ואתגניז

אמר רבי אלעזר בשעתא דעאל משה בגו עננא כמה דכתיב (שמות כד יח) ויבא משה בתוך הענן כבר נש דהוה אזיל באתר דרוחא איערע ביה חד מלאכא רברבא ותאנא

- מאיר הזהר -

644

645 גנזיקין (נוסף בדרך אמת).

646 תורה שבע״פ יסוד דידה הנקרא דרך (רח״ו).

647 ע״י הבינה (רח״ו), ור״ל כמ״ש הרב באוצ״ח שידים דאימא הם כלי מ״ן דרחל וז״ש ונתתם חמשית לפרעה ע״ש באורך (מ״מ).

648 מאימא (רח״ו).

649 תרין עטרין (רח״ו).

650 ז״א (רח״ו). ונלע״ד ואתעטרי ביה קב״ה הם המוחין כולם חב״ד דאימא שבאים לז״א דכולהו עלמין הם העולמות בעצמם (מ״מ).

651 כפשטן (מ״מ).

652 פי׳ הם פנימיות העולמות, והם הפרצופים שבתוך העולמות, א״נ ״כולהו רקיעים״ הם המקיפים, ו״כלהו כתרין״ הם הפנימיים (מ״מ).

653 ציון אוה למושב לו (רח״ו).

להזדווג במשה פתח משה פיו בשתים עשרה אותיות חקוקות של השם הקדוש שלימד אותו הקדוש ברוך הוא בסנה והתרחק ממנו שתים עשרה אלף פרסות והיה משה הולך בענן ועיניו לוהטות כגחלי אש.

עד שפגש בו מלאך אחד גדול ונכבד מן הקדם ושנינו ששמו הדרניא"ל והוא עליון על שאר המלאכים אלף וששים רבוא פרסות וקולו הולך במאתים אלף רקיעים שמקיפים באש לבנה כיון שראהו משה לא יכל לדבר רצה לזרק את עצמו מתוך הענן.

אמר לו הקדוש ברוך הוא משה וכי אתה שהרבית דברים עִמי בסנה שרצית לדעת את סוד השם הקדוש ולא פחדת ועכשיו אתה פוחד מאחד משמשי כיון ששמע משה את קולו של הקדוש ברוך הוא התחזק פתח פיו בשבעים ושתים אותיות השם העליון כיון ששמע הדרניא"ל את אותיות השם הקדוש מפי משה הזדעזע קירב אליו ואמר לו אשרי חלקך משה שהתגלה לך מה שלא התגלה למלאכים העליונים.

והיה הולך עמו עד שהגיעו לאש חזקה של מלאך אחד ששמו סנדלפו"ן ושנינו סנדלפון עליון הוא על שאר חבריו חמש מאות שנה והוא עומד אחר הפרגוד של רבונו וקושר לו כתרים מבקשותיהם של התפלה של ישראל ובשעה שמגיע הכתר הזה לראש המלך הקדוש הוא מקבל את

קמוא"ל[654] שמיה והוא ממנא על תריסר אלפין ממנן שליחן בעא לאזדווגא ביה במשה פתח משה פומיה בתריסר אתוון גליפן דשמא קדישא דאוליף ליה קודשא בריך הוא בסנה ואתרחק מניה תריסר אלפין פרסין והוה אזיל משה בעננא ועינוי מלהטן כגומרין דאשא

עד דאיערע ביה חד מלאכא רברבא ויקירא מן קדמאה ותאנא הדרניא"ל[655] שמיה והוא עלאה על שאר מלאכין אלף ושתין רבוא פרסין וקליה אזיל במאתן אלף רקיעין[656] דמסתחראן באשא חיוורא כיון דחמא ליה משה לא יכיל למללא בעא למשדי גרמיה מגו עננא

אמר ליה קודשא בריך הוא משה וכי אנת הוא דאסגית מלין עמי בסנה דבעית למנדע רזא דשמא קדישא ולא דחלת והשתא את דחיל מחד משמשי כיון דשמע משה קליה דקודשא בריך הוא אתתקף פתח פומיה בע"ב אתוון דשמא עלאה כיון דשמע הדרניא"ל אתוון דשמא קדישא מפומיה דמשה אזדעזע קריב לגביה אמר ליה זכאה חולקך משה דאתגלי לך מה דלא אתגלי למלאכי עלאי

והוה אזיל עמיה עד דמטו לאשא תקיפא דחד מלאכא די שמיה סנדלפו"ן[658] ותאנא סנדלפו"ן עלאה הוא על שאר חברוי חמש מאה שנין והוא קאים בתר פרגודא דמאריה[659] וקשר ליה כתרין מבעותיהון דצלותא דישראל ובשעתא דמטי האי כתר לרישיה דמלכא קדישא הוא מקבל צלותהון

- מאיר הזהר -

[654] רוח דאו"א דעשיה נקרא כך (רח"ו). כתוב באוצרות חיים, שנשמת ז"א דעשיה הוא קמוא"ל, ונשמות או"א דעשיה הוא הדרניא"ל, ורישא דא"א דעשיה המגולה הוא סנדלפו"ן שהוא נפש נוק' דיצירה (רמ"ז). עי' סדר אבי"ע בסופו (לש"ו).

[655] נשמה דאו"א דעשיה (רח"ו).

[656] חו"ב נקרא כך בזהר (רח"ו).

[658] אריך דעשיה נק' כן וכן נקראת נשמה דנוק' דז"א דיצירה (רח"ו). הוא מאור הגבורה, כי סנדלפו"ן הוא גי' פ"ר, שהוא פ"ר דינין המרומזים בהאותיות מנצפ"ך ג"כ גי' פ"ר, והם כולם דינין כמ"ש בשער שבירת הכלים (סוף פרק ז) ובשער כסא כבוד (פרק ז), והרי הוא כולו מצד הגבורות, והם מתפשטים למטה עד הקליפות, כי משם הוא שורשם, וכמ"ש בזוה"ק (ויצא קנג רע"א) מסטרא דצפון מתפשטי דרגין עד דמטא לתתא כו', לכן הנה אמר האריז"ל בשער מאמרי רשב"י (יב ע"ג ובדפוס החדש הוא ט ע"א) כי סנדלפו"ן הוא מרומז באות ק' ובהקו שבו הנמשך ומתפשט למטה, יוצא לחוץ ונמשך למטה בקליפות. והגם שהוא כולו קודש, אך בסופו הוא מתפשט, ויש שם תערובות והוא משום שהוא כולו מצד הגבורות ודינין (דע"ה ח"ב צב ע"א), המלאך הקושר כתרים לקונו, הרי נודע הוא שהוא סנדלפון וכמ"ש בגמרא (חגיגה יג ע"ב) וכן בזוה"ק וישלח (קסז ע"ב) ופ' בשלח (נח ע"א) (דע"ה ח"ב קיג ע"א).

[659] פרגוד שבסוף היכלי היצירה (רח"ו).

תפלות ישראל וכל החיילות וההמונים מזדעזעים ונוהמים[657] ואומרים ברוך כבוד ה' ממקום בית שכינתו.

אמר לו הדרניאל למשה משה אינני יכול ללכת עמך שלא תשרף אותי האש החזקה של סנדלפון באותה שעה הזדעזע משה עד שהחזיק הקדוש ברוך הוא במשה והושיבו לפניו ולימד אותו תורה וכסה את משה באותו אור וזיו של אותו נועם והיו פניו של משה מאירים בכל אותם הרקיעים וכל חיל השמים היו מזדעזעים לפניו בשעה שהיה מוריד תורה.

כיון שחטאו ישראל למטה נטל הקדוש ברוך הוא חמשה (ממשה) אלף חלקים מאותו זיו באותה שעה רצוובקשו[661] מלאכים עליונים וכל אותם המונים לשרוף את משה בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לך רד כי שחת עמך הזדעזע משה ולא יכל לדבר עד שהרבה בתפלות ובקשות לפני הקדוש ברוך הוא.

אמר לו הקדוש ברוך הוא משה החזק בכסאי עד שגער הקדוש ברוך הוא בכל אותם המונים ובכל אותם חיילות והחזיק משה בשני לוחות האבנים והוריד אותם למטה וזהו דישראל וכלהו חיילין ואכלוסין מזדעזעין ונהמין ואמרין בריך יקרא דיהו"ה מאתר בית שכינתיה

אמר ליה הדרניא"ל למשה משה לית אנא יכיל למהך עמך דלא יוקיד לי אשא תקיפא דסנדלפו"ן ביה שעתא אזדעזע משה עד דאתקיף ביה קודשא בריך הוא במשה ואותביה קמיה[660] ואוליף ליה אורייתא וחפא ליה למשה בההוא נהורא וזיוא דההוא נעם והוו אנפוי דמשה נהירין בכל אינון רקיעין וכל חילא דשמיא הוו מזדעזעין מקמיה בשעתא דהוה נחית באורייתא

כיון דחבו ישראל לתתא נטל קודשא בריך הוא חמשה (נ"א ממשה) אל"ף חולקין[662] מההוא זיוא[663] ביה שעתא בעו מלאכין עלאין וכל אינון אכלוסין לאוקדא למשה בשעתא דאמר ליה קודשא בריך הוא (שמות לב ז) לך רד כי שחת עמך אזדעזע משה ולא יכיל למללא עד דאסגי בצלותין ובעותין קמי קודשא בריך הוא

אמר ליה קודשא בריך הוא משה אתקיף בכורסייא דילי עד דגער קודשא בריך הוא בכל אינון אכלוסין בכל אינון חיילין ואתקיף משה בתרין לוחין דאבנין ואחית לון לתתא

- מאיר הזהר -

657

660 ביצירה והיה אוחז בכסא הכבוד דהיינו בריאה (רח"ו).

661

662

663 עי' ספר הליקוטים פג ע"א ובמאמרי רשב"י מד ע"ב ועי' עוד בח"ג נג ע"ב (לש"ו). ז"ל ספר הליקוטים: וסוד המסוה הוא זה, שפניו האירו מצד ס' על מ', כי משם קיבל כנז"ל, בהיות הבינה סותמת את אורותיה בהיותה בזווג, ומשם זכה משה לאלף חלקי אורה מצד פלאו"ת, פל"א או"ת, חכמה. והזווג נסתם ונסתר, בסוד (משלי ל' י"ז) דרך גבר בעלמה, שנפלאו ממנו, בסוד שאמר הודיעני נא את דרכיך, והשיב לו כי לא תוכל וכו'. ובהיות שלא זכו ישראל וחטאו בעגל, לא יכלו לקבל כי אם מבחינת המסוה, מ' על ס', מצד ד"ו מיו"ד, ומה שהיה מצד או"א שהוא יחוד י"ה בלי פרודא, עולם עליון, והיה חרות ממלאך המות, לא יכלו עתה לקבל, כי אם מצד בחינת ו"ה, שהם ד"ו פרצופין נבראו עולם תחתון. כי זווגם אינו בהתמדה, כי רגליה יורדות מות. והיא מצד לוחות שניות, והיא תורה שבע"פ ותורה שבכתב, מ"ט טמא מ"ט טהור. וכו' וכשחטאו ישראל בעגל, האלף חלקי אורה שקבל מצד האל"ף, אלף בינה, שהיא אלף גדולה מן האותיות גדולות נלקחו ממנו, ונשאר באלף זעירא, מצד האלף תתאה, בסוד ויקרא אל משה, אלף זעירא. ועתיד הקב"ה להחזירם לו, בסוד ישמח משה במתנת חלקו, לעת"ל בע"ה, וז"ס פסוק שאמר (חבקוק ג' ה') ונוגה, שהיא ה' תתאה, כאור תהיה, אור שבעת הימים הגנוז לצדיקים לעת"ל, ויהיה אור הלבנה כאור החמה שהוא עתה אור שלה וישתמשו שני מלכים בכתר אחד ולא יהיה מיעוט ללבנה. וזהו כאור ממש, ר"ל, מי שנותן לה אורה תהיה כמוהו, ואז תחזור לה הארה, כמו בזמן קדמון קודם שנתמעטה. וג"כ קרנים מידו לו, ר"ל, ג"כ משה ישמח במתנת חלקו, שהוא בסוד השמש, שיהיה אורו כאור שקבל מאו"א, בסוד הזווג מי"ה. וז"ש קרנים מידו לו, שהם קרני ההוד שקיבל מצד שיורי הקולמוס שבדיו, ויד"ו שהוא עתה במיעוטו בסוד ד"ו, בחי' ד' על ו' מהיו"ד, מ' על ס', יעשה מיד"ו יו"ד, ו' על ד', ס' על מ', כמו שהיו כשקבל מן הדיו שהוא היוד, ויחזרו לו האלף חלקים של או"ר, בסוד אלף גדולה, ע"כ. ועי' דע"ה ח"א נח ע"ב, וח"ב קכט ע"א, ועי' כללים ח"ב ח ע"ג.

שכתוב עיר גיבורים עלה חכם ויורד עז מבטחה ומאותו זיו שנשאר בו היו פני משה מבהיקים ומה באותו שנשאר בו לא היו יכולים להסתכל בפניו באותו שהסתלק ממנו על אחת כמה וכמה.

רבי חייא אמר ימינך ה' נאדרי בכח זו התורה ועל זה ימינך ה' תרעץ אויב שאין דבר בעולם שישבר כחם של עמים עובדי כוכבים ומזלות פרט לשעה שישראל מתעסקים בתורה שכל זמן שישראל מתעסקים בתורה הימין מתחזק ונשבר כח ותוקף של עמים עובדי כוכבים ומזלות ולכן התורה נקראת עז כמו שנאמר ה' עז לעמו יתן.

ובשעה שישראל לא מתעסקים בתורה מתחזק השמאל ומתחזק כח של עמים עובדי כוכבים ומזלות ושולטים עליהם וגוזרים עליהם גזרות שלא יכולים לעמוד בהם ועל זה הגלו בני ישראל והתפזרו בין העמים.

זהו שכתוב

על מה אבדה הארץ וגו' ויאמר ה' על עזבם את תורתי שהרי כל זמן שישראל עוסקים בתורה נשבר כח ותקפם של עובדי עבודה זרה זהו שכתוב ימינך ה' תרעץ אויב אמר רבי אלעזר ודאי כך הוא שכל זמן שקולם של ישראל נשמע בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וכו' כמו ששנינו הקול קול יעקב ואם לא אז הידים ידי עשו והרי בארנו.

וברב גאונך תהרוס קמיך רבי חזקיה פתח ואמר למה ה' תעמד ברחוק תעלים לעתות בצרה בשעה שחטאי ודא הוא דכתיב (משלי כא כב) עיר גבורים עלה חכם ויורד עז מבטחה ומההוא זיוא דאשתאר ביה הוו מבהיקין אנפוי דמשה ומה בהאי דאשתאר ביה לא הוו יכלין[664] לאסתכלא באנפוי בההוא דאסתלק מיניה על אחת כמה וכמה

רבי חייא אמר ימינך יהו"ה נאדרי בכח דא אורייתא ועל דא ימינך יהו"ה תרעץ אויב דלית מלה בעלמא דיתבר חיליהון דעמין עכו"ם בר בשעתא דישראל מתעסקין באורייתא דכל זמן דישראל מתעסקין באורייתא ימינא אתתקף ואתבר חילא ותוקפא דעעכו"ם ובגיני כך אורייתא[665] אקריאת עז[666] כמה דאת אמר (תהלים כט יא) יהו"ה עז לעמו יתן

ובשעתא דישראל לא מתעסקין באורייתא שמאלא אתתקף ואתתקף חיליהון דעעכו"ם ושלטין עלייהו וגזרין עלייהו גזרין דלא יכלין למיקם בהו ועל דא אתגליאו בני ישראל ואתבדרו ביני עממיא

הדא הוא דכתיב

נח/ב

(ירמיה ט יא) על מה אבדה הארץ וגו' ויאמר יהו"ה על עזבם את תורתי דהא כל זמנא דישראל ישתדלון באורייתא אתבר חילא ותוקפא דכל עע"ז הדא הוא דכתיב ימינך יהו"ה תרעץ אויב אמר רבי אלעזר ודאי הכי הוא דכל זמנא דקליהון דישראל אשתמע בבתי כנסיות[667] ובבתי מדרשות וכו' כמה דתנינא (בראשית כז כב) הקול קול יעקב[668] ואי לאו הידים[669] ידי עשו והא אוקימנא

וברב גאונך תהרוס קמיך רבי חזקיה פתח ואמר (תהלים י א) למה יהו"ה תעמוד ברחוק תעלים לעתות בצרה בשעתא דחובי עלמא

- מאיר הזהר -

[664] תימה להמד"ל דזה לא היה באותו הפעם (נ"א פנים), ור"ל כי בהבאת לוחות השניות הוא דיראו מגשת אליו וזה מחמת העוון, אבל לעולם אימא לך שאם לא היו חוטאים היו יכולים להסתכל אפילו במאי דאסתלק מיניה, כך נראה לי כוונת קושייתו. ויש לומר דאין הכי נמי שאם לא חטאו ודאי שיוכלו להסתכל בו קל וחומר ממה שזכו למדרגת פנים בפנים, אבל השתא לגבי דידן הוא דמפריז ומגדיל הזוהר זוהרו של משה רבנו ע"ה (רמ"ז).

[665] אבא מתלבש בתוך אימא ועי' מש"כ עקב רעג ע"א (רמ"ז).

[666] גימ' מ"ו ל"ז (רמ"ז).

[667] מדת המלכות וכן בית המדרש (אור יקר).

[668] הוא סוד הת"ת דהיינו קול יעקב והיינו היחוד (אור יקר).

[669] ואם לאו "והידים" דהיינו יד ה' הוי"ה ידי עשו הם פועלים הדין על ידי עשו הרשע דהיינו הקלי' (אור יקר).

העולם גורמים, הקדוש ברוך הוא עולה למעלה למעלה ובני אדם צווחים ומורידים דמעות ואין מי שישגיח עליהם למה משום שהוא עולה למעלה למעלה ונמנעת מהם תשובה ואז כתוב וברב גאונך תהרוס קמיך.

רבי יצחק אמר פסוק זה [נאמר] בשעה שמתלבש הקדוש ברוך הוא בגאוה על העמים שיתכנסו עליו כמו שכתוב ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו ולמדנו עתידים הם שבעים שרי[672] צבאות מכל צד (עמים) להתכנס באותו זמן בהמונים מכל העולם ולעשות קרב על ירושלים עיר הקודש ולאחוז עצות על[673] הקדוש ברוך הוא ומה אומרים נעמד על הפטרון בהתחלה ואחר כך על עמו ועל היכלו.

אז עתיד הקדוש ברוך הוא לצחק עליהם שכתוב יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו באותו זמן ילבש הקדוש ברוך הוא גאוה עליהם וישמיד אותם מן העולם ככתוב וזאת תהיה המגפה אשר יגף ה' את כל העמים אשר צבאו על ירושלים המק בשרו והוא עומד על רגליו.

רבי אבא אמר משמו של רב ייסא סבא וכך אמר רבי שמעון עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות את כל אותם המלכים שציערו לישראל גרמו קודשא בריך הוא סליק לעילא לעילא[670] ובני נשא צווחין ונחתין דמעין ולית מאן דישגח עלייהו מאי טעמא בגין דאיהו סליק לעילא לעילא ותשובה אתמנע מנייהו כדין כתיב וברב גאונך תהרוס קמיך[671]

רבי יצחק אמר האי קרא בשעתא דיתלבש קודשא בריך הוא גאותא על עממיא דיתכנשון עליה כמה דכתיב (שם ב ב) ורוזנים נוסדו יחד על יהו"ה ועל משיחו ותאנא זמינין אינון שבעין קסטורין[674] מכל עיבר[675] (נ"א עמין) לאתכנשא בההוא זמנא באוכלוסין דכל עלמא ולמעבד קרבא על ירושלם קרתא קדישא ולאחדא עיטין עליה דקודשא בריך הוא[676] ומאי אמרי נוקים על פטרונא בקדמיתא ולבתר על עמיה ועל היכליה

כדין זמין קודשא בריך הוא לחייכא עלייהו דכתיב (שם ד) יושב בשמים ישחק[677] יהו"ה ילעג למו בההוא זמנא ילבש קודשא בריך הוא גאותא[678] עלייהו וישיצינון מן עלמא כמה דכתיב (זכריה יד יב) וזאת תהיה המגפה[679] אשר יגף יהו"ה את כל העמים אשר צבאו על ירושלם המק בשרו והוא עומד על רגליו

רבי אבא אמר משמיה דרב ייסא סבא והכי אמר רבי שמעון זמין קודשא בריך הוא

- מאיר הזהר -

[670] פנימיות ז"א עולה לא"א (רח"ו), וז"ש לעילא לעילא, שפירושו לעילא מן אימא ולעילא מן אבא עד א"א (מ"מ).

[671] פי' כשעולה ז"א למקום הגאות שהוא א"א ששם ת"י נימין שהם גימ' גאו"ת כמ"ש הרב בפ' ה' מלך גאות לבש (מ"מ)

[672]

[673]

[674] דהיינו ע' שרים הממונים על ע' אומות ורואים שהקב"ה מגביר ישראל על האומות ובדעתם שזה דין מעוות כעין שדמה שר מצרים בבואו על ישראל (אור יקר).

[675] שהם משתלשלים מע' בחי' קדושות עליונות דהיינו שבעים פרי החג, והם מתאספים לעמוד על נפשם בטענתם לפני הקב"ה על עוות הדין, ועל ישראל להומם ולאבדם בחשבם שאינם זוכים לגאולה (אור יקר).

[676] דהיינו לומר טענות ינצחו הדין על ישראל להכחידם מגוי (אור יקר).

[677] יושב בשמים ישחק למה נכתב בשי"ן ולא בצד"י כי זה מדבר על הגאולה שאז תהיה התשועה ע"י בינה עילאה באמצעית הגבורה ובינה נק' שי"ן שורקת שהיא נתלבשה ביצחק שהוא הגבורה לעשות נקמה בגויים. ולפי זה מ"ש דאתלבש קב"ה גאותא הם הארות אימא שבתוך ז"א ומתלבשת אימא בגבורה דז"א וזהו שסיים דכתיב יושב בשמים ישחק (מ"מ).

[678] דהיינו שמקום הדין יתלבש באור הכתר בעל הרחמים הגדולים ומשם ישראל מאירים שקבלו כפלים בחטאתם, וחצונים מתבטלים ויתבטל הוייתם והיינו מגפתם (אור יקר).

[679] דהיינו ביטול הוייתם למעלה ולמטה, ויותכו כהיתוך וכהמס דונג מפני אש יאבדו רשעים מפני אלהים ואז יתבטלו השרים והוייתם מן העולם והיו כלא היו (אור יקר).

ולירושלים את אנדריאנוס ללופינוס ונבוכדנצר ולסנחריב ולכל שאר מלכי העמים שהחריבו ביתו ולהשליט אותם כבתחלה ויתכנסו עמהם שאר העמים ועתיד הקדוש ברוך הוא להיפרע מהם בגלוי סביב ירושלים זהו שכתוב וזאת תהיה המגפה אשר יגף ה׳ את כל העמים אשר צבאו על ירושלים לא כתוב אשר יצבאו, אלא אשר צבאו אז כתוב וברב גאונך תהרוס קמיך וזה כתוב לזמן שיבא המשיח ושירה זו היא שירת העולמים.

וברוח אפיך נערמו מים באותו זמן ומשום כך יש באותו זמן ולזמנו של מלך המשיח ולזמן גוג ומגוג נצבו כמו נד לזמן של עולם הבא שהיא שמחת כל העולמות.

אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל אמר אויב זה אותו ממונה גדול על המצרים בשעה שנתן לו שלטון על ישראל חשב שיכלה אותם תחת שלטונו אלא שזכר הקדוש ברוך הוא את הרי העולם שהיו מגנים עליהם ואל תאמר זה לבדו אלא כל אותם גדולים שממונים על עמים עובדי כוכבים ומזלות וכשנתנה להם רשות ושלטון על ישראל כולם רוצים לכלות את ישראל תחתיהם.

ועל זה אותם עמים שתחת השליטים שהם ממונים כולם גוזרים גזרות לכלות אותם אלא שהקדוש ברוך הוא זוכר את הרי העולם ומגן

לאחייא[680] לכל אינון מלכין דעקו לישראל ולירושלם לאנדריאנוס ללופינוס ונבוכדנצר ולסנחריב ולכל שאר מלכי עמין דחריבו ביתיה ולשלטאה לון כקדמיתא ויתכנשון עמהון שאר עמין וזמין קודשא בריך הוא לאתפרעא מנייהו באתגלייא[681] סחרני ירושלם הדא הוא דכתיב וזאת תהיה המגפה אשר יגף יהו״ה את כל העמים אשר צבאו על ירושלם אשר יצבאו לא כתיב אלא אשר צבאו כדין כתיב וברב גאונך תהרוס קמיך[682] ודא לזמנא דאתא משיחא כתיב ושירתא דא שירתא דעלמין[683] היא[684][685]

וברוח אפיך נערמו מים בההוא זמנא ובגין כך אית בההוא זמנא ולזמנא דמלכא משיחא ולזמנא דגוג ומגוג נצבו כמו נד לזמנא דעלמא דאתי דאיהו חדוותא דכל עלמין[686]

אמר אויב ארדוף[687] אשיג אחלק שלל[688] אמר אויב דא ההוא ממנא רברבא[689] על מצראי בשעתא דאתיהיב ליה שלטנותא על ישראל חשיב דישיצינון תחות שלטניה אלא דדכר קודשא בריך הוא טורי עלמא[690] דהוו מגינין עלייהו ולא תימא דא בלחודוי אלא כל אינון רברבין דממנן על כל עכו״ם כד אתייהיב להו רשותא ושלטנותא על ישראל כולהו בעאן דישיצון ישראל תחותייהו

ועל דא אינון עמין דתחות שולטניהון דאינון ממנן כלהו גזרין גזירין לשיצאה לון אלא דקודשא בריך הוא דכר טורי עלמא ואגין עלייהו וכד חמא משה דא שרא לשבחא

- מאיר הזהר -

[680] שהם עומדים כעת בגהנם, ואז ירכיב הקב״ה כל מציאותם כדי לעורר הקלי׳ הקשה וכן שליטת הסמא״ל ככחו אז ולבטל מציאותם בנקמה (אור יקר).

[681] מפני שנתנקם מהם בגהנם באתכסיא, ועתה בגוף ונפש באתגליא (אור יקר).

[682] היינו הריסה כהורס הבנין, כך אלו יהרס בניינם ויתבטל הוייתם (אור יקר).

[683] לעלמא לעתיד (לוז יקר).

[684] לאדריאנוס ונבוכדנצר (נוסף בדרך אמת).

[685] ולכך אז ישוררו כל הניסים וביטול הקלי׳ שהיו מאז נברא העולם, ועד העולם הבא, ולכך אמר נערמו מים בההוא זמנא שלא יצדק זה אלא על פרעה (אור יקר).

[686] ולכך נשמח בה׳ בכל ניסיו שעשה בכל העולמות, בעולם זה קודם זמן המשיח וזמן המשיח וגוג ומגוג ותחיית המתים דהיינו העולם הבא (אור יקר).

[687] אי אפשר מיד להשמידם שעדיין לחותם קיים בעבודה האלהית, אלא ארדוף ע״י גזירות שלא יעסקו בעבודה ויבטלו מרוב צרות העבודה כמו שעשה שכולם היו עוסקים בתורה בימי יעקב בישיבתו, ואח״כ נשתכח מהם העבודה עד שנשקעו בע״ז ובמדות אחרות, והיינו ״אשיג״ (אור יקר).

[688] אבטלם מעט (אור יקר).

[689] ראש לכל השרים (אור יקר).

[690] הם האבות (רח״ו).

עליהם וכשראה את זה משה התחיל לשבח את הקדוש ברוך הוא ואמר מי כמכה באלם ה׳.

אמר רבי שמעון עץ אחד גדול עליון וחזק בו נזונו עליונים ותחתונים והוא מתחם בשנים עשר תחומים התחזק בארבעה צדדי העולם שהסתובבו (שהתחברו) במקומם שבעים ענפים עולים בתוכו ונזונים ממנו בעיקר שרשיו יונקים הם סביבו ואותם הענפים שנמצאים בעץ.

כשמגיע שלטונו של כל ענף וענף כולם רוצים לכלות את כל גוף העץ שהוא עקר של כל הענפים אותו ששולט עליהם וישראל אחוזים בו כשמגיע עליהם השלטון של אותו

גוף העץ החלק של ישראל הוא רוצה לשמור אותם ולתת שלום בכולם ועל זה שבעים פרים של החג לתת שלום לשבעים ענפים שבתוך העץ.

ועל זה מי כמוכה באלם ה׳ (מה זה באלים העץ כמו שנאמר כי יבושו מאילים אשר חמדתם שאותו עץ שהיו עובדים לדפוס אחד שהיה חקוק בתוכו ונקרא אילים עץ) מי כמוכה

לקודשא בריך הוא ואמר מי כמוכה באלים יהו״ה[691]

אמר רבי שמעון אילנא[692] חד[693] רברבא[694] עלאה[695] תקיפא[696] ביה אתזנו עלאין ותתאין והא אתחם בתריסר תחומין[697] אתתקף בארבע סטרי עלמא[698] דאסתחרן (נ״א דאתחברן) בדוכתייהו שבעין ענפין[699] סלקין בגויה ואתזנו מניה בעיקר שרשוי ינקין אינון סחרניה ואינון ענפין דמשתכחין באילנא

כד מטי עידן שלטניה דכל ענפא וענפא כלהו בעאן לשיצאה כלא גופא דאילנא דאיהו עקרא דכלהו ענפין ההוא דשליט עלייהו וישראל אחידן ביה כד מטא עלייהו שלטנותא דההוא

נט/א

גופא[700][701] דאילנא חולקא דישראל[702] בעי לנטרא לון ולמיהב שלמא בכלהו[703] ועל דא שבעים פרי החג למיהב שלמא לשבעין ענפין דבגו אילנא[704]

ועל דא מי כמוכה באלים יהו״ה (מאי באלים אילנא כמה דאת אמר (ישעיה א כט) כי יבושו מאילים אשר חמדתם דהוא אילנא דהוו פלחין לחד דופסא דמחקקין בגויה ואקרי אלים אילנא) מי כמוכה דיעביד כעובדך

- מאיר הזהר -

[691] אלים הוא מלשון אילי הארץ, והיינו השרים, ואמר ״מי כמכה״ כדמסיק שהם מנגדים על ה׳ ועל משיחו בהיות ידם תקיפה ואין כן הקב״ה עמהם אלא הוא נותן להם שם ושארית והיינו כדמסיק (אור יקר).

[692] פי׳ ז״א ומפרש באלים לשון אילן כדמסיק (מ״מ)

[693] שכן נקרא ה׳ אחד (אור יקר).

[694] מצד הגדולה (אור יקר).

[695] שמתעלה לג׳ ראשונות דרך קו האמצעי (אור יקר).

[696] מצד הגבורה, והרי ד׳ בחינות לת״ת: ״חד״ מצד המערב מלכות, ״רברבא״ מצד הדרום חסד, ״עילאה״ מצד המזרח המתעלה ומאיר משם, ״תקיפא״ מצד הגבורה צפון, והם ד׳ צדדיים שבהם י״ב גבולים שבהם ע׳ ענפים וכו׳ ויש לאילן זה ענפים קדושים אמנם משתלשלים עד עולם הפירוד עד למטה ושם נאחזים השרים למטה מהקדושים (אור יקר).

[697] הם י״ב צירופי הוי״ה ובספר אור ישראל פי׳ י״ב גבולי אלכסון שבא״א בת״ת דידיה, והם באים לז״א לפי שז״א מלביש לא״א מטיבורא דלבא דיליה ולמטה שהוא חצי הגוף ואו״א מלבישים לא״א מטיבורא ולמעלה ויש י״ב גבולי אלכסון בחצי ת״ת העליון דא״א לאו״א וי״ב אחרים ג״כ בחצי התחתון לזו״ן (מ״מ).

[698] חגת״ם א״נ הם חו״ב חו״ג הבאים מבינה לז״א (מ״מ).

[699] פי׳ ע׳ שרים כמ״ש לקמן שחיותם הוא מז״א בסוד ואתה מחיה את כולם (מ״מ).

[700] נופא (אור יקר).

[701] עיקר הכל דהיינו הת״ת שהוא הכולל כל הענפים נקודת המרכז לכל (אור יקר)

[702] חולקא דישראל (נמחק במ״מ).

[703] היינו סוד השלום, היסוד שהוא המשקה לגן, ומהגן הם יונקים בסוד השתלשלותם ממציאות אל מציאות כדפי׳ (אור יקר).

[704] בתוכיותו הם ענפיו הקדושים המתוקים כדפי׳ (אור יקר).

שיעשה כמעשיך וירחם על הכל מי כמכה בכל אותו סביב העץ שאף על גב שהוא שולט שומר את הכל שומר את כל השאר ולא רוצה לעשות עמהם כליון מי כמוכה נאדר בקודש באותו כח עליון שנקרא קודש נאדר בקודש ממש ונקרא כח ה' נועם ה' והרי בארנו את הדברים.

מי כמכה באלם ה' רבי יוסי פתח "ראיתי את כל המעשים אשר נעשו תחת השמש והנה הכל הבל ורעות רוח שלמה המלך שהתעלה בחכמה יתרה על כל בני העולם איך אמר שכל המעשים הם הבל ורעות רוח יכול אף מעשה הצדקה והרי כתוב והיה מעשה הצדקה שלום אלא הרי פרשוה כתוב כל המעשים אשר נעשו תחת השמש, שונה מעשה הצדקה שהוא למעלה מן השמש.

והנה הכל הבל ורעות רוח מה זה אומר אם תאמר הכל הבל כמו שבארנו שהוא בסוד החכמה כמו שנאמר הבל הבלים אמר קהלת ואותם הבלים קיום של העולם שלמעלה ושלמטה מה תאמר בזה שכתוב כאן הכל הבל ורעות רוח (והרי דבר זה תחת השמש כתוב).

אלא כך פרשוה וכך הוא בא וראה בשעה שהמעשים למטה מתכשרים ואדם עוסק בעבודת המלך הקדוש אותו דבר שעושה נעשה ממנו הבל למעלה ואין לך הבל שאין לו קול שעולה ומתעטר למעלה ונעשה סנגור לפני הקדוש ברוך הוא.

וירחם על כלא מי כמכה בכל ההוא סחרניה דאילנא דאף על גב דאיהו שלטא נטיר לכלא נטיר לכל שאר ולא בעיא למעבד עמהון גמירא מי כמכה נאדר בקדש בההוא חילא עלאה דאקרי קדש[705] נאדר בקדש ממש[706] ואקרי כח יהו"ה[707] נעם יהו"ה והא אוקימנא מילי

מי כמוכה באלים יהו"ה רבי יוסי פתח (קהלת א יד) ראיתי את כל המעשים שנעשו תחת השמש[708] והנה הכל הבל ורעות רוח שלמה מלכא דאסתלק בחכמתא יתירא על כל בני עלמא היך אמר דכל עובדין הבל ורעות רוח יכול אף מעשה הצדקה והא כתיב (ישעיה לב יז) והיה מעשה הצדקה שלום אלא הא אוקמוה כל המעשים אשר נעשו תחת השמש כתיב שאני מעשה הצדקה דאיהי לעילא מן שמשא

והנה הכל הבל ורעות רוח מאי קא מירי אי תימא הכל הבל כמה דאוקימנא דאיהו ברזא דחכמתא כמה דאת אמר הבל הבלים אמר קהלת ואינון הבלים קיומא דעלמא דלעילא ותתא מאי תימא בהאי דכתיב הכא הכל הבל[709] ורעות רוח (והא מלתא דא תחת השמש כתיב (&))

אלא הכי אוקמוה והכי הוא תא חזי בשעתא דעובדין מתכשרן לתתא ובר נש אשתדל בפולחנא דמלכא קדישא ההוא מלה

- מאיר הזהר -

[705] בינה (מ"מ).

[706] היינו בסוד שרשיו שהן בחכמה שותה במקומו (אור יקר).

[707] שם ה' ת"ת ומה שנשפע לו משם הוא כחו (אור יקר). סוד הכ"ח היינו סוד כ"ח אותיות של שם שהוא מילוי מילואו, והמלוי הא' בחכמה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ומילוי מילואו שהוא כ"ח הם בבינה מהחכמה, ובבחי' זו יצדק "בקדש", ומצד היותו אל הת"ת מהבינה היינו "נועם ה'", והענין בינה נקשרת בחכמה ומשקים עץ החיים והעץ משקה ענפיו (אור יקר). שהיא כח ז"א כנודע וכן נועם שבא לז"א הנק' הוי"ה (מ"מ).

[708] גשמיים שאינם עולים אל הרוחני (אור יקר).

[709] פי' כיון שאמר ורעות רוח גבי מלת הבל ש"מ הבל דקרא לאו מאינון הבלים דלעילא והא מלתא דא קושיא אחריתי היא דמדכתיב תחת השמש ש"מ שאינו הבל דקדושה (מ"מ).

וכל אותם מעשים שהאדם עוסק בהם שאינם עבודת הקדוש ברוך הוא אותו דבר שעושה נעשה ממנו הבל והולך ומשוטט בעולם וכשיוצאת נשמת האדם אותו הבל מגלגל אותו בעולם כאבן בכף הקלע[713] ככתוב ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע.

מהו יקלענה אותו הבל שמגלגל אותו סביבו בעולם ואז כל הדברים שנעשים (ואותם שתחת השמים) שאינם עבודת הקדוש ברוך הוא נעשה מהם הבל הוא שברון רוח שמשבר את הרוח שעולה ויורדת ומתגלגלת בעולם זהו שכתוב הבל ורעות רוח

אבל אותו דבר שהוא עבודת רבונו זה עולה (נקרא) למעלה מן השמש ונעשה ממנו הבל קדוש וזהו הזרע שזרע האדם באותו עולם ומה שמו צדקה שכתוב זרעו לכם לצדקה.

דעביד[710] הבל אתעביד מיניה לעילא[711] ולית לך הבל דלית ליה קלא[712] דסליק ואתעטר לעילא ואתעביד סניגורא קמי קודשא בריך הוא

וכל אינון עובדין דאשתדל בהו בר נש דלאו אינון פולחנא דקודשא בריך הוא ההוא מלה דעביד הבל יתעביד מיניה ואזלא ושאטת בעלמא וכד נפקת נשמתיה דבר נש ההוא הבל מגלגלא ליה בעלמא כאבנא בקוספיתא כמה דכתיב (ש״א כה כט) ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע

מאי יקלענה ההוא הבל דמגלגל ליה סחרניה בעלמא כדין כל מלין דמתעבדין (ואינון תחות שמשא) דלאו אינון פולחנא דקודשא בריך הוא הבל[714] יתעביד מנייהו איהו תבירא דרוחא דמתבר לרוחא דסליק ונחית ומתגלגל בעלמא הדא הוא דכתיב הבל ורעות רוח

אבל ההיא מלה דאיהי פולחנא דמריה דא סליק (אקרי) לעילא מן שמשא[715] ואתעביד מניה הבל קדישא ודא הוא זרעא דזרע בר

- מאיר הזהר -

[710] מעשה המצוה או הצדקה גורם ייחוד וכל ייחוד גורם הויה דקה רוחנית נמשכת מהספירות שמור לחלק המייחד או העושה המצוה. והיינו סוד ״קנה לו״ לשון קנין, שמים ברא לו פרקליט א׳ והיינו הבל ודאי, שהוא סוד הבל רוחני כח נברא ע״י המצוה וכן בהיותו עוסק בדברים הגשמיים שהם דברים בטלים וכיוצא ומכ״ש ליצנות וכיוצא מן הדברים שם חצונים שכולם הם עושים הבל ואינו אבד אלא מתקיים בעולם הזה ואם שב בתשובה יורד אותו הבל אליו ומתקנם ממנו עד שבטל והולך לו ונמחה והיינו כעב פשעיך וכענן חטאתיך, ואם אינו שב אלא כל יום ויום מוסיף והולך, מתאסף זה עם זה עד בא יומו עת פקודתו, דרך הנשמה להתלבש בהבלים אלו, אם טובים והלך לפניך צדקך, מתלבש בקלין ודיבורים דדברי תורה ומצות ומעשים טובים, ואם רעים מתלבשת בקלין ודיבורים דדברים בטלים וליצנות ושקר וחונף ולשון הרע ועבירות, ואותו הבל אינו עולה אל הקדש אלא סובב סובב תחת הגלגל הזה, והנשמה מתגלגלת והיינו רעות ושברון אל הרוח ודאי שהיא מתגלגלת ונענשת בלבוש זה אשר הכינה לה (אור יקר).

[711] פי׳ מלאך קדוש (מ״מ).

[712] פי׳ שהמלאך יש לו כח הדיבור שמלמד סנגוריא על האדם שעשה המצוה (מ״מ).

[713]

[714] מנייהו הבל מיהו עבילא (לכך ממת).

[715] פי׳ מן שמש שבעולם הזה (מ״מ).

זהו מה שמנהיג את האדם כשתצא ממנו נשמתו ועולה לה למקום של כבוד שלמעלה נמצא להצרר בצרור החיים זהו שכתוב והלך לפניך צדקך כדי להנהיג אותך להעלות אותך (ממקום) למקום שנקרא כבוד ה' שכתוב כבוד ה' יאספך.

כל אותן נשמות שאותו הבל קדוש מנהיג אותן אותו שנקרא כבוד ה' כונס אותן לתוכו ונצררות בו (זהו שכתוב כבוד ה' יאספך) וזה נקרא נחת רוח אבל האחר נקרא רעות רוח אשרי הצדיקים שכל מעשיהם למעלה מן השמש וזורעים זרע של צדקה לזכות אותם לעולם הבא ועל זה כתוב וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה.

אמר רבי שמעון בא וראה בתחלה כשנבנה בית המקדש למטה לא נבנה אלא בדין ורוגז ככתוב כי על אפי ועל חמתי וגו' משום שבמקום הדין שרוי לעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא לבנות אותו ולהתקינו בדרגה אחרת עליונה שנקראת צדקה שכתוב בצדקה תכונני משום כך יתקיים (בו) ושמו נש[716] בההוא עלמא ומה שמיה צדקה[717] דכתיב (הושע י יב) זרעו לכם לצדקה

האי מדבר ליה לבר נש כד תפוק נשמתיה מיניה וסלקא לה באתרא דכבוד דלעילא אשתכח[718] לאתצררא בצרורא דחיי[719] הדא הוא דכתיב (ישעיה נח ח) והלך לפניך צדקך בגין לדברא לך לסלקא לך (מן אתר) לאתר דאקרי כבוד יהו"ה דכתיב (שם) כבוד יהו"ה יאספך

כל אינון נשמתין דההוא הבל קדישא מדבר להו ההוא דאקרי כבוד יהו"ה כניש לון בגויה ואתצרירן ביה (הדא הוא דכתיב כבוד ה' יאספך) ודא אקרי נייחא דרוחא אבל אחרא ורעות רוח אקרי זכאין אינון צדיקייא דכל עובדיהון לעילא מן שמשא וזרעין זרעא דצדקה למזכי לון לעלמא דאתי ועל דא כתיב (מלאכי ג כ) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה

אמר רבי שמעון תא חזי בקדמיתא כד אתבני בי מקדשא לתתא לא אתבני אלא בדינא ורוגזא כמה דכתיב (ירמיה לב לא) כי על אפי ועל חמתי וגו' בגין דבאתר דדינא שריא לזמנא דאתי זמין קודשא בריך הוא למבני ליה ולאתקנא ליה בדרגא אחרא עלאה

- מאיר הזהר -

[716] הענין כי כל המעשה אשר יעשה בעולם הזה פועל ברוחני, אם מעשה התורה והמצוה מיד מייחד ובורא בסוד זרע עליון, דהיינו צדק נעשה צדקה על ידי המעשים הטובים שהיא מתקשטת ומתיחדת, ואותו הרוחניות שהוא נשפע בה בורא רוחני להתלבש אותה הנשמה. ואם רע הוא עולה אל הרעים והם מתייחדים על ידי רעותיו, שהרעים הם זכר ונקבה כאומרו טפלנו, והיינו היחוד החצוני נקרא טפל שקר זכר, ומרמה נקבה, וע"י נעשה קטיגור א', ולכן כל ענין מוליך הנשמה אחר שורשו אם נעשה הצדקה מכניסה אל הקדושים מקום שממנו נברא הרוחני, ואם חצוני מוליך הנשמה אל החצונים שהם אויר העולם לשברה להכניעה במעשיה כדי רשעתה במספר, והנה המצות שהם מעשה התורה והצדקה היא תלויה ואינה נכנסת פנימה אל הבורא אותם עד עלות הנשמה, שאז יראה כל אותם המצות אל פני המלך אביהם, שמייחד קב"ה ושכינתיה נעשתה הנשמה, וכן מייחוד קב"ה ושכינתה נעשו ההויו"ת הקדושות שהם המצות המלבישות הנשמה ותלויים ועומדים להראות פנימה עד עת בא פקודת הנשמה שתתלבש בהם, ומיד היא עולה להראות והם עולים והם מראים לה הדרך ועולים אל השכינה שהיא הנקבה, ודרך בה עולים אל הת"ת ומשם עולים אל הבינה (אור יקר).

[717] פי' כיון שהמצוה שהאדם עושה היא עולה בסוד מ"ן למלכות כדי לעורר הז"א הנק' צדקה לזווג לכך נקרא מלאך שנוצר ממנה צדקה ושיעור הכתוב זרעו לכם פי' זרע שלכם שמו צדקה (מ"מ).

[718] שנשמת הצדיק עולה אחר המיתה למלכות בסוד מ"ן ושם במלכות הארת הז"א שנקרא כבוד דלעילא וצרור החיים היא המלכות כנודע שצוררת אל חי בתוכה, ולפי זה כבוד ה' יאספך היא מלכות ואינו ז"א כמו כבוד שהזכיר הזהר ולכך הוסיף הזהר דכבוד דלעילא לרמוז על ז"א אבל הכתוב אמר כבוד ה' דהיינו כבוד של ה' שהיא מלכות שבניינה מז"א א"נ יש לומר באתרא דכבוד היא בריאה ששם היא המלכות הנקרא כבוד דלעילא שהיא ע"ג ב"ע ונודע שג"ע של מעלה היא בריאה ולשם עולה הנשמה ומלכות היא שם והנשמה נצררת ביסוד דידה הנק' צרור החיים ולפי זה כבוד שהזכיר הזהר הוא כבוד דקרא (מ"מ).

[719] כאשר זוכה הנשמה בתורה ומעשים טובים, הרי יוצא מעוה"ז להתעדן ולהתענג בעדן גן אלהים להנות שם מזיו השכינה, והיא צרורה שם בצרור החיים וכמ"ש בפ' בשלח (נט ע"א) ובפ' ויקרא (כה ע"א) (דע"ה ח"ב סט ע"ג).

דאקרי צדקה דכתיב (ישעיה נד י) בצדקה תכונני בגין כך אתקיים (ביה)[720] ושמיה[721]

נט/ב

זהר

ממש יקרא צדק מנין לנו שכתוב וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו.

ממש צדקה יתקרי[722] מנלן דכתיב (ירמיה כג ו) וזה שמו אשר יקראו יהו"ה צדקנו[723]

נטית ימינך תבלעמו ארץ הרי נאמר הַרְמתושהרמת ימינך אמר רבי יצחק הרי התעוררו בו החברים שכאשר הוציא הקדוש ברוך הוא את המצרים מתים מתחת למים אמר לארץ כנסי אותם לתוכך ולא רצתה עד שהושיט הקדוש ברוך הוא את ימינו כנגדה והשביע אותה אז בלעה אותם האדמה זהו שכתוב תבלעמו ארץ אמר רבי אלעזר נטית ימינך להפרידה מן השמאל ואז נעשה בהם דין.

נטית ימינך תבלעמו ארץ הרי נאמר הַרְמתושהרמת ימינך אמר רבי יצחק הרי התעוררו בו החברייא דכד אפיק קודשא בריך הוא למצראי מתין מתחות מיא אמר לארעא כניש לון בגווך ולא בעאת עד דאושיט קודשא בריך הוא ימינא לקבלה ואומי לה כדין בלעתינון ארעא הדא הוא דכתיב תבלעמו ארץ אמר רבי אלעזר נטית ימינך לאפרשא[725] לה משמאלא וכדין אתעביד בהו דינא

נחית בחסדך עם זו גאלת כמו שכתוב כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם כי ימינך זו גדולה נהלת בעזך זה שכתוב וזרועך זו גבורה אל נוה קדשך זה שכתוב ואור פניך כי רציתם זה צדיק וכולם נמצאים בכתוב.

נחית בחסדך עם זו גאלת כמה דכתיב (תהלים מד ד) כי ימינך וזרועך ואור פניך[726] כי רציתם[727] כי ימינך דא גדולה[728] נהלת בעזך דא דכתיב וזרועך דא גבורה אל נוה קדשך דא דכתיב ואור פניך כי רציתם דא צדיק וכלהו משתכחי בקרא[729]

תיפול עליהם אימתה ופחד אימתה היה צריך לומר אימה מה זה אימתה שהרי אין לך אות או מילה אחת בתורה שאין בה סודות עליונים מה זה אימתה אמר רבי שמעון כלומר יראת השכינה.

תפול עליהם אימתה ופחד אימתה אימה מבעי ליה מאי אימתה דהא לית לך את[730] או מלה חדא באורייתא דלא אית בה רזין עלאין

- מאיר הזהר -

[720] נמחק בדרך ממת.

[721] ושמה (מ"מ).

[722] ור"ל שלעתיד תקרא על שם בעלה (מ"מ).

[723] [ב]משיח כתיב וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו שהוא בדרגא דצדיק (אפיקי ים בבא דף בתרא עה ע"ב).

[724] סלקת הימין והרחמים כדי שתפעול השמאל בחזקה דין. ור' יצחק מפרש ממש נטית ימינך והרחמים כדי שינתנו לקבורה, והטעם שהרשעים האלו לא היה הים חפץ שיהיו נכללים בה אחר שכפרו בהשגחת בורא כל וכן הארץ לא היה רוצה שיכללו בה אלא שהקב"ה ברחמיו נתן אותם לקבורה בארץ (אור יקר).

[725] היינו על ידי התפשטות הימין הרבה מהשאמל נבדלת לעצמה, שאינה כמדת הימין, ואין הימין נכללת מהגבורה והדין כיון שהיא מתפשטת ודעתו כפי' ארימית אלא שפי' נטית לשון נוטה כדוק שמים דהיינו התפשטות וכאשר הימין אינה מתפשטת ברחמיה הרבים השמאל היא נכללת עמה, אמנם בהתפשטה כל מדתה הרי שמאל נפרדת לעצמה (אור יקר).

[726] היינו הת"ת שנראים פנים ואורם מתפשטת אל המלכות דהיינו סוד צדקה, דהיינו ייחוד ואור הת"ת אל המלכות כנודע והיינו אל נוה קדשיך הנוה מלכות שהקדש ת"ת בתוכו (אור יקר).

[727] בחסדיך לכתיב (נוסף במ"מ).

[728] (נ"ל גאולה) (לרך ממת).

[729] כל ד' רגלי המרכבה (אור יקר).

[730] דלא תימא כי אותיות האמנת"י נוספות שאינו (אור יקר).

כודוגמא זו, תבאמו ותטעמו בהר נחלתך וגו' תבאמו ותטעמו היה צריך לומר תביאם ותטעם מה זה תבאמו אלא רוח הקודש אומרת על אותו הדור האחרון שמל יהושע והתגלה בהם גלוי של הרושם הקדוש של שמו של הקדוש ברוך הוא שאלה אחוזים בו' ואלה ראויים לרשת את הארץ ככתוב ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ שכל מי שנמול והתגלה בו רושם הקדוש ושומר אותו נקרא צדיק משום כך לעולם יירשו ארץ.

ועל זה תבאמו ו' יתרה תבאמו לאותם האחוזים בו' ותטעמו כנאמר נצר מטעי מעשה ידי להתפאר לאותם שאחוזים בו' ולאותם אחרונים התעורר הדבר ואין לך דבר בתורה או אות קטנה בתורה שאין בה סודות עליונים וטעמים קדושים אשרי חלקם של היודעים בהם.

מאי אימתה אמר רבי שמעון כלומר דחילו דשכינתא[731]

כהאי גוונא תביאמו ותטעמו בהר נחלתך וגו' תביאמו ותטעמו תביאם ותטעם מבעי ליה מאי תביאמו[732] אלא רוחא דקודשא[733] אמר על אינון דרא בתראה[734] דגזר יהושע ואתגליא בהו גלויא דרשימא קדישא[735] דשמיה דקודשא בריך הוא דאלין אחידן ביה בו' ואלין אתחזיאו למירת ארעא כמה דכתיב (ישעיה ס כא) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ דכל מאן דאתגזר ואתגליא ביה רשימא קדישא ונטיר ליה[736] אקרי צדיק[737] בגין כך לעולם יירשו ארץ[738]

ועל דא תביאמו ו' יתירה תביאמו לאינון דאחידן בו' ותטעמו[739] כמה דאת אמר נצר מטעי מעשה ידי להתפאר לאינון דאחידן בו[740] ולאינון בתראי אתער מלה ולית לך מלה באורייתא או את זעירא באורייתא דלית בה רזין עלאין וטעמין קדישין זכאה חולקהון דידעין בהו

רעיא מהימנא

- מאיר הזהר -

[731] ות' היא רומזת הנקבה שהיא השכינה, והיינו אימתה ופחד גבורה וגבורה תתאה מצד הגבורה (אור יקר).

כלומר אימת ה' (רח"ו). ופחד דקרא היא גבורה, וכן כתב הרב זלה"ה, דהיינו שיתעוררו הדינים של מלכות וגבורה עליהם (מ"מ).

[732] ירצה ג"כ אות נוספת להראות על המדה (אור יקר).

[733] שיודע העתידות ויודע שדור זה לא יזכו (אור יקר).

[734] פי' לאפוקי אותו הדור שבאותה שעה לא היו פרועים שלא עשו פריעה אלא במרה וכיון שבאותה שעה שזכו לגילוי שכינה כמרז"ל ראתה שפחה על הים וכו', לא היו פרועים אע"פ שפרעו במרה מ"מ כיון שלא זכו באותה שעה שיהיו פרועים לכך לא נכנסו לא"י (מ"מ)

[735] סוד י' עטרה דברית פריעה, שמצרים מלו ולא פרעו ודור זה מלו ופרעו והיינו שנית דכתיב מול את בני ישראל שנית פריעה על מילה וסוד משך וא"ו וכל הנכנס בו נכנס בסוד וא"ו עלמא דדכורא והיינו כדפי' בתיקו"ז שאות מיל"ה היא שם הוי"ה וסימניך מ"י י"על"ה ל"נ"ו ה"שמימ"ה, דהיינו ראשי תיבות מיל"ה וסופי תיבות יהו"ה (אור יקר).

[736] שלא יטמאנו בביאה אסורה (אור יקר).

[737] דהיינו מרכבה ליסוד (אור יקר).

[738] שהאוחזים במלכות דהיינו מילה לבד יורישם ארץ דרך עראי דהיינו המלכות עמהם לעתות, אמנם הצדיק השכינה רודפת אחריו, מפני שהיא רודפת אחר הייחוד ורוצה בו שע"י היא מתייחדת והיינו לעולם יירשו ארץ (אור יקר).

[739] היינו נטיעתם במלכות, והיינו נצר מטעי מעשי יד"י היינו סוד הצדיק כאומרו ומעשה ידיו מגיד הרקיע וכדפי' בפ' בראשית שהיחוד בסוד הידים שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני להתפאר להתייחד בסוד הת"ת (אור יקר).

[740] והשתא קשה דהכא משמע שדור אחרון עדיפא שהאבות במלכות ודור שני בת"ת ואיפכא קאמר בפ' בראשית דהתם קאמר שדור ראשון מיובלא ודור שני לתתא בשמיטה ועוד קשה דאלו דור ראשון היה בהם משה רבינו ע"ה פני חמה, ואהרן דרועא ימינא ונחשון בן עמינדב או חור דרוע שאלא, אבל יהושע פני לבנה ואלעזר דרועא ימינא דסיהרא כדפי' בזהר פרשת קרח ופרשת חקת, והיאך אמר שדור שני הם למעלה בסוד וא"ו ודור ראשון למטה, לזה נראה לי לומר שהענין הוא שבלי ספק דור ראשון למעלה בסוד היובל ודור שני בסוד השמיטה, אמנם שמטה של אלו היה בסוד גילוי אות ברית ואות וא"ו בשמיטה ויובל של אלו הוא בסוד השער הסגור והנעול שלא נמולו, ולכך הם למטה (אור יקר).

מצוה (יט) לבנות מקדש למטה כדוגמת בית המקדש שלמעלה כמו שנאמר מכון לשבתך פעלת ה' שצריך לבנות בית מקדש למטה ולהתפלל בתוכו תפלה בכל יום לעבוד את הקדוש ברוך הוא שהרי תפלה נקראת עבודה.

ואותו בית הכנסת צריך לבנותו ביופי רב ולתקנו בכל התקונים שהרי בית הכנסת שלמטה עומד כנגד בית הכנסת שלמעלה.

בית המקדש למטה הוא עומד כדוגמת בית המקדש שלמעלה שעומד זה כנגד זה ואותו בית המקדש כל תקוניו וכל עבודותיו וכל אותם כלים ושמשים כולם הם כדוגמא שלמעלה המשכן שעשה משה במדבר הכל היה כדוגמא שלמעלה.

בית המקדש שבנה שלמה המלך הוא בית מנוחה כדוגמא עליונה בכל אותם תקונים להיות בתקון שלמעלה בית מנוחה ויורשה כך בית הכנסת צריך בכל תקוני היופי להיות כדוגמא עליונה להיות בית תפלה לתקן תקונים בתפלה כמו שבארוה.

ואותו בית המקדש שיהיו בו חלונות שכתוב "וכוין פתיחן" [חלונות פתוחים] כדוגמא שלמעלה ועל זה [נאמר] משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים ואם תאמר אפילו בשדה כדי שהרוח תהיה עולה לא כך שהרי אנו צריכים בית ואין להמצא בית למטה כדוגמת בית עליון להוריד דיור עליון לדיור תחתון.

פקודא (יט) למבני מקדשא[741] לתתא כגונא דבי מקדשא דלעילא כמה דאת אמר מכון לשבתך פעלת יהו"ה דאצטריך למבני בי מקדשא לתתא ולצלאה בגויה צלותא בכל יומא למפלח ליה לקודשא בריך הוא דהא צלותא אקרי עבודה[742]

וההוא בי כנישתא אצטריך למבני ליה בשפירו סגיא ולאתקנא ליה בכל תקונין דהא בי כנישתא דלתתא קיימא לקבל בי כנישתא דלעילא

בית המקדש לתתא איהו קאים כגוונא דבית המקדש דלעילא דקאים דא לקבל דא וההוא בי מקדשא כל תקונוי וכל פולחנוי וכל אינון מאנין ושמשין כלהו אינון כגוונא דלעילא משכנא דקא עבד משה במדברא כלא הוה כגוונא דלעילא

בי מקדשא דבנה שלמה מלכא הוא בי נייחא[743] כגוונא עלאה בכל אינון תקונין למהוי בתקונא דלעילא בי נייחא ואחסנתא[744] הכי בי כנישתא אצטריך בכל תקוני שפירו למהוי כגוונא עלאה למהוי בית צלותא לאתקנא תקונין בצלותא כמה דאוקימנא

וההוא בי מקדשא דליהוי ביה חלונות דכתיב (דניאל ו יא) וכוין פתיחן כגוונא דלעילא ועל דא (שיר ב ט) משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים ואי תימא אפילו בחקלא בגין דרוחא להוי סליק לאו הכי דהא אנן צריכין בית וליכא לאשתכחא בית לתתא כגוונא דבית עלאה לנחתא דיורא עלאה לדיורא תתאה

- מאיר הזהר -

[741] עי' לעיל ד ע"א.

[742] ר"ל לפיכך ביה"כ במקום בהמ"ק (יהל אור).

[743] ר"ל משא"כ משכן (יהל אור). ועי' לעיל מז ע"א באור יקר שמנוחה היא בחי' הכתר. ועי' תיקו"ז (עה ע"ב): וביה אתקריאו תלת אבהן שביעיות כמה דאת אמר ויכל אלהי"ם ביום השביעי וישבות ביום השביעי (בראשית ב ג) ויברך אלהי"ם את יום השביעי ויברך אותו מסטרא דברכה ויקדש אותו מסטרא דקדושה וישבות בו מסטרא דיחוד. בהגר"א: מסט' דיחוד - שזהו סוד השבת, יחודא דכלהו, והוא המנוחה, וכמ"ש ומצאן מנוחה אשה כו' אל המנוחה כו'. ועי' בריש פרשת נח (נט ע"ב) ודא נייחא כו' כד"א כי בו שבת כו'.

[744] ר"ל מנוחה ונחלה ופי' כמ"ש בזהר במקום אחר שהקשה המשכן ג"כ מרמז כגוונא דלעילא מ"מ לא בנו כ"כ כמו שהיה בבית המקדש ופי' משל למלך שהוא בדרך אינו רוצה להוציא כל כליו וכל קשוטיו כדרך שהוא עושה בביתו על מקומו כך המשכן היה בדרך במדבר היה עושה הקישוטין בדרך רמז מעט אבל שלמה כו', וז"ש כאן ביה נייחא ואחסנתא וגם אמר כאן משכנא דקא עביד משה הוי כגנווא עלאה (יהל אור).

ועוד שאותה תפלה ואותה רוח צריכים לעלות ולצאת מתוך מצוקה[745] בדרך ישרה כנגד ירושלים

ותו דההוא צלותא וההוא רוחא אצטריך לסלקא ולנפקא מגו עאקו בארח מישר לקבל ירושלם

ס/א

זהר

שנינו אמר רבי אבא אשרי חלקם של אותם שזוכים לומר שירה זו בעולם הזה שזוכים לאמרה בעולם הבא ושירה זו נבנתה בעשרים ושתים אותיות קדושות חקוקות ובעשר אמירות והכל נרשם בשם הקדוש והכל שלמות של השם הקדוש והרי עוררנו הדברים.

תניא אמר רבי אבא זכאה חולקהון דאינון דזכאן למימר שירתא דא[746] בהאי עלמא דזכאן[747] למימר לה בעלמא דאתי ושירתא דא אתבני[748] בעשרין ותרין אתוון קדישין גליפן ובעשר אמירן[749] וכלא אתרשים בשמא קדישא[750] וכלא שלימותא[751] דשמא קדישא והא אתערנא מלי

אמר רבי שמעון באותה שעה שהיו עומדים ישראל על הים והיו אומרים שירה התגלה הקדוש ברוך הוא עליהם וכל מרכבותיו וחילותיו כדי שיכירו למלכם שעשה להם כל אותם נסים וגבורות וכל אחד ואחד ידע והתבונן מה שלא ידעו והתבוננו שאר נביאי העולם.

אמר רבי שמעון בההיא שעתא דהוו קיימין ישראל על ימא והוו אמרי שירתא אתגלי קודשא בריך הוא עלייהו וכל רתיכוי וחילוי בגין דינדעון למלכיהון דעבד לון כל אינון נסין וגבוראן וכל חד וחד ידע ואסתכל מה דלא ידעו ואסתכלו שאר נביאי עלמא

שאם תאמר שלא ידעו ולא הדביקו[752] חכמה העליונה מן השירה הזו תראה שכלם הסתכלו בחכמה וידעו דברים ואמרו שאם לא כך איך אמרו כולם דברים אחידות שלא סטו אלה מאלה ומה שאמר זה אמר זה ולא הקדים מלה זו למלה זו אלא כולם במשקל אחד ורוח הקודש בפי כל אחד

דאי תימא דלא ידעו ולא אדבקו חכמתא עלאה מן שירתא דא תחמי דכלהו בחכמתא אסתכלו וידעו מלין ואמרו דאי לאו הכי איך אמרו כלהו מלין אחידן[753] דלא סטו אלין מאלין ומה דאמר דא אמר דא ולא אקדים מלה דא למלה דא אלא כלהו בשקולא חדא ורוחא דקדושא בפומא דכל חד וחד ומלין

- מאיר הזהר -

[745]

[746] ענין זה יסוד לדבריו דקיימא שהזוכה לאומרה בעולם הזה אומרה לעולם הבא, ונודע שעולם הזה הנהגתו במלכות וכך היא נקראת עולם הזה, ועולם הבא הנהגתו בבינה וכך שמה, א"כ אין ספק ששירה זו יהיה עניינה בסוד הבינה והמלכות (אור יקר).

[747] די זכאן (לרך למת).

[748] אין ספק שכל הדבור נבנה מאותיות ונקודות, אמנם שירתא דא אותיותיה ונקודותיה רומזים במקום נסתר, עוד י"ל כי כ"ב אותיות הם רמז י"ג תיקו"ד דא"א, וט' תיקו"ד דז"א דהיינו כ"ב וכן הם רמוזים בשירה, אשירה לה' כי גאה גאה היינו סוד א"א, ה' איש מלחמה, היינו סוד ז"א, הם כ"ב אותיות ואח"כ באו רמוזים בה עשר אמירן כאומרו תהומות יכסיומו, היינו תהום דיום ראשון, וברוח אפיך וכו' היינו ורוח אלהים מרחפת וכו' וכן על זה הדרך ימצא כל מעשה בראישת ששבחו בו (אור יקר).

[749] הם עשר נקודות והם ל"ב נתיבות חכמה, כי כל דיבור ושירה יבנה מהכ"ב אותיות ואי אפשר לבטא אותיות בלי נקודות ושורשם ועיקרם בבינה בשתוף החכמה, וענין זה יורד ומתחקק בת"ת (או ריקר).

[750] דהיינו שם הוי"ה שבת"ת ומשם יורד להתחקק במלכות שהיא הנקראת שלימות (אור יקר).

[751] והרי ע"י זה נקשר הענין בבינה עולם הבא, ובמלכות עולם הזה, ע"י הת"ת שהוא אמצעי בין ב' הה"ן כנודע, וא"ת והרי אין דבור במציאות פחות מכ"ב אותיות ועשר נקודות א"כ מאי רבותיה דשירתא דא (אור יקר).

[752]

[753] למחידין (לרך למת).

ואחד וכל הדברים נאמרו כאלו יצאו מפה אחד אלא ודאי כולם בחכמה העליונה הסתכלו וידעו דברים עליונים ורוח הקודש בפי כל אחד ואחד.

ואפילו אותם שבמעי אמם היו כולם כאחד אומרים שירה והיו כולם רואים מה שלא ראה יחזקאל הנביא ועל כך היו כולם מסתכלים כאלו רואים עין בעין וכשסימו הדברים כולם נמתקים בנפשם ותאבים לראות ולהסתכל ולא היו רוצים לנסוע משם מרב השתוקקות.

באותה שעה אמר משה לקדוש ברוך הוא בניך לא רוצים לנסוע מן הים מרב השתוקקות להסתכל בך מה עשה הקדוש ברוך הוא הסתיר את כבודו החוצה למדבר ושם התגלה ולא התגלה.

אמר להם משה לישראל כמה (פעמים לנסוע משם ולא רצו) פעמים אמרתי לנסוע משם ולא רציתם עד שהראה להם זיו כבודו של הקדוש ברוך הוא במדבר ומיד היו תאבים ולא נסעו עד שאחז בהם משה והראה להם זיו כבודו של הקדוש ברוך הוא במדבר אז מרב תשוקה ורצון להסתכל הסיע אותם משה זהו שכתוב ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור מה זה מדבר שור מנהיגומדבר[757] שהיו רוצים להסתכל בו זיו כבודו של המלך הקדוש ועל זה נקרא מדבר שור שם הסתכלות.

וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים ואין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים אמר רבי ייסא וכי מי נתן להם כאן תורה והרי עד עכשיו לא נתנה להם תורה.

אתמרו כלהו כאלו נפקין מפומא חד אלא ודאי כולהו בחכמתא עלאה אסתכלו וידעו מילין עלאין ורוחא דקודשא בפום כל חד וחד

ואפילו אינון דבמעי אמהון הוו אמרי שירתא כלהו כחדא והוו חמאן כלהו מה דלא חמא יחזקאל נביאה[754] ועל כך הוו כלהו מסתכלי כאלו חמאן עינא בעינא וכד סיימו מלין כלהו מתבסמן בנפשייהו ותאבין למחמי ולאסתכלא ולא הוו בעאן לנטלא מתמן מסגיאות תיאובתא

בההיא שעתא אמר משה לקודשא בריך הוא בניך מסגיאות תיאובתא לאסתכלא בך לא בעאן לנטלא מן ימא מה עבד קודשא בריך הוא אסתים יקריה[755] לבר למדברא[756] ותמן אתגלי ולא אתגלי

אמר לון משה לישראל כמה (ס"א זמנין לנטלא מתמן ולא בעו)[758] זמנין אמינא לנטלא מתמן ולא[759] בעיתון עד די אחזי לון זיו יקרא דקודשא בריך הוא במדברא ומיד הוו תאבין ולא נטלו עד דאחיד בהו משה ואחמי לון זיו יקרא דקודשא בריך הוא במדברא כדין מסגיאות תיאובתא ורעותא לאסתכלא אנטיל לון משה הדא הוא דכתיב ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור מאי מדבר שור[760] מדברא דהוו בעאן לאסתכלא ביה זיו יקרא דמלכא קדישא ועל דא אקרי מדבר שור אסתכלותא שם

וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים ואין מים אלא תורה[761] שנאמר (ישעיה נה א) הוי כל צמא לכו למים אמר רבי ייסא וכי מאן

- מאיר הזהר -

[754] ע"י השירה שאמרו על הים, נמחל להם כל עונותיהם וכמ"ש במדרש תהלים (מזמור יח סי' ו), ואמרו שם כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה בידוע שמוחלין לו עונותיו ונעשה כבריה חדשה, ישראל כשנעשה להם נס אמרו שירה שנאמר אז ישיר כו' והרי לנו כי נתקדשו ישראל כולם באותו הלילה הרבה מאד, והרי אתדחייא ואתכפייא אז הסטר"א כולא (דע"ה ח"ב קכו ע"ב).

[755] הסתיר את אור כבודו מהים (דע"ה ח"ב קכז ע"ב).

[756] שנראה להם בזיו אורו שהוא מבחוץ בהמדבר (דע"ה ח"ב קכז ע"ב).

[757]

[758] לכך למת גורס את המוסגר.

[759] זמנין למינא לנטלא מתמן ולא – נמחק כדכך למת.

[760] כי שור הוא לשון הסתכלות (דע"ה ח"ב קכז ע"ג).

[761] זו היא דרשת הקדמונים ופרשי לה ר' אלעזר ור' שמעון ור' אבא (אור יקר).

יהב להו אורייתא הכא והא[762] עד כען לא אתיהיבת לון אורייתא

אמר רבי אלעזר הם יצאו למדבר להסתכל והקדוש ברוך הוא נטל זיו כבודו משם והם הלכו להסתכל (לקדוש ברוך הוא) בו ולא מצאו אותו ולמדנו שהקדוש ברוך הוא נקרא תורה ואין מים אלא תורה ואין תורה אלא הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי אלעזר אינון נפקו[763] למדברא לאסתכלא קודשא בריך הוא נטל זיוא יקרא דיליה מתמן ואינון אזלו לאסתכלא (לקב"ה)[764] ביה ולא אשכחוהו ואוליפנא דקודשא בריך הוא תורה אקרי ואין מים אלא תורה ואין תורה אלא קודשא בריך הוא

אמר רבי שמעון עד דהוו אזלי במדברא[765] אתגלי עלייהו רשותא אחרא דשאר עמין[766] ההוא דשליט במדברא[767] ואערעו בהו תמן[768] חמו ישראל דלא הוה ההוא זיוא יקרא דמלכיהון הדא הוא דכתיב ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה מאי טעמא כי מרים הם לא אתבסם נפשייהו כקדמיתא ולא עוד אלא דאתי לקטרגא עלייהו

אמר רבי שמעון עד שהיו הולכים במדבר התגלה עליהם רשות אחרת של שאר העמים אותו ששולט במדבר ופגש בהם שם ראו ישראל שזה לא היה אותו זיו כבוד מלכם זהו שכתוב ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה מה הטעם כי מרים הם לא התבשמה נפשם כבתחלה ולא עוד אלא שבא לקטרג עליהם.

מה כתיב ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ

מה כתיב ויצעק אל יהו"ה ויורהו יהו"ה ע"ץ רעיא מהימנא

ועל זה כתוב מן המצר קראתי יה שצריך מקום דחוק בצרה לשלח בתוכו אותה רוח שלא יסטה ימינה או שמאלה ובשדה לא יכול הקול לשלח אותו כך שהרי כדוגמא זה קול השופר נדחה החוצה בדרך ישר מתוך מקום דחוק והולך ובוקע רקיעים ועולה בעליה לעורר רוח שלמעלה.

ועל דא כתיב (תהלים קיח) מן המצר קראתי יה דאצטריך אתר דחיק בעאקו לשדרא בגויה ההוא רוחא דלא יסטי לימינא ולשמאלא ובחקלא לא יכיל קלא לשדרא ליה הכי דהא כגוונא דא קלא דשופר אתדחייא לבר בארח מישר מגו אתר דחיק ואזיל ובקע רקיעין וסליק בסליקו לאתערא רוחא לעילא

ואם תאמר הרי כתוב ויצא יצחק לשוח בשדה שונה יצחק שדבר אחר היה בו מה שלא היה בכל העולם ועוד

ואי תימא הא כתיב (בראשית כד) ויצא יצחק לשוח בשדה שאני יצחק[769] דמלה

- מאיר הזהר -

[762] ועד (נ"ח והמ) (דרך ממת).

[763] כדפי' ר"ש לעיל "נפקו" מהים אל המדבר שור, "לאסתכלא" ועם היות שנתגלה להם במדבר שור לא נתגלה אלא כדי שעה לבד עד שיצאו (אור יקר).

[764] לח מופיע בדרך ממת.

[765] תיכף כשבאו למדבר (דע"ה ח"ב קלה ע"ב), והנה בחי' עץ הדעת אשר היה בכל הי' ספי' דהעשיה שאמרנו, הנה היה בכל חלקי הדצח"מ שבהם, היינו בהדומם הוא מקום המדבריות, ששם הוא מקום מוכשר להשראת החיצונים, וכמ"ש בזוה"ק (בשלח דף ס סע"א, ופ' תרומה קנז, ופ' תצוה קפד רע"א) (דע"ה ח"ב קמט ע"ב).

[766] ס"מ בא להטעותם (רח"ו). שר של או"ה והוא הס"מ, שהוא הראש לכל הע' שרים, ע' פ' בא (לג רע"א) ופ' בלק (קצב ע"ב) (דע"ה ח"ב קכז ע"ג). בכל חטא וחטא היה המקום גורם להם, כי הזוהמא והטומאה והרע שהיה שוכן באותן המקומות, זהו אשר גרם להם התגברות היצ"ר רח"ל נגד דעתם ורצונם וכו' בפ' תצוה (קפד ע"א) דלכך הוליכם הקב"ה במדבר דאיהו אתר ושלטנו דס"מ חייבא דאיהו דיליה ממש, בגין לתברא תוקפיה וחיליה ולכתתא רישיה (דע"ה ח"ב קלט ע"א).

[767] והוא הס"מ כמ"ש בפ' תצוה (קפד רע"א) (דע"ה ח"ב קכז ע"ג)

[768] שבא לעורר עליהם להסיתם ולהדיחם ולהתנכל אותם בתחבולותיו (דע"ה ח"ב קלה ע"ב).

[769] ר"ל דהטעם דצריך אתר דחיק דתפלה במקום עבודה ועבודה בצפון וכן תפילה וזהו מן המצר דמשם סליק לרחובות בינה עומקא דכולא (נכתב על הגליון – כי תפילה צריך לעומקא דכולא בינה, לכן מצפון קו שמאלא עולה בארח מישור לבינה ירושלים עלאה), וז"ש ענני במרחב כו' משא"כ יצחק דמדתו היה וא"צ לזה (יהל אור).

שפסוק זה לא לזה הוא בא שודאי בשדה אחר היה מתפלל והרי בארנו.

ואין עץ אלא תורה שכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה ואין תורה אלא הקדוש ברוך הוא רבי אבא אמר אין עץ אלא הקדוש ברוך הוא שכתוב כי האדם עץ השדה עץ השדה ודאי זה עץ שדה של תפוחים קדושים וכשהתגלה זיו כבוד של מלכם עליהם אז וישלך אל המים וימתקו המים מה זה וימתקו המים שקטגור נעשה סנגור.

אמר רבי אבא בא וראה בתחלה כשנכנסו ישראל לברית של הקדוש ברוך הוא לא נכנסו כראוי למה כי נמולו ולא נפרעו ולא התגלה הרושם הקדוש כיון שהגיעו לכאן מה כתוב שם שם לו חק ומשפט שם נכנסו ישראל לשני חלקים קדושים באותו גלוי שהתגלה הרושם שלהם ונקראו חק ומשפט חק כמו שנאמר ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה ומשפט כמו שנאמר משפט לאלהי יעקב ושם נסהו באותו אות קודש כמו שנאמר כי חק לישראל הוא בספרו של רבי ייבא סבא אמר הדבר על אותו מטה קדוש.

ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך ויאמר מהו "ויאמר" לא כתוב מי אמר את זה אלא הקדוש ברוך הוא אמר רבי חזקיה אמר שמענו (משמע) אמירה סתם (מהו) מאמירה[774] סתם שכתוב ואל משה אמר עלה אל ה' אמר לא כתוב מי אמר אף כאן ויאמר סתם ולא כתוב מי אמר.

אמר רבי יוסי משמע שכתוב ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ מכאן משמע ויאמר ומשמע מי אמר את הדבר לקול אחרא הוה ביה מה דלא הוה בכל עלמא[770] ותו דהאי קרא לאו להכי אתא דודאי בשדה אחר הוה מצלי והא אוקימנא ע"כ

ס/ב

ואין עץ אלא תורה דכתיב (משלי ג יח) עץ חיים היא למחזיקים בה ואין תורה אלא קודשא בריך הוא רבי אבא אמר אין עץ אלא קודשא בריך הוא[771] דכתיב (דברים כ יט) כי האדם עץ השדה עץ השדה ודאי דא עץ שדה דתפוחין קדישין וכד אתגלי זיו יקרא דמלכיהון עלייהו כדין וישלך אל המים וימתקו המים מאי וימתקו המים דקטיגורא אתעביד סניגורא

אמר רבי אבא תא חזי בקדמיתא כד עאלו ישראל בקיימא דקודשא בריך הוא לא עאלו כדקא יאות מאי טעמא בגין דאתגזרו ולא אתפרעו ולא אתגלייא רשימא קדישא כיון דמטו הכא מה כתיב שם שם לו חק ומשפט תמן עאלו ישראל בתרין חולקין קדישין בההוא גלויא דאתגליא רשימא דלהון ואקרון חק ומשפט חק כמה דאת אמר (משלי לא טו) ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה ומשפט כמה דאת אמר (תהלים פא ה) משפט לאלהי יעקב ושם נסהו בההוא את קדישא כמה דאת אמר כי חק לישראל הוא[772] בספרא דרב ייבא סבא אמר מלה על ההוא חוטרא קדישא[773]

ויאמר אם שמוע תשמע לקול יהוה אלהיך ויאמר מאי ויאמר לא כתיב מאן קאמר דא אלא קודשא בריך הוא אמר רבי חזקיה אמר שמעינן (נ"א משמע) אמירה סתם (מאי) מאמירה סתם דכתיב (שמות כד א) ואל משה אמר עלה אל יהוה אמר ולא כתיב מאן קאמר אוף הכא ויאמר סתם ולא כתיב מאן קאמר

אמר רבי יוסי משמע דכתיב ויצעק אל יהוה ויורהו יהוה עץ מהכא משמע ויאמר ומשמע

- מאיר הזהר -

[770] שהיה כבר בו רוח הקדש של לעתיד לבוא כדאיתא בתוספתא דנח, ולא יכלו החיצונים לשלוט בקולו, ועוד ששם היה מקום מערת המכפלה (רמ"ז).

[771] בספר אור ישראל כתב נק' ז"א עץ כי הו"ה בהכאה כזה יו"ד בה' ה' ביו"ד ו' בה' ה' בו' גימ' ע"ץ א"נ ס"ג מ"ב ב"ן גי' ע"ץ לפי שז"א מכריע בין ב' ההי"ן, א"נ עץ עם הכולל גימ' אהי"ה דיודי"ן לפי שז"א מקבל חומין דאימא שהיא אהי"ה (מ"מ).

[772] כי חק לישראל הוא (מוסגר כלכך למה.

[773] פי' כי ויורהו ה' עץ הוא מטה משה ועי"כ מתקו (זהר הרקיע).

[774]

ה' אלהיך היה צריך להיות לקולי אלא לאותו קול שנכנסו בו.

אמר רבי אבא אחר שהתגלה בהם רושם הקדוש נכנסו בשני חלקים קדושים כמו שנאמר וכיון שנכנסו בשנים האלה נכנסו בשני החלקים האחרים הללו שכאשר יעלו בשני האחרים הללו יתחברו באלה ולא ימנעו הברכות ולכן באלה מגיעות הברכות (ומשום כך באלה מגיעים) עד המלך הקדוש.

וממקומו של הכתוב נשמע הדבר שכתוב ויאמר אם שמוע תשמע ויאמר זה המלך הקדוש ומה אמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך כמו שנאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא זו כנסת ישראל והישר בעיניו תעשה זה צדיק והאזנת למצותיו זה נצח ושמרת כל חוקיו זה הוד כיון שנכנסו באלה הרי הגיעו למלך הקדוש אחר כך מה כתוב כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך כי אני ה' זה המלך הקדוש.

נשמע שכל מי ששומר את הרושם הקדוש הזה ממנו עולה עד המלך הקדוש העליון מה משמע משמע

מאן אמר מלה[775] לקול יהו"ה אלהי"ך לקולי מבעי ליה אלא לההוא קול[776] דעאלו ביה

אמר רבי אבא בתר דאתגליא בהו רשימא קדישא עאלו בתרין חולקין קדישין כמה דאתמר וכיון דעאלו באלין תרין[777] עאלו באלין תרין חולקין אחרנין דכד יסתלקון[778] באלין תרין אחרנין יתחברון באלין ולא ממנעי ברכאן ובגין כך באלין מטון[779] ברכאן (ובגיני כך באלין מטון)[780] עד מלכא קדישא

ומאתריה דקרא אשתמע מלה דכתיב ויאמר אם שמוע תשמע ויאמר דא מלכא קדישא ומאי קאמר אם שמע תשמע לקול יהו"ה אלהי"ך כמה דאת אמר (דברים ד כד) כי יהו"ה אלהי"ך אש אוכלה הוא דא כנסת ישראל והישר בעיניו תעשה דא צדיק והאזנת למצותיו דא נצח ושמרת כל חקיו דא הוד כיון דעאלו באלין הא מטו למלכא קדישא לבתר מה כתיב כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יהו"ה רופאך כי אני יהו"ה דא מלכא קדישא

אשתמע דכל מאן דנטיר להאי רשימא קדישא מניה סליק עד מלכא קדישא עלאה

- מאיר הזהר -

[775] פי' כי משה צעק אל הנוק' כי שם תלוי צעקה והיא הורה לו עץ דא עץ החיים, א"כ מ"ש ויאמר קאי על הנוק' אל ה' אלהיך ז"א ואם המדבר הוא הז"א הוה ליה למימר לקולי ור' חזקיה אמר כל אמירה סתם היא הנוק' כמו ואל משה אמר, וא"כ א"צ לדיוקא דר' יוסי ורבי אליעזר פי' מתחילה על הז"א וז"ש אלא הקב"ה אמר והוא ז"א ורבי חזקיהו ור' יוסי פליג עליה ולכן חזר ר"א להכריח סברתו ואמר בתר דאתגליא פי' ודאי בכל מקום אמירה נוק' אמנם הכא בז"א לפי שבפ' הקודם נאמר שם שם לו חק ומשפט שהם מילה ופריעה זו"ן כמ"ש ר"א בעצמו לעיל וכיון שכבר הגיע לז"א ע"י המשפט א"כ ויאמר זה הוא ז"א המתגלה להם וז"ש ובג"כ באלין מטו עד מלכא קדישא שהוא ז"א א"כ ויאמר הוא ז"א לקול ה' אלקיך הוא הנוק' רחל כי קול סתם הוא ז"א וקול ה' היא הנוק' והוכיח ג"כ ממ"ש כי אני ה' רופאיך וז"א בו תלוי הרפואה כי הרפואה היא בת"ת כנודע (זהר הרקיע).

[776] הוא סוד שרש רחל שבת"ת שהוא סוד קול ה' אלקים או"א ששם מתגלים, דאינון ע"ב ס"ג עם הכולל קו"ל. ועוד שהנה סוד שם ע"ב בחסד מ"ב בגבורה וכ"ב בת"ת, ושלשתן קו"ל שממנו נעשה הדיבור, והוא אמ"ר א'ש מ'ים ר'וח. וקול גם הוא מילוי קו"ל, קו"ף ו"ו למ"ד המילוי גם הוא קו"ל, והוא סוד בת קול. וז"ש לההוא קול דעאלו ביה, פי' בתוכיות מילוי קול שהוא שורש המלכות בת"ת, והוא בסוד המילה שנתקנה המילה בגילוי השליש העליון, ואז זכו גם כן לתרין חולקין אחרנין, הם או"א אשר שם. והמבין יבין שכל אלו (הו') [הד'] מדות הם בסוד איברים הפנימיים הפועלים סוד הזווג, ולכן שאל מאי משמע, כלומר מה שייכות יש לאלו השנים שהם נצח הוד תינח יסוד מלכות (רמ"ז).

[777] פי' מילה ופריעה עאלו בתרין חולקין אחרנין הם נו"ה תרין ביעין דדכורא דמתחברין ביסוד ומלכות וכדין לא ממנעין ברכאן דשדיין זרעא בפום אמה כמ"ש הוא עצמו למטה וע"ד מאן דאעל באינון תרין ונטיר לון אתקשר בתרין אחרנין והם נו"ה וכדין מטו למלכא קדישא שהוא ז"א כנזכר לעיל (זהר הרקיע).

[778] יסתכלון ויסתלקון (דרך אמת).

[779] מטו (דרך אמת).

[780] ל אמופיע בדרך אמת.

אותם שנים שהתכנס בהם הזרע ושמן משחת קודש ששופכים אותו בפי האמה (ועל זה) נקשרו כאחד והמלך העליון עליהם ונקשרו בו ועל כך מי שנכנס בשני אלה ושומר אותם נקשר בשני האחרים ונכנס בהם ואז מגיע למלך הקדוש.

אמר רבי יצחק ודאי מי שזוכה בצדיק זוכה בנצח והוד ואלה הם שלשה שהתברכה בהם כנסת ישראל ומי שזוכה בהם זוכה במלך הקדוש ונכנס בכל הארבעה.

וכנגד ארבעה אלו שמירה לרושם הקדוש הזה מארבעה דברים שמירה של כנסת ישראל שמירה של נדה שמירה של צדיק שמירה של שפחה שמירה של נצח שמירה של בת עובדי כוכבים ומזלות שמירה של הוד שמירה של זונה ועל זה לקול ה׳ אלהיך זו כנסת ישראל.

במה זוכים ישראל לקבל פני שכינה בשמירה מנדה ועל זה כתוב ואת אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה מה זה לגלות זו כנסת ישראל ובזה אחוזים ונקשרים דברים אחרים שכנסת ישראל נקשרת בהם והרי בארנו הדברים.

והישר בעיניו תעשה זה צדיק כמו שכתוב עיני ה׳ אל צדיקים להשמר משפחה

מאי משמע משמע אינון תרין[781] דאתכנש בהו זרעא ומשח רבות קודשא דשדיין ליה בפום אמה (ועל דא) אתקשרו כחדא ומלכא עלאה עלייהו ואתקשרו ביה ועל כך מאן דעאל באלין תרין ונטיר לון אתקשר בתרין אחרנין ועאל בהו וכדין מטי למלכא קדישא

אמר רבי יצחק ודאי מאן דזכי בצדיק זכי בנצח והוד ואלין אנון תלתא דאתברכא בהו כנסת ישראל ומאן דזכי בהו זכי במלכא קדישא ועאל בכלהו ארבעה

ולקבל ארבעה אלין נטירא להאי רשימא קדישא מארבע מלין נטירו דכנסת ישראל אסתמרותא דנדה נטירו דצדיק אסתמרותא דשפחה נטירו דנצח אסתמרותא דבת עכו״ם נטירו דהוד אסתמרותא דזונה ועל דא לקול יהו״ה אלהי״ך דא כנסת ישראל

במה זכאן ישראל לקבלא אפי שכינתא באסתמרותא מן נדה ועל דא כתיב (ויקרא יח יט) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה מאי לגלות ערותה דא כנסת ישראל ובהאי אחידן ומתקשרן מלין אחרנין[782] דכנסת ישראל אתקשרת בהו והא אוקמוה מלי

והישר בעיניו תעשה דא צדיק כמה דכתיב (תהלים לד טז) עיני יהו״ה אל צדיקים לאסתמרא משפחה

- מאיר הזהר -

[781] הוא בין בחינת תרי ביעי ובין בחינת שתי כליות, ששניהם בנצח הוד בסוד הפנימיות, ולכן תמצא שבנצח אמר מצוותיו ובהוד חקיו בלשון רבים, לרמוז לשתי בחינות של אלו הרמוזים בכל אחד שנים שהם בסוד הפנימיות, ואז הם בחינת שנים מלגו (נ״א בסוד תרי פלגי) גופא, כי בסוד החיצוניות הם חד גופא, רצוני נצח הוד בפנימיות תרי פלגי גופא כדאיתא בדרוש השמות. נמצא שכל אלו הבחינות הם (באותם הפנים) [באברים הפנימיים]. והנה בשמירת מצות המילה דאז אתגליא רשימא קדישא, אז מתתקנים ד׳ בחינות אלו הרמוזות במלת חוקים, דהיינו ח״ק קו״ל יש״ר מצו״ה. וח״ק עם קו״ל בסוד איהו בהוד, ויש״ר עם מצו״ה בסוד שהזכר יורד לנצח שהוא בסוד ה׳ אדנ״י שהם פנימיות נצח הוד בסוד תרי פלגי גופא ועיין בדרוש השמות. וידוע שמן הת״ת דז״א ולמטה מתגלים אחורי יסוד אבא דאינון פק״ד, הסר משם הוי״ה דמקיף (נ״א דשייך) לת״ת נשאר קנ״ח ובג׳ אלו הד׳ בחינות דנה״י ועטרה. וידוע שמן הת״ת עד סופו וכו׳ (רמ״ז).

[782] ח״א סד ע״א לקמן קצד ע״ב קצה ע״ב אחרי מות עד ע״א עט ע״א בלק קצז ע״א (לש״ו). וענין כפרה ענינו הוא העברה וניקוי, והוא להעביר את הסטרא אחרא מאור קדושת השכינה שלא תפגם ח״ו ע״י ירידתה בהם, ותשאר נקיה לעולם בכל אור קדושתה בכל מקום, וכמ״ש בזוה״ק (אחרי מות עט ע״ב) אמר ר׳ שמעון אמר קב״ה הביאו עלי כפרה עלי ודאי (כי הן אחידן ומתקשרן בה, כמ״ש פ׳ בשלח דף ס סוף ע״א, וע׳ פ׳ נח דף סד ע״א, ופ׳ תשא קצד ע״ב, ופ׳ אחרי שם עט ע״א, ולכן הוא השעיר כדי להעבירם מעליה) (דע״ה ח״ב קנו ע״א).

והרי בארנו את הדברים שכתוב ושפחה כי תירש גבירתה שגורם לצדיק שידבק בשפחה והאזנת למצותיו זה נצח להשמר (שלא ישקר בו) שלא יכניס רושם זה בבת אל נכר ולא ישקר בו בנצח שכתוב וגם נצח ישראל לא ישקר ומי ששומר את זה קיים מצוותיו שכתוב כי לא תשתחוה לאל אחר ושמרת כל חוקיו זה הוד להשמר מן זונה.

וזה הולך כמו ששנינו אמר רבי יהודה מה זה שכתוב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך אלא כל מי שמזרז את עצמו ושם את פחד החרב השנונה החזקה כנגדו על ירך מה זה על ירך זהו הרושם הקדוש כמו שנאמר שים נא ידך תחת ירכי.

והא אוקימנא מלי דכתיב (משלי ל כג) ושפחה כי תירש גבירתה[783] דגרים לצדיק דאתדבק בשפחה והאזנת למצותיו דא נצח לאסתמרא (דלא ישקר ביה) דלא יעול רשימא דא[784] בבת אל נכר ולא ישקר ביה בנצח דכתיב (ש"א טו כט) וגם נצח ישראל לא ישקר ומאן דנטיר האי קיים מצותיו דכתיב (שמות לד יד) כי לא תשתחוה לאל אחר ושמרת כל חקיו דא הוד לאסתמרא מן זונה

ואזלא הא כמה דתנינן אמר רבי יהודה מאי דכתיב (תהלים מה ד) חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך אלא כל מאן דמזרז גרמיה ושוי דחילו דחרבא שננא תקיפא[785] לקבליה על ירך מאי על ירך דא רשימא קדישא כמה דאת אמר (בראשית כד ב) שים נא ידך תחת ירכי

- מאיר הזהר -

[783] כאשר פגם החטא של ישראל עלה עד נוקבא דז"א בלבד, אז הנקבה של הקליפה הטמאה יש בה כח לעלות ולהתדבק ולהכלל עד שם אלהים הקדוש שיש בנקודת ציון שבהנוק' דז"א, ואז אתקיים ושפחה כי תירש גברתה (משלי ל כג). לפי שהיסוד העליון הזכר משפיע, והשפע היורד לוקחת אותה השפחה (דע"ה ח"ב קמז ע"ב).

[784] ואם ח"ו ישראל חוטאים למטה גורמין כי כמו שלצורך הזווג צריך שיתייחדו פנימיות העשיה והיצירה והבריאה והאצילות לצורך הזווג כמבואר אצלנו בכונת התפילות כי פנימיות העולמות הם העולים ולא חיצוניותם כנ"ל בפ' קדושים בדפ"ג ע"א ואז גם מתייחדים אלו האורות של אלהים הנז' ומתעלים ונכללין דרגין בדרגין עד שנמצא כי גם הקליפות הנקראים אלהים אחרים העומדים בסיום אלהים קדושים הנז' עולין ונכללין גם הם בסיום האלהים קדושים ומתקשרים שם עמהם ואז כאשר מזדווגים ז"א ונוקביה דאציל' הקדוש ונכנסין אותם האלהים ביסוד שבה בסוד החמש' גבורו' מנצפ"ך כנז' וכיון שהקליפות הם מתקשרים ונכללים בסיום אלו האלהים קדושים נמצא כי ח"ו דומה כאלו הם עצמם נכנסו שם ביסוד הנקבה והטילו בה זוהמא אבל הזהר והשמר בנפשך מאד מאד אל יעלה בדעתך שהדברים כפשטן כמ"ש ז"ל שבא נחש על חוה והטיל בה זוהמא כי חלילה להאמין הדברים כפשטן. אמנם רז"ל נתכוונו אל מה שאמרנו כי בהיותם נקשרים ונכללים ומיוחדים בסיום אלו האלהים קדושים נחשב כאלו הם (דף ל"א ע"א) עצמם נכנסו אל הקדש פנימה ח"ו וזכור אל תשכח וכבר רמזנו זה לעיל בפ' אחרי מות בדע"ט ע"א וע"ש היטב. ואמנם יען מצאנו בדברי חז"ל בענין הזה שתי בחי' אם בחינת נחש שבא על חוה הנקבה ואם בחי' שפחה כי תירש גבירתה ומזדווגת עם צדיק עליון כנז' בפ' בשלח בד"ס סוף ע"ב בפ' ויאמר אם שמע תשמע כו' וזה ביאורם כי כאשר ישראל חוטאי' ועולה הפגם עד ז"א כפי ערך החטא ההוא ואז נכללים הקלי' עד בחי' שם אלהים קדושים שמחוץ לז"א ויש יכולת לזכר של הקלי' להדבק ולכלול עצמו עם שם אלהים קדושים המקיף ביסוד דז"א וכאשר מזדווג עם נוקביה אז נחשב כי הנחש בא על חוה וטעמה טעם מר ממות וכאשר החטא אינו כל כך חמור ואינו פוגם רק בנוקבא דז"א אז הנקבה של הקליפה לבדה יש בה כח להכלל ולהאחז בשם אלהים קדושים אשר בנקו' ציון שהוא יסוד הנקבה ואז נאמר ושפחה כי תירש גברתה כי היסוד הזכר משפיע לחוץ ויונקת משם השפחה הטמאה וזכור שתי בחינות אלו אבל כבר הודעתיך כי ח"ו אין הכינה לומר שהקליפה עצמה עולה עד שם לא בז"א ולא בנוקביה ח"ו רק שבערך שנכללין הקליפות ההם באותו אלהים קדושים אשר עומד מחוץ לספירות מסוף העשיה עד רום האצילות לכן אנו אומרים כי ח"ו נחשב זה כאלו ח"ו בא נחש על חוה או כאלו שפחה תירש גבירתה (שער מאמרי רשב"י מ ע"א). כאשר שמתגברים הדינין הרבה ומשתרבבים לעלות ולינק גם מיסוד ז"א ח"ו וכמ"ש בפ' בשלח (דף סא רע"א) (וע' שער קליפת נוגה (סוף פרק ב) ובחשמל (פרק א) ובספר קהלת בן דוד דף כ"ח ע"ד, מ"ש בשם מהר"ח כהן ז"ל בסוד הפסוק (בראשית לט יב) ותתפשהו בבגדו, אמנם ע' מאד בכ"ז בשער מאמרי רשב"י (דף מ) ובשער הקדמות (דף לו) עש"מ), והנה נעשה אז גם הז"א בבחי' קטנות שהוא בלתי מוחין, ואין בו שפעת החסדים כדי שלא ינקו החיצונים מאורות החסדים ח"ו. והנה אינו מאיר אז בז"א מאימא אלא רק מאחוריים דאהיה שבה, שהוא גימ' דם (דע"ה ח"ב קכא ע"ב)

[785]

דבר אחר חגור חרבך כלומר זרז ותקף את היצר הרע שלך שהוא חרבך על ירך על אותו רושם קדוש לשמור אותו ואם שמר אותו אז נקרא גבור והקדוש ברוך הוא מלביש אותו בלבושיו ומהו לבושיו של הקדוש ברוך הוא הוד ונצח שכתוב הוד והדר לבשת אף כאן הודך והדרך ואז נדבק האדם במלך הקדוש כראוי.

מכאן והלאה כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך זה המלך הקדוש ועל זה הזהיר אותם על אותו דבר ממש שנתן ורשם בהם ולא יותר ועד עכשיו לא נתנה להם תורה אלא כיון שכתוב שם שם לו חק ומשפט מיד ויאמר אם שמוע תשמע וגו'.

בא וראה כשרצה הקדוש ברוך הוא להזהיר את ישראל על התורה בכמה דברים משך אותם בכמה משיכות של אהבה כאדם שמושך בנו לבית הרב ובא וראה לא רצה הקדוש ברוך הוא לתת להם תורה עד שקרבו אליו ובמה קרבו אליו בגלוי של הרושם הזה כמו שנתבאר.

אמר רבי יהודה לא קרבו ישראל להר סיני עד שנכנסו בחלק של צדיק וזכו בו מנין לנו שכתוב ביום הזה באו מדבר סיני ביום הזה ממש דווקא וכתוב ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו וגו'.

פרשת המן

ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים רבי יהודה פתח ואמר אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' פסוק זה פרשוהו בשעה שאדם שוכב בבית חליו הרי נתפס בבית הסהר[788] של המלך ראשו בקולר רגליו באזיקים[789] (בדפוס) כמה חיילות

דבר אחר חגור חרבך כלומר זרז ואתקיף יצרך בישא דאיהו חרבך על ירך על ההוא רשימא קדישא לנטרא ליה ואי נטר ליה כדין אקרי גבור וקודשא בריך הוא אלביש ליה בלבושוי ומאן לבושוי דקודשא בריך הוא הוד ונצח[786] דכתיב (תהלים קד א) הוד והדר לבשת[787] אוף הכא הודך והדרך וכדין אתדבק בר נש במלכא קדישא כדקא יאות

מכאן ולהלאה כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יהו"ה רופאך דא מלכא קדישא ועל דא אזהר לון על ההוא מלה ממש דיהב ורשים בהו ולא יתיר ועד כען לא אתייהיבת להו אורייתא אלא כיון דכתיב שם שם לו חק ומשפט מיד ויאמר אם שמוע תשמע וגו'

תא חזי כד בעא קודשא בריך הוא לאזהרא לישראל על אורייתא בכמה מלין משיך להו בכמה משיכן דחביבותא כבר נש דמשיך בריה לבי רב ותא חזי לא בעא קודשא בריך הוא למיהב להו אורייתא עד דקריבו בהדיה ובמה קריבו בהדיה בגלויא דרשימא דא כמה דאתמר

אמר רבי יהודה לא קריבו ישראל לטורא דסיני עד דאתלו בחולקא דצדיק וזכו ביה מנלן דכתיב (שמות יט א) ביום הזה באו מדבר סיני ביום הזה ממש דייקא וכתיב (ישעיהו כה ט) ואמר ביום ההוא הנה אלהינ"ו זה קוינו לו וגו'

פרשת המן

ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים רבי יהודה פתח ואמר (תהלים מא א) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' האי קרא אוקימנא ליה בשעתא דבר נש שכיב בבי מרעיה[790] הא אתפס[791] באטרוניא דמלכא רישיה בקולרא[792] רגלוי בכופסירין[793]

- מאיר הזהר -

[786] (נ"ך והלר) (נוסף בלפ"ו).

[787] ר"ל כי נו"ה דבינה הם נעשים חשמ"ל בבחי' מלבושים ע"ג ז"א (רח"ו).

[788]

[789]

[790] אין ענין שכיבת החולה במטתו טבע בני אדם אלא השגחה עליונה דהיינו מאסרם שנאסרים מקום אשר אסירי המלך אסורים שם (אור יקר).

[791] ולא ג' מיני מאסר: הא', ראשו הוא "קולרא" (אור יקר).

[792] הב', מה שאין כח ברגליו מחולשתו לקום אפילו משעה ראשונה שחלה היינו "רגלוי בכופסירין" (אור יקר).

[793] הג', חולי המתפשט בכל גופו בקדחתו עד שכל גופו כבד עליו (אור יקר).

שומרים אותו מצד זה ומצד זה כל איבריו בדחק נלחמים אלה באלה האוכל הועבר ממנו.

באותו הזמן ממונים עליו אפוטרופוס ללמד עליו זכות לפני המלך שכתוב אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף באותה שעה אשרי חלקו של האיש שנכנס אליו ומלמד אותו דרך להינצל מן הדין זהו שכתוב אשרי משכיל אל דל.

ואיך יכול להציל אותו ללמדו דרך החיים לשוב לפני אדונו אז נעשה אפוטרופוס עליו למעלה ומה שכרו ביום רעה ימלטהו ה׳

דבר אחר אשרי משכיל אל דל כמה חזק השכר של העני לפני הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי חייא תמהתי על הפסוק הזה שכתוב כי שומע אל אביונים ה׳ וכי אל אביונים שומע ולא לאחר אמר רבי שמעון משום שהם קרובים יותר למלך שכתוב לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה ואין לך בעולם שהוא שבור לב כמו העני עוד אמר רבי שמעון בא וראה כל אותם בני העולם נראים לפני הקדוש ברוך הוא בגוף ונפש והעני לא נראה אלא בנפש לבדה והקדוש ברוך הוא קרוב לנפש יותר מלגוף.

עני אחד היה בשכנותו של רבי ייסא ולא היה מי שישגיח בו והוא היה מתבייש ולא הפצירוחזק[797] בבני אדם

יום אחד נחלש נכנס אליו רבי ייסא שמע קול אחד שאומר צדק[799] צדק הרי נפש פורחת אלי ולא הגיעו ימיו אוי לבני עירו שלא נמצא בהם שישיב נפשו אליו קם רבי ייסא ושפך בפיו מים של גרוגרות עם מדה של יין

(ס״א בטפסרא)[794] כמה חילין נטרין[795] ליה מהאי גיסא ומהאי גיסא שייפוי כלהו בדוחקא מגיחין אלין באלין מיכלא אתעדי מניה

בההוא זמנא פקדין עליה אפוטרופא[796] למילף עליה זכות קמי מלכא דכתיב (איוב לג כג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף בההיא שעתא זכאה חולקיה דבר נש דעאל עליה ואוליף ליה ארחא לשיזבותיה מן דינא הה״ד אשרי משכיל אל דל

והיך יכיל לשזבא ליה למילף ליה אורחוי דחיי לאתבא לקמי מאריה כדין אתעביד אפוטרופוסא עליה לעילא מאי אגריה ביום רעה ימלטהו ה׳

דבר אחר אשרי משכיל אל דל כמה תקיפא אגרא דמסכנא קמי קודשא בריך הוא

אמר רבי חייא תווהנא על האי קרא דכתיב (שם סט לד) כי שומע אל אביונים ה׳ וכי אל אביונים שומע ולא לאחרא אמר רבי שמעון בגין דאינון קריבין יתיר למלכא דכתיב (שם נא יט) לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה ולית לך בעלמא דאיהו תביר לבא כמסכנא תו אמר רבי שמעון תא חזי כל אינון בני עלמא אתחזיין קמי קודשא בריך הוא בגופא ונפשא ומסכנא לא אתחזי אלא בנפשא בלחודוי וקודשא בריך הוא קריב לנפשא יתיר מגופא

מסכנא חד הוה בשיבבותיה דרבי ייסא ולא הוה מאן דאשגח ביה והוא הוה אכסיף ולא[798] תקיף בבני נשא

סא/ב

יומא חד חלש עאל עליה רבי ייסא שמע חד קלא דאמר טילקא טילקא הא נפשא פרחא גבאי ולא מטו יומוי ווי לבני מתיה דלא אשתכח בהו דיתיב נפשיה לגביה קם רבי ייסא שדי בפומיה מיא דגרגרין[801] אפותא

- מאיר הזהר -

[794] נמחק באור יקר).

[795] שבילים כשרים (דרך אמת)?*##

[796] פירוש שאומר הקב״ה למלאך אחד שיליץ עליו טוב דהיינו שיבקש כל זכות שיש לו ויליץ עליו בהם (מ״מ).

[797]

[798] לאתקפא מבני נשא (דרך אמת)

[799]

[801] הוא גרגיר השנוי שלהי פ״ד דמעשרות [מ״ה], והוא מועיל מאד כדאמר רב ששת פי״ד דשבת דף ק״ט א׳, גרגירא אפילו לדידי מעליא, ופי׳ רש״י שהוא ירק הנקרא אורוג״א (רמ״ז).

רקוח[800] בקעה זעה בפניו ושב רוחו אליו.

אחר כך בא ושאל אותו אמר חייך רבי נפשי יצאה ממני והביאו אותה לפני כסא המלך ורצתה להשאר שם אלא שרצה הקדוש ברוך הוא לזכות אותך והכריזו עליך עתיד הוא רבי ייסא להעלות רוחו ולהתקשר בחדר אחד קדוש שעתידים החברים לעורר בארץ והרי תקנו שלשה כסאות שעומדים לך ולחבריך מאותו היום היו משגיחים בו בני עירו.

עוד עני אחד אחר עבר לפני רבי יצחק והיה בידו חצי מעה כסף אמר לרבי יצחק השלם לי ולבני ולבנותי את נפשותינו אמר לו ואיך אשלים לנפשותיכם שהרי לא נמצא אצלי כי אם חצי מעה אמר לו בזה אני אשלים בחצי אחר שיש אצלי הוציאה ונתן לו.

הראו לו בחלומו שהיה עובר על שפת הים הגדול ורצו לזרוק אותו לתוכו ראה את רבי שמעון שהושיט ידו כנגדו ובא אותו עני והוציאו ונתנו בידי רבי שמעון ונצל כשהתעורר נפל בפיו פסוק זה אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה׳.

ובא וראה כל יום ויום נוטף טל מהעתיק הקדוש לזעיר אנפין ומתברכים כל שדה התפוחים הקדושים ומאותו טל נמשך לאלו שלמטה וממנו נזונים מלאכים קדושים כל אחד ואחד כפי מאכלו זהו דקונטא (ס״א דקופתא) אתבזע זיעא באנפוי ותב רוחיה לגביה

לבתר אתא ושאיל ליה אמר חייך רבי נפשא נפקת מנאי ומטו לה קמי כורסייא דמלכא ובעת לאשתארא תמן אלא דבעא קודשא בריך הוא לזכאה לך ואכריזו עלך זמין הוא רבי ייסא לסלקא רוחיה ולאתקשרא בחד אדרא קדישא[802] דזמינין חברייא לאתערא בארעא והא אתקינו תלת כורסיין דקיימן לך ולחברך מההוא יומא הוו משגיחין ביה בני מתיה

תו מסכנא אחרא אעבר קמיה דרבי יצחק והוה בידיה פלג מעה דכסף אמר ליה לרבי יצחק אשלים לי ולבני ולבנתי נפשאן אמר ליה והיך אשלים נפשייכו דהא לא אשתכח גבאי בר פלג מעה אמר ליה בדא אשלימנא בפלג אחרא דאית גבאי אפקיה ויהביה ליה

אחזיאו ליה בחלמיה דהוה אעבר בשפתא דימא רבא ובעאן למשדייה בגוויה חמא לרבי שמעון[803] דהוה אושיט ידוי לקבליה ואתי ההוא מסכנא ואפקיה ויהביה בידוי דרבי שמעון[804] ואשתזיב כד אתער נפל בפומיה האי קרא (תהלים מא ב) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה׳

ותא חזי כל יומא ויומא נטיף טלא מעתיקא קדישא לזעיר אנפין[805] ומתברכאן כל חקל תפוחין קדישין ומההוא טלא אנגיד לאינון דלתתא ומלאכין קדישין אתזנו מניה כל חד וחד כפום מיכליה הדא הוא דכתיב (שם עח

[800]

[802] היינו בסוד אדרא דנשא ששם נסתלקו ר׳ חזקיה ור׳ ייסא ור׳ יעקב, והיינו מחמת שנדבקה נפשם בחשק אהבת הקב״ה (אור יקר).

[803] היינו במה שסופר בפרשת ויחי מענין ר׳ יצחק שהיה מלאך המות רודף אחריו שהגיע זמנו וערב לו ר׳ שמעון והאריכו ימיו כ״ף שנים עד שנפטר ר׳ שמעון ונראה שצדקה זו היא עזר לר״ש שלא יועיל גבורת ר״ש אם לא היה לו איזה זכות והיינו וצדקה תציל ממות (אור יקר).

[804] פתרון החלום הזה הוא מ״ש בפ׳ ויחי שר׳ יצחק בא אצל רבי יהודה לצוותו וכו׳ ומשם הלכו אצל רשב״י ע״ה וראה מ״ה רודף אחריו והתפלל עליו וניצל וזהו פי׳ החלום שע״י אותה צדקה שנתן לאותו עני כחן הקב״ה של רבי יצחק שילך אצל רשב״י ועל ידו ניצול (מ״מ).

[805] אמנם המן הנה הוא היה מאור הדעת והת״ת, דעת מלגאו ת״ת מלבר, וכמ״ש (שמות טז ד) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, והוא מז״א דאקרי שמים (כמ״ש בזוה״ק ח״א בהשמטות סי׳ כח דף רסב ע״ב, ופ׳ משפטים קטז ע״א, ובח״ג בסופו סי׳ יב דף שו רע״ב), ומשם היה המן, וכמ״ש בח״א (קנז ע״ב רמו ע״א) ובח״ב (מ ע״א) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים לא מן סיהרא (שהיא מצה לחם עוני) אלא מן השמים ממש שהוא לחם פנג, כמ״ש בפ׳ ויחי (רמו ע״א) (וכן הוא בפ׳ בשלח סא ע״ב, ופ׳ תצוה קפג ע״א, וכן הוא בפ׳ אמור צה רע״ב, קג רע״א, ובהעלותך קנו ע״א) ובאד״ז (רצב ע״ב), וכן בפ׳ בשלח (סא ע״ב) אמרו שם כי המן היה מהאי טלא דעתיקא קדישא דנטיף לזעיר אפין (דע״ה ח״ב קלג ע״ד).

שכתוב לחם אבירים אכל איש ומאותו מזון אכלו ישראל במדבר.

אמר רבי שמעון כמה בני אדם נזונים בזמן הזה ממנו ומי הם אלו החברים שעוסקים בתורה ימים ולילות וכי יעלה על דעתך מאותו מזון ממש לא אלא כעין אותו מזון ממש ששקול על אחד פי שנים.

בא וראה כשנכנסו ישראל ונדבקו במלך הקדוש משום גלוי של הרושם הקדוש אז זכו לאכול לחם אחר עליון יותר ממה שהיה בתחלה בתחלה כשיצאו ישראל ממצרים נכנסו בלחם שנקרא מצה וכעת זכו ונכנסו לאכול לחם אחר יותר עליון ממקום עליון שכתוב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים מן השמים ממש ובאותו זמן הוא נמצא להם לישראל ממקום זה חברים שעוסקים בתורה נזונו ממקום אחר יותר עליון, מהו ככתוב החכמה תחיה בעליה מקום יותר עליון.

אמר לו רבי אלעזר אם כך למה חלשה נפשם יותר משאר בני העולם שהרי שאר בני העולם בכח וחזק יתר נראים ונמצאים אמר לו יפה שאלת.

בא וראה כל מזונותיהם של בני העולם באים מלמעלה אותו מזון שבא מן השמים והארץ זה מזון של כל העולם והוא מזון של הכל והוא מזון גס ועב ואותו מזון שבא יותר מלמעלה הוא מזון יותר דק שבא ממקום שנמצא הדין וזהו המזון שאכלו ישראל כשיצאו ממצרים (יותר דק) המזון שנמצא להם לישראל באותו זמן במדבר ממקום עליון שנקרא שמים הוא מזון יותר דק שנכנס יותר

כה) לחם אבירים אכל איש ומההוא מזונא אכלו ישראל במדברא

אמר רבי שמעון כמה בני נשא מתזנין בהאי זמנא מניה ומאן אינון אלין חברייא דמשתדלי באורייתא יומי ולילי וכי סלקא דעתך מההוא מזונא ממש לא אלא כעין ההוא מזונא ממש דשקיל על חד תרין

תא חזי ישראל כד עאלו ואתדבקו במלכא קדישא בגין גלויא דרשימא קדישא כדין זכו למיכל נהמא אחרא עלאה יתיר ממה דהוה בקדמיתא בקדמיתא כד נפקו ישראל ממצרים עאלו בנהמא דאקרי מצה[806] והשתא זכו ועאלו למיכל נהמא אחרא עלאה יתיר מאתר עלאה דכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים מן השמים[807] ממש ובההוא זמנא אשתכח להו לישראל מאתר דא חברייא דמשתדלי באורייתא מאתר אחרא עלאה יתיר אתזנו מאי הוא כמה דכתיב (קהלת ז יב) החכמה תחיה בעליה אתר עלאה יתיר

אמר ליה רבי אלעזר אי הכי אמאי חלשא נפשייהו יתיר משאר בני עלמא דהא שאר בני נשא בחילא ותוקפא[808] יתיר אתחזון ומשתכחן אמר ליה יאות שאילתא

תא חזי כל מזוני דבני עלמא[809] מלעילא קא אתיין דההוא מזונא דאתי מן שמיא וארעא דא מזונא דכל עלמא והוא מזונא דכולא והוא מזונא גם ועב וההוא מזונא דאתי יתיר מעילא הוא מזונא יתיר דקיק דקא אתייא מאתר דדינא אשתכח ודא הוא מזונא דאכלו ישראל כד נפקו ממצרים (יתיר דקיקא) מזונא דאשתכח להו לישראל בההוא זמנא במדברא מאתר עלאה דאקרי שמים הוא מזונא יתיר דקיקא דעייל יתיר לנפשא מכלא ומתפרש יתיר מנופא ואקרי לחם אבירים

- מאיר הזהר -

[806] לקמן קפג ע"א (לש"ו).

[807]

[808] יתיר ותקפא (לך לממת).

[809] סוד המ"ן הוא מסוד מזון ה' קולות חיצוניות הבינה שמשם מזון זו"ן כל ימי השנה, והנה מזון זה סודו ט' יודין כנזכר בכוונות יום הכפורים, ועיקרו נמשך מהוי"ה בנקודת אלקי"ם וכו', גם דע שסוד מזון זה הוא מבחינת אכילה השניה שהיא ממוחא סתימאה שהוא סוד תיקון טלא דבדולחא דאית ביה תרי גווני, שלהיותו מגבורה דעתיק נראה בו קצת דמדומי אורה, אבל חכמה בעצמה סודה חסד. והנה טל זה נוטף ברישא דז"א כדלקמן סב ע"ב לאתר דאקרי שמים, והוא דעתו הכלול מחו"ג אש מים, וידוע שבו שם אהו"ה למוח החסדים ושם אהו"י לגבורות כנזכר בסודות קריאת שמע, ושניהם ט"ל, הרי שטל העליון יורד למקום טל התחתון. ואולי שלכן היה טל מלמעלה על המן וטל למטה, וב' פעמים ט"ל היה נעשה לח"ם, וי' פעמים ט"ל הוא שמי"ם י"ס הדעת (רמ"ז).

לנפש מהכל ונפרד יותר מהגוף ונקרא לחם אבירים.

המזון היותר עליון מהכל הוא מזון החברים אותם שעוסקים בתורה שאוכלים מזון של רוח ונשמה ולא אוכלים מזון הגוף כלל והיינו ממקום עליון נכבד על הכל ונקרא חכמה לכן חלש גוף החברים יותר מבני העולם שהרי לא אוכלים מזון הגוף כלל ואוכלים מזון של רוח ונשמה ממקום רחוק עליון

מזונא עלאה יתיר מכלא הוא מזונא דחברייא[810] אינון דמשתדלי באורייתא דאכלי מזונא דרוחא ונשמתא[811] ולא אכלי מזונא דגופא כלל והיינו מאתר עלאה יקירא על כלא ואקרי חכמה[812] בגיני כך חליש גופא דחברייא יתיר מבני עלמא דהא לא אכלי מזונא דגופא כלל ואכלי מזונא דרוחא ונשמתא מאתר רחיקא עלאה

סב/א

נכבד מהכל ולכן אותו מזון דק מן הדק יותר מהכל אשרי חלקם זהו שכתוב החכמה תחיה בעליה אשרי חלקו של הגוף שיכול להזון במזון הנפש.

יקירא מכלא ובגיני כך ההוא מזונא דקיק מן דקיקא יתיר מכלא זכאה חולקהון הדא הוא דכתיב החכמה תחיה בעליה זכאה חולקא דגופא דיכיל לאתזנא במזונא דנפשא

אמר לו רבי אלעזר ודאי כך הוא אבל בזמן הזה איך נמצאים מזונות אלו אמר לו ודאי שיפה שאלת בא וראה וזהו בירור הדבר מזון ראשון הוא מזון של כל העולם אותו שבא משמים וארץ והוא מזון הגוף (של הכל).

אמר ליה רבי אלעזר ודאי הכי הוא אבל בהאי זמנא איך משתכחי[813] מזוני אלין אמר ליה ודאי יאות שאילתא תא חזי ודא הוא ברירו דמלה מזונא קדמאה הוא מזונא דכל עלמא ההוא דאתיא מן שמיא וארעא והוא מזונא דגופא (ס"א דכולא)

מזון שהוא יותר עליון ממנו אותו שהוא יותר דק ובא ממקום שהדין שרוי שנקרא צדק וזהו מזון העניים וסוד הדבר מי שמשלים לעני משלים לו אות אחת ונעשה צדקה וסוד זה גומל נפשו איש חסד גמילות חסדים

מזונא דהוא עלאה מניה ההוא דאיהו דקיקא יתיר ואתא מאתר דדינא שריא דאקרי צדק ודא הוא מזונא דמסכני[814] ורזא דמלה מאן דאשלים למסכנא אשלים ליה את חד

- מאיר הזהר -

[810] הוא מה' קולות הפנימיים שהם סוד מזון הבינה בעצמה שהוא משפע חכמה סתימאה בעצם שבתוך פנימיות הבינה ועיין בסה"כ בכוונת יום הכפורים. ולכן כתוב (טז ד) למען אנסנו הילך בתורתי, ואמרו רז"ל לא נתנה התורה להדרש אלא לאוכלי המן, והוא מבואר. ואמנם בהקדמה זו של סודות המן יובן הפסוק הנ"ל (תהלים עח, כה) לחם אבירים אכל איש, והוא שצריך אני לומר שבמוחא סתימאה נדרש שם כוז"ו במוכס"ז כוז"ו, שכן הוא סוד טלא דבדולחא סוד גבורה דעתיק ובו תחיית המתים דכתיב (קהלת ז, יב) החכמה תחיה, ושם זה ג' אבי"ר. ולהיות שהמן הוא נמשך ממנו נקרא לחם אבירים, וכבר אמרנו שמזון זה מצד חיצוניות הבינה והוא סוד ב"ן קנ"א כמ"ש בסה"כ בסודות יוה"כ בפסוק בראשית ברא, ולכן דרשו רז"ל לחם שנבלע באיברים, היינו אב"ר סוד ב"ן קנ"א. והנה ב"ן קנ"א זה הוא בחסד הבינה כנזכר שם בסוד אל קנא, וח' פעמים א"ל הוא מחספ"ס, שכן עיקר מזון זה הוא ממוח הבינה. ומן הדעת עד סופה הם ח' מידות, וידוע שהדעת הוא היורש בנין הגוף והוא בסוד בל"ע, וז"ש שנבלע באיברים, וגם מ"ן מלא הוא א"ל מלא עם הכולל (רמ"ז).

[811] כפי הסוד רוחא ונשמתא הם ז"א ובינה ונודע שהם ניזונים מחכמה נמצא שת"ח הם אוכלים מזון של ז"א ושל בינה וז"ש דאכלי מזונא דרוחא ונשמתא וכן נמי לעיל במזון שבא משמים שהוא ז"א אמר דעייל יתיר לנפשא שהמלכות היא נפש, וכולא גוונא דלעילא הוא כמו שאמר תחילה דאשתלימו ישראל דלעילא (מ"מ).

[812] עי' ח"ג ס סע"א בסוד ממרחק תביא לחכמה וע"ש עוד רמט ע"א (לש"ו).

[813] כלומר האפשר שבזמן הזה ימצאו כל החלוקות האלו כיון שיש מזון ת"ח שהיא הגדולה שבכולם (אור יקר).

[814] ממדת המלכות דלה ועניה המקיימים אותם בדבר מועט ועוד היא משגחת עליהם עד שיתפרנסו והנותן לו צדקה מהפך ממדת צדק הדין אשר בהם לצדקה ע"י היסוד ובפ' בחוקותי האריך (אור יקר).

משמע שהרי בדין שרוי והשלים לו חסד אז הוא רחמים.

מזון יותר עליון מאלה הוא מזון עליון ונכבד ממקום שנקרא שמים והוא דק מכולם והוא מזון של חולים זהו שכתוב ה' יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו ה' דווקא למה משום שהחולים הללו אינם נזונים אלא באותו של הקדוש ברוך הוא ממש (ומהו חלב ודם זהו שכתוב להקריב לי חלב ודם וזהו מזון ממקום שנקרא שמים והוא נכבד ועליון דקיק מהכל).

מזון עליון קדוש ונכבד זהו מזונות של רוחות ונשמות והוא מזון של מקום רחוק עליון (מאותו מקום שנקרא נועם ה') והנכבד מהכל הוא מזון החברים שעוסקים בתורה והוא מזון שבא מחכמה עליונה למה ממקום זה משום שתורה יוצאה מחכמה עליונה ואותם שעוסקים בתורה נכנסים בעיקר שרשיה ולכן מזונם בא מאותו מקום קדוש עליון.

בא רבי אלעזר ונשק ידו אמר אשרי חלקי שעמדתי בדברים הללו אשרי חלקי הצדיקים שעוסקים בתורה ימים ולילות שזוכים להם בעולם הזה ובעולם הבא שכתוב כי הוא חייך וארך ימיך.

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים רבי יוסי פתח "פותח את ידך ומשביע לכל ואתעביד צדקה[815] ורזא דא (משלי יא יז) גומל נפשו איש חסד[816] גמילות חסדים משמע דהא בדינא שריא[817] ואשלים ליה חסד כדין הוא רחמי

מזונא עלאה יתיר מאלין הוא מזונא עלאה ויקירא מאתר דאקרי שמים והוא דקיק מכלהו והוא מזונא דבני מרעי הדא הוא דכתיב (תהלים מא ג) יהו"ה יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו יהו"ה דייקא מאי טעמא בגין דהני בני מרעי לא אתזנו אלא בההוא דקודשא בריך הוא ממש (ומאי איהו חלב ודם הה"ד (יחזקאל מד טו) להקריב לי חלב ודם[818] ודא הוא מזונא מאתר דאקרי שמים והוא יקירא ועלאה דקיק מכלא)

מזונא עלאה קדישא ויקירא דא הוא מזונא דרוחין ונשמתין[819] והוא מזונא דאתר רחיקא עלאה (ס"א מההוא אתר דאקרי נועם יהו"ה) ויקירא מכלא הוא מזונא דחברייא דמשתדלי באורייתא והוא מזונא דאתי מחכמה עלאה מאי טעמא מאתר דא בגין דאורייתא נפקת מחכמה עלאה ואינון דמשתדלי באורייתא עיילי בעקרא דשרשהא[820] ועל דא מזונא דלהון מההוא אתר עלאה קדישא קא אתיא

אתא רבי אלעזר ונשיק ידוי אמר זכאה חולקי דקאימנא במלין אלין זכאה חולקהון דצדיקייא דמשתדלי באורייתא יממא ולילי דזכי לון בהאי עלמא ובעלמא דאתי[821] דכתיב (דברים ל כ) כי הוא חייך ואורך ימיך

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים רבי יוסי פתח (תהלים קמה טז) פותח את ידך ומשביע

- מאיר הזהר -

[815] כתב הרב בס' ק"י כוונת הצדקה היא שהמלכות נק' צדק וע"י הצדקה ממשיך לה ה' חסדים ונקרא צדקה וז"ש אשלים לה' את חד ואתעביד צדקה (מ"מ).

[816] פי' מי הוא שגומל חסד עם המלכות הנקרא נפש הוא איש חסד שעושה חסד עם העניים ומרחם עליהם וגומל דקרא הוא לשון גמילות חסדים שגומל עם המלכות ומפרש ולמה צריכה מלכות לג"ח דידיה (מ"מ).

[817] ר"ל לפי שהיא דינים שבניינה מהגבורות ואשלים ליה חסד שהוא ה' חסדים ואתעביד צדקה (מ"מ)

[818] שמתיכים בחליים, והוא חלב ימין ודם שמאל, והנה הכח שהוא מפרנס אותם שיתפרנסו בהתכת חלבים ודמם בשחפת ובקדחת הוא השגחת הת"ת ושפעו (אור יקר).

[819] הענין שהנפש תתפרנס בסוד מן זה דמלאכים לחם מן השמים זיו השכינה הוא המאיר בשכינה, אמנם הרוח והנשמה תתפרנס ממזון החכמה בעולם הבא והצדיקים עוסקים בתורה יתפרנסו ממנו בעולם הזה, והיינו חידושי תורה שהם מחדשים בכל יום תמיד, ואותם החדושים נמשכים מן החכמה שורש התורה, ולכך תתפרנס בחדושי תורה היוצאים ונובעים מהחכמה (אור יקר).

[820] וע"י כניסתם שם שואבים מזון ושפע משם (אור יקר).

[821] והנה מזון נפשם הוא חדושי תורה ששואבים משם, ולכך פירש בזהר לך לך שבאכלם עשבי השדה היו מאירים בחידושי אורייתא מפני השפע הנשפע במאכלם רוחני ונשמתם נהנית ומוסיפה אומץ בתורה לחדש חדושי תורה וגוף נחלש כדפי' לעיל (אור יקר).

חי רצון מה כתוב למעלה עיני כל אליך ישברו כל אותם בני העולם מצפים וזוקפים עיניים לקדוש ברוך הוא ולכן (אבל) כל אותם בני האמונה מבקשים (צריכים לבקש) בכל יום ויום לשאול את מזונם מן הקדוש ברוך הוא ולהתפלל תפלותיהם עליו.

למה משום שכל מי שמתפלל תפלתו לקדוש ברוך הוא על מזונו גורם שיתברך כל היום על ידו אותו האילן שמזון כולם בו (וטעם הדבר ברוך ה' יום יום) ואף על גב שנמצא עמו צריך לבקש לפני הקדוש ברוך הוא ולהתפלל תפלה על המזון בכל יום כדי שימצאו על ידו ברכות כל יום ויום למעלה וזהו ברוך ה' יום יום.

ועל זה לא צריך לאדם לבשל מזון מיום ליום אחר שלא לעכב מיום ליום אחר זהו שכתוב ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו יום ביומו דווקא חוץ מערב שבת לשבת כמו שבארנו ואז נמצא הקדוש ברוך הוא מלא ברכות בכל יום ואז כתוב פותח את ידך וגו' מה זה רצון אותו רצון שנמצא מהעתיק

לכל חי רצון מה כתיב לעילא עיני כל אליך ישברו כל אינון בני עלמא[822] מצפאן[823] וזקפאן עיינין[824] לקודשא בריך הוא בגין כך (ס"א אבל) כל אינון בני מהימנותא[825] בעאן (ס"א אצטריכן למבעי) בכל יומא ויומא לשאלא מזונייהו מקודשא בריך הוא ולצלאה צלותהון עליה[826]

מאי טעמא בגין דכל מאן דמצלי צלותיה לגבי קודשא בריך הוא על מזוניה גרים דיתברך כל יומא על ידוי ההוא אילנא[827] דמזון דכלא ביה[828] (וטעמא דמלה (שם סח כ) ברוך יהו"ה יום יום) ואף על גב דאשתכח[829] עמיה בעי למשאל קמי קודשא בריך הוא ולצלאה צלותא על מזונא כל יומא בגין דישתכחו על ידוי[830] ברכאן[831] כל יומא ויומא לעילא ודא הוא ברוך יהו"ה יום יום

ועל דא לא לבעי ליה לאיניש לבשלא[832] מזונא מן יומא ליומא אחרינא ולא לעכב מיומא[833] ליומא אחרא הדא הוא דכתיב ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו יום ביומו דייקא בר מערב שבת לשבת כמה דאוקימנא וכדין אשתכח קודשא בריך הוא מלא ברכאן בכל

- מאיר הזהר -

[822] ירצה כל הנבראים (אור יקר).

[823] הצפיה אינה מעלה (אור יקר).

[824] כאומרו עיני כל א"כ ראוי שיבדלו "בני מהמנותא" (אור יקר).

[825] ובמה יבדלו משאר הנבראים (אור יקר).

[826] לא יהיה השאלה בפה לבד אלא גם בלשון תפלה קבועה על הענין והשתא מבעיא כי למה לא יספיק הטענה האחרת דהיינו לשאלה בלבד כיון ששאר הנמצאים אינם אלא בזקיפת עין לבד (אור יקר).

[827] ור"ל שגורם ע"י תפלתו להמשיך שפע למלכות שממנה המזונות יוצאים כמ"ש בפרשת תרומה דף קע ע"א שהמלכות זנה לכל העולם וכו', ומביא ריאה מפסוק ברוך ה' יום יום, ר"ל ה' דקרא היא המלכות מתברכת בכל יום על ידי האדם, בגין דישתכחו עמיה ברכאן בכל יומא ויומא לעילא שבשבילו יובאו בכל יום ברכות למלכות, וז"ש בסמוך ברא דבגיניה משתכחן ברכאן לעילא (מ"מ).

[828] אפשר דהיינו המלכות ונקרא כל מטעם זה, ואפשר היסוד שהוא ג"כ נקרא כל והתפלה פותח המקורות ומושך השפע אל המדות האלו ולכך צריך להתפלל כדי להמשיך השפע למטה מדי יום ביום השפעה מחודשת ואם יתפלל יום א' לשנה לא יושפע אלא פעם אחת ואם יתפלל יום א' בחודש יושפע פעם אחת בחודש לכך טוב שיתפלל בכל יום ויושפע פעם א' ביום כדמפרש ואזיל ואפילו יש לו מה יאכל לא יאמר כבר יש לי מה אשאל מהבורא אלא ישאל כדי שימצאו הברכות בכל יום למעלה לא על שלו מצטער אלא על של גבוה (אור יקר).

[829] והוא כלי להמשיך הברכות (אור יקר).

[830] על ידוי" נמחק באור יקר, ובמקומו איתא "עמיה"

[831] והענין כי המלכות תפלה תעלה עמו בתפלתו למעלה, ותאמר תנו לי שפלוני התפלל תפלה פלונית ושאל. וא"ת נמצא משקר שיש לו לאכול ושואל ויליצו עליו חובה, ויאמרו מה שואל הרי יש לו לזה לא לבעי ליה וכו' (אור יקר).

[832] שכיון שאין לו מזומן ומבושל צריך לשאול כדי שיזומן לו ואין תפלתו רקנית, וסוף סוף משפיעים לבשולא לכתחילה ולא לעכב אם הותר (אור יקר).

[833] צ"ל ולא לעכב מן יומא (מ"א סס"י קנ"ז) (לש"ו).

הקדוש ויוצא ממנו רצון להמציא מזון לכל ומי ששואל מזונות בכל יום ויום ההוא נקרא בן נאמן בן שבשבילו נמצאים ברכות למעלה.

יומא וכדין כתיב פותח את ידך וגו'[834] מאי רצון[835] ההוא רצון דאשתכח מעתיקא קדישא[836] ונפיק מניה[837] רצון[838] לאשתכחא מזוני לכלא[839] ומאן דשאיל מזוני בכל יומא ויומא ההוא אקרי ברא מהימנא[840] ברא דבגיניה משתכחן ברכאן לעילא

רבי אבא פתח ואמר רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו כמה יש לבני אדם ללכת בדרכי המלך הקדוש וללכת בדרכי התורה כדי שימצאו ברכות לכולם לעליונים ולתחתונים.

רבי אבא פתח ואמר (שם קמז יא) רוצה יהו"ה את יראיו את המיחלים לחסדו כמה אית להו לבני נשא למהך באורחוי דמלכא קדישא ולמהך באורחוי דאורייתא בגין דישתכחון ברכאן לכלא לעלאי ולתתאי

שלמדנו מה שכתוב ישראל אשר בך אתפאר ודאי אתפאר מה משמיע שבשביל

דתניא מאי דכתיב (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר אתפאר ודאי מאי משמע דבגין

סב/ב

ישראל למטה הקדוש ברוך הוא מתפאר למעלה ומהו הפאר שלו שלבוש בתפלין שמתחברים הצבעים להתפאר.

ישראל לתתא קודשא בריך הוא מתפאר לעילא[841] ומאי פארא דיליה[842] דאתחבש בתפילין[843] דמתחברא גווני לאתפארא[844]

שנינו רוצה ה' את יראיו היה צריך להיות רוצה ה' ביראיו מה זה רוצה ה' את יראיו אלא רוצה ה' את יראיו כלומר מוציא את הרצון הזה ומתרצה (ומתידע) בהם הקדוש ברוך הוא ליראיו היראים ממנו ומי הם יראיו

תאנא רוצה יהו"ה את יראיו רוצה יהו"ה ביראיו מבעי ליה[845] מאי רוצה יהו"ה את יראיו אלא רוצה יהו"ה את יראיו כלומר אפיק האי רצון[846] ומתרעי (נ"א ואתידע) בהו קודשא בריך הוא ליראיו דדחלין ליה[847] ומאן אינון

- מאיר הזהר -

[834] ירצה פותח מדי יום ביום מקבל מלמעלה ומשפיע למטה (אור יקר).

[835] שהרי אי אפשר להשפיע לתחתונים ממש רצון לזה אמר שרצון נשפע בת"ת (אור יקר).

[836] בת"ת (אור יקר).

[837] מת"ת (אור יקר).

[838] דהיינו אור הכתר המאיר בו, ועובר דרך בו אל התחתונים להמציאם מזונותיהם והטעם שהמזונות הוא בסוד המזל כאומרו מזוני לאו בזכותא תליא אלא במזלא דהיינו הכתר הנקרא מזל והטעם שאם היה תלוי בזכות מי ומי הזוכים, אמנם במזל הם על צד הרחמים שהכתר הוא מבטל כל הדינים (אור יקר).

[839] שבזולת אור הכתר דהיינו הרצון לא ימצא לכל כדפי' (אור יקר).

[840] בסוד בן לא בסוד עבד (אור יקר).

[841] לא מתפאר למטה אלא מתפאר לעילא, וענין התפארות זה הוא מלשון פארך לבוש עליך דהיינו תפילין (אור יקר).

[842] דהיינו לישנא דקרא פארך חבוש עליך (אור יקר).

[843] היינו סוד י' קדש, ה' והיה כי, ו' שמע, ה' והיה אם. והיינו סוד ד' מוחין בד' בתים, בסוד שם יהו"ה מתלבש בשם אהי"ה דהיינו ד' מוחין בד' אוירין, ואורות אלו יתגלו בת"ת ואז יקרא מניח תפילין (אור יקר). ה"ס המוחין שבאים לז"א על ידי מצות שעושים ישראל למטה (מ"מ).

[844] נראה שאינם מתפארות עד דמתחברות, והפארות ענין נוסף על החבור, וענין החבור הוא קשר וקבוץ הגוונים יחד, ואח"כ מתפארת כל א' מכולם והיינו "מתחברן לאתפארא" ועל זה רמז באומרו "דמתחבראן" ע"י מעשה התחתונים ויתפארו, והיינו ישראל אשר בך אתפאר ע"י מעשיך והיינו ייחוד ו"ק, וכללות כל א' מהששה בכל הששה (אור יקר). גוון חוור וסומק וירוק הם ג' קוי ז"א שמתקשרים זה בזה ע"י ישראל (מ"מ).

[845] אם הכוונה שהוא חפץ בהם כדס"ד (אור יקר).

[846] הכוונה משפיע בהם שפע הרצון (אור יקר).

[847] כלומר אין מלת יראיו מדקדק ענין במדות, אלא הכוונה "דדחלין" שהם יראים לקיים תורתו, ועכ"ז צריך תנאי שני (אור יקר).

[האלה] שמוציא להם את הרצון הזה חזר ואמר את המיחלים לחסדו אותם המצפים ומחכים בכל יום ויום לבקש מזונם מן הקדוש ברוך הוא משמע שכתוב את המיחלים לחסדו.

רבי ייסא סבא לא התקין סעודה בכל יום עד שבקש בקשתו לפני הקדוש ברוך הוא על מזונות אמר לא נתקין סעודה עד שתנתן מבית המלך אחר שבקש בקשתו לפני הקדוש ברוך הוא היה מחכה שעה אחת ואמר הרי זמן שניתן מבית המלך מכאן והלאה התקינו הסעודה וזוהי הדרך של אותם יראי הקדוש ברוך הוא יראי חטא.

אותם הרשעים שהולכים עקומים בדרכי התורה מה כתוב בהם הוי משכימי בבוקר שכר ירדפו ועל זה רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו דווקא לחסדו (ובזה) נודעים אותם בני האמונה בכל יום ויום זהו שכתוב ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו אמר יום ביומו ולא דבר יום ליום אחר.

וכל כך למה למען אנסנו הילך בתורתי אם לא בכאן נודעים אותם בני האמונה שכל הם יום ויום הולכים בדרך ישרה בתורה רבי יצחק אמר מכאן צדיק אוכל לשובע נפשו אחר שהשביע נפשו מלהתפלל ולקרא בתורה.

יראיו דאפיק לון האי רצון הדר ואמר את המיחלים לחסדו[848] אינון דמצפאן ומחכאן בכל יומא ויומא למבעי מזונייהו מן קודשא בריך הוא[849] משמע דכתיב את המיחלים לחסדו

רבי ייסא סבא לא אתקין סעודתא בכל יומא עד דבעא בעותיה קמי קודשא בריך[850] הוא על מזוני אמר לא נתקין סעודתא עד דתתיהיב מבי מלכא לבתר דבעי בעותיה קמי קודשא בריך הוא הוה מחכה שעתא חדא אמר הא עידן דתתיהיב מבי מלכא מכאן ולהלאה אתקינו סעודתא ודא הוא ארחא דאינון דחלי קודשא בריך הוא דחלי חטאה

אינון חייביא דאזלין עקימין באורחי אורייתא מה כתיב בהו (ישעיה ה יא) הוי משכימי בבקר שכר ירדפו[851] ועל דא רוצה יהו"ה את יראיו את המיחלים לחסדו לחסדו דייקא (ס"א ובהא) אשתמודען אינון בני מהימנותא[852] בכל יומא ויומא הדא הוא דכתיב ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו יום ביומו קאמר ולא דבר יום ליום אחר

וכל כך למה למען אנסנו הילך בתורתי אם לא בכאן אשתמודען אינון בני מהימנותא דכל יומא ויומא אינון אזלי בארח מישר באורייתא[853] רבי יצחק אמר מהכא (משלי יג

- מאיר הזהר -

[848] ולא יספיק מילים אם אינם יראים, ולא יספיק יראים אם אינם מיחלים, וז"ש "ומאן אינון" וא"ת היאך מלה מיחלים מורה בכל יומא ויומא, י"ל שאם אינם מחכים כלל לאו יראים אינון אלא ארורים כיון שאינם בוטחים ומיחלים לחסד האל א"כ מאי יראיו ומיחלים ודאי שתנאי שני מורה (אור יקר).

[849] והיינו שמחכים שעת תפילה, והעד על זה אומרו למיחלים לחסדו ולא אמר למיחלים חסדו, שהיה מורה שהיו מיחלים חסדו ואינם מתפללים אמנם עתה שאמר לחסדו ירצה מצפים העת הראוי להמשיך חסדו, וז"ש "מחכאן בכל יומא למבעי" וא"ת היה לו לומר לבוטחים בו מאי למיחלים, מהו יחול זה (אור יקר).

[850] והיינו למיחלים ירצה שאינם מבשלים עד שעת תפלה הראוי להמשיך חסדו (אור יקר). נראה שהיה מתפלל שיושפע על מאכלו רוחניות של מזון התלמיד חכם הנז"ל שהוא מחכמה, והיינו קמי קב"ה, פי' למעלה מזעיר, ואחר כך היה ממתין שיעור מה עד שימשך השפע לחכמה תתאה ששם בחינת אכיל"ה גימ' אדנ"י. ועוד א' סודו פל"א וגם כל סודות האכילה ה"ס באות א' בכמה ציורים כנזכר בספר הכוונות, וחכמה תתאה שהוא המלכות מאירה באור חכמה עלאה נקראת בי מלכא, כי צריך השפע לירד עד העשיה. ונראה לי שאותה תפילה היתה בסודות ייחודים וכוונות (רמ"ז).

[851] דייקא תרתי: הא', שכר שהוא מילי דמשכר שמאלא ודאי דתמן שכרות וכיוצא. הב', אינם מצפין אותו שיבוא אליהם אלא ירדופו הם רודפים אחר מזונם מן השמאל הפך מאומרו למיחלים לחסדו (אור יקר).

[852] היינו היותם בני אמונה בוטחים ניזונים מצד החסד האלהי כדפי', וצריך שיהיה ענין זה להם בכל יום ויום, וז"ש בכל יומא ויומא, והיאך יוכר ענין זה בכל יום ויום במה שאמרנו (אור יקר).

[853] הראות בהם סוד הבטחון, והיותם מקוים חסד אל כל היום כל יום ויום, היינו הולכים באורח מישר באורייתא (אור יקר).

כה) צדיק אוכל לשובע נפשו בתר דשבע נפשיה מלצלי ולמקרי באורייתא[854]

רבי שמעון אמר בא וראה עד שלא נתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל הבחין בין אותם בני האמונה לבין אותם רשעים שאינם בני אמונה ולא עומדים בתורה ובמה הבחין בהם במן כמו שנאמר אנסנו וכל אותם שנמצאו שהם בני האמונה רושם אותם הקדוש ברוך הוא ברושם של כתר החסד כמו שנאמר המיחלים לחסדו ועל זה למען אנסנו וכל אותם שלא נמצאו בני אמונה העביר מהם הכתר העליון הזה והמן הכריז ואמר ובטן רשעים תחסר ועם כל זה לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר.

רבי שמעון אמר תא חזי עד לא יהב קודשא בריך הוא אורייתא לישראל אבחין בין אינון בני מהימנותא ובין אינון חייביא דלאו אינון בני מהימנותא ולא קיימין באורייתא ובמה אבחין לון במן כמה דאתמר אנסנו וכל אינון דאשתכחו דאינון בני מהימנותא רשים להו קודשא בריך הוא ברשימו דכתרא דחסד[855] כמה דאת אמר המיחלים לחסדו ועל דא למען אנסנו[856] וכל אינון דלא משתכחי בני מהימנותא אעדי מנייהו כתרא עלאה דא ומנא אכריז ואמר (שם כה) ובטן רשעים תחסר ועם כל דא לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר (&)

שנינו באותו השעה נשלמו ישראל למטה כדוגמא של מעלה כמו שבארנו שכתוב ויבואו אלימה ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים וגו' והתחזק האילן הקדוש בשנים עשר תחומים בארבעה צדדי העולם והתחזק בשבעים ענפים והכל כדוגמא שלמעלה.

תאנא בההיא שעתא אשתלימו ישראל לתתא כגוונא דלעילא[857] כמה דאוקימנא דכתיב ויבואו אלימה[858] ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים וגו' ואתתקף אילנא קדישא[859] בתריסר תחומין בארבע סטרי עלמא ואתתקף בשבעין ענפין וכלא כגוונא דלעילא

באותה שעה נטף טל קדוש מהעתיק הנסתר ומלא את ראשו של זעיר אנפין מקום שנקרא שמים ומאותו טל של אור עליון קדוש היה נמשך ויורד מן למטה וכשהיה יורד היה נפרד גלידים גלידים ונקרש למטה זהו שכתוב דק ככפור על הארץ.

בההיא שעתא נטיף טלא קדישא מעתיקא סתימאה ומליא לרישיה דזעיר אנפין אתר דאקרי שמים ומההוא טלא דנהורא עלאה קדישא[860] הוה נגיד ונחית מנא לתתא וכד הוה נחית הוה מתפרש גלידין גלידין ואקריש לתתא הדא הוא דכתיב דק ככפור על הארץ

כל אותם בני אמונה יוצאים ולוקטים ומברכים עליו את השם

כל אינון בני מהימנותא נפקי ולקטי ומברכן שמא קדישא עליה וההוא מנא הוה סליק

- מאיר הזהר -

[854] הענין שהנפש סתם נזונת בתפלה ותורה, וכיון שאמר לשובע נפשו מורה שתחילה שבעה נפשו ממאכליה שהם תפלה ותורה דהיינו שביעה (אור יקר).

[855] היינו חוט של חסד המשוך עליהם מלמעלה והיינו אנסנו מלשון והאלהים נסה את אברהם דהיינו נס חוט של חסד המשוך עליהם (אור יקר).

[856]

[857] כמו שהיא מדת המלכות מצפה וממתנת אל החסד הפרוש עליה מדי יום ביום, גם ישראל מצפים מידי יום ביום אל החסד האלהי (אור יקר).

[858] פי' דרשי ליה לשון אילן כבר פירשנוהו לעיל בדף נח ע"ב (מ"מ).

[859] היינו הת"ת וירצה אל"י מ"ה דמ"ה היינו מילוי השם יו"ד ה"א וא"ו ה"א וחזקו הוא בסוד אלי מצד ג' ראשונות דהיינו א' כתר, ל' בינה, י' חכמה כנודע, ושם בסוד אל"י מ"ה שתים עשרה עינות מים, דהיינו תריסר תחומין בד' סטרי עלמא, אל הדרום גבול דרומית מזרחית וגבול דרומית רומית וגבול דרומית תחתית, אל הצפון גבול צפונית מערבית וגבול צפונית רומית וגבול צפונית תחתית, אל המזרח גבול מזרחית צפונית וגבול מזרחית תחתית, ואל המערב גבול מערבית דרומית וגבול מערבית רומית וגבול מערבית תחתית, ואלו הי"ב יש בהם ע"ב ענפים (אור יקר).

[860] פי' הטל דא"א שהוא נהורא עילאה קדישא ובספר אור ישראל פי' ומההוא טלא היא מוחא סתימאה שנק' טלא כמ"ש האריז"ל, ומ"ש דנהורא עילאה קדישא היא גבורה דעתיק שבתוכה (מ"מ).

הקדוש ואותו מן היה מעלה ריחות של כל הבשמים של גן עדן שהרי בו נמשך וירד למטה שם אותו לפניו בכל טעם היה שרוצה כך טועם אותו ומברך את המלך הקדוש העליון.

ואז מתברך במעיו והיה מסתכל ויודע למעלה ומסתכל בחכמה העליונה ועל זה היה נקרא דור דעה ואלה היו בני אמונה ולהם נתנה תורה להסתכל בה ולדעת דרכיה.

ואותם שלא נמצאו בני אמונה מה כתוב בהם שטו העם ולקטו מה זה שטו שטות היו לוקחים לעצמם משום שלא היו בני אמונה מה כתוב בהם וטחנו ברחיים או דכו במדכה וגו' מי הטריח

אותם לכל זה אלא שהם לא היו בני אמונה.

כדוגמא זה אותם שלא מאמינים בהקדוש ברוך הוא לא רוצים להסתכל בדרכיו והם רוצים להטריח את עצמם כל יום אחר מזון יום ולילה אולי לא יעלה בידם פת לחם מי גרם להם את זה משום שאינם בני אמונה אף כאן שטו העם ולקטו שטו בשטות של עצמם ורוצים להטריח עליו זהו שכתוב וטחנו ברחיים אחר כל הטרחה הזו לא עלה בידיהם אלא כמו שכתוב והיה טעמו כטעם לשד השמן ולא יותר מי גרם להם את זה משום שלא היו בני אמונה.

ריחין דכל בוסמין דגנתא דעדן דהא ביה אתמשך ונחית לתתא שויה לקמיה בכל טעמא דאיהו בעי הכי טעים ליה ומברך למלכא קדישא עלאה

וכדין מתברך במעוי והוה מסתכל וידע לעילא ואסתכי[861] בחכמה עלאה ועל דא אקרון דור דעה ואלין הוו בני מהימנותא ולהון אתיהיבת אורייתא[862] לאסתכלא בה ולמנדע ארחהא

ואינון דלא אשתכחו בני מהימנותא מה כתיב בהו (במדבר יא ח) שטו העם ולקטו מאי שטו שטותא הוו נסבי לגרמייהו בגין דלא הוו בני מהימנותא מה כתיב בהו וטחנו ברחים או דכו במדוכה וגו' מאן אטרח

סג/א

לון כל האי אלא דאינון לא הוו בני מהימנותא

כגוונא דא אינון דלא מהימני ביה בקודשא בריך הוא לא בעאן לאסתכלא בארחוי ואינון בעאן לאטרחא גרמייהו[863] כל יומא בתר מזונא יממא ולילי דלמא לא סליק בידייהו פתא דנהמא מאן גרים לון האי בגין דלאו אינון בני מהימנותא אוף הכא שטו העם ולקטו שטו בשטותא דגרמייהו[864] ובעאן לאטרחא עלייהו הדא הוא דכתיב וטחנו ברחים[865] בתר כל טרחא דא לא סליק בידייהו אלא כמה דכתיב והיה טעמו כטעם לשד השמן ולא יתיר מאן גרים לון האי בגין דלא הוו בני מהימנותא[866]

- מאיר הזהר -

[861] ?

[862] ז"ש רשב"י במכילתא, לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, פי' לאותם שהיו אוכלים אותו בעינו כמו שהיה יורד מן השמים, שבזה עמדה בו סגולת רוחניותו לפתוח השכל, לאפוקי אינון דלא הוו בני מהימנותא שהיו משנים אותו, ולכן הוו נסבי שטותא לגרמייהו (רמ"ז).

[863] אינם בוטחים בהקב"ה ועולה בדעתם כי בכחם ועוצם ידם הם מכינים להם מזונותיהם, ואדרבה אינו עולה בידם די צרכם, ואם היו בוטחים ועובדים בוראם ומציאות מציאת מזונותיהם טפל, היה הקב"ה ממציא להם מזונות יותר בהכנה טובה ובקלות (אור יקר).

[864] אמר, בחנם לשוא ולתהו, אתם הרשעים משכימי קום, ומאחרים שבת לטרוח במלאכת העוה"ז, כי המה הבל, ואתם ממיתים עצמכם בעמל העוה"ז, ואפילו פרוסת לחם שאתם אוכלים, הוא בעצבון תאכלנה, ואינכם בטוחים על השי"ת, כנזכר לרז"ל בזוהר פרשת בשלח שטו העם ולקטו. ואמנם הצדיקים שהם ידידי ה', הם נחים מעמל הבלי העוה"ז ביום, והטורח שהיו צריכים לטרוח ולהתעצב כל היום, כמו שעושים הרשעים כנזכר (שעה"פ תהלים קכז ב).

[865] לקטין בשטותא - ר"ל, המזון בא להם בהבלים ושטותא ורדיפה הרבה וזהו שטו שהלכו בדרכיה רחוקיה ולא בטתו בקונם: וטחנו ברחים וכו' - שאכלו לחם קשה ממעוט בטחונם וצריכים לטחנות שהן השיניים והחיך ללעוס אותה בקושי רב ולהתבשל באצטומכא ומפרש והולך שהוא הכל באורייתא כמ"ש ברי רזא כו' (בגר"א בתיקו"ז קסה ע"ב).

[866] עי' תיקו"ז קסה ע"ב דהיינו לאפוקי ערב רב.

אמר רבי יוסי מה זה לשד השמן יש אומרים שהיה נלוש בשמן כתרגומו ויש אומרים מה השד מתהפך לכמה צבעים אף המן מתהפך לכמה צבעים רבי יהודה אמר לשד השמן יניקת השמן.

רבי יצחק אמר איש לפי אכלו לקטו וכי מי שאוכל מעט לוקט מעט ומי שאוכל יותר לוקט יותר והרי כתוב לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר אלא לפי אותם שאוכלים לוקטים משמע אכלו מי שהיה אוכל אותו ומשום כך לא כתוב אכילתו.

מה זה אומר אוחז אדם בעבד או באמה ואמר שהוא שלו בא חבירו ואמר עבד זה הוא שלי קרבו לפני משה לדין אמר להם כמה נפשות בביתך וכמה נפשות בביתו של זה אמר כך וכך ואותה שעה אמר להם משה לקטו מחר וכל אחד מכם יבא אלי למחר יצאו ולקטו ובאו לפני משה שמו לפניו את המן היה מודד אותו אם אותו עבד של זה מצא את אותו העומר של העבד באותו המן שהרי עומר אחד לכל נפש ונפש מביתו מדד לזה ונמצא חסר אותו מאכל העבד באותו המן שלו ועומר אחד לכל נפש ונפש מביתו אמר העבד של זה הוא זהו שכתוב איש לפי אכלו לקטו וכתוב עומר לגולגלת מספר נפשתיכם.

אמר רבי (ייסא) חייא כתוב ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים ובוקר וראיתם את כבוד ה' ערב וידעתם במה ידעו אלא כך שנינו בכל יום ויום נמצאו הנהגות[869] הקדוש ברוך הוא בבוקר מתעורר חסד בעולם באותו זמן שנקרא ערב תלוי הדין בעולם והרי פרשוה שלכן יצחק תקן תפלת המנחה (במה זה מדובר) ועל זה ערב וידעתם כשמתעורר דין בעולם

אמר רבי יוסי מאי לשד השמן איכא דאמרי דליש במשחא כתרגומו ואיכא דאמרי מה השד אתחזר לכמה גוונין[867] אוף מנא אתחזר לכמה גוונין רבי יהודה אמר לשד השמן יניקא דמשחא[868]

רבי יצחק אמר איש לפי אכלו לקטו וכי מאן דאכיל קמעא לקיט קמעא ומאן דאכיל יתיר לקיט יתיר והא כתיב ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר אלא לפום אינון דאכלין לקטין משמע אכלו מאן דהוה אכיל ליה ובגיני כך לא כתיב אכילתו

מאי קא מירי אחיד בר נש בעבדא או באמתא ואמר דהוא דיליה אתא חבריה ואמר האי עבדא דילי הוא קריבו לקמיה דמשה לדינא אמר לון כמה נפשאן בביתך וכמה נפשאן בביתיה דדין אמר כך וכך וההוא שעתא אמר לון משה לקטו מחר וכל חד מנייכו ייתי לגבאי למחר נפקו ולקטו ואתיין קמי משה שויין קמיה מנא הוה מדיד ליה אי ההוא עבדא דדין אשכח ההוא עומרא דעבדא בההוא מנא דהא חד עומרא לכל נפש ונפש מביתיה מדיד לדין ואשתכח חסרא ההוא מיכלא דעבדא בההוא מנא דיליה וחד עומרא לכל נפש ונפש מביתיה אמר עבדא דדין הוא הדא הוא דכתיב איש לפי אכלו לקטו וכתיב עמר לגלגלת מספר נפשתיכם

אמר רבי (נ"א ייסא) חייא[870] כתיב ערב וידעתם כי יהו"ה הוציא אתכם מארץ מצרים ובקר וראיתם את כבוד יהו"ה ערב וידעתם במאי ינדעון אלא הכי תאנא בכל יומא ויומא אשתכחו נימוסי[871] קודשא בריך הוא בצפרא אתער חסד בעלמא בההוא זמנא דאקרי ערב תליא דינא בעלמא והא אוקמוה דבגיני כך יצחק תקן תפלה מנחה (מאי קא מירי) ועל דא

- מאיר הזהר -

[867] כמ"ש בש"ס שהשדים מהפכים גופם לצורה שירצו חוץ מהרגלים שהם כתרנגולים ואין יכולים להופכם וכמעשה דאשמדי כשישב במקום שלמה כן המן מתהפך להם לטעם הדבר שירצו (מ"מ).

[868] פי' אינו נלוש כשמן כת"ק אלא אחר הלישה מטגנים אותו בשמן ויונק מהשמן (מ"מ).

[869]

[870] נמחק כמ"מ וגורס את המוסגר.

[871] היינו שכפי התעוררות הספירות העליונות כן יתפשטו עניינם למטה, ולכן כמו שיתגלו בחי' הספירות למעלה שפעמים תגבר החסד ופעמים הגבורה, כן ימצא התעוררות למטה, ולזה "בכל יומא ויומא וכו'" מפני שלמעלה יתעוררו הספירות בבקר תגבר החסד ובערב תגבר הגבורה וזה בא הכתוב להשמיענו (אור יקר).

תדעו שבאותו דין הוציא אתכם ה' ממצרים ובוקר וראיתם את כבוד ה' שהרי באותו זמן מתעורר חסד בעולם ויתן לכם לאכול.

רבי חייא אמר ההיפך מה כתוב למעלה בשבתנו על סיר הבשר וגו' באותה שעה התעורר ערב שאותו זמן שמתעורר דין מתעורר גם חסד בעולם זהו שכתוב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים תדעו אותו חסד שעשה עמכם בזמן הדין והוציא אתכם מארץ מצרים ובוקר וראיתם את כבוד ה' כבוד ה' הרי ידוע וכל כך למה בשמוע ה' את תלונותיכם וגו'.

אמר רבי ייסא לא משנה הקדוש ברוך הוא את הנהגותיו רק שאותם הרשעים של העולם משנים אותם ומהפכים רחמים לדין כמו שנתבאר.

ערב וידעתם[872] כד אתער דינא בעלמא[873] תנדעון דבההוא דינא אפיק יהו"ה יתכון ממצרים ובקר וראיתם[874] את כבוד יהו"ה דהא בההוא זמנא אתער חסד בעלמא ויתן לכו למיכל[875]

רבי חייא אמר איפכא[876] מה כתיב לעילא[877] בשבתנו על סיר הבשר וגו' ביה שעתא אתער ערב[878] דההוא זמנא דאתער דינא אתער נמי חסד בעלמא הדא הוא דכתיב וידעתם כי יהו"ה הוציא אתכם[879] מארץ מצרים תנדעון ההוא חסד דעבד עמכון בזמנא דדינא ואפיק יתכון מארעא דמצרים ובקר וראיתם[880] את כבוד יהו"ה כבוד יהו"ה האי881 ידיע[882] וכל כך למה בשמוע יהו"ה את תלנותיכם וגו'[883]

אמר רבי ייסא לא שני קודשא בריך הוא נימוסוי[884] בר דאינון חייבי עלמא שניין לון ומהפכי רחמי לדינא כמה דאתמר

- מאיר הזהר -

[872] שגובר הדין, דהיינו כי ה' הוציא ורצה בזה לומר עם היות שהוא דין, הוא דין טוב, דהיינו ע"י הוציא אתכם וכו' (אור יקר).

[873] אל תפחדו (אור יקר).

[874] שממנו סוד הפרנסה (אור יקר).

[875] ולא בא הכתוב אלא להודיע נמוסי מלכא השולטים בכל עת ועת וא"כ פי' הכתוב ערב וידעתם ירצה תדעו שיש בו שליטת הדין כי ה' הוציא ובוקר תדעו ששליטתו חסד ולא שתפחדו מהדין אלא כד אתער דינא וכו' (אור יקר).

[876] פי' כי ה' הוציא אינו דין אלא חסד, והענין כי הם אמרו בשבתנו על סיר הבשר נודע בשר דין קשה ומהם גם סיר הבשר שהוא הדין החצוני אמר להם משה אתם אומרים שהייתם בצד הדין והבשר (אור יקר).

[877] פי' בשביל שהיו מתלוננים על הבשר אתער ערב שהוא דין ובשביל רחמיו ית' כלל עמו החסד מתוק וזהו וידעתם כי ה' הוציא וכו' וכשמפרש (מ"מ).

[878] באותו דין (אור יקר).

[879] ולא רצה שתהיו בצד הקלי' יונקים מן הדין אלא הוציא ה' אתכם ממצרים והדין אל צד הימין והחסד (אור יקר).

[880] היינו שמעצמו הוא חסד ואינו היפוך דין לחסד כערב (אור יקר). כשנתעורר בוקר שהוא חסד כלל עמו הדין שהוא המלכות שנקרא כבוד ה' וכל זה למתק דינא ברחמי כדי שלא יקטרג השטן על ישראל שהיו מתלוננים וז"ש הזהר וכ"כ למה בשמוע ה' את תלונותיכם וז"ש ר' חיי אמר איפכא שלדעת רבי ייסא כל אחד בפני עצמו ערב שהוא דין וידעתם כי ה' הוציא וכו' בכח אותו הדין ובוקר שהוא רחמים וראיתם את כבוד ה' שמאותו החסד נתן לכם מן לאכול אבל לר' חיי הוא סוד המזוג כמ"ש (מ"מ).

[881] הוא (לך תמצא).

[882] וכ"כ למה הוצרכו אל היפוך הדין לרחמים (אור יקר).

[883]

[884] ר' ייסא פליג קצת, ואמר "לא שני קב"ה נמוסוי" ועם היות שהדין שולט בערב לא יזי' אלא דווקא בהיות הרשעים מהפכין הרחמים לדין ומוסיפין דין על דיניו (אור יקר). פי' ר"י בא לתרץ קושיא אחת לפי דעתו שאמר שנמוסי קב"ה בצפרא חסד וכו' שהרי לפעמים שגם בבוקר יש דין כדור המבול שהיו נימוחים ערב ובוקר לכך אמר לא שני קב"ה וכו' בר אינון חייבי עלמא וכו' (מ"מ).

שנה רבי אלעזר מהמן הזה עתידים הצדיקים לאכול לעולם הבא ואם תאמר כדוגמא זו לא אלא יותר שלא היה כך לעולמים מהו כמו שבארנו שכתוב לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו וכתוב "עין לא ראתה אלהים זולתך וגו'".

תאני רבי אלעזר מהאי מנא[885] זמינין צדיקייא[886] למיכל לעלמא דאתי ואי תימא בהאי[887] גוונא[888] לא אלא יתיר[889] דלא הוה כן לעלמין ומאי איהו כמה דאוקימנא דכתיב (תהלים כז ד) לחזות בנעם יהו"ה[890] ולבקר בהיכלו[891] וכתיב (ישעיה סד ג) עין לא ראתה אלהי"ם זולתך וגו'

ראו כי ה' נתן לכם השבת רבי חזקיה פתח שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה' שיר המעלות סתם ולא פירש מי אמרו אלא שיר המעלות שעתידים

ראו כי יהו"ה נתן לכם השבת רבי חזקיה פתח (תהלים קל א) שיר המעלות ממעמקים קראתיך יהו"ה שיר המעלות סתם ולא פריש מאן אמרו אלא שיר המעלות דזמינין

סג/ב

לומר כל בני העולם שעתיד השיר הזה להאמר אותו לדורות עולם.

כל בני עלמא למימר דזמין האי שיר למימריה לדרי עלמא

ומהו ממעמקים קראתיך כך שנינו כל מי שמתפלל תפלה לפני המלך הקדוש צריך לבקש בקשתו ולהתפלל מעומק הלב כדי שימצא לבו שלם עם הקדוש ברוך הוא ויכוין לב ורצון והאם דוד אמר כך והרי כתוב בכל לבי דרשתיך ופסוק זה מספיק, למה צריך ממעמקים.

ומאי הוא ממעמקים קראתיך והכי תאנא כל מאן דמצלי צלותא קמי מלכא קדישא בעי למבעי בעותיה ולצלאה מעמקא דלבא בגין דישתכח לביה שלים בקודשא בריך הוא ויכוין לבא ורעותא ומי אמר דוד הכי[892] והא כתיב (תהלים קיט י) בכל לבי דרשתיך[893] ודא קרא סגי מאי בעי ממעמקים[894]

אלא כך שנינו כל אדם שמבקש בקשתו לפני המלך צריך לכוון דעתו (לבו) ורצונו מעיקר של כל העיקרים

אלא הכי תאנא כל בר נש דבעי בעותיה קמי מלכא בעי לכוונא דעתא (נ"א לבא)[895] ורעותא[896] מעיקרא דכל עקרין[897] (נ"א

- מאיר הזהר -

[885] שהוא סוד הטל הנזכר (אור יקר).

[886] קשה דלעיל אמר רשב"י שת"ח ניזונים בעולם הזה מחכמה והיאך אפשר שלעתיד לבא יהיו נזונים מבינה הנקרא נועם ואפשר שבעולם הזה ניזונים מחכמה הארה מועטת ולעת"ל הם ניזונים מבינה ואבא כלול עמה בסוד וחכם בבינה מזון עיקרי ועצמיי (מ"מ).

[887] כהאי (אור יקר).

[888] שיתגשם השפע כ"כ (אור יקר).

[889] יקחוהו למעלה קודם שיתעבה דהיינו בבחי' אורו העומד בבינה (אור יקר).

[890] דהיינו אור הבינה שמתגלה בת"ת והיינו סוד הטל היורד (אור יקר).

[891] במדת המלכות, ומשם הם משתעשעים באור העליון (אור יקר).

[892] פי' וכי דוד צריך לומר זה הפסוק והלא כבר אמר בכל לבי' וכו' וא"כ פסוק ממעמקים מיותר (מ"מ).

[893] מורה כי לענין כוונת הלב היות התפלה בכל לב סגי, א"כ ממעמקים אי אפשר לפרשו על הכוונה דאי הכי נימא בכל לב קראתיך ה' (אור יקר).

[894] היינו העמקים העליונים כדמפרש ואזיל ועתה מטעם זה צריך התפלה מעמקי הלב מפני שבבחינתו בכל לב הוא קושר ימין ושמאל בתפלתו אמנם מעמקי הלב הוא מושך מהעמקים העליונים התשובה אל בקשתו (אור יקר).

[895] נמחק באור יקר.

[896] שהוא נגדי לדעת ורצון שהוא הכתר דהיינו לעלות עד א"ס (אור יקר).

[897] הוא כתר, סיבת הסיבות (אור יקר). פי' הם או"א ומפרש סדר ההמשכה ואמר לאמשכא ברכאן מעמקא דבירא. וכתב בספר אור ישראל שהמאמר הזה פי' האריז"ל בעצמו וז"ל מ"ש בפרשת בשלח סג ע"ב ביאור הדברים כי האדם יכוין בתפלתו בשרש כל השרשים כי יכוין להמשיך שפע וברכה מעמקי הברא והוא כתיב הבינה הנקרא עמקא דבירא כדי שע"י כוונה ימשיך ברכות ממבועא דכולא שה"ס דעת העליון נתיב הזכרות כי כאשר נתעורר הנתיב התחתון שבתוך הבינה ע"י הצדיק בסוד מ"ן מתעורר הנתיב העליון שהוא מבועא דכולא לאושדא מ"ד ולאנגדא ברכאן לקבל מ"ן שעלו מנתיב

(מעומק כל העמקים) למשוך ברכות מעומק הבאר (של הכל) כדי שימשך ברכות מהמעיין של הכל ומהו אותו מקום שיוצא ממנו ונמצא ממנו אותו נהר שכתוב ונהר יוצא מעדן וכתוב נהר פלגיו ישמחו עיר אלהים וזה נקרא ממעמקים עומק הכל עומק הבאר שמעיינות יוצאים ונמשכים לברך את הכל וזוהי הראשית למשוך ברכות ממעלה למטה.

אמר רבי חזקיה כשהעתיק הנסתר של הנסתרים רוצה לזמן[901] ברכות לעולמות משרה את הכל ומכליל את הכל בעומק העליון הזה ומכאן שואב ונמשך באר (נהר) שנחלים ומעיינות נמשכים ממנו וכולם נשקים ממנו ומי שמתפלל תפלתו צריך לכוון לבו ורצונו להמשיך ברכות מאותו עומק של הכל כדי שתתקבל תפלתו ויעשה רצונו.

ויאמר משה אלהם איש אל יותר ממנו עד בוקר אמר רבי יהודה בכל יום ויום מתברך העולם מאותו יום העליון שהרי כל ששת הימים

מעומקא דכל עומקין) לאמשכא ברכאן[898] מעמקא דבירא[899] (נ"א דכלא) בגין דינגיד ברכאן ממבועא דכלא[900] ומאי הוא ההוא אתר דנפיק מניה ואשתכח מניה ההוא נהר דכתיב (בראשית ב י) ונהר יוצא מעדן וכתיב (תהלים מו ה) נהר פלגיו ישמחו עיר אלהי"ם ודא אקרי ממעמקים עמקא דכלא עמקא דבירא דמבועין נפקין ונגדין לברכא כלא ודא הוא שרותא לאמשכא ברכאן מעילא לתתא

אמר רבי חזקיה כד עתיקא סתימאה דכל סתימין[902] בעי לזמנא ברכאן לעלמין אשרי כלא ואכליל כלא בהאי עמיקא עלאה[903] ומהכא שאיב ואתנגיד בירא (נ"א נהרא)[904] דנחלין[905] ומבועין אתנגידו מניה ומתשקיין מניה כלהו ומאן דמצלי צלותיה בעי לכוונא לבא ורעותא לאמשכא ברכאן מההוא עמיקא דכלא[906] בגין דיתקבל צלותיה ויתעביד רעותיה

ויאמר משה אליהם איש אל יותר ממנו עד בקר אמר רבי יהודה בכל יומא ויומא מתברך עלמא מההוא יומא עלאה[907] דהא כל שיתא

- מאיר הזהר -

התחתון שבבינה וזה בדרך היסוד עם המלכות ומשום דקארי ליה זמנין עמקא דבירא וזמנין מבועא דכולא קבעי מאי הוא ואמר שהוא המקום היוצא ממנו אותו נהר היוצא שהיא בינה כנודע והמקום הזה נקרא עדן, ועדן יש בו ב' בחינות, הא' בחי' הזכרות אשר בעדן וזה נפיק מניה ההוא נהר כי עדן זכר ובינה נקבה יצאה ממנו ונאצלת ממנו, ולכך אמר "ואתשכח מניה" וכנגד ב' בחינות אלו הביא ב' פסוקים, כנגד בחי' הזכרות כתיב ונהר יוצא מעדן כדפי' וכנגד בחינת הנקבות נהר פלגיו כי משם יתפלגו מים העליונים כד"א ויהי מבדיל בין מים למים ומיין נוקבין אלו נמשכים מ"ן למלכות וזהו ישמחו עיר אלהים, ולכך נקרא עמקא דבירא שממנה נמשכים מ"ן לבאר התחתון ומקום זה נקרא ממעמקים קראתיך שהוא ב' עמקים עמקא דבירא ועמקא דכולא עמקא דבירא נוק' ועמקא דכולא זכר, וז"ש שם ודא איקרי ממעמקים עמקא דכולא ועמקא דבירא עכ"ל האריז"ל (מ"מ).

[898] הבאר היא הבינה, שהיא נקראת באר שבע, עומק הבאר היינו שהוא כלול מג' ראשונות ועומקו יורד עד הכתר, וירצה "לאמשכא" שיהיו הברכות יורדות מהכתר ונמשכות דרך החכמה והבינה, שיאירו הם באור הברכה והשפע, בענין שיהיה הייחוד הזה הנעשה ע"י למזונות בסוד ג' ראשונות מוסיפות אור וברכה, והטעם [שבכוונת] (שבהכות) ג' ראשונות מיד א"ס שורה עליהם (אור יקר).

[899] חכמה (אור יקר).

[900] ירצה שאין ספק שיש בחכמה תוספת אור על הבינה, ויש ברכה בבינה, ואם ימשיך מהבינה הברכות ימצאו למטה אמנם יהיה בהם דין וגרעון בקצת כאשר נבאר, אמנם בהיות הברכות מהחכמה היא דבקה בכתר, וכתר בא"ס (אור יקר). שהחכמה דבקה בא"ס והנה המשך משך נהר בינה משך השפע הנשפע מלמעלה יש לו ב' מקומו, הא' נעלם והוא מהכתר והא"ס והב' מקום גילויו והוא מהחכמה (אור יקר).

[901]

[902] פי' א"א (מ"מ).

[903] יסוד אבא (מ"מ).

[904] נמחק במ"מ

[905] פי' יסוד דאימא שנמשכים ממנו חו"ג שנקרא נחלין ומבועין (מ"מ).

[906] פי' יסוד דאבא (מ"מ).

[907] בינה (מ"מ).

מתברכים מיום השביעי וכל יום נותן מאותה ברכה שקיבל מאותו יום שלו.

ועל זה אמר משה איש אל יותר ממנו עד בוקר למה כדי שלא יתן ולא ילוה יום זה לחברו אלא כל אחד ואחד שולט לבדו באותו יום שלו שהרי לא שולט יום ביום של חברו.

משום כך כל אותם (אמר רבי יהודה כל יום ויום מתברך מאותו יום עליון יום השביעי ומתברכים כל ששה הימים כל אחד ואחד בפני עצמו וכל יום נותן ביום שלו מאותה ברכה שקבל מאותו יום עליון ועל זה אמר משה איש אל יותר ממנו עד בוקר שהרי לא שולט יום ביום שלא שלו וכל אותם) חמשה ימים שולטים בימים שלהם ונמצא בו מה שקבלו וביום הששי נמצא יותר וזה הולך כזה שאמר רבי אלעזר מה שכתוב יום הששי ולא נאמר כך בכל שאר הימים אלא כך פרשוה הששי שהזדווגה (שהזדמנה) בו המלכה להתקין שלחן למלך ולכן נמצאו בו שני חלקים אחד ליומו ואחד לתקון בשמחת המלך במלכה.

ואותו לילה שמחת המלכה במלך וזווגם ומתברכים כל ששת הימים כל אחד ואחד לבדו ולכן צריך אדם לסדר שלחנו בליל השבת כדי שישרו עליו ברכות מלמעלה וברכה לא נמצאת על שלחן ריק (ואותו לילה שמחתה של המלכה במלך וזווגם) לכן תלמידי חכמים שיודעים סוד זה זווגם מערב שבת לערב שבת.

ראו כי ה' נתן לכם השבת מהו שבת יום שבו נחים שאר הימים והוא כלל של כל אותם ששת האחרים וממנו הם מתברכים רבי ייסא אמר וכן גם כנסת ישראל נקראת שבת משום שהיא בת יומין[908] מתברכאן מיומא שביעאה[909] וכל יומא יהיב מההיא ברכה דקביל בההוא יומא דביה

ועל דא משה אמר איש אל יותר ממנו עד בקר מאי טעמא בגין דלא יהיב ולא יוזיף יומא דא לחבריה אלא כל חד וחד שליט בלחודוי בההוא יומא דיליה דהא לא שליט יומא ביומא דחבריה

בגיני כך כל אינון (נ"א אמר רבי יהודה כל יומא ויומא מתברך מההוא יומא עלאה יומא שביעאה ומתברכן כל שיתא יומין כל חד וחד בלחודוי וכל יומא יהיב ביומא דיליה מההוא ברכה דקביל מההוא יומא עלאה ועל דא משה אמר איש אל יותר ממנו עד בקר דהא לא שליט יומא ביומא דלאו דיליה וכל אנון) חמשה יומין שליטין ביומייהו ואשתכח ביה מה דקבילו ויומא שתיתאה[910] אשתכח ביה יתיר ואזלא הא כהא דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב יום הששי[911] ולא אתמר הכי בכל שאר יומין אלא הכי אוקמוה הששי דאזדווגא (נ"א דאזדמנא) ביה מטרוניתא לאתקנא פתורא למלכא ובגין כך אשתכחו ביה תרין חולקין חד ליומיה וחד לתקונא בחדוותא דמלכא במטרוניתא

וההוא ליליא חדוותא דמטרוניתא במלכא וזווגא דלהון ומתברכאן כל שיתא יומין כל חד וחד בלחודוי בגין כך בעי בר נש לסדרא פתוריה בליליא דשבתא[912] בגין דישרי עליה ברכאן מלעילא וברכתא לא אשתכח על פתורא ריקניא (וההוא ליליא חדוותא דמטרוניתא במלכא וזווגא דלהון) בגין כך תלמידי חכמים דידעין רזא דא זווגא דלהון מערב שבת לערב שבת

ראו כי יהו"ה נתן לכם השבת מאי שבת יומא דביה נייחין שאר יומין והוא כללא דכל אינון שיתא אחרנין ומניה מתברכין רבי ייסא אמר וכן נמי כנסת ישראל אקרי שבת בגין דאיהי

- מאיר הזהר -

[908] ו"ק (מ"מ).
[909] בינה (מ"מ).
[910] יסוד דז"א (מ"מ)
[911] למה ה' יתירה (מ"מ).
[912] ז"ל הרב ז"ל בסידור, יסדר שלחנו כל ליל שבת במפה פרוסה גם פתיתין על השלחן ולא פת שלם משום העורכים לגד שולחן עכ"ל ובח"י דף פח הכריע שיניח פת שלם ודקדק כן מהזוהר בפ' יתרו וע"ש טעם לשבח (מ"מ).

זוגו וזוהי כלה שכתוב ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם לכם ולא לשאר העמים זהו שכתוב ביני ובין בני ישראל וזוהי נחלת ירושת עולמים לישראל ועל זה כתוב אם תשיב משבת רגלך וגו' ובמקומו בארנו את הדברים.

כתוב אל יצא איש ממקומו ביום השביעי ממקומו שנינו מאותו מקום שראוי ללכת וסוד הדבר שכתוב ברוך כבוד ה' ממקומו וזהו מקום וזהו סוד הכתוב כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא מקום ידוע קוראים לו מקום שנודע הכבוד העליון.

ולכן אזהרה לאדם שמתעטר בעטור קדוש שלמעלה שלא יצא [916]מפיו דיבור של חל משום שאם יצא ממנו

[הוא] מחלל את יום השבת בידיו במעשה וברגליו ללכת מחוץ לאלפים אמה כל אלו הם חלול שבת.

אל יצא איש ממקומו זהו מקום נכבד של קדושה שהרי מחוצה לו הם אלהים אחרים ברוך כבוד ה' זהו כבוד שלמעלה ממקומו זה כבוד שלמטה זהו סוד עטרת השבת ולכן אל יצא איש ממקומו אשרי חלקו של מי שזוכה לכבד את השבת אשריו בעולם הזה ובעולם הבא.

ויאמר ה' אל משה עבור לפני העם וגו' רבי חייא פתח חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם אשרי אותם הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בכבודם יותר על שלו בא וראה כמה הם בני העולם שמחרפים ומגדפים למעלה כמו סנחריב שחרף וגדף ואמר מי בכל אלהי הארצות וגו' והקדוש ברוך הוא מחל ולא תבע ממנו כיון

בת זוגו ודא היא כלה דכתיב (שמות לא יד) ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם לכם ולא לשאר עמין הדא הוא דכתיב (שם יז) ביני ובין בני ישראל ודא היא אחסנת ירותת עלמין לישראל ועל דא כתיב (ישעיה נח יג) אם תשיב משבת רגלך וגו' ובאתריה אוקימנא מלי

כתיב אל יצא איש ממקומו ביום השביעי ממקומו תנינן מההוא מקום[913] דאתחזי למהך ורזא דמלה דכתיב (יחזקאל ג יב) ברוך כבוד יהו"ה ממקומו ודא איהו מקום[914] ודא איהו רזא דכתיב (שמות ג ה) כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא אתר ידיעא קרינן ליה מקום דאשתמודעא יקרא עלאה[915]

ובגין כך אזהרותא לבר נש דקא מתעטרא בעטורא קדישא דלעילא דלא יפוק מניה בגין דאי בפומיה מלולא דחול917 יפוק מניה[918] קא

סד/א

מחלל יומא דשבתא בידוי בעובדתא ברגלוי למהך לבר מתרין אלפין אמין כל אלין חלולא דשבתא אינון

אל יצא איש ממקומו דא איהו אתר יקירא דקדושה דהא לבר מניה אלהים אחרים נינהו ברוך כבוד יהו"ה דא כבוד דלעילא ממקומו דא כבוד דלתתא דא איהו רזא דעטרא דשבת בגין כך אל יצא איש ממקומו זכאה חולקיה מאן דזכי ליקרא דשבתא זכאה איהו בעלמא דין ובעלמא דאתי

ויאמר יהו"ה אל משה עבור לפני העם וגו' רבי חייא פתח (תהלים לד ח) חונה מלאך יהו"ה סביב ליראיו ויחלצם זכאין אינון צדיקייא דקודשא בריך הוא אתרעי ביקריהון יתיר על דיליה תא חזי כמה אינון בני עלמא דמחרפי ומגדפי לעילא כגון סנחריב חרף וגדף ואמר (מ"ב יח לה) מי בכל אלהי הארצות וגו' וקודשא בריך הוא מחיל ולא תבע מניה

- מאיר הזהר -

[913] פי' אלפיים אמה (מ"מ).
[914] פי' מלכות (מ"מ).
[915] פי' שע"י המלכות ניכר בחי' ז"א ושיעור הכתוב ברוך כבוד ה' פי' במה ניכר כבוד ז"א ע"י מקומו שהיא מלכות וכן הוא בפרשת ויקהל דף רז ע"א שהלשון הזה כפול שם ופי' אותו שם היטב (מ"מ).
[916] מכאן עד סוף העמוד ?
[917] לחי (נוסף בדרך ממה).
[918] דהיינו שידחה מן המלכות (מ"מ).

שהושיט את ידו על חזקיה מה כתוב ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור וגו'.

ירבעם בן נבט היה עובד לעבודה זרה ומקטר לה וזובח לה והקדוש ברוך הוא לא תבע ממנו וכשבא עדו הנביא והתנבא עליו והושיט ירבעם את ידו כנגדו מה כתוב ותיבש ידו וגו' ולא יכל להשיבה אליו (ועל שעבד לעבודה זרה לא תבע אותו הקדוש ברוך הוא).

פרעה חרף וגדף ואמר מי ה' וגו' והקדוש ברוך הוא לא תבע ממנו עד שסרב לישראל שכתוב עודך מסתולל בעמי הנה יד ה' הויה במקנך וגו' וכן בכל מקום הקדוש ברוך הוא תובע את עלבון הצדיקים יותר על שלו.

כאן משה אמר עוד מעט וסקלוני אמר לו הקדוש ברוך הוא משה אינו זמן לתבוע את עלבונך אלא עבור לפני העם ונראה מי יושיט ידו כנגדך וכי ברשותם אתה עומד או ברשותי.

ומטך אשר הכית בו את היאור קח בידך והלכת למה משום שהיה חקוק בנסים ורשום בו השם הקדוש העליון בתחלה לנחש כמו שנאמר דרך נחש עלי צור נחש הרי נודע שמעורר צור (ונאמר צור) באיזה מקום התגלה כאן הוא התגלה שכתוב הנני עמד לפניך שם על הצור ומה זה צור כמו שנאמר הצור תמים פעלו ושם ידע משה איך עומד נחש עלי צור והרי בארנו את הדברים.

אמר רבי יהודה אם היה הכתוב שותק יפה שאלת אלא הרי כתוב והכית בצור ויצאו ממנו מים אמר לו ודאי כך הוא שאין לך כל שם ושם מאותם שמות קדושים של הקדוש ברוך הוא שלא עושה נסים וגבורות ומוציא כל מה שצריך לעולם כל שכן להוציא כאן מים.

כיון דאושיט ידיה על חזקיה מה כתיב (ישעיה לז לו) ויצא מלאך יהו"ה ויך במחנה אשור וגו'

ירבעם בן נבט הוה פלח לע"ז ומקטר לה ומזבח לה וקודשא בריך הוא לא תבע מניה וכד אתא עדו נביאה ואתנבי עליה ואושיט ירבעם ידא לקבליה מה כתיב (מ"א יג ד) ותיבש ידו וגו' ולא יכל להשיבה אליו (ועל דפלח לע"ז לא תבע ליה קודשא בריך הוא)

פרעה חרף וגדף ואמר (שמות ה ב) מי יהו"ה וגו' וקודשא בריך הוא לא תבע מניה עד דסריב בהו בישראל דכתיב (שם ט יז) עודך מסתולל בעמי (שם ג) הנה יד יהו"ה הויה במקנך וגו' וכן בכל אתר קודשא בריך הוא תבע עלבונא דצדיקייא יתיר על דיליה

הכא משה אמר עוד מעט וסקלוני אמר ליה קודשא בריך הוא משה לאו עידן הוא למתבע עלבונך אלא עבור לפני העם ואחמי מאן יושיט ידוי לקבלך וכי ברשותייהו את קאים או ברשותי

ומטך אשר הכית בו את היאור קח בידך והלכת מאי טעמא משום דמחקק בנסין הוה ושמא קדישא עלאה רשימא ביה בקדמיתא נחש כמה דאתמר (משלי ל יט) דרך נחש עלי צור נחש הא אתידע דאתער צור (נ"א ואתמר צור) באן אתר אתגלי הכא אתגלי דכתיב הנני עומד לפניך שם על הצור ומאן צור כמה דאת אמר (דברים לב ד) הצור תמים פעלו ותמן ידע משה היך קאים נחש עלי צור והא אוקימנא מלי

אמר רבי יהודה אי לישתיק קרא יאות שאילתא אלא הא כתיב והכית בצור[919] ויצאו ממנו מים אמר ליה ודאי הכי הוא דלית לך כל שמא[920] ושמא מאינון שמהן קדישין דקודשא בריך הוא דלא עבד נסין וגבוראן ואפיק כל מה דאצטריך לעלמא כל שכן לאפקא הכא מיא

- מאיר הזהר -

[919] כתב האריז"ל שהוא בהכאה וכן רצון ונצרו ונוצר ושמו, והענין כי מקום הוא כל אות בעצמו (פי' י' פעמים י', ה' פעמים ה', ו' פעמים ו' ה' פעמים ה' – המסדר), ועץ הוא הכאת י"ה זה בזה ו"ה זה בזה (פי' י' פעמים ה', ה' פעמים י', ו' פעמים ה', ה' פעמים ו' – המסדר) ועוד יש הכאת המוקדם במאוחר י' פעמים ה', ה' פעמים ו', ו' פעמים ה', והוא חושבן נס דמטה באת וניסא הוה כמש"ש וצור הוא חושבן מקום ונס בעצמה ובמוקדם ורצון הוא מקום ועץ בעצמה וזה בזה ויתר על צור בנו"ן נ' שערי בינה, סוד המטה שהוא מ"ט ה' שער הנ' שהן נ' שערי בינה, ולכן והכית בו בצו"ר דבפתוחי חותם נ' שערי בינה נבקעו המים (יהל אור).

[920] כי ב' בצור ב' המשוש ר"ל עם הצור (רח"ו). עי' לקמן ח"ג מד ע"א (לש"ו).

אמר לו אם כך הרי כתוב הן הכה צור ויזובו מים מי מכה את שמו אמר לו פטיש חריף ידוע בהכאותיו[921] ואתה שואל את זה

אלא בא וראה בכל מקום צור זה גבורה וכשרוצה הקדוש ברוך הוא להכות או להלקות מתעוררת גבורה זו ואותה הגבורה מכה ומלקה וזהו הכתוב הן הכה צור ויזובו מים ואם לא שמתעורר צור הזה ומלקה במקום שצריך לא נובעים מים.

אמר לו אם כך הרי כתוב צור ילדך תשי ושנינו מה זה תשי כלומר החלשת אותו אמר לו ודאי כך זה שאלמלא ידעו הרשעים שהצור הזה עתיד להתעורר כנגדם ולהלקות אותם ימנעו מלחטא לפניו אלא חלש הוא בעיניהם הואיל ואינם מתבוננים בו ולא מסתכלים בדרכיהם (בכסאותיהם) ועל זה צור ילדך תשי.

אמר ליה אי הכי הא כתיב (תהלים עח כ) הן הכה צור ויזובו מים מאן מחי לשמיה אמר ליה פטישא חריפא[922] בקטרוי ידיע ואת שאיל דא[923]

אלא תא חזי בכל אתר צור גבורה[924] וכד בעי קודשא בריך הוא למחאה או לאלקאה אתער גבורה דא וההוא גבורה מחי ולקי ודא הוא דכתיב הן הכה צור ויזובו מים ואי לאו דאתער האי צור ולקי באתר דאצטריך לא נביעין מיא

אמר ליה אי הכי הא כתיב (דברים לב יח) צור ילדך תשי ותנינן מאי תשי כלומר חלשת ליה אמר ליה ודאי הכי הוא דאלמלי ינדעון חייביא דהאי צור זמינא לאתערא לקבלייהו ולאלקאה לון ימנעון מלמיחב קמיה אלא חלשא איהי בעינייהו הואיל ולא מסתכלי בה ולא מסתכלי בארחייהו (ס"א בכרסייהו) ועל דא צור ילדך תשי

[921]

[922] פי' הרמ"ק שהוא משל, ופירושו פטיש מחודד בסימני הכאותיו בסלע ניכר, וכן החכם המחודד ניכר בקושיותיו. אבל לפי האר"י פטישא חריפא הוא סוד הגבורה דבוצינא דקרדינותא המכה ומחלק (רמ"ז).

[923] להר"י משען, מאן מחי לשמיה הוא סוד י' שבחכמה ואמר מי הוא זה שמחלקו ואמר פשישא וכו' פי' הפטיש החזק במקומו ידוע שהם סוד ה"ג דבוצינא דקרדוניתא שבה המתחלק לשנים ואת שאיל דא פי' שהוא דבר פשוט אבל ת"ח דבר חידוש יותר והוא כי צור זה הוא בסוד יסוד אמא שבה אלהים במלוים דההי"ן שעולה ע"ה גימ' צור א"ל אי הכי הא כתיב צור ילדך תשי וכי מי נתן כח ורשות במקום הזה ובסוף המאמר השיב כלומר חלשת ליה אבל באמת אינו כן ההפרש צו"ר כי סוד צור הוא יסוד אימא להוציא את ה"ג ועכשיו הוציא אגם מים ה"ח אלא שצור תחתון כנזכר והוא הויה בהכאה כזה י' פעמים י' ק', י' פעמים ה' נ', ה' פעמים ה' כ"ה, ה' פעמים ו' ל', ו' פעמים ו' ל"ו, ו' פעמים ה' ל', ה' פעמים ה' כ"ה, ס"ה צור, ובספר רנו ליעקב איתא בלשון אחר וז"ל, פי' שצור הוא י' שבחכמה מאן מחי לשמיה א"ל פטישא וכו' פי' הפטיש החזק במקומו ידוע שהם ה"ג שבחכמה הם המכים וחולקים אותה ואת שאיל דא שזה דבר פשוט אבל מאחר שאינך יודע ת"ח שה"ג היא המכה את הסלע וא"ת שאמר הכתוב צור ילדך תשי וגו' ואם צור הוא במקום הנעלם כ"כ איך שייך לומר דבר זה פי' אתה חושב שאתה מחליש אותה אבל האמת אינו כן שאין שם תשות כח או ירצה לומר דאית צור ואית צור כי צור עליון עליו נאמר הצור התמים פעלו שאין שם שנוי אבל בצור התחתון כביכול צור ילדך תשי והוא מה שרצה משה לעשות ע"י שהכה את הסלע במטה של סנפירין שהוא צור וחושב לעשות בחי' הזאת הסלע הזה (זהר הרקיע).

[924] ויסד הקב"ה מעולם הבריאה ולמטה את הנחש הטמא, הנחש הקדמוני, נגד הנחש דקדושה. ושרשו הוא מהגבורות שבדעת מסטר שמאלא, והוא אורב וחומד בכל כחו לינק משם וכמ"ש (משלי ל יט) דרך נחש עלי צור, כי צור הוא גבורה וכמ"ש בפ' בשלח (סד ע"א), ושוכב הנחש הטמא אצל הגבורות תמיד ואורב לינק משם, ובכל מקום שהוא שוכב ושרוי שם הוא מטמא ומטנף את המקום (דע"ה ח"ב צ ע"ב), היסוד דקטנות דהנוק' הוא נקרא בשם צור, והוא אלהים דההי"ן עם הכולל גימ' צור, והוא דינין כמ"ש בשער ז"א (ריש פרק ד) וכן בשער הפסוקים (בשלח דף עא ע"א), וכן הוא בזוה"ק (ח"ב דף סד ע"א) בכל אתר צור גבורה כו' ע"ש כל הענין, וכן בהשמטות (דף רעא ודף רעב) [אך שם הוא משובש וחסר, וע' בזוהר חדש (במדרש הנעלם פ' בשלח דף ל)] (דע"ה ח"ב קכד ע"א).

רבי אבא אמר יש צור ויש צור מצד הצור העליון יוצא צור אחר ומה זה צור העליון צור של כל הצורים ומהו אותו שהוליד את ישראל שכתוב צור ילדך תשי שהרי מצד של הצור העליון שלמעלה יוצא צור אחר מצד האם יוצאת גבורה.

רבי אבא אמר אית צור ואית צור[925] מסטרא דצור עלאה[926] נפק צור אחרא[927] ומאי צור עלאה צור דכל צורים ומאי איהו ההוא דאולידת לישראל דכתיב צור ילדך תשי דהא מסטרא דצור עלאה דלעילא נפקא צור אחרא מסטרא דאימא נפקא גבורה

וזה הולך כמו מה שאמר רבי אלעזר כתוב מי ימלל גבורות ה' מה זה גבורות ה' להכליל את האם העליונה של הכל שאף על גב שאינה דין נמצא מצדה שהרי

ואזלא הא כהא דאמר רבי אלעזר כתיב (תהלים קו ב) מי ימלל גבורות יהו"ה מאי גבורות יהו"ה לאכללא אימא עלאה דכלא דאף על גב דלאו איהי דינא מסטרהא אשתכח[928] דהא מסטרהא

סד/ב

הגבורה נמצאת מצדה ולכן נקראת הצור העליון ותשכח אל מחללך זה אור של אבא מהו חסד עליון שהוא אור של אבא.

גבורה אשתכח ובגיני כך צור עלאה אקרי ותשכח אל מחוללך (דברים לב יח) דא נהירו דאבא מאי ניהו חסד עלאה דאיהו נהירו דאבא

עוד אמר רבי אבא מים בכל מקום הרי ידוע והקדוש ברוך הוא מתעורר בצור הזה להוריק מים שהרי לא ראוי (אלא מגדולה) וזהו אות ונס של הקדוש ברוך הוא ועל זה שיבח דוד ואמר ההופכי הצור אגם מים וגו' ומשמע ההופכי שהרי אין דרך הצור בכך.

תו אמר רבי אבא מים בכל מקום הא ידיעא וקודשא בריך הוא בהאי צור אתער לארקא מיא[929] דהא לא אתחזי[930] (אלא מגדולה[931]) ודא הוא את וניסא דקודשא בריך הוא ועל דא שבח דוד ואמר (תהלים קיד ח) ההפכי הצור אגם מים וגו' ומשמע ההפכי דהא לאו ארחוי דצור בכך

ועל זה בצור העליון הוציא מים ממקום שלמטה ומה שמו של אותו שלמטה סלע שכתוב והוצאת להם מים מן הסלע ובמה הוציא הסלע הזה מים בכח הצור שלמעלה.

ועל דא בצור עלאה[932] אפיק מיא מאתר דלתתא[933] ומה שמיה דההוא דלתתא סלע דכתיב (במדבר כ ח) והוצאת להם מים מן הסלע ובמה אפיק האי סלע מיא בחילא דצור דלעילא

רבי שמעון אמר הצור תמים פעלו מה משמעו של הצור תמים פעלו שהתהפך הצור לעשות פעלו של תמים ומיהו [התמים] אברהם שכתוב בו התהלך לפני והיה תמים וזהו ההופכי

רבי שמעון אמר (דברים לב ד) הצור תמים פעלו מאי משמע הצור תמים פעלו דאתהפך צור למעבד פעלו[934] דתמים ומאי איהו

- מאיר הזהר -

[925] עי' ח"ג מד ע"א, בינה נקרא צור ע"ש אלהים דההי"ן וכנ"ל, וכן הז"א נקרא צור ע"ש הויה בהכאה וכמ"ש בשער ז"א (ריש פרק ד), וכן המלכות נקרא ג"כ צור (דע"ה ח"ב קכח ע"ב).

[926] אימא (רח"ו).

[927] ז"א בבחי' גבורה (רח"ו).

[928] ח"ג י ע"ב סה ע"א (לש"ו), נתייסד שורש הדינין למעלה כדי לאכפייא לון (כללים ח"א טל ע"א) ועי' ביאורים ח"ב ט ע"ג.

[929] אותן המים היו נמשך בהזו"ן מנהירו דאו"א, (דע"ה ח"ב קכח ע"א)

[930] אין ראוי המים לבוא מסטרא דגבורה אלא מסטרא דחסד דוקא, וכאן יצאו המים כולן חסדים מסטרא דגבורה ג"כ (דע"ה ח"ב קכח ע"א). לעיל כד רע"א וע' לעיל מח ע"א (לש"ו).

[931] מים הוא בחסד (דע"ה ח"ב קלג ע"ד), עי' בהגר"א בתיקו"ז פט ע"ג הובא לעיל כד ע"א.

[932] בינה (דע"ה ח"ב קכח ע"א).

[933] מלכות (דע"ה ח"ב קכח ע"א)

[934] פעולה (לך לְמתן).

הצור אגם מים ומשמע תמים פעלו וזה אברהם.

בשעה זו הופך הצור לתמים בשעה שניה אחרת כשרצה (כשנענש) משה להוציא מים מהצור הזה בחטאי ישראל לא חזר לתמים כמו בהתחלה באותו זמן התרעם משה ואמר צור ילדך תשי כלומר החלשת אותו ממה שהיה בתחלה שבשבילך לא נמצא עכשיו תמים ונעשה (בו) דין מה שלא היה בימי ילדך כלומר עלומיך.

אמר רבי אבא מה זה שכתוב היש ה' בקרבנו אם אין וכי היו ישראל טפשים שלא ידעו דבר זה והרי ראו שכינה לפניהם וענני כבוד עליהם שמקיפים אותם והם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין אנשים שראו את זיו כבוד מלכם על הים ולמדנו שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הם נמצאו טפשים ואמרו היש ה' בקרבנו אם אין.

אלא כך אמר רבי שמעון רצו לדעת בין העתיק הנסתר של כל הנסתרים שנקרא אין ובין זעיר אנפין שנקרא הוי"ה ולכן לא כתוב היש ה' בקרבנו אם לא ככתוב הילך בתורתי אם לא אלא היש ה' בקרבנו אם אין.

אם כך למה נענשו אלא משום שעשו פירוד ועשו בנסיון שכתוב ועל נסתם את ה' אמרו ישראל אם זה נשאל בצורה אחד ואם זה נשאל בצורה אחר ולכן מיד ויבא עמלק.

אברהם[935] דכתיב ביה (בראשית יז א) התהלך לפני והיה תמים ודא הוא ההפכי הצור אגם מים ומשמע תמים פעלו ודא אברהם

בשעתא דא אתהדר הצור תמים בשעתא אחרא תניינא כד (אתענש) בעא משה לאפקא מיא מהאי צור בחובייהו דישראל לא אתהדר תמים כקדמיתא ביה זמנא אתרעם משה ואמר צור ילדך תשי כלומר חלשת ליה ממה דהוה בקדמיתא דבגינך לא אשתכח תמים השתא ואתעביד (ביה) דינא מה דלא הוה ביומי ילדך כלומר עולימך

אמר רבי אבא מאי דכתיב היש יהו"ה בקרבנו אם אין[936] וכי טפשין הוו ישראל דלא ידעי מלה דא והא חמו שכינתא[937] קמייהו וענני כבוד עלייהו דסחרן לון ואינון אמרו היש יהו"ה בקרבנו אם אין גוברין דחמו זיו יקרא דמלכיהון על ימא ותנינן ראתה שפחה על הים[938] מה שלא ראה יחזקאל אינון אשתכחו טפשין ואמרו היש יהו"ה בקרבנו אם אין

אלא[939] הכי קאמר רבי שמעון בעו למנדע בין עתיקא סתימאה דכל סתימין דאקרי אין[940] ובין זעיר אנפין דאקרי יהו"ה ועל דא לא כתיב היש יהו"ה בקרבנו אם לא כמה דכתיב הילך בתורתי אם לא אלא היש יהו"ה בקרבנו אם אין

אי הכי אמאי אתענשו אלא על דעבידו פרודא ועבידו בנסיונא דכתיב ועל נסותם את יהו"ה אמרו ישראל אי האי נשאל בגוונא חד

- מאיר הזהר -

[935] חסד (דע"ה ח"ב קכח ע"א). והוא כמ"ש בגמ' ב"מ פו ע"ב בשכר (לש"ו).

[936] הכי קאמר ר' שמעון (באד"ר קכט ע"א) בעו למנדע בין עתיקא סתימאה דכל סתימין דאקרי אי"ן ובין זעיר אפין דאקרי הויה, ועל דא לא כתיב היש ה' בקרבנו אם לא כמה דכתיב הילך בתורתי אם לא, אלא היש ה' בקרבנו אם אי"ן וכו' יציאת ישראל ממצרים וכל הנסים שנעשה במצרים ובים ובמדבר, הנה היה הכל בגילוי אור דעתיקא קדישא שהוא א"א, וכמ"ש הרב בפע"ח (בשער חג המצות פ"ו) בכוונת הגדה וכו' שלא באתערותא דלתתא כלל, כי לא היו אז ישראל כדאי לזה וכו' (דע"ה ח"ב קלד ע"ד), עי' דע"ה ח"ב אריכות בדף קלח ע"א כל סימן א', ועי' כללים ח"ב קלה ע"ג. כי גם שהרי ראו שענני כבוד מקיפים אותם תמיד, עכ"ז הנה ע"י שהתחילו להרגיש מנכלי הס"מ, היו תמיד בפחד שמא נפסק מהם הגילוי אור דעתיקא קדישא, וזהו שאמרו היש ה' בקרבנו אם אי"ן (דע"ה ח"ב קלה ע"ב).

[937] משמע דלא כגר"א באד"א פ' תשא (לד י) וביאורו בתיקו"ז (דף סב ע"ג ד"ה כגוונא) (דעה ח"ב קלג ע"ג).

[938] היתה הלידה שהוא קריעת ים סוף באור החסד עלאה דעתיקא קדישא, שהיה נמשך ומתגלה בהמלכות ובכל ישראל כולם, ולכן היה אז השגתם גדולה מאד, כי ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (דע"ה ח"ב קכד ע"ד).

[939] נשא קכט ע"א (הערת הזהר). ע"ש עוד קנח ע"ב ובמאמר רשב"י כו ע"ד (לש"ו).

[940] עי' אד"ז רפח ע"ב: עתיקא קדישא אקרי אין, דביה תלייא אין.

ואי האי נשאל בגוונא אחרא ועל דא מיד ויבא עמלק

ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם רבי יוסי פתח אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור אשריכם זורעי על כל מים תמן תנינן כמה מים[941] וכמה מים משתכחין זכאין אינון ישראל דלית זרעא להו[942] אלא על המים[943] דכתיב ויחנו שם על המים אינון דהוו תחות ענפי אילנא[944] דקודשא בריך הוא

ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם רבי יוסי פתח (ישעיה לב כ) אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור אשריכם זורעי על כל מים תמן תנינן כמה מים[941] וכמה מים משתכחין זכאין אינון ישראל דלית זרעא להו[942] אלא על המים[943] דכתיב ויחנו שם על המים אינון דהוו תחות ענפי אילנא[944] דקודשא בריך הוא

דתניא אילנא אית לקודשא בריך הוא והוא אילנא[945] רברבא[946] ותקיפא[947] וביה אשתכח מזונא לכלא[948] והוא אתחם בתריסר תחומין במתקלא ואתתקף בארבע רוחי עלמא ושבעין ענפין אחידן ביה[949] וישראל משתכחי בגופא דההוא אילנא[950] ואינון שבעין ענפין סחרנא דלהון

דתניא אילנא אית לקודשא בריך הוא והוא אילנא[945] רברבא[946] ותקיפא[947] וביה אשתכח מזונא לכלא[948] והוא אתחם בתריסר תחומין במתקלא ואתתקף בארבע רוחי עלמא ושבעין ענפין אחידן ביה[949] וישראל משתכחי בגופא דההוא אילנא[950] ואינון שבעין ענפין סחרנא דלהון

והיינו שכתוב ויבאו אלימה ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים והרי פרשוה ונתבאר בכמה מקומות מה זה ויחנו שם על המים אלא באותו זמן שלטו על אותם המים שהם תחת הענפים של האילן

והיינו דכתיב ויבאו אלימה ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים והא אוקמוה ואתמר בכמה אתר מאי ויחנו שם על המים אלא בההוא זמנא שליטו ישראל על אינון מיא דאינון תחות ענפין דאילנא דאקרון (תהלים

- מאיר הזהר -

[941] ראשונה יש מים טהורים מים קדושים, והם נחלקים למים עליונים ולמים תחתונים, ושנית יש מים זדונים מי המרים המאררים נגדיים למים מתוקים מי מנוחות וישראל נאמר בהם על מי מנוחות ינהלני, והנה יש מים באצילות ויש מים בחוץ וישראל אינם לא למעלה מהמים החצונים לבד, אלא גם למעלה מן המים הקדושים (אור יקר).

[942] שהן אמת יולידו למה מצד סוד הגלגול, אמנם אלו הם נטיעות בלתי מתקיימות ולא להם יהיה הזרע והיינו תולדות שהם ציץ נובל ששולט בהם לילית וכן אלו מתים בקטנות, אמנם "זרעא להו" שיהיה זרע קיים המשתלשל (אור יקר).

[943] וירצה בזה כי הם מולידים נשמות מהבינה עם החכמה שהוא למעלה ממימי החסד (אור יקר). ודווקא למעלה מהחסד, והטעם כי עם היות המים קדושים, סוף סוף הם למטה, מקום שיש להם נגדיות כדפי', מי מנוחות מי השלוח ההולכים לאט, או מים זדונים, והקלי' שולטות שם שהם נסבכים ונאחזים בי"ב ענפי האילן שהם מחסד ולמטה, ולכך אינם נאחזים אלא במים טהורים כדי שיתוסף עליהם מים זדונים, אלא הם זורעי על כל מים, ירצה על כל מיני המים, בין מי מנוחות בין מים זדונים כדי שלא יסבך בזרעם שום חלק למים זדונים (או ריקר).

[944] והיינו סוד עץ החיים שהוא גוף האילן ת"ת ומסתעף ענפיו בשש קצוות למטה, שהם י"ב ענפי האילן שש מלמעלה למטה מצד החסד, ושש מלמטה למעלה מצד הגבורה (אור יקר).

[945] ת"ת (אור יקר).

[946] מצד הגדולה (אור יקר)

[947] מצד הגבורה (אור יקר).

[948] ועם היותו בקדושה ובאצילות, יש אחיזה בו לחצונים, וז"ש "וביה אשתכח מזונא לכלא" שאפילו חצונים יונקים כיצד בהתפשט ענפיו יתפשטו עד שהם י"ב מתפשטין לשבעים, ובע' אלו נסבכים שבעים אומות בחוץ, וכיון שהחצונים נאחזים בי"ב אלו, לכך ישראל עולים למעלה שלא יהיה חלק לשום חצוני במקום אחיזתם (אור יקר).

[949] שנגד לע' ענפין אלו הם ע' שרים עם היות ששבעים ענפים אלו הם קדושים (אור יקר).

[950] דהיינו בעצם עץ החיים, דהיינו בסוד הדעת מהמעיים כאומרו הבן יקיר לי אפרים וכו', על כן המו מעי לו, ופי' באדרא שסוד המעים היינו סוד הדעת כאומרו מעולפת ספירים (אור יקר).

שנקראים המים הזדונים ועל זה [נאמר] אשריכם זורעי על כל מים.

משלחי רגל השור והחמור אותם שני כתרי השמאל שהעמים עובדי כוכבים ומזלות אחוזים בהם שנקראים שור וחמור והיינו מה שכתוב ויהי לי שור וחמור משום שלבן היה חכם בכשפים ובאותם כתרים תחתונים ובהם רצה להאביד את יעקב ככתוב ארמי אובד אבי והרי נאמר וכשישראל צדיקים משלחים אותם ולא יכולים לשלוט עליהם זהו שכתוב משלחי רגל השור והחמור שלא שולטים בהם.

אמר רבי אבא כשהם מזדווגים כאחד לא יכולים בני העולם לעמוד בהם ועל זה

קכד ה) המים הזידונים ועל דא אשריכם זורעי על כל מים

משלחי רגל השור והחמור אינון תרין כתרי שמאלא דאחידן בהו עמין עכו"ם דאקרון שור וחמור והיינו דכתיב (בראשית לב ו) ויהי לי שור וחמור בגין דלבן חכים הוה בחרשין ובאינון כתרין תתאין ובאינון בעא לאובדא ליעקב כמה דכתיב (דברים כו ה) ארמי אובד אבי והא אתמר וכשישראל זכאין משלחי להו ולא יכלי לשלטאה עלייהו הדא הוא דכתיב משלחי רגל השור והחמור דלא שלטי בהו

אמר רבי אבא כד מזדווגי כחדא לא יכלי בני עלמא למיקם בהו ועל דא

סה/א

כתוב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו דווקא יחדיו ושנינו לא יתן אדם מקום למינים רעים שהרי במעשה האדם (למטה) מתעורר מה שלא צריך וכשמזדווגים כאחד לא יכולים לעמוד בהם (מבין הצד שלהם יוצאת) מהתקיפות שלהם שנקראת כלב וזו החצופה מכולם זהו שכתוב ולכל בני ישראל לא יחרוץ כלב לשונו (נ"א מהתקיפות שלהם יצא אותו שנקרא כלב וזהו חצוף מכולם) אמר הקדוש ברוך הוא אתם אמרתם היש ה' בקרבנו אם אין הרי אני מוסר אתכם לכלב מיד ויבא עמלק.

כתיב (דברים כב י) לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו דייקא[951] ותנינן לא יהיב איניש דוכתא לזינין בישין דהא בעובדא דבני נשא (לתתא)[952] אתער מה דלא אצטריך וכד מזדווגי כחדא לא יכלין למיקם בהו (מבין סטרא דלהון[953] נפיק) מתקיפותא דלהון

- מאיר הזהר -

[951] פ' קדושים פו סע"ב (לש"ו)

[952] לח מופיע בלרך ממת.

[953] היינו ששור וחמור הם ימין ושמאל, זכר ונקבה מזדווגין ומולידין אמצעי ביניהם, והיינו כלב (אור יקר). תוך השור ו' ותוך החמור מ"ו ס"ה כל"ב והוא חציף שכולל ב' סטרין וכן עמלק הוא ממש כנגדו שכן הוא מסיגי הדעת ועי' לקמן קצד ע"ב (נ"א), קצא ע"א וקצב ע"ב (לש"ו).

דאקרי כלב[954] ודא חציפא[955] מכלהו הדא הוא דכתיב (שמות יא ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו (נ"א מתקיפותא דלהון נפיק ההוא דאקרי כלב ודא חציפא מכלהו) אמר קודשא בריך הוא אתון אמרתון היש יהו"ה בקרבנו אם אין[956] הרי אני מוסר אתכם לכלב מיד ויבא עמלק

רבי יהודה אמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד וכי ראשית גוים עמלק והלא כמה לשונות ועמים ואומות היו בעולם טרם שבא עמלק.

רבי יהודה אמר (במדבר כד כ) ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד[957] וכי ראשית גוים עמלק והלא כמה לישנין ועמין ואומין הוו בעלמא עד לא אתא עמלק

אלא כשיצאו ישראל ממצרים פחד ואימה נפלו על כל העמים של העולם מישראל זהו שכתוב שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת ולא היה עם שלא היה פוחד מהגבורות העליונות של הקדוש ברוך הוא ועמלק לא היה פוחד זהו שכתוב ולא ירא אלהים לא פחד לקרב אליך.

אלא כד נפקו ישראל ממצרים דחילו ואימתא נפלה על כל עמין דעלמא מישראל הדא הוא דכתיב (שמות טו יד) שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת ולא הוה עמא דלא הוה דחיל מגבוראן עלאין דקודשא בריך הוא ועמלק לא הוה דחיל הדא הוא דכתיב ולא ירא אלהי"ם לא דחיל למקרב לגבך

ולכן ראשית גוים (עמלק היו הראשונים) שבאו ללחום קרב בישראל היה עמלק ולכן ואחריתו עדי אובד שכתוב כי מחה אמחה את זכר עמלק וכתוב תמחה את זכר עמלק זהו שכתוב ואחריתו עדי אובד היה צריך

ועל דא ראשית גוים (עמלק הוה קדמאה) דאתו לאגחא קרבא בישראל עמלק הוה ובגיני כך ואחריתו עדי אובד דכתיב כי מחה אמחה את זכר עמלק וכתיב (דברים כה יט) תמחה את זכר עמלק הדא הוא דכתיב

- מאיר הזהר -

[954] אותיות אמצעיות דשור וחמור שהם ו' דשור מ"ו דחמור גימ' כלב (רח"ו). וכתב בספר אור ישראל שהם נק' חש"ך חמור שור כלב (מ"מ). כוונתו ללמדנו כיוון ההתנגדות שהיה לעמלק באותו הפרק ולאותו מעשה. והענין יובן בהקדים מ"ש הזוהר שעמלק מחובר מע"ם דבלעם ול"ק מבלק, ושניהם מאחורי הדעת מסיגי קין והבל, בלעם משל הב"ל וכו', ולכן היה נגדי למשה, ובלק מקין שהרי היה בנו של יתרו וכו', ועמלק מתוך משניהם, נגד הבחינה האמצעית שבקדושה בין חו"ג כאמור בכוונת השופר. וכן הם שור וחמור תרי כתרי שמאלא וכלבא בישא דנפיק מתרווייהו, וכמ"ש בפסוק (שמות יז, ח) ויבא עמלק, דהיינו ומ"ו שבתוך שו"ר וחמ"ו"ר העולה כל"ב. ואמנם גם שעמלק באמצע מכל מקום ודאי שרובו מצד בלעם, שכן הוא חצי שמו הראשון, ובלעם להיותו מימין הקלי' לכן היה משמש עם האתון, וכן כל"ב זה רובו מן החמור, דהיינו מ"ו, ומ' פעמים ו' גי' עמל"ק. וערד, הוא ערוד חמור הבר, וער"ד הוא גי' בלע"ם בל"ק, ואמרו רז"ל שהיה דומה לערוד. וזה שרמזה התורה יושב הנגב, שהוא בצד שורשו בס"א. וגם המרגלים אמרו כן לומר שהיה חזק על מכונו, ובזה יתכנעו (נ"א ממונו ובזה יכונו), שהרי בו אתבר חיליהון בקדמיתא, כשרפו ידיהם מן התורה, שנתנה מימינו של הקב"ה. ואז היה נכנס תחת העננים, שסודם מן החסדים, והיה גונב נפשות כדרז"ל, וזה דאתבר חיליהון, שיכול לפרוץ חומות הקדושות שהיו מקיפות אותם. ולכן עתה שנפטר אהרן איש החסד, נתעורר וחשב שאין להם עוד מחסה החסד ושיוכל להם (רמ"ז ח"ג קג ע"א). הכלב, הנה הוא מסוד הדעת דקליפה, כי הוא נפיק משור וחמור, שהם חו"ג דקליפה וכו', והנה הוא שורשו של עמלק (גימ' אל אחר) ימ"ש, וכמ"ש ברע"מ (פ' נשא קכד ע"א) ומסטרא דשמאלא דרגיה דעשו סמא"ל אתקרי כלב כו'. וע' מגלה עמוקות אופן רנ"ב, כי קליפת כלב הוא כולל כל המרכבה טמאה, וכן הוא מרכבה טמאה גימ' כלב רע. וע"ש עוד אופן ק"מ ואופן קכ"ד, ובספר דן ידין מאמר ו' ח' י"ב. ועכ"פ הוא כי קליפת כלב הוא תוקפיה דעמלק ימ"ש, והוא כחו של ס"מ, כי הוא מסוד הדעת דקליפה אשר נתקן ונעשה בו ע"י החטא (דע"ה ח"ב קג ע"ד).

[955] והעד עמלק חצוף משאר אומות הנאחזים בין שור וחמור (אור יקר).

[956] דקדקו בקו האמצעי, "אם יש ה"' ז"א, "אם אין" כתר, לכך לקו בקו האמצעי של שמאל, דהיינו כלב בין שור וחמור, אם הם העיזו פניהם בנסיון (אור יקר).

[957]

להיות עדי אובדו אלא עד שיבא הקדוש ברוך הוא ויאבד אותו (כלומר עד שהקדוש ברוך הוא יאבד אותו) שכתוב כי מחה אמחה וגו' אמר רבי אלעזר בא וראה אף על גב שהצור תמים פעלו ועשה עמהם חסד להוציא להם מים לא עזב את שלו שהרי כתוב ויבא עמלק.

רבי אבא פתח ואמר יש רעה חולה ראיתי תחת השמש כמה בני האדם אטומי לב משום שלא עוסקים בתורה יש רעה חולה וכי יש רעה שהיא חולה ויש רעה שאינה חולה אלא ודאי שיש רעה חולה ששנינו מצד השמאל יוצאים כמה בעלי דין הבוקעים באויר.

וכשרוצים לצאת הולכים ונשאבים בנקב תהום רבה אחר כך יוצאים ומתחברים כאחד ובוקעים אוירים ומשוטטים בעולם ומתקרבים לבני אדם וכל אחד נקרא רעה כמו שנאמר לא תאונה אליך רעה מה זה לא תאונה משום שבאים בתחבולות[960] על בני אדם.

חולה למה היא חולה כשזו שורה על בני אדם עושה אותם קמצנים מממונם באים גבאי צדקה אליו היא מוחה בידו ואומרת לו אל תוציא משלך באים העניים היא מוחה בידו בא הוא לאכול מממונו היא מוחה בידו כדי לשמור אותו לאחר ומיום ששרויה על האדם היא חולה כמו הגוסס הזה שאינו אוכל ואינו שותה ולכן היא רעה חולה.

ושלמה המלך צווח בחכמה ואומר איש אשר יתן לו האלהים עושר ונכסים וכבוד וגו' הפסוק הזה אין ראשו סופו ואין סופו ראשו כתוב איש אשר יתן לו האלהים עושר ונכסים וכבוד וגו' מה זה ולא ישליטנו האלהים לאכול ממנו אם כך הוא אינו ברשותו הוא של אדם.

ואחריתו עדי אובד[958] עדי אבדו מבעי ליה אלא עד דייתי קודשא בריך הוא ויאבד ליה (כלומר עד דקודשא בריך הוא יהא אובד ליה) דכתיב כי מחה אמחה וגו' אמר רבי אלעזר תא חזי אף על גב (דברים לב ד) דהצור תמים פעלו ועבד עמהון חסד לאפקא לון מיא לא שבק דידיה דהא כתיב ויבא עמלק

רבי אבא פתח ואמר (קהלת ה יב) יש רעה חולה ראיתי תחת השמש כמה בני נשא אטימין לבא בגין דלא משתדלי באורייתא יש רעה חולה וכי יש רעה דהיא חולה ויש רעה דלאו היא חולה אלא ודאי יש רעה חולה דתנינן מסטרא דשמאלא[959] נפקי כמה גרדיני נימוסין דבקען באוירא

וכד בעיין למיפק אזלין ואשתאבין בנוקבא דתהומא רבה לבתר נפקין ומתחברן כחדא ובקעין אוירין ושאטין בעלמא ומתקרבין לגבייהו דבני נשא וכל חד אקרי רעה כמה דאת אמר (תהלים צא י) לא תאונה אליך רעה מאי לא תאונה בגין דאתיא בתסקופא[961] על בני נשא

חולה אמאי היא חולה כד שריא האי על בני נשא עביד לון קמצנין מממוניהון אתיין גבאי צדקה גביה היא מחאת בידיה ואמרה ליה לא תפוק מדידך אתיין מסכני היא מחאת בידיה אתי הוא למיכל ממוניה מחאת בידיה בגין לנטרא ליה לאחרא ומן יומא דשריא עליה דבר נש היא חולה כהאי שכיב מרע דלא אכיל ולא שתי ועל דא היא רעה חולה

ושלמה מלכא צווח בחכמתא ואמר (קהלת ו ב) איש אשר יתן לו האלהי"ם עושר ונכסים וכבוד וגו' האי קרא לאו רישיה סיפיה ולאו סיפיה רישיה כתיב איש אשר יתן לו האלהי"ם עושר ונכסים וכבוד וגו' מאי ולא ישליטנו האלהי"ם לאכול ממנו אי הכי לאו ברשותיה הוא דבר נש

- מאיר הזהר -

[958] פירוש ב' פסוקים הללו זה מגיד על זה וזע"ז (מ"מ).

[959] שהם נמצאים מהגבורה ונמשכים למטה, ואינם באים דרך שאר הנמשכים מלמעלה אלא נכנסים במדור הקלי' דהיינו נוק' דתהומא רבא, שהוא לצד צפון באויר שתחת פתח לבנת הספיר (אור יקר).

[960]

[961] דריש תאונה לשון תואנה ועלילה (רח"ו).

אלא אם כתוב ולא יעזבנו האלהים לאכול ממנו היינו אומרים כך אלא [כתוב] ולא ישליטנו שבגלל שהאמין לאותה רעה ואחז בה הקדוש ברוך הוא לא השליטו עליה לשברה תחתיו על שהוא רצה בה ואחז אותה.

וכל דרכיו כמו גוסס שלא אוכל ולא שותה ולא מתקרב לממונו ולא מוציא ממנו ושומר אותו עד שהוא יצא מן העולם ויבא אחר ויטול אותו שהוא בעליו.

ושלמה המלך צווח ואומר עשר שמור לבעליו לרעתו מי זה בעליו זה האחר שיורש אותו ולמה זה האחר זכה להיות בעליו של אותו העושר משום שזה האמין לאותה רעה והתרצה בה (זהו שכתוב לרעתו בשביל אותה רעה) ודבק בה ולכן האחר הזה שלא נדבק באותה רעה זכה (זה) להיות הבעלים של אותו העושר זהו שכתוב לרעתו כלומר משום רעתו שהיה נדבק בה הרויח לו זה.

דבר אחר יש רעה חולה זה מי שיושב בחלק טוב בבית אביו והוא הולך כנגד אביו

בעלילות[963] דברים זה נדבק באותה רעה חולה כאדם גוסס שכל דרכיו בעלילות[964] זה אני רוצה ואת זה איני רוצה ומשום העושר הזה נדבק האדם ברעה חולה ונענש בעולם הזה ובעולם הבא וזהו עושר שמור לבעליו לרעתו.

כך ישראל הקדוש ברוך הוא נטל אותם על כנפי נשרים הקיפם בעננו כבוד נסעה שכינתו לפניהם הוריד להם מן לאכול הוציא להם מים מתוקים והם היו הולכים עמו בעלילות[965] מיד ויבא עמלק.

אלא אי כתיב ולא יעזבנו האלהי״ם לאכול ממנו הוינא אמר הכי אלא ולא ישליטנו דבגין דהוא הימניה[962] להההיא רעה ואחיד ביה קודשא בריך הוא לא שלטיה עליה לאתבראה תחותיה על דהוא אתרעי בה ואחיד ביה

וכל ארחוי כשכיב מרע דלא אכיל ולא שתי ולא קריב לממוניה ולא אפיק מיניה ונטיר ליה עד דהוא יפוק מעלמא וייתי אחרא ויטול ליה דהוא בעליו

ושלמה מלכא צווח ואמר (שם ה ב) **עשר שמור לבעליו לרעתו מאן בעליו דא אחרא דירית ליה ולמה זכה האי אחרא למהוי בעליו דההוא עותרא בגין דהאי הימין לההיא רעה ואתרעי בה** (הדא הוא דכתיב לרעתו בשביל ההיא רעה) **ואתדבק בה בגין כך האי אחרא דלא אתדבק בההיא רעה זכה** (האי) **למהוי בעליו דההוא עותרא הדא הוא דכתיב לרעתו כלומר בגין רעתו דהוה מתדבק בה רווח ליה האי**

דבר אחר יש רעה חולה האי מאן דיתיב בחולקא טבא בבית אבוי והוא אזיל לקבל אבוי

סה/ב

בתסקופי מלין הא אתדבק בההוא רעה חולה כבר נש שכיב מרע דכל ארחוי בתסקופא דא בעינא ודא לא בעינא ובגין האי עותרא אתדבק בר נש ברעה חולה ואתענש בהאי עלמא ובעלמא דאתי ודא הוא עושר שמור לבעליו לרעתו

כך ישראל קודשא בריך הוא נטיל לון על גדפי נשרין אסחר לון בעננוי יקרא שכינתיה נטיל קמייהו נחת לון מנא למיכל אפיק לון מייא מתוקין ואינון הוו אזלין עמיה בתסקופין מיד ויבא עמלק

- מאיר הזהר -

[962] ושיעור הכתוב איש אשר יתן לו האלהים עושר ונכסים, כדי שאינו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה. וכיון שלא רצה להוציא ממונו בין לצדקה בין לעצמו, לכך ולא ישליטנו וכו׳. אבל בפרשת בהעלותך דף קנו ע״א תירץ תירוץ אחר, ואינו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה בתאות העוה״ז, אבל במצות של עולם הבא אינו רוצה לעשות שום מצוה, לכך ולא ישליטנו וכו׳ (מ״מ).

[963]

[964]

[965]

ויבא עמלק אמר רבי שמעון סוד החכמה כאן מגזרת הדין הקשה בא הקרב הזה והקרב הזה נמצא למעלה ולמטה ואין לך דבר בתורה שאין בו סודות עליונים של חכמה שנקשרים בשם הקדוש כביכול אמר הקדוש ברוך הוא כשישראל הם צדיקים למטה מתגבר הכח שלי על הכל וכשלא נמצאים צדיקים כביכול מתישים הכח שלמעלה ומתגבר הכח של הדין הקשה.

ויבא עמלק אמר רבי שמעון רזא דחכמתא הכא מגזרת דינא[966] קשיא קא אתיא קרבא דא וקרבא דא אשתכח לעילא ותתא ולית לך מלה באורייתא דלא אית בה רזין עלאין דחכמתא דמתקשרין בשמא קדישא כביכול אמר קודשא בריך הוא כד ישראל אינון זכאין[967] לתתא אתגבר חילא דילי[968] על כלא וכד לא אשתכחו זכאין כביכול מתישין חילא דלעילא ואתגבר חילא דדינא קשיא[969]

בא וראה בשעה שחטאו ישראל למטה מה כתוב ויבא עמלק וילחם עם ישראל בא לקטרג הדין ברחמים והכל נמצא למעלה ולמטה ברפידים ברפוי ידים שרפו ידיהם מתורת הקדוש ברוך הוא כפי שבארנו אמר רבי יהודה פעמיים נלחם עמלק בישראל פעם אחת כאן ואחת שכתוב וירד העמלקי והכנעני וגו'.

תא חזי בשעתא דחבו ישראל לתתא מה כתיב ויבא עמלק[970] וילחם עם ישראל[971] אתא לקטרגא דינא ברחמי וכלא אשתכח לעילא ותתא ברפידים ברפוי ידים דרפו ידיהון מאורייתא דקודשא בריך הוא כמה דאוקימנא אמר רבי יהודה תרי זמני אגח קרבא עמלק בישראל חד הכא וחד דכתיב (במדבר יד מה) וירד העמלקי והכנעני וגו'

אמר רבי שמעון למעלה ולמטה היה קטרוג של הקדוש ברוך הוא למעלה כמו שנתבאר למטה היה בקדוש ברוך הוא שהיו לוקחים אנשים וגוזרים את אמר רבי שמעון לעילא ותתא קטרוגא דקודשא בריך הוא הוה לעילא כמה דאתמר לתתא בקודשא בריך הוא הוה דהוו נסבי

- מאיר הזהר -

[966] הענין כי מלת ויבא עמלק מורה שבא, והיינו עמלק כח הנחש הקדמון, וענין "ויבא" היינו בואו ממקורו שהנחש נמשך מתוקף הדין, ונודע שהמלחמה העליונה היא מדת הדין החזקה עם הרחמים. והא כיצד ע"י המעשה המגונה התחתון, יעלה המקטרג למעלה ויעורר הדין על העושין הרעה, ויאמר פלוני שעשה כך וכך מה דינו, מיד תתעורר מדת הדין החזקה, והרחמים והעולם יושב בדין, והמיימינים אומרים כך, והמשמאילים אומרים כך, והמלחמה הזאת ערוכה, ומצד הגבורה החזקה מתעוררים החצונים לקבל הדין לקיים הדין בתחתונים, ומצד הרחמים מתעוררים מלאכי רחמים לרחם, וכסאות לבתי דינים יושבים, והיינו המלחמה. והכלל עמלק סוד משך הגבורה תחלת ההתעוררות, וישראל ת"ת לעילא משך הרחמים הם יחד במלחמה ערוכה (אור יקר).

[967] וקמים עליהם כחות הדין ומעוררים עליהם האומות והתחתונים מלמטה ע"י השרים העליונים לסבת איזה עון, ומי דהם זכאין ונמחל עונם, כגון סנחריב בימי חזקיהו, והכושים בימי אסא וכיוצא, אז קב"ה מגביר צד ימין על שמאל והקדושים על הטמאים, והשרים נכנעים ונופלים, ואומה תחתונה נמסרת ביד ישראל, או ע"י מלאך ונעשה בה נקמה (אור יקר).

[968] כח הקדושה סוד כ"ח אותיות יהו"ה (אור יקר), היינו יו"ד וא"ו דל"ת ה"א אל"ף, וא"ו אל"ף וא"ו ה"א אל"ף.

[969] אור הספירות נעלם ונקמץ למעלה, ומצטמצם סוד כח יהו"ה דהיינו כ"ח אותיות כנודע שממנו נמשך הכח למטה, כאומרו ועתה יגדל כח אדנ"י, ומיד הספירות הדין גבור בהם, וכולם מסכימות אל הדין, ומלאכי שלום מר יבכיון, ואראלים צעקו חוצה והחצונים גוברים, ולמטה הם נוצחים, ושם שמים מתחלל, וקול נתנו בבית ה' כיום מועד (אור יקר).

[970] מצד הגבורה החזקה (אור יקר).

[971] כביכול ישראל דלעילא, ובבא עמלק למטה להלחם בישראל כלי מעשה כחות הגבורה והדינים החצונים היה, והיה הדבר תלוי אם ינצחו ישראל מצד איזה זכות ויתכפר עונם מצער המלחמה לבד, או אם יהרגו מפני העון. נמצאת מלחמה זו בעליונים בין כחות הקדושים בעלי הרחמים, ובין כחות הדין והחצונים, והיינו מרע"ה שנסתייע בתפלה, והיה כאשר ירים משה ידו דהיינו יד ימין והימין גובר, ונמצא לישראל זכות וגובר לישראל. וכאשר יניח ידו, והשמאל גובר וכחות הדין מתגברים כנגדם וגבר עמלק, ועכ"ז ויהי ידיו החסד והגבורה, אמונה אוחזים במלכות בסוד החבוק, עד בא השמש אליה, להתייחד עמה ונתבטל במלכות בסוד החבוק עד בא השמש אליה, להתייחד עמה ונתבטל הדין, והיינו המלחמה העליונה שמונעים הייחוד העליון, כל כחות הדין שלא לרחם על ישראל, וכן למטה, עמלק לכלות את ישראל (אור יקר).

הערלה (האות) של הרושם הקדוש ולוקחים אותם וזורקים אותם למעלה ואומרים קח לך מה שרצית ועל כל פנים הכל היה של הקדוש ברוך הוא ([972]קבלנה).

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק וכי מה ראה משה שסלק עצמו מהקרב הראשון הזה שצוה הקדוש ברוך הוא אלא משה אשרי חלקו שהתבונן וידע את עיקר הדבר אמר משה אני אזמין עצמי לאותו קרב שלמעלה ואתה יהושע הזמן עצמך לקרב שלמטה.

והיינו מה שכתוב והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל ישראל שלמעלה ולכן סלק משה את עצמו מהקרב שלמטה כדי להזדווג בקרב שלמעלה ויהיה נצחון על ידו.

אמר רבי שמעון וכי קל הוא בעיניך הקרב הזה של עמלק בא וראה מיום שנברא העולם עד לאותו זמן ומאותו זמן עד שיבא מלך המשיח ואפילו בימי גוג ומגוג לא ימצא כמוהו לא בשביל החיילות החזקים והרבים אלא משום שבכל הצדדים של הקדוש ברוך הוא היה.

ויאמר משה אל יהושע למה ליהושע ולא לאחר והרי באותו זמן היה נער שכתוב ויהושע בן נון נער וכי [980]היו בישראל חזקים ממנו אלא משה התבונן בחכמה וידע מה הוא ראה ראה את סמא"ל שהיה יורד מהצד

לגברי וגזרי לון ערלתא (ס"א אתא) דרשימא קדישא ונטלי להו וארמו לון לעילא ואמרי טול לך מה דאתרעית ועל כל פנים דקודשא בריך הוא הוה כלא (ס"א קבלא)

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק וכי מה חמא משה דסליק גרמיה מהאי קרבא קדמאה[973] דקודשא בריך הוא פקיד אלא משה זכאה חולקיה דאסתכל וידע עקרא דמלה אמר משה אנא אזמין גרמי לההוא קרבא דלעילא[974] ואנת יהושע זמין גרמך לקרבא דלתתא[975]

והיינו דכתיב והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל ישראל דלעילא ובגין כך סליק משה גרמיה[976] מקרבא דלתתא בגין לאזדרזא בקרבא דלעילא[977] ויתנצח על ידוי[978]

אמר רבי שמעון וכי קלה היא בעיניך קרבא דא דעמלק תא חזי מן יומא דאתברי עלמא עד ההוא זמנא ומההוא זמנא עד דייתי מלכא משיחא ואפילו ביומוי דגוג ומגוג לא ישתכח כוותיה לאו בגין חיילין תקיפין וסגיאין אלא בגין דבכל סטרין דקודשא בריך הוא הוה[979]

ויאמר משה אל יהושע אמאי ליהושע ולא לאחרא והא בההוא זמנא רביא הוה דכתיב (שמות לג יא) ויהושע בן נון נער וכמה הוו בישראל תקיפין מניה אלא משה בחכמתא

- מאיר הזהר -

972

973 ומפני היותה ראשונה היה ראוי שלא יסתלק שלא ירד לבב העם, תדע שיש ענין גדול בהיותה ראשונה, דקב"ה פקדי וצוה זכור וכו' אשר קרך בדרך, א"כ מאותו טעם עצמו היה ראוי שלא יסתלק מרע"ה ממנה (אור יקר).

974 בסוד הספירות, צד הגבורה והדין מנגדת על ישראל להמסר ביד פשעם, והרחמים בעזרתם, שהם בני ה'. ומשה בכוונתו יגביר הרחמים על הדין, והיינו שהוא בעזר הרחמים ולוחם עם הדין בהיותו מושך רחמי הכתר, ומטה הדין ומכניעו בצד הרחמים (אור יקר). פי' כי עמלק הוא בדעת דקלי' ומרע"ה הוא בדעת דקדושה כנודע, ולכן מרע"ה היה נלחם עם דעת דקלי' שמשם שרש עמלק (מ"מ).

975 הם עמלק הגשמי ושרו וכל המתלווה אליו למטה, עם כלל החצונים, והשרים הטמאים החצונים (אור יקר). פי' כשיצא עמלק להלחם עם ישראל בא ס"מ לסייעו ולכך יהושע, שהוא בחינת מט"ט, נלחם עמו, כדמסיק לקמן (מ"מ).

976 גרמה מקרב (דרך אמת).

977 שאם היה מטריד עצמו במעשה המלחמה התחתונה, לא היה יכול לכוון בהגביר הספירות אלו על אלו, ואם יכוון קצת לא יוכל להיות ידיו אמונה שהוא עיקר (אור יקר).

978 שינצח הימין לשמאל ואפילו בכל ההכנות האלו כתיב והיה כאשר ירים וגו' (אור יקר).

979 כי עמלק נגד הדעת דקלי' ונמצא מחלוקת בכל הו"ק היתה (רח"ו).

980

שלמעלה לסייע לעמלק שלמטה אמר משה ודאי נראה כאן קרב קשה.

אסתכל[981] וידע מאי חמא חמא לסמא״ל[982] דהוה נחית מסטרא דלעילא לסייעא לעמלק לתתא אמר משה ודאי הכא קרבא תקיפא אתחזי

יהושע באותו זמן נמצא בדרגה יותר עליונה אם תאמר שנמצא באותו זמן בשכינה לא כך שהרי במשה נלקחה ונאחזה נמצא יהושע שנאחז למטה ממנה ובמה אמר ר״ש באותו מקום שנקרא נע״ר.

יהושע בההוא זמנא בדרגא עלאה יתיר אשתכח אי תימא דבשכינתא אשתכח בההוא זמנא לאו הכי דהא במשה אתנסיבת ואתאחדת אשתכח יהושע דאתאחד לתתא מינה ובמה אמר רבי שמעון בההוא אתר דאתקרי נע״ר

והיינו מה שאמר רבי יהודה מה זה שכתוב עיניך תראינה ירושלים נוה שאנן אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח ירושלים שלמעלה שנקראת אהל בל יצען שלא תמצא יותר ללכת בגלות וזהו סוד הכתוב ויהושע בן נון נער ודאי נער לא ימיש מתוך האהל אותו שנקרא אהל בל יצען מלמד שבכל יום ויום היה יונק מהשכינה כמו אותו הנער שלמעלה לא ימיש מתוך האהל ויונק ממנה תמיד כך נער זה

והיינו דאמר רבי יהודה מאי דכתיב (ישעיה לג כ) עיניך תראינה ירושלם נוה שאנן אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח ירושלם דלעילא[983] דאקרי אהל בל יצען דלא ישתכח יתיר למהך בגלותא ודא הוא רזא דכתיב ויהושע בן נון נער נער ודאי לא ימיש מתוך האהל ההוא דאקרי אהל בל יצען מלמד דבכל יומא ויומא הוה יניק משכינתא כמה דההוא נער דלעילא לא ימיש מתוך האהל ויניק מינה תדירא כך האי נער

סו/א

שלמטה לא ימיש מתוך האהל ויונק ממנה תמיד.

דלתתא לא ימיש מתוך האהל[984] ויניק מנה תדירא

לכן כשראה משה את סמא״ל יורד לסייע לעמלק אמר משה ודאי נער זה יקום כנגדו וישלוט עליו לנצח אותו מיד ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק הקרב הזה שלמטה היא שלך ואני אזדרז לקרב

בגין כך כד חמא משה לסמא״ל נחית לסייעא לעמלק אמר משה ודאי האי נער[985] יקום לקבליה וישלוט עליה[986] לנצחא ליה מיד ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים[987] וצא הלחם בעמלק דילך היא האי קרבא דלתתא

- מאיר הזהר -

[981] שהיתה מלחמה מעלה מטה, והיה צריך מי שיהיה ראוי ומתייחס למלחמה העליונה ולמלחמה התחתונה, והתחתונה אינה גשמית כדי שיבחר מישראל גבורי חיל (אור יקר).

[982] וא״כ ג״כ המלחמה התחתונה צריך מתייחס ורומז אליה (אור יקר).

[983] ושיעור הפסוק, עיניך תראינה, הם עיני א״א, ולכך עינך חסר י׳, שמסתכלים בירושלים שהיא מלכות, ונוה שאנן הוא א״א, כמ״ש באד״ר (מ״מ).

[984] כי המלאך הזה שר העולם ומנהיגו בימי החול, וכדי שלא יחסר שפעו מלמעלה כתיב לא ימיש מתוך האהל, מלכות הנקראת אהל, כדי שלא יפסיק, כענין הן אראלים צעקו חוצה, וכו׳ ולא שיהיה העולם צריך פרנסת הנער בימי מרע״ה ח״ו, שע״י שכינה היתה ההנהגה ולא על ידי מלאך, אלא יהושע רצה להדבק למעלה ונדמה לנער וכו׳ לדבק עצמו ליינק מהשכינה מיוחדת ע״י משה רבינו ע״ה (אור יקר).

[985] שהם נגדיים זה לזה, כאומרו גם את זה לעומת זה עשה האלקים, עץ הדעת טוב דא מטטרו״ן ורע דא סמא״ל, ברא ג״ע דא מטטרו״ן ברא גהינם דא סמא״ל, לזה אין למטה נגדו בעל מלחמה כנער זה בעוד שהוא שולט עליו ונוצחו, שכן הוא רוכב עליו (אור יקר).

[986] שכן הקדושה היא שולטת על הקלי׳, ואין חיות אל כל החצונים, אלא מתמצית היצירה, עולם המלאכים (אור יקר).

[987]

שלמעלה בחר לנו אנשים צדיקים בני צדיקים שראויים ללכת עמך.

אמר רבי שמעון בשעה שיצא יהושע נער התעורר הנער שלמעלה והתתקן בכמה תקונים בכמה כלי זין שהתקינה לו אמו לקרב הזה לנקום את נקמת הברית והיינו מה שכתוב חרב נוקמת נקם ברית וזהו סוד הכתוב ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב לפי חרב ודאי ולא לפי רומחים וכלי זין אלא בחרב ודאי זו היא שנקראת חרב נוקמת נקם ברית.

ומשה התתקן לקרב שלמעלה וידי משה כבדים כבדים ממש נכבדים[993] קדושים שלא נטמאו לעולמים נכבדים שראויים ללחום בהם קרב שלמעלה ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה משום שישראל שרויים בצער ויהא עמהם בצערם.

ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה וגו' מהו תמכו בידיו אמונה (אמונה אמונה ודאי) וכי על שאהרן וחור תמכו את ידיו היו ידיו אמונה אלא משה עשה הכל בחכמה מה שעשה אהרן וחור זה

ואנא אזדרז לקרבא דלעילא בחר לנו אנשים זכאין[988] בני זכאין דיתחזון למהך עמך

אמר רבי שמעון בשעתא דנפק יהושע נער אתער נער[989] דלעילא ואתתקן בכמה תיקונין[990] בכמה זיינין[991] דאתקינת ליה אמיה[992] לקרבא דא לנקמא נוקמא דברית והיינו דכתיב (ויקרא כו כה) חרב נוקמת נקם ברית ודא הוא רזא דכתיב (שמות יז יג) ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב לפי חרב ודאי ולא לפום רומחין וזיינין אלא בחרב ודאי האי היא דאקרי חרב נוקמת נקם ברית

ומשה אתתקן לקרבא דלעילא וידי משה כבדים כבדים ממש יקירין קדישין דלא אסתאבו לעלמין יקירין דאתחזון לאגחא בהו קרבא דלעילא ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה בגין דישראל שריין בצערא ויהא עמהון בצעריהון

ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה וגו' מאי תמכו בידיו אמונה (אמונה מהימנותא ודאי)[994] וכי על דאהרן וחור תמיכו לידוי הוו ידוי אמונה אלא משה כלא בחכמתא עביד מה דעביד אהרן וחור

- מאיר הזהר -

[988] שאין כולם ראויים אל המלחמה הזאת אם לא יבחרו, שאין כולם ראוים כמוהו, והוא מובחר מהכל (אור יקר).

[989] שכל העליון מתעורר על ידי מרכבתו למטה, וכך יהושע גרם התעוררות הנער (אור יקר).

[990] כח מלמעלה כדי לבטל ולשבר מיני כחות החצונים היונקים מן הדין (אור יקר).

[991] הענין שלמעלה בעליונים יש רומחים והיינו מצד רמ"ח, ו' רומח, והוא כח קדוש מבטל כח החצוני, ויש חרבות והוא כח קדוש מחרב המלכות מבטל כח חצוני, ויש כחות קדושים למטה מהעליונים והם סוסי אש ורכב אש, והיינו כענין כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם. ולמעלה ברוחני אינו גשם כדי שיפעלו בפגישה גשם בגשם, אלא רוחני פועל ברוחניות, וכאשר ירד הענין למטה להתעבות בעולם הזה התחתון, יתעבה בצורה המשל, כי כמו שימשול הכח ההוא לחרב או לרומח, כך יתלבש ויתעבה באותה הצורה בהלבש המלאך המחזיק הכח ההוא, והיינו מלאך ה' וחרבו שלופה בידו דבלעם, וכן שר צבא ה' דיהושע, וכן רכב אש וסוסי אש דאלישע, אמנם הענין למעלה רוחני והחרב מלאך רוחני, והסוס מלאך רוחני וכן כל כיוצא בזה, ועל כתות רוחניות אלו המתמשלים בחרבות וברמחים, מגינים חניתות כידונים צינות קשתות חצים, שהם צרכי המלחמה גשמיים בגשמי רוחניים ברוחני וכו' (אור יקר).

[992] המלכות, והוא תינוק ינוק משדי אמו (אור יקר). דע כי סוד נער ונערה הוא סוד היסוד ומלכות, והנה יהושע בא מיוסף, ויש בו ניצוץ יוסף הנק' נער, והוא בחי' יסוד דז"א, לכן הוא יצא להלחם בעמלק, לקנא על היסוד שלו. והנה ביוסף היה ניצוץ זיהרא עילאה דאדה"ר, שנטל חנוך מטטרון, כי זיהרא עילאה הוא מטטרון, וזיהרא תנינא יוסף. והנה עץ הדעת טוב ורע, טוב הוא מטטרון, ורע הוא סמא"ל. ולכן כיון עמלק שהוא סמא"ל, איתער לקבליה מטטרון ביהושע להלחם בעמלק לקנא על הברית, וזהו לפי חרב, כי עמלק זרק מילתהון דישראל כלפי מעלה, ולכן יוסף שהוא סוד הברית נתקנא. וז"ס לפי חרב, לפ"י גימ' ק"כ, הם סוד ו' שהוא בת"ת, והוא כלול מי', הרי ס', וכנגדו ס' ביסוד, הרי הם ק"ך. וכן ביצירה יש ס' פולסי דנורא, שהוא במטטרון, שהוא ג"כ ת"ת ביצירה. והנה אחר שנהרג עמלק, נתקן המילה והפריעה, ואז בנה מזבח נגד מלכות הנק' מילה, פ"ה. ויקרא לו ה' נסי, הוא היסוד שהוא הפריעה, וכמ"ש ואל עמים ארים נסי, וז"ש בדף סז ע"א תנא ויבן משה מזבח וכו' (זהר הרקיע).

[993]

[994] מ"מ גורס לת המוסגר.

מצדו וזה מצדו וידיו באמצע ועל זה [נאמר] ויהי ידיו אמונה אמונה אהרן כדי שיתעורר הצד שלו וחור כדי שיתעורר הצד שלו והיו אוחזים בידיו מכאן ומכאן שימצא סיוע שלמעלה.

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל כאשר ירים שזקף ימין על שמאל והתכוון בפרישת ידיו וגבר ישראל ישראל שלמעלה וכאשר יניח ידו וגבר עמלק בשעה שישראל למטה שוככיםושוקטים תפלתם לא יכולים ידי משה לעמוד בזקיפות וגבר עמלק מכאן למדנו אף על פי שהכהן פורס את ידיו בקרבן כדי לתקן את עצמו בכל ישראל צריכים להמצא עמו בתפלותיהם.

שנינו בקרב הזה של עמלק נמצאו עליונים ותחתונים ועל זה [נאמר] ויהי ידיו אמונה באמונה כראוי ויהי ידיו אמונה היה צריך להיות ויהיו ידיו אלא משום שהכל תלוי בימין כתוב ויהי וכתוב ידיו משום שהוא עיקר הכל וכתוב ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב.

ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר וגו' בא וראה מה כתוב למעלה ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב ויחלש היה צריך להיות ויהרג אלא ויחלש כמו שנאמר חולש על גוים יהושע היה חולש עליהם ואותה חרב נוקמת נקם ברית הורגת אותם שכתוב לפי חרב כמו שנתבאר.

כתב זאת זכרון זאת דווקא ושים באזני יהושע שהרי הוא עתיד להרוג מלכים אחרים כי מחה אמחה מחה למעלה אמחה למטה זכר זכרון של מעלה ומטה.

דא[995] מסטרא דיליה ודא מסטרא דיליה וידוי באמצעיתא ועל דא ויהי ידיו אמונה מהימנותא אהרן בגין דיתער סטרא דיליה וחור בגין דיתער סטרא דיליה והוו אחידן בידוי מכאן ומכאן לאשתכחא סיועא דלעילא והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל כאשר ירים דזקיף ימינא על שמאלא ואתכוון בפרישו דידוי וגבר ישראל ישראל דלעילא וכאשר יניח ידו וגבר עמלק בשעתא דישראל לתתא משתככין מצלותא לא יכלין ידי משה למיקם בזקיפו וגבר עמלק מכאן אוליפנא אף על גב דכהנא פריש[996] ידוי בקרבנא לתקנא גרמיה בכלא ישראל בעיין לאשתכחא בצלותהון עמיה

תאנא בקרבא דא דעמלק[997] אשתכחו עלאין ותתאין[998] ועל דא ויהי ידיו אמונה בהימנותא[999] כדקא חזי[1000] ויהי ידיו אמונה ויהיו ידיו מבעי ליה אלא בגין דתליא כלא בימינא כתיב ויהי וכתיב ידיו בגין דהוא עקרא דכלא וכתיב (שמות טו ו) ימינך יהו"ה נאדרי בכח ימינך יהו"ה תרעץ אויב

ויאמר יהו"ה אל משה כתב זאת זכרון בספר וגו' תא חזי מה כתיב לעילא ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב ויחלש ויהרוג מבעי ליה אלא ויחלש כמה דאתמר (ישעיה יד יב) חולש על גוים יהושע הוה חולש עלייהו[1001] וההוא חרב נוקמת נקם ברית קטיל לון דכתיב לפי חרב כמה דאתמר

כתב זאת זכרון זאת דיקא ושים באזני יהושע דהא הוא זמין לקטלא מלכין אחרנין כי מחה אמחה מחה לעילא[1002] אמחה לתתא[1003] זכר דוכרנא דלעילא ותתא

- מאיר הזהר -

[995] וא"ת הא בסוף פרשת בהעלותך אמר אהרן ונחשון בן עמינדב וי"ל דאחר שמת חור, חזר נחשון במקומו, לפי שכולם בחינה אחת מיהודה שהוא בחינת גבורה, ועי' בפרשת ואתחנן דף רס כי שם הארכנו (מ"מ).

[996] (נ"ל נעי) (נ"ל פריס) נוסף לכך למת.

[997] לשלול שאר מלחמות הגויים ושאר מלחמות עמלק (אור יקר).

[998] מהספירות ועד הגשמיים כמבואר, וע"ד לעזרת העליונים ויהי ידיו אמונה (אור יקר).

[999] בסוד כוונתו באצילות (אור יקר).

[1000] על יושר הכוונה כראוי (או ריקר).

[1001] פי' כדלקמן שהביא עמלק אומות אחרים בעל כרחם, ולכך היה חולש וכו' מי ראוי למות (מ"מ).

[1002] דעת דקלי' (מ"מ).

[1003] בעולם הזה (מ"מ).

אמר רבי יצחק כתוב כי מחה אמחה וכתוב תמחה את זכר עמלק אלא אמר הקדוש ברוך הוא אתם מחו את זכרונו למטה ואני אמחה את זכרונו למעלה.

אמר רבי יוסי עמלק הביא עמו עמים אחרים וכולם פחדו לקרב לישראל חוץ ממנו ולכן יהושע היה חולש עליהם רבי ייסא אמר ויחלש יהושע ששבר את כחם מלמעלה.

ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי ויבן משה מזבח כנגד אותו שלמעלה ויקרא שמו של אותו מזבח ה' נסי מה זה ה' נסי משום שנקם את נקמת אותו רושם

הקדוש של ישראל ומאותו הזמן נקרא חרב נוקמת נקם ברית.

רבי יוסי אמר ויבן משה מזבח מזבח לכפר עליהם ויקרא שמו של מי אמר רבי חייא שמו של אותו מזבח ה' נסי כמו שנאמר ושם נסהו והכל דבר אחד על שישראל נפרעו והתגלה אותו אות ברית הרושם הקדוש מכאן למדנו שכיון שנמול בנו של אדם והתגלה בו הרושם הקדוש של הברית הוא[1008] נקרא מזבח לכפר עליו ומה שמו ה' נסי.

כודגמא זו יעקב בנה מזבח שכתוב ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל למי לאותו מקום שנקרא מזבח ומה שמו אל אלהי ישראל.

אמר רבי יוסי מהו שכתוב ויראו את אלהי ישראל וגו' וכי מי יכול לראות את הקדוש ברוך הוא והרי כתוב כי לא יראני האדם וחי וכאן אמר ויראו אלא שהתגלתה עליהם הקשת בצבעים

אמר רבי יצחק כתיב כי מחה אמחה וכתיב (דברים כה יט) תמחה את זכר עמלק אלא אמר קודשא בריך הוא אתון מחון[1004] דוכרניה לתתא

ואנא אמחה דוכרניה לעילא אמר רבי יוסי עמלק עמין אחרנין אייתי עמיה וכלהו דחילו לקרבא בהו בישראל בר איהו ובגין כך יהושע הוה חולש עלייהו רבי ייסא אמר ויחלש יהושע דתבר חילא דלהון מלעילא

ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהו"ה נסי ויבן משה מזבח לקבל ההוא דלעילא[1005] ויקרא שמו דההוא מזבח יהו"ה נסי מאי יהו"ה נסי[1006] בגין דאנקים נקמתא דההוא רשימא

סו/ב

קדישא[1007] דישראל ומההוא זמנא אתקרי חרב נוקמת נקם ברית

רבי יוסי אמר ויבן משה מזבח מזבח לכפרא עלייהו[1009] ויקרא שמו שמו דמאן אמר רבי חייא שמיה דמדבחא ההוא יהו"ה נסי כמה דאת אמר ושם נסהו וכלא מלה חד[1010] על דאתפרעו ישראל ואתגלייא ההוא את קיימא רשימא קדישא מכאן אוליפנא דכיון דאתגזר בריה דבר נש ואתגלייא ביה את רשימא קדישא קיימא ההוא אקרי מזבח לכפרא עליה ומה שמיה יהו"ה נסי

כגוונא דא יעקב בנה מדבחא דכתיב (בראשית לג כ) ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלה"י ישראל[1011] למאן להההוא אתר דאקרי מזבח ומאן שמיה אל אלה"י ישראל

אמר רבי יוסי מאי דכתיב (שמות כד י) ויראו את אלה"י ישראל וגו' וכי מאן יכיל למחמי ליה לקודשא בריך הוא והא כתיב (שם לג כ) כי לא יראני האדם וחי והכא אמר ויראו אלא דאתגליא קשת עלייהו בגווינין נהירין והכי

- מאיר הזהר -

[1004] היינו שההתחלה תהיה על ידי ישראל ועיקר המוחה עמלק הוא הקב"ה (מ"מ).

[1005] היינו מדת המלכות מזבח עליון מפני שיש למעלה שני מזבחות, מזבח הפנימי הוא הבינה, ומזבח החיצון היא המלכות, אמר "ההיא דלעילא" כלומר הגלויה הידועה דהיינו המלכות (אור יקר).

[1006] רצה בזה שאלמלא היינו מפרשים מזבח סתם, הנה ניחא שקרא מזבח על שם הנס, ה' נסי" ה' ת"ת, נסי יסוד. שע"י ב' מדות אלו נעשה הנס, אלא השתא דפרשת ההיא דלעילא וכו', דהיינו המלכות, א"כ מאי ה' נסי, שאינו מתיישב שמות אלו בה (אור יקר).

[1007] ברית היסוד (אור יקר).

[1008]

[1009] על שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין (רח"ו במ"מ).

[1010] פי' נסי ונסהו הכל דבר אחד, והכוונה על הפריעה שעשו במרה (מ"מ).

[1011] פי' מלכות נקרא אל והוא אלוה של ישראל בעולם הזה (מ"מ).

מאירים וכך שנינו כל מי שמסתכל בקשת כמי שמסתכל בשכינה ואסור להסתכל בשכינה.

ועל זהוולכן[1014] אסור לאדם להסתכל באצבעות הכהנים בשעה שפורשים ידיהם ואסור להסתכל בקשת איזו קשת אמר רבי אבא בקשת סתם אמר לו מה זה בקשת סתם אמר לו בקשת שלמעלה ובקשת שלמטה.

בקשת שלמעלה בצבעיה שכל מי שמסתכל בצבעיה כאילו מסתכל במקום שלמעלה ואסור להסתכל בו שלא יעשה קלון[1015] בשכינה קשת שלמטה מהי אותו אות הברית שנרשם בו באדם של מי שמסתכל בו עושה קלון למעלה.

אמר רבי יצחק אם כך והרי כתוב שים נא ידך תחת ירכי שהיה משביע אותו באות הזה אמר לו הנח לאבות העולם שאינם כשאר בני העולם ועוד שים נא ידך תחת ירכי כתוב ולא כתוב ראה תנינן[1012] כל מאן דאסתכל בקשת כמאן דמסתכל בשכינתא ולאסתכלא בשכינתא אסיר[1013]

ועל דא אסיר ליה לאיניש לאסתכלא באצבעייהו דכהני בשעתא דפרסי ידייהו ואסור לאסתכלא בקשת מאן קשת אמר רבי אבא בקשת סתם אמר ליה מאי בקשת סתם אמר ליה בקשת דלעילא ובקשת דלתתא

בקשת דלעילא בגוונוי דכל מאן דיסתכל בגוונוי כאילו אסתכל באתר דלעילא ואסיר לאסתכלא ביה דלא יעביד קלנא בשכינתא קשת דלתתא מאי היא ההוא את קיימא דאתרשים ביה בבר נש דכל מאן דאסתכל ביה עביד קלנא לעילא

אמר רבי יצחק אי הכי והכתיב (בראשית כד ב) שים נא ידך תחת ירכי דהוה אומי ליה בהאי את אמר ליה אנח להו לאבהן

- מאיר הזהר -

[1012] פי' מסקנת התירוץ הוא לקמן, שאמר ראו המלכות מלובשת במט"ט, כמ"ש ר' יוסי ור"א, וכאלו לא ראו רק מלאך מט"ט, ואגב הביא ענין הקשת וכו' (מ"מ).

[1013] אמרו (חגיגה טז ע"א) המסתכל בקשת ראוי לו שלא בא לעולם וכו', ובתיקונים (תיקון יח דף לה ע"א) שאל ר' אלעזר לר' שמעון ואמר לו אבא ואמאי אסור לאסתכלא בקשת, אמר ליה רבי שמעון ברי, בגין אינון קליפין דמתלבשין ביה ודאינון ביה, דאינון רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב, ודא איהו דחזא יחזקאל ע"ה, דאמר וארא והנה רוח סערה כו' וברי כל זמנא דאלין קליפין לא מתעברין מקשת לא יהא קשת בגוונוי נהירין, וסימנא דא יהא בידך עד דתחזי קשתא בגוונוי נהירין לא תצפה לרגלי דמשיחא, ומיד דיהא נהיר בגוונין נהירין מיד וראיתיה לזכור ברית עולם, ומיד אתגלייא ההוא דאתמר ביה כו', לקיימא ביה כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות כו' [תרגום: אמר רבי אלעזר, אבא, ולמה אסור להסתכל בקשת, אמר לו רבי שמעון: בני בגלל אותם הקלפות שמתלבשים בו ושהם בו שהם "רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב" וזהו שראה יחזקאל עליו השלום שאמר "וארא והנה רוח סערה וכו'" ובני, כל זמן שהקלפות הללו לא עוברים מן הקשת לא תהיה הקשת בגוניה מאירים, וסימן זה יהיה בידך, עד שתראה קשת בגוניה מאירים, אל תצפה לרגלי המשיח. ומיד שתהיה מאירה בגוונים מאירים - מיד "וראיתיה לזכר ברית עולם" ומיד מתגלה אותו שנאמר בו "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך לקיים בו כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".] ע"ש. וכן הוא בזוה"ק (פרשת נח דף עב ע"ב) וע' עוד בתיקון ל"ז (פו ע"ב) ובסוף תיקון נ"ח (קח ע"א) בכל הענין שם. והענין הוא כי הקשת הוא יסוד, והקשת הניתן בענן, הוא היחוד יסוד במלכות כמ"ש בפ' בראשית (יח סע"א ורע"ב). ויש לו לקשת ג' גוונין, חוור סומק ירוק, והם הגוונין דחג"ת שמאירין ביסוד, והוא ע"י טיפת הזווג היורד מהג' מוחין חב"ד, ואז נהיר היסוד בהג' גוונין דחג"ת ומתייחד בהמלכות, ומאיר אז המלכות ג"כ באותן הג' גוונין. והוא שכתוב (יחזקאל א כח) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם (כי אז אתחזי רחמי, אבל בלא גשם הוא דינא, כמ"ש בפ' פנחס (רלא רע"א), כי הגשם הוא מורה על הורדת הטיפה הניתן מהיסוד להמלכות), הוא מראה דמות כבוד ה', כי אז היא מתלבשת בלבושי יקר דמלכו ומתחזי קמי מלכא בלבושין וקישוטין דגוונין נהירין, שהם הג' גוונין דקשת, ואז מתקיים (בראשית ט טז) וראיתיה לזכור ברית עולם וכמ"ש בפ' פנחס (רטו ע"א) בזוהר וברע"מ ע"ש. וכן אמרו בהקדמת תיקונים (ח ע"א) כמראה הקשת הקשת דא צדיק יסוד עלמא כו', כן מראה הנגה סביב דא שכינתא תתאה נקבה תסובב גבר, ע"ש בהגר"א. אמנם כ"ז הוא רק בעת הזכות והרצון, אבל כשהוא להיפך רחמ"ל, אז סובב הערלה על היסוד וישנו בהערלה ג' קליפין זה על זה כגלדי בצלים, והוא סוד שלש שנים יהיה לכם ערלים (ויקרא יט כג), וכמ"ש בהקדמת תיקונים (יב ע"ב) קליפה דערלה דכסי על י' (דע"ה ח"ב פח ע"א).

[1014]

[1015]

תחת ירכי לכן אסור להסתכל בקשת סתם כמו ששנינו.

למדנו ויראו את אלהי ישראל שהתגלתה עליהם הקשת בצבעים יפים מאירים לוהטים לכל צד משמע שכתוב ויראו את אלהי ישראל ולא כתוב ויראו אלהי ישראל אמר רבי יוסי אור המנורהונר[1017] של השכינה ומהו אותו שנקרא נער שמשמש את השכינה במקדש ולכן "את" דוקא.
ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר שנרשם בו תחת מקומו לְבֵנָה אחת מאותם לבנים שהיו בונים במצרים ששנינו אשה אחת הולידה במצרים והיו באים[1019]שרי פרעה והכניסה אותו בלבנה אחת ובא פס יד[1020] ואחז אותו ונרשם תחת רגלי השכינה ועומד לפניו עד שנשרף בית המקדש שלמטה שכתוב ולא זכר הדם רגליו.
רבי חייא אמר לבנת הספיר אור הספיר מפתחות יין הרקח[1022] חקוקים עליונים שלמעלה שלוהטים לשבעים ושנים צדדים זהו שכתוב ויסדתיך בספירים וכעצם השמים מה זה כעצם השמים אמר רבי אבא מה עצם השמים חקוק בשבעים ושנים ענפים פורחיים לוהטים לכל צד אף כאן המראה של אותו עצם השמים כמראה השמים ממש רבי יהודה אמר הכל נרשם באותו האור של מראה שנחקק מצד השכינה.

דעלמא[1016] דלית אינון כשאר בני עלמא ועוד שים נא ידך תחת ירכי כתיב ולא כתיב ראה תחת ירכי בגין כך אסיר לאסתכלא בקשת סתם כמה דתנינן
תאנא ויראו את אלה"י ישראל דאתגליא קשת עלייהו בגוונין שפירין נהירין מלהטן לכל עיבר[1018] משמע דכתיב את אלה"י ישראל ולא כתיב ויראו אלה"י ישראל אמר רבי יוסי נהורא דבוצינא דשכינתא ומאי ניהו ההוא דאקרי נער דמשמש לשכינתא במקדשא ובגין כך את דייקא
ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר דאתרשים ביה תחות דוכתיה חד לבינתא מאינון לבנין דהוו בנין במצרים דתנינן אתתא חדא אולידת במצרים והוו אתיין סרכי פרעה ועאלת ליה בחד לבינתא ואתא פס ידא[1021] ואחיד ליה ואתרשים תחות רגלוי דשכינתא וקיימא קמיה עד דאתוקד בי מקדשא דלתתא דכתיב (איכה ב א) ולא זכר הדום רגליו
רבי חייא אמר לבנת הספיר נהירותא דספיר[1023] קלדיטי בקנדיטי גליפין עלאין דלעילא[1024] דמתלהטן לשבעין ותרין עברי[1025] הדא הוא דכתיב (ישעיה נד יא) ויסדתיך בספירים (שמות כד י) וכעצם השמים מאי עצם השמים אמר רבי אבא מה עצם השמים[1026] גליפא בשבעין ותרין ענפין[1027] פרחין מלהטן בכל עיבר אוף הכא חיזו דההוא עצם[1028] השמים כחיזו שמיא ממש רבי יהודה אמר[1029] כלא אתרשים בההוא נהירו דחיזו דמתגלפא מסטרא דשכינתא

- מאיר הזהר -

[1016] כי לא שלט בהן יצה"ר כלל, וכמ"ש בבא בתרא (יז ע"א) ג' לא שלט בהן יצר הרע ואלו הן אברהם יצחק ויעקב (ביאורים ח"ב יב ע"א).
[1017]
[1018] שראו השכינה מלובשת במט"ט (רח"ו במ"מ).
[1019]
[1020]
[1021] פסידא – פירוש שר ההורג ומפסיד אותם והרגו לילד (מ"מ).
[1022]
[1023] הוא יסוד כמ"ש הרב לבנת היא מלכות וספיר יסוד (מ"מ).
[1024] (לעילא נ"ל) (לך ממנו).
[1025] הם ע"ב שרים שסובבים רגלי הכסא (רח"ו במ"מ).
[1026] היא המלכות שהיא עצם הז"א כמו שאמר הכתוב עצם מעצמי (מ"מ).
[1027] פי' ע"ב שרים שסובבים הכסא (מ"מ).
[1028] ור"ל מלבד שיש בה ע"ב שרים שסובבים הכסא כמו ז"א שיש לו ע"ב, עוד הארותיה כולם כמו של ז"א וז"ש אוף הכא חיזו דההוא עצם וכו' וכאלו אמר הכתוב ועצם השמים (מ"מ).
[1029] מחזיק סברת רבי יוסי שהוא מט"ט (רח"ו במ"מ).

אמר רבי חזקיה אם כך והרי הם ששים סביב השכינה שכתוב ששים גבורים סביב לה אמר לו כך הוא ודאי אלא אותם ששים מאירים בשנים עשר תחומים ולא זזים [1030]מסביבה לעולמים ששנינו שנים עשר תחומים חקוקים עליונים עלו במשקל בעץ קדוש גדול וחזק וכולם מאירים במלכה כשמתחברת במלך וזהו עצם השמים עצם השמים ממש וכל אותם השבילים המאירים מאירים בו באור המלכה.

ושנינו האור של הששים הללו שסביבה רשומים בו באותו נע"ר וקוראים להם ששים מכות אש שמתלבש בהם מצד השכינה לוהטים בדין זהו שכתוב

ששים גבורים סביב לה.

שנינו ויבן משה מזבח כמו שאמרנו ויקרא שמו ה' נסי ה' נסי ממש למה משום שעמלק לקח כל אותם שהיו מהולים שלא נפרעו ומל אותם וזרק אותם למעלה ואמר קח מה שרצית בו באותה שעה מה כתוב ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר מדר דר חסרים מהדיירים של מעלה ומהדירים של מטה.

אמר רבי יהודה בכל דור ודור בכל הדורות שבאים לעולם אין לך דור שאין בו מאותו זרע רע והקדוש ברוך הוא לוחם בהם קרב רבי יצחק אמר (מהדיור שלמטה לדיור שלמעלה) ועליהם כתוב יתמו חטאים מן הארץ וגו' מן הארץ בעולם הזה ובעולם הבא באותו זמן כתוב ברכי נפשי את ה' הללויה.

אמר רבי חזקיה אי הכי והא שתין אינון[1031] בסחרניה דשכינתא דכתיב (שיר ג ז) ששים גבורים סביב לה אמר ליה הכי הוא ודאי אלא אינון שתין אתנהירו בתריסר תחומין[1032] ולא אעדיאו מסחרנותה לעלמין דתנינן דתריסר תחומין גליפין עלאין במתקלא סליקו באילנא קדישא רבא ותקיף וכלהו נהירין במטרוניתא כד אתחברת במלכא ודא הוא עצם השמים עצם השמים ממש וכל אינון נהירין שבילין מנהרין ביה בנהירו דמטרוניתא[1033]

ותאנא נהירו דאלין שתין דסחרנהא רשימין ביה בההוא נע"ר[1034] וקרינן להו שתין פולסי דנורא דאתלבש בהו מסטרא דשכינתא מתלהטן בדינא הדא הוא דכתיב (&)

סז/א

ששים גבורים סביב לה

תאנא ויבן משה מזבח כמה דאמינא ויקרא שמו יהו"ה נסי יהו"ה נסי ממש אמאי בגין דעמלק נטל כל אינון דהוו גזירין ולא אתפרעו וגזר לון ושדי להו לעילא ואמר טול מה דאתרעית ביה שעתא מה כתיב ויאמר כי יד על כס יה מלחמה ליהו"ה בעמלק מדר דר מדר דר חסרין מדיורין דלעילא ומדיורין דלתתא

אמר רבי יהודה בכל דרא ודרא בכל דרין דאתיין לעלמא לית לך דר דלית בהו מההוא זרעא בישא וקודשא בריך הוא אגח בהו קרבא רבי יצחק אמר (מדיורא דלתתא לדיורא דלעילא) ועלייהו כתיב (תהלים קד לה) יתמו חטאים מן הארץ וגו' מן הארץ בעלמא דין ובעלמא דאתי ביה זמנא כתיב ברכי נפשי את יהו"ה הללויה

[1030]

[1031] פי' ואת אמרת שהם ע"ב ותירץ ששים עם י"ב תחומין הם ע"ב (מ"מ).

[1032] פי' י"ב צירופי הוי"ה שבז"א (מ"מ).

[1033] פי' מאירים במט"ט על ידי המלכות (מ"מ).

[1034] פי' לעיל אמר על הי"ב תחומין שמאירים למט"ט וכאן אמר על ששים גבורים שרשימין ג"כ במט"ט (מ"מ).